

วารสารวิชาการ
ศึกษิตาลัย
Sueksitalai Journal

P-ISSN : 2730-3330 ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2566)

E-ISSN : 2822-1168 Vol.4 No.3 (September – December 2023)

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 3 ฉบับ

พิมพ์จำนวน 500 เล่ม

ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน / ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม / ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

วารสารศึกษิตาลัย เป็นวารสารวิชาการของวัดศรีสุมังคล์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเผยแพร่ผลงานวิจัย ผลงานสร้างสรรค์ และผลงานวิชาการของนักวิชาการ ในมิติทางด้านพุทธศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น

ที่ปรึกษา

พระเทพวชิรคุณ,รศ.ดร.

เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย

พระศรีวชิรโมลี

รองเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย

พระครูภาวนาธรรมโมชิต,ดร.

เจ้าคณะอำเภอเมืองหนองคาย

พระครูอนุกุลวรกิจ

เจ้าอาวาสวัดศรีสุมังค์

บรรณาธิการบริหาร

พระมหาสมเด็จ มหาสมิทธิ,ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

พระมหาประหยัด ปญญาโร,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

กองบรรณาธิการ

พระเดชขจร ขนฺติโร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

พระมหาจันทน์ สิริวัฒน,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ดร.กัมพล นวนัน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

พระธีระศักดิ์ รมมวโร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

รศ.ดร.รักชนก แสงภักดีจิต

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

รศ.ดร.ไพโรจน์ บัวสุข

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ผศ.ดร.ปาริชาติ ทุมพันธ์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

ดร.สกุล อ้นมา

มหาวิทยาลัยบูรพา

ดร.จิตาภา เร่งมีศรีสุข

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ดร.จุฬารัตน์ วิชานาติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ดร.เกษภา ผาทอง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

นายแสงจ้อย อินทรจักร

มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

นายขจรศักดิ์ วิเศษสุนทร

สถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

นายอภิวัฒน์ชัย พุทธจร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

นางอิงอร บุตรศรีมา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

พระมหาจยุทธ กิตติยุตโต

วัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง)

พระมหาวิชฌนพงศ์ สุทธิวิธเมธี

วัดชัยพร

งานบันทึกข้อมูล

พระเกษงา จารุธมโม

วัดศรีสุมงคล

นายกิตติศักดิ์ พรหมกุล

สถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ศิลปกรรม

นายเทวราช เจริญเวทย์

พิสูจน์อักษร

นายสุวิทย์ ขาวนอก

นักวิชาการอิสระ

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

นายจันทวี ชัยสว่าง

ไวยาวัจกรวัดศรีสุมงคล

นายชาญชัย พิมพ์คำ

ไวยาวัจกรวัดเนินพระนาว

สำนักงาน : 962 หมู่ 9 วัดศรีสุมงคล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย 43000

โทรศัพท์ : 086 889 4578, 087 853 1097

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ ถนนประจักษ์ศิลปาคม ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย 43000

โทรศัพท์ : 0-4246-0082

บทบรรณาธิการ

วารสารศึกษิตาลัยฉบับนี้ เป็นปีที่ 4 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกันยายน-ธันวาคม 2566 ซึ่งเป็นวารสารราย 4 เดือน โดยวารสารศึกษิตาลัยได้รับการคัดเลือกเข้าสู่ฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (ศูนย์ TCI) ได้ถูกจัดกลุ่มคุณภาพวารสารประจำปี พ.ศ. 2565 ให้เป็นวารสารที่มีคุณภาพ กลุ่มที่ 2 (TCI ฐาน 2) และอยู่ในฐานข้อมูล TCI จนถึง 31 ธันวาคม 2567 ในการนี้วารสารศึกษิตาลัย ได้รับการพิจารณาตีพิมพ์บทความจากนิสิตนักศึกษา และนักวิจัยจากหลายสถาบันการศึกษา และได้ปรับปรุงทั้งรูปแบบและเนื้อหาให้มีคุณภาพและตรงตามข้อกำหนดที่ TCI กำหนดไว้ทุกประการ

วารสารฉบับนี้ มีจำนวน 10 บทความ แบ่งเป็นบทความวิชาการ จำนวน 2 บทความ และบทความวิจัย จำนวน 8 บทความ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 กลุ่มคือ 1) กลุ่มบทความด้านพุทธปรัชญา จำนวน 1 บทความ ได้แก่ บทความวิชาการเรื่อง การใช้เหตุผลเพื่อพัฒนาชีวิตตามแนวคัมภีร์มิลินทปัญหา โดย พระเสกสรรค์ ฐานยุตโต (ศรีพน) พระครูปริยัติกิตติวรณ (กิตติคุณโน/ได้ทุกทาง) พระอธิการอำพน จารุโณ (ดาราศาสตร์) พระครูสุตธรรมภาสิริ (สุธมาภาสิริโต/เย็นยง) และทวีศักดิ์ ทองทิพย์ 2) กลุ่มบทความวิจัยด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 3 บทความ ได้แก่ บทความวิจัยเรื่อง ปัจจัยการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อถ่านในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี โดย ชัชวาล พวงวาสนา สมเกียรติ เกียรติเจริญ และรังสรรค์ อินทน์จันทร์ บทความวิจัยเรื่อง ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดย สรวิศ แม้นเหมือน สมเกียรติ เกียรติเจริญ และรังสรรค์ อินทน์จันทร์ และบทความวิจัยเรื่อง ต้นแบบโรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ จังหวัดสุรินทร์ โดย พระครูปัญญาสิริวิมล (สมบัติ ภัททกาญจนะโชติ) วชิรินทร์ สุทธิชัย และสิทธิพร สุนทร 3) กลุ่มบทความด้านบริหารการศึกษา จำนวน 3 บทความ ได้แก่ บทความวิชาการเรื่อง การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในโลกศตวรรษที่ 21 โดย พระครูสมุห์หัตถพร ปิยธมโม (คำเพ็ชรดี) พระมหาอำพล ธนบุญ (ชัยสารี) พระครูปริยัติรัตนลงกรณ์ (สิงหา มุ่งหมาย) พระมหานิพัฏฐพันธ์ จิรวุฒโน (วงศ์อนุ) บทความวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย โดย ธนบัตร กองแก้ว และสิทธิชัย สอนสุภี บทความวิจัยเรื่อง แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมพลโพธิ์พิสัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย โดย รัชฎากรณ์ ทองโท และสิทธิชัย สอนสุภี 4) กลุ่มบทความวิจัยด้านนิติศาสตร์ จำนวน 2 บทความ ได้แก่ บทความวิจัยเรื่อง สวัสดิการของสังคมผู้สูงอายุกับสิทธิตามกฎหมาย โดย เพิ่มหลวงแก้วและฉัตรชัย รือหาร และบทความวิจัยเรื่อง มาตรการทางกฎหมายในการกำกับดูแลยานพาหนะ

ไฟฟ้าขนาดเล็กในประเทศไทย กรณีศึกษาเฉพาะสวิตเตอร์ไฟฟ้า โดย ธรรมยุทธ พะกะยะ และอัจฉราพร สีหวัณณะ

บทความทั้ง 10 บทความนี้ ผ่านการกลั่นกรองจากกองบรรณาธิการ และได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ปรับแก้ไขและได้แก้ไขตามผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำแล้ว จึงทำให้บทความมีคุณภาพ สามารถนำไปอ้างอิงในทางวิชาการได้

ขอขอบคุณผู้สนับสนุนทุกท่าน ที่ส่งบทความมาตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ได้สละเวลาในการอ่าน ให้คำแนะนำ และประเมินบทความด้วยความเป็นกัลยาณมิตร และขอขอบคุณกองบรรณาธิการทุกท่านที่ได้ทุ่มเทแรงกายแรงใจในการจัดทำวารสารฉบับนี้ จนสำเร็จลุล่วง สามารถเผยแพร่ทันตามกรอบเวลาตามที่วารสารกำหนดไว้

(พระมหาสมเด็จ มหาสมิทธิ, ผศ.ดร.)

บรรณาธิการบริหาร

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
กองบรรณาธิการ	ก-ค
บทบรรณาธิการ	ง-จ
สารบัญ	ฉ-ช
บทความวิชาการ	
การใช้เหตุผลเพื่อพัฒนาชีวิตตามแนวคัมภีร์มิลินทปัญหา	1-14
REASONING IN LIFE DEVELOPMENT ACCORDING TO MILINDAPAÑHA SCRIPTURES	
พระเสกสรรค์ ฐานยุตโต (ศรีทน), พระครูปริยัติกิตติวราณ (กิตติวณฺโณ/ ได้ทุกทาง), พระอธิการอำพน จารุโณ (ดาราศาสตร์), พระครูสุตธรรมาภีรัต (สุธมมาภีโร/เย็นยง), ทวีศักดิ์ ทองทิพย์	
การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในโลกศตวรรษที่ 21	15-28
TEACHING AND MANAGING SOCIAL STUDIES IN THE 21 ST- CENTURY WORLD	
พระครูสมุห์หัตถพร ปิยธมฺโม (คำเพ็ชรดี), พระมหาอำพล ธนปญฺโญ (ชัยสารี), พระครูปริยัติรัตนาลงกรณ์ (สิงหา มุ่งหมาย), พระมหานิพัฏฐพันธ์ จิรวทมนโน (วงศ์อนุ)	
บทความวิจัย	
ภาพตัวแทนสตรีที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่องอีเรียมซิง	29-42
FEMALE REPRESENTATIVE IMAGE IN THE E-RIAM-SING MOVIE	
ณัฐิกา อุษาสาร์, ณัฐพงศ์ เขียวศรี, สุภัทรชรี บุญประชุม	
ปัจจัยการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อถ่านในพื้นที่ อำเภอปากท่อ	43-56
จังหวัดราชบุรี	
MARKETING FACTORS AFFECTING CHARCOAL PURCHASING DECISIONS IN PAKTHO DISTRICT RATCHABURI PROVINCE	
ชัชวาล พวงวาสนา, สมเกียรติ เกียรติเจริญ, รังสรรค์ อินทน์จันทน์	

- ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล
คลองหก อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี** 57-70
PEOPLE PARTICIPATION FACTORS AFFECTING THE DEVELOPMENT OF
SUB-DISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS KHLONG HOK KHLONG
LUANG DISTRICT PHATHUM THANE PROVINCE
สรวิศ แม้นเหมือน, สมเกียรติ เกียรติเจริญ, รัชสรรค์ อินทน์จันทน์
- แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย** 71-84
GUIDELINES FOR DEVELOPING ADAPTIVE LEADERSHIP OF SCHOOL
ADMINISTRATORS UNDER SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA
OFFICE NONG KHAI
ธนบัตร กองแก้ว, สิทธิชัย สอนสุภี
- ต้นแบบโรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ จังหวัดสุรินทร์** 85-98
MODEL OF THE MODERN PHRAPARIYATTIDHAMMA SCHOOL SURIN
PROVINCE
พระครูปัญญาสิริวิมล (สมบัติต ภัททกาญจนะโชติ), วชิรินทร์ สุทธิชัย,
สิทธิพร สุนทร
- แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมพล
โพธิ์พิสัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย** 99-112
GUIDELINES FOR EDUCATIONAL QUALITY ASSURANCE TOWARDS
EXCELLENCE: A CASE STUDY OF CHUMPHOL PHONPHISAI SCHOOL UNDER
THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE NONG KHAI
รัฐยากรณ์ ทองโท, สิทธิชัย สอนสุภี
- สวัสดิการของสังคมผู้สูงอายุกับสิทธิตามกฎหมาย** 113-126
WELFARE OF THE ELDERLY SOCIETY AND LEGAL RIGHTS
เพ็ญ หลวงแก้ว, ฉัตรชัย รือหาร

มาตรการทางกฎหมายในการกำกับดูแลยานพาหนะไฟฟ้าขนาดเล็กในประเทศไทย กรณีศึกษาเฉพาะสกู๊ตเตอร์ไฟฟ้า	127-140
LEGAL MEASURES REGULATING SMALL ELECTRIC VEHICLES IN THAILAND: A CASE STUDY SPECIFIC TO ELECTRIC SCOOTERS	
ธรรณูรธ พะกะยะ, อัจฉราพร สี่หวัตนะ	
ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารศึกษิตาลัย	141-141
คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ	142-154

การใช้เหตุผลเพื่อพัฒนาชีวิตตามแนวคัมภีร์มิลินทปัญหา*

REASONING IN LIFE DEVELOPMENT ACCORDING TO MILINDAPAÑHA SCRIPTURES

พระเสกสรรค์ ฐานยุตโต (ศรีทน)

Phra Seksan Thanayutto (Sriton)

พระครูปริยัติกิตติวรรณ (กิตติวณฺโณ/ได้ทุกทาง)

Phrakhrupariyadkittiwan (Kittiwanno/Daithukthang)

พระอธิการอำพน จารุโณ (ดาราสาสตร์)

Phra Athikan Amphon Jarupho (Darasas)

พระครูสุตธรรมาภีรัต (สุธมมาภีโร/ยูนยง)

Phrakhrusutthamapirat (Sutmaphirato/Yueyong)

ทวีศักดิ์ ทองทิพย์

Taweek Tongtip

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus, Thailand.

E-mail: seksansriton@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์การใช้เหตุผลเพื่อพัฒนาชีวิตตามแนวคัมภีร์มิลินทปัญหา จากการศึกษาเชิงเอกสาร พบว่า มิลินทปัญหาเป็นชื่อคัมภีร์ที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่เกิดจากการประยุตต์ทางปัญญา และความคิดในการหาเหตุผลมาประกอบใช้ระหว่างพระเจ้ามิลินท์กับพระนาคเสนในข้อสงสัยต่าง ๆ หรือความไม่รู้จักจริงของพระเจ้ามิลินท์ที่มีต่อพระพุทธศาสนา ดังนั้น พระนาคเสนก็ได้ทำให้แจ่มแจ้งเป็นที่พอใจแก่พระเจ้ามิลินท์ จึงทำให้วรรณคดีปจฺฉาวิสัยนาเกิดขึ้นในโลกนี้ และมีความสำคัญไว้เป็นแนวในการวิสัยนาปัญหาต่าง ๆ เป็นการหาเหตุผลที่อาศัยข้อสังเกตหรือผลจากการทดลองจากหลาย ๆ อย่างมาสรุปเป็นคำตอบ และเป็นการนำความรู้ขั้นพื้นฐานที่อาจเป็นข้อตกลง เป็นกฎ หรือบทนิยาม เป็นสิ่งที่รู้มาก่อนและยอมรับว่าเป็นจริง เพื่อหาเหตุผลนำไปสู่คำตอบ และเป็นกระบวนการที่นำไปสู่ความสำเร็จได้นั้น จำต้องอาศัยหลักธรรม เรียกว่า หลักไตรสิกขา ประกอบด้วย 1) ศีล คือ การพัฒนาพฤติกรรมให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย เกื้อกูลกันและกัน 2) สมาธิ คือ

*Received: 13 November 2023; Revised: Revised: 19 December 2023; Accepted: 21 December 2023

การพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็ง มั่นคง เจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย 3) ปัญญา คือ การพัฒนาความรู้ เป็นการเจริญปัญญา เพื่อให้เข้าใจตามความเป็นจริงรู้เท่าทันโลก รู้ชีวิตตามสภาวะตามความเป็นจริง และสามารถทำจิตใจให้บริสุทธิ์ หมดจดจากกองกิเลสกองทุกข์สิ้นเชิงได้ ซึ่งจัดเข้ากับหลักไตรสิกขา 3 ระดับ ได้แก่ ระดับต้น คือ การพัฒนาพฤติกรรม (ศีล) ระดับกลาง คือ การพัฒนาจิตใจ (สมาธิ) และระดับสูง คือ การพัฒนาความรู้ (ปัญญา)

คำสำคัญ: การใช้เหตุผล, การพัฒนาชีวิต, คัมภีร์มิลินทปัญหา

Abstract

The purpose of this article was to analyze reasoning in life development according to Milindapañha Scripture. Through documentary study, it was found that Milindapañha was the name of essential Buddhist scripture which was applied in wisdom and the mindset in sound reasoning in answering various queries between King Milinda and Nāgasena, the sage or King Milinda's unknowledge to Buddhism. Therefore, Nāgasena, the sage, had made King Milinda comprehend thoroughly and that satisfied him. Consequently, this gave rise to the catechismal literature in the globe and it was essential for the ways in answering various problems: finding rationales relied on observation or the findings from different sources in summarizing the answers; taking fundamental knowledge which might be agreements, regulations, or definitions, what was known and recognized as the truth to find the rationale leading to its answer. And if it became a process leading to an achievement, it would rely on the doctrine called the threefold training consisting of 1. Morality, that is, behavior development based on disciplines and assisting each other 2. Concentration, that is, mind development for strength, stability, and growth in morals 3. Wisdom, that is, knowledge development: the insight meditation to be aware of the truth throughout the globe and lives according to their phenomena able to purify the mind definitely from groups of defilement relevant to the threefold training of 3 levels: 1. the primary level, behavior development

(morality); the intermediate level, mind development (concentration); the advanced level, knowledge development (wisdom).

Keywords: reasoning, life development, Milindapañha Scriptures

บทนำ

การใช้เหตุผลเพื่อพัฒนาชีวิตตามแนวคัมภีร์มิลินทปัญหา เป็นการสนทนากันระหว่างพระเจ้ามิลินท์กับพระนาคเสน เพื่อคลายความสงสัยของพระเจ้ามิลินท์ เป็นการแสวงหาความรู้และเหตุผล เพื่อเป็นเครื่องมือในการแสดงออกทางปัญญาอย่างหนึ่งของมนุษย์ จึงเป็นรูปแบบการให้เหตุผลแบบวิภาษวาท โดยอาศัยเครื่องมือในการพัฒนาชีวิต เพราะว่ามีมนุษย์แต่ละคนมีจุดมุ่งหมายของชีวิตแตกต่างกัน และแต่ละคนก็ต้องการให้ตนเองบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ และการบรรลุจุดมุ่งหมายของชีวิตเรียกว่าความสำเร็จของชีวิต แต่อย่างไรก็ตาม หากลองศึกษาชีวประวัติบุคคลสำคัญของโลกในด้านต่าง ๆ ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จสูงสุดในชีวิตจะพบว่า บุคคลเหล่านี้เป็นผู้แสวงหาความรู้ เหตุผลในการพัฒนาปัญญาตนเอง เพื่อนำพาชีวิตของตนไปสู่ความสำเร็จด้วยกันทั้งสิ้น การแสวงหาความรู้และพัฒนาปัญญา จึงเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญของความสำเร็จในชีวิตด้านต่าง ๆ (พระเสกสรรค์ฐานยุตโต (ศรีทน), 2564) และการแสวงหาความรู้เป็นการเตรียมตัวให้พร้อมสำหรับการพัฒนาชีวิต การดำเนินชีวิต และพร้อมทั้งบทบาทหน้าที่พึงปฏิบัติในสังคมได้อย่างกลมกลืน ภายใต้สถานการณ์ที่อาจจะมีทั้งดีและไม่ดีที่เกิดขึ้น

เหตุนั้น การใช้เหตุผลในการอธิบาย จึงเป็นการแสดงออกทางความคิดของมนุษย์ เป็นการหาเหตุผลประกอบในการอธิบายในเหตุการณ์ต่าง ๆ เพราะมนุษย์นั้นเป็นสัตว์ที่มีความสามารถในการฝึกฝนเรียนรู้ และพัฒนาตนเองเสมอตามในพระพุทธศาสนา จึงปรากฏการใช้เหตุผลต่าง ๆ เพื่อนำมาอธิบายมากมาย ดังที่ปรากฏให้เห็น ได้แก่ อายตนะทั้ง 6 คือ จักขุอายตนะ (อายตนะคือ ตา) โสตายตนะ (อายตนะคือ หู) ฆานายตนะ (อายตนะคือ จมูก) ชิวหายตนะ (อายตนะคือ ลิ้น) กายายตนะ (อายตนะคือ กาย) มนายตนะ (อายตนะคือ ใจ) (ที.ปา. (ไทย), 11/323/315-316) จากข้อความที่ปรากฏนั้นเป็นการแสดงถึงความเป็นอายตนะ คืออะไร และมีเหตุผลที่ยกขึ้นมานั้นเป็นอย่างไร

ด้วยเหตุนี้ การให้เหตุผลในรูปแบบของอายตนะทั้ง 6 นั้น ก็เพื่อบ่งชี้ให้เห็นถึงการพัฒนาชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการถามตอบ เช่น เรื่องของขันธ 5 ที่ปรากฏแก่พระปัญจวัคคีย์ที่ว่าด้วยลักษณะแห่งอนัตตา (ส.ข. (ไทย), 17/59/94-96) จึงเป็นการแสดงกฎของไตรลักษณ์ที่ปรากฏสอดคล้องกับหลักอายตนะ 6 เมื่ออายตนะ 6 เกิด สัตว์โลกจึงเกิด สัตว์โลกย่อมยินดีในอายตนะ 6 สัตว์โลกย่อม

ยึดถือเอาอายตนะ 6 นั้นแล เพราะอายตนะ 6 สัตว์โลกจึงเดือดร้อน อายตนะ หมายถึง เป็นที่เชื่อมต่อหรือที่เกิด แบ่งเป็น 2 พวก คือ อายตนะภายใน ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ และอายตนะภายนอก ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์ อายตนะ แปลว่า แดนเชื่อมต่อให้เกิดความรู้ แดนต่อความรู้ หรือแดนรับรู้ (พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ วันจันทร์), 2559) ดังนั้น การแสวงหาเหตุผลเชิงเปรียบเทียบ คือ การอ้างเหตุผลโดยการใช้สื่อประกอบ เพื่อให้เกิดความเข้าใจของหลักนามธรรม มีอุปมาอุปไมยมาแสดงให้เห็นเข้าใจ หรือการเปรียบเทียบอายตนะ 6 เปรียบเทียบก็เช่นกัน

ฉะนั้น กระบวนการใช้เหตุผลจึงประกอบไปด้วย 5 ประการ เพื่อพัฒนาชีวิตตามแนวคัมภีร์มิลินทปัญหา จำต้องอาศัยหลักธรรมที่เรียกว่า หลักไตรสิกขา ประกอบด้วย 1) การพัฒนาพฤติกรรม (ศีล) 2) การพัฒนาจิตใจ (สมาธิ) 3) การพัฒนาความรู้ (ปัญญา) เป็นขั้นตอนที่สอดคล้องกับหลักไตรสิกขา ซึ่งมีการพัฒนา 3 ระดับ ได้แก่ ระดับต้น คือ การพัฒนาพฤติกรรม (ศีล) ระดับกลาง คือ การพัฒนาจิตใจ (สมาธิ) และระดับสูง คือ การพัฒนาความรู้ (ปัญญา)

จากเหตุผลที่เกิด เป็นการคิดหาคำตอบ และเพื่อให้คำตอบแก่ผู้ที่ถาม ฉะนั้นแล้ว เหตุและผลจึงมีความสำคัญกับการแสวงหาความรู้ในเรื่องหลักการใช้เหตุผล เพื่อพัฒนาชีวิตในคัมภีร์มิลินทปัญหา จากการที่พระเจ้ามิลินท์ได้แสวงหาบุคคลที่จะตอบคำถามที่เป็นคำตอบที่มีเหตุผลเป็นที่พอใจ (สมักร บุราวาศ, 2552) และความเข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง แล้วแสวงหาบุคคลที่มีความสามารถนั้น ในการอธิบายความในปัญหาเหล่านั้นได้อย่างชัดเจน

ประเด็นในคัมภีร์มิลินทปัญหากับการให้เหตุผลในการพัฒนาคุณภาพของชีวิตนั้น เป็นการอ้างเหตุผลแบบนามธรรม และการอ้างเหตุผลแบบรูปธรรม หรือเรียกง่าย ๆ ว่า กายกับใจ เป็นการเน้นการพัฒนาปัญญาตนเองตามหลักพุทธธรรม และเป็นพื้นฐานของการพัฒนาชีวิตให้มีคุณภาพทั้งจิตใจและร่างกาย เพื่อไปสู่เป้าหมายชีวิตที่ดีของมนุษย์

ผู้เขียนจึงมีความสนใจในวิธี “การใช้เหตุผลเพื่อพัฒนาชีวิตตามแนวคัมภีร์มิลินทปัญหา” และเป็นการอธิบายเพื่อหาคำตอบ คำถามแก่พระเจ้ามิลินท์ของพระนาคเสน เพื่อเข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง และเป็นการรู้สำนึกตัวตนตามความเป็นจริง ตามหลักพระพุทธศาสนาว่าชีวิตกำเนิดอย่างไร มีเป้าหมายที่แท้จริงเป็นอย่างไร การพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนอย่างไร การใช้ตนเองนั้นเป็นอย่างไร บนฐานในการมองตนเอง และบอกตนได้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทั้งในด้านโลกียะ รวมทั้งด้านโลกุตรด้วย ตามแนวทางในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการยกระดับจิตใจของตนเองให้สูงขึ้น ให้ดำรงตนอยู่ได้ อยู่ดี อยู่รอด และร่วมมือกันสรรค์สร้างสังคมสันติสุข

การใช้เหตุผลที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา

การใช้เหตุผลคัมภีร์มิลินทปัญหา เป็นการตอบเพื่อเป็นไปได้หลายลักษณะ เช่น การตอบปัญหาแบบวิภาษวาท คือ การแยกตอบทีละปัญหา และการตอบปัญหาแบบวิภาววิธี เป็นการถามตอบแบบย้อนถามผู้ถามปัญหา ด้วยเหตุผลที่ทำให้ผู้ถามจำนนด้วยเหตุผลที่แย้งได้ สามารถนำวิธีการถามตอบในคัมภีร์มิลินทปัญหามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ การได้วาทะเรื่องศาสนาและปรัชญาของพระนาคเสน เมื่อพระเจ้ามิลินท์ทรงทราบชื่อนั้น เสด็จไปสนทนาเป็นเชิงปจฉาวิสัชนา อภิปรายปัญหาทั้งทางโลกและทางธรรมกันขึ้น เป็นเวลาหลายวัน ผลปรากฏว่า พระเจ้ามิลินท์ยอมแพ้พระนาคเสน

การใช้เหตุผลคัมภีร์มิลินทปัญหาในพระพุทธศาสนา จึงเป็นการถามตอบในเรื่องของชั้น 5 ที่ปรากฏแก่พระปัญจวัคคีย์ว่าด้วยลักษณะแห่งอนัตตา (ส.ข. (ไทย), 17/59/94-96) เป็นการแสดงกฎของไตรลักษณ์ที่ปรากฏสอดคล้องกับหลักอายตนะ 6 เช่น เมื่ออายตนะ 6 เกิด สัตว์โลกจึงเกิด สัตว์โลกย่อมยินดีในอายตนะ 6 สัตว์โลกย่อมยึดถืออายตนะ 6 นั้นแล เพราะอายตนะ 6 สัตว์โลกจึงเดือดร้อนอายตนะ หมายถึง ที่เชื่อมต่อหรือที่เกิด แบ่งเป็น 2 พวก คือ อายตนะภายใน ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ และอายตนะภายนอก ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์ อายตนะเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กัน ทำให้เกิดการเชื่อมต่อ ทำให้เกิดความรู้ เป็นภูมิพื้นฐานที่ทำให้ปฏิบัติเกิดวิปัสสนาญาณ รู้แจ้งเห็นจริง อธิบายได้ ดังนี้ 1) อายตนะภายใน 6 คือ ในการปฏิบัติต้องสำรวมอายตนะภายใน 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ และอายตนะภายนอก 6 คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และธรรมารมณ์ มีจิตไม่ฟุ้งซ่านไปทีอื่น 2) กามคุณ 5 กับการปฏิบัติ คือ สิ่งที่น่าเพลิดเพลินยินดี ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส และ 3) ไตรสิกขา โดยความเชื่อมโยงกับอริยมรรค กล่าวคือ หมวดศีล ได้แก่ ศีลที่เป็นสัมมากัมมันตะ ศีลที่เป็นสัมมาวาจา ศีลที่เป็นสัมมาอาชีวะ หมวดสมาธิ ได้แก่ ศีลที่เป็นสัมมาวายามะ ศีลที่เป็นสัมมาสติ ศีลที่เป็นสัมมาสมาธิ หมวดปัญญา ได้แก่ ศีลที่เป็นสัมมาทิฐิ ศีลที่เป็นสัมมาสังกัปปะ การปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์กับผู้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม และการให้เหตุผลเชิงเปรียบเทียบ คือ การอ้างเหตุผลโดยใช้สื่อประกอบ เพื่อสร้างความเข้าใจหลักนามธรรม มีอุปมาอุปไมยมาแสดงให้เห็น หรือการเปรียบเทียบอายตนะ 6 ก็เช่นกัน

องค์ประกอบการให้เหตุผลแบบสมมติภาพเหตุการณ์ เป็นการแสดงเหตุผลอธิบายธรรม หรือยกนิทานและเรื่องเล่ามาประกอบ เพื่อเข้าใจคำสอนในลักษณะปัญหาหลักะแห่งธรรมต่าง ๆ เช่น สมายิปัญญา สติ ศีล วิริยะ เช่น

1. อุปลักษณวัตถุ

วัตถุ หมายถึง สิ่งของ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) อุปลักษณวัตถุ คือ รูปภาษาที่มีความหมายอ้างอิงถึง วัตถุ สิ่งของ สิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ เครื่องจักรกล เครื่องยนต์ เครื่องไฟฟ้า ฯลฯ เป็นต้น ในที่นี้หมายถึง สิ่งของเครื่องใช้ทั่ว ๆ ไปที่สามารถจับต้องได้โดยการสัมผัส ซึ่งอาจจะมีขนาดแตกต่างกันไป แต่ผู้ใช้สามารถขยับเคลื่อนที่สิ่งของหรือวัตถุนั้น ๆ ได้ มาเปรียบเทียบในหนังสือมีสินทพปัญหา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“พระนาคเสนก็ถวายพระพรอุปมาว่า มหาราช ดุราชบพิตร พระราชสมภารผู้ประเสริฐยิ่งมโหศวรรย์ เปรียบปานดุจบุรุษผู้หนึ่งนั้นจุดประทีป และเทียนส่องเข้าไปในห้องเรือนอันมืดมนอันธการก็ชัชวาลสว่างกระจ่างแจ้งแลเห็นรูปต่าง ๆ เป็นต้นว่า ถ้วยโอ้อาจานพานภาชนะอันตั้งเรียงเคียงกัน ” (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2536)

ในตัวอย่างนี้ จะพบอุปลักษณเชิงมนทัศน์คำว่า “ประทีป” ในบริบทนี้ พระเจ้ามีสินทพได้ถามว่า ลักษณะของปัญหา มีลักษณะอย่างไร พระนาคเสนได้วิสัชนาไปว่า เปรียบเสมือนผู้หนึ่งนั้นจุดประทีปและเทียนส่องเข้าไปในห้องเรือนอันมืดมน คำว่า “ประทีป” หมายถึง ไฟที่มีเปลวสว่าง หมายถึงเอาตะเกียงไฟเทียน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556)

จากตัวอย่างนี้ จากรูปภาษาที่ปรากฏในประโยคตัวอย่าง จะเป็นการเปรียบเทียบ “ประทีป” หมายถึง “ปัญญา” ความรอบรู้ในกองสังขาร เมื่อบังเกิดกับผู้ที่มีจิตใจฝกฝในการประกอบความเพียร ก็จะสามารถมองเห็นสัจธรรม คือ ความจริงแห่งธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เปรียบเสมือนกับประทีปที่ส่องเข้าไปในห้องเรือนอันมืดมน จึงทำให้เห็นแจ้งแห่งอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

2. อุปลักษณสิ่งก่อสร้าง

สิ่งก่อสร้าง หมายถึง “อาคารบ้านเรือน เป็นต้น ที่สร้างโดยใช้อิฐและปูนเป็นส่วนใหญ่” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) อุปลักษณสิ่งก่อสร้าง คือ รูปภาษาที่มีความหมายอ้างอิงถึงสิ่งก่อสร้าง ไม่ว่าจะเป็นอาคารบ้านเรือน หรือส่วนประกอบของตัวสิ่งก่อสร้าง เช่น กำแพง ประตู หลังคา หน้าต่าง ฯลฯ ตลอดจนแหล่งตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่ก่อสร้าง ปรากฏมาใช้กล่าวเปรียบเทียบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้ (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2536)

“พระนาคเสนถวายพระพรอุปมาว่า มหาราชดุราชบพิตรพระราชสมภาร เปรียบปานเหมือนเรือนอันเก่าชำรุดทรุด อันจะล้มไป เขาจึงเอาไม้เข้าค้ำไว้ มิให้เรือนเก่าดินเสาขาดนั้นล้มลงช่วยปะทะปะทั้งค้ำจุนไว้” (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2536)

ในตัวอย่างนี้ จะพบอุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ คำว่า “เรือน” ในบริบทนี้ พระเจ้ามิลินท์ได้ปุจฉาถามว่า วิริยะมีลักษณะเช่นไร พระนาคเสนได้วิสัชนาถวายว่า เปรียบเสมือนเรือนที่ถูกค้ำจุนด้วยไม้ คำว่า “เรือน” หมายถึง สิ่งปลูกสร้างที่ยกพื้นและกันฝน มีหลังคาคลุมสำหรับเป็นที่อยู่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556)

จากตัวอย่างนี้ จากรูปภาษาที่ปรากฏในประโยคตัวอย่าง จะเป็นการเปรียบเทียบ “เรือน” กุศลธรรมที่มีไม้ค้ำคือ “วิริยะ” คอยค้ำจุนไม่ให้เสื่อมจากธรรมอันเป็นกุศล เพราะเรือนจะล้มได้ถ้าหากไม่มีวิริยะ คือความเพียรเป็นเครื่องประคับประคองเรือนเอาไว้ ฉะนั้น ฉะนั้น

จากข้อปฏิบัติการให้เหตุผลแบ่งได้ 2 แบบ ดังนี้ การให้เหตุผลแบบอุปนัย การให้เหตุผลแบบนิรนัย คือ

1. การให้เหตุผลแบบอุปนัย หมายถึง การให้เหตุผลโดยอาศัยข้อสังเกต หรือผู้ทดลองจากหลาย ๆ ตัวอย่างมาสรุปเป็นข้อตกลง หรือข้อคาดเดาทั่วไป หรือคำพยากรณ์ ซึ่งจะเห็นว่าการจะนำเอาข้อสังเกต หรือทดลองจากบางหน่วยมาสนับสนุนให้ได้ข้อตกลง หรือข้อความทั่วไปซึ่งเกินความจริงทุกหน่วย ย่อมไม่สมเหตุสมผล ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การให้เหตุผลแบบนิรนัยจะให้ความแน่นอน แต่การให้เหตุผลแบบอุปนัยจะให้ความน่าจะเป็น ตัวอย่างการให้เหตุผลแบบอุปนัย เช่น เราเคยเห็นว่ามีปลาจำนวนมากที่ออกลูกเป็นไข่ เราจึงอนุมานว่า “ปลาทุกชนิดออกลูกเป็นไข่” ซึ่งกรณีนี้ถือว่าไม่สมเหตุสมผล ทั้งนี้ เพราะข้อสังเกต หรือตัวอย่างที่พบยังไม่มากพอที่จะสรุป เพราะโดยข้อเท็จจริงแล้ว มีปลาบางชนิดที่ออกลูกเป็นตัว เช่น ปลาหางนกยูง เป็นต้น กุฎหรือบทธินยาม ซึ่งเป็นสิ่งที่รู้มาก่อนและยอมรับว่าเป็นจริง เพื่อหาเหตุผลนำไปสู่ข้อสรุป

2. การให้เหตุผลแบบนิรนัย หมายถึง การนำความรู้ขั้นพื้นฐานที่อาจเป็นความเชื่อข้อตกลงกัน เช่นเดียวกับคัมภีร์มิลินทปัญหา แบ่งออกเป็น 6 ส่วน คือ 1. บุพพโยค ว่าด้วยบุพกรรมและประวัติของพระนาคเสนและพระเจ้ามิลินท์ 2. มิลินทปัญหาวาด้วยปัญหาเจ็ดเดียว 3. เมณฑกปัญหาวาด้วยสองเจ็ดเดียว 4. อนุมาณปัญหา ว่าด้วยเรื่องที่อยู่โดยอนุมาณ 5. ลักษณะปัญหา ว่าด้วยลักษณะแห่งธรรมต่าง ๆ 6. อุปมาถาปัญหา ว่าด้วยเรื่องที่จะพึงทราบด้วยอุปมา (รัตนภรณ์ อาจมณ, 2562)

ดังนั้น จากการที่กล่าวมานั้น เราจะนำเครื่องมือในการให้เหตุผลมากับกรอบแนวคิดและโครงสร้างทั้ง 2 อย่างมาให้เกิดผลในการปุจฉาและวิสัชนาในคัมภีร์มิลินทปัญหา ระหว่างพระราชามหา กษัตริย์เจ้าแผ่นดินอยู่เหนือหัวกับพระนาคเสน จากโครงสร้างที่ได้แสดงแล้วนั้น เป็นโครงสร้างการให้เหตุผลที่ผู้เขียนจะนำมาเป็นเครื่องมือในการให้เหตุผลที่ปรากฏในคัมภีร์มิลินทปัญหา โดยนำหลักอุปนัย และหลักนิรนัยมาแสดงให้เห็นเหตุผลของการถาม เพื่อหาเหตุผลกับการตอบ เพื่อแสดงเหตุผลให้ผู้ถามเข้าใจ จากการกล่าวมาแล้วในความหมายข้างต้น เป็นการแสดงถึงเครื่องมือที่จะนำมาวิเคราะห์ การกล่าว

ปัญญาและวิสัยทัศน์ล้วนแต่เป็นความพยายามสร้างความเข้าใจให้แก่กันและกัน เพื่อให้เข้าใจตามข้อเท็จจริงเรื่องราวและเหตุการณ์ โดยอาศัยเหตุผลเป็นตัวกลาง ด้วยการคิดหรือค้นหาความจริง และทำให้เกิดความรู้สึกร่วมเหตุการณ์นั้น ๆ อีกด้วย

การใช้เหตุผลในการพัฒนาชีวิต

การใช้เหตุผลในการพัฒนาชีวิตของมนุษย์นั้น กล่าวว่าเป็นองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งจำแนกได้ 2 ประเภท คือ รูปกับนาม หรือเรียกว่ากาย ใจ ชีวิตจะเรียกได้ว่ามีคุณภาพอย่างเท่านั้น จะต้องมีส่วนประกอบทุกส่วนที่มีคุณภาพคือ ชีวิตที่มีคุณภาพจะประกอบด้วยกายที่มีคุณภาพกาย และคุณภาพใจ อย่างไรก็ตาม ชีวิตไม่ใช่สิ่งที่ตั้งอยู่นิ่ง ๆ แต่เป็นองค์รวมที่เคลื่อนไหว เมื่อพูดถึงคุณภาพชีวิตที่เคลื่อนไหว หรือชีวิตที่ดำเนินไปในโลกท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่มีวัตถุ กิจกรรม และเรื่องราวมากมาย นาน ๆ ที่ต่อเนื่องกับชีวิต เพื่อยกออกไปไม่ใช่เฉพาะกายกับใจล้วน ๆ เท่านั้น เช่น กิจกรรมและเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชีวิตเหล่านี้ จัดเป็นส่วนประกอบของคุณภาพชีวิต โดยแยกเป็นคุณภาพธรรมดาสามัญที่มองเห็นกันอยู่ประเภทหนึ่ง และคุณภาพที่ลึกลับเลยไปจากที่มองเห็นด้วยตาอีกประการหนึ่ง ตัวอย่าง เช่น คนบางคนมีทรัพย์สินเงินทอง และสิ่งครอบครองบริโภคด้านวัตถุพร้อมบริบูรณ์ จัดได้ว่าในด้านที่ตามองเห็น เขาเป็นคนที่มีความสุข หรืออาจเป็นคนที่มีความสุขทุกขุมาก็ได้ คุณภาพชีวิตที่ดีแท้จริง ต้องพร้อมทั้งสองด้านหรือระดับที่มองเห็น หรือด้านระดับมองไม่เห็นเช่นกัน (สุทธิพร บุญส่ง, 2549)

หลักการสร้างเหตุผลในการพัฒนาชีวิตนั้น เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาให้มีคุณภาพที่ดี เพราะมนุษย์เป็นทรัพยากรสำคัญต่อการพัฒนาสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความจำเป็นที่จะต้องสร้างคนในสังคมให้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็น มีลักษณะนิสัยจิตใจที่ดีงาม มีความพร้อมที่จะทำงานเพื่อตนเอง ครอบครัว และสังคม และให้คุณค่าของชีวิตในแง่คุณงามความดี การฝึกฝนอบรมตนด้วยกาย วาจา ใจ เพราะคุณภาพชีวิตเป็นสิ่งประสงค์ของฉันทะ ซึ่งความหมายอย่างหนึ่งของฉันทะ คือ ความรักในคุณภาพชีวิต โดยยึดหลักไตรสิกขาเป็นธรรมที่ครอบคลุมการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตในการพัฒนามนุษย์ทั้ง 3 ด้าน คือ (1) ฝึกให้มีพฤติกรรมที่ร่วมสร้างเสริมสังคมดีงาม (2) อาศัยสภาพแวดล้อมสังคมมีความเป็นอยู่ภายนอกที่เอื้อนั้นเป็นพื้นฐาน (3) ด้วยจิตที่ดีนั้นก็สามารฝึกและพัฒนาด้านปัญญาที่ทำให้เกิดความรู้ และความเข้าใจ ในธรรมตาแห่งเหตุปัจจัย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555)

กระบวนการเรียนรู้ในการใช้เหตุผลทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนามนุษย์ทั้ง 3 ด้าน คือ 1) การพัฒนากาย เป็นการพัฒนาการกระทำที่มุ่งเน้นให้กระทำแต่สิ่งดีงาม อันเป็นประโยชน์แก่ตนเองและประโยชน์ต่อส่วนรวม 2) การอบรมพัฒนาจิต เป็นการฝึกจิตให้สงบนิ่ง มีสติที่มั่นคง พร้อมทั้งจะแก้ปัญหาทุก ๆ เรื่องด้วยความไม่ประมาท 3) การฝึกอบรมพัฒนาปัญญา เป็นการพัฒนางνώความรู้ หรือพัฒนาการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ของตนที่ได้จากการเรียนรู้ ไปใช้ให้เกิดคุณค่าต่อชีวิตตนเอง ได้อย่างถูกต้องและเจริญงอกงามยิ่งขึ้น หลักการพัฒนามนุษย์ โดยยึดหลักของการเรียนรู้ 3 แกนหลัก คือ 1) การฝึกฝนตนเองเรื่องศีล 2) การฝึกฝนตนเองเรื่องสมาธิ 3) การฝึกฝนตนเองเรื่องปัญญา

ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นการฝึกหัดกาย วาจา และจิตใจ การฝึกที่เรียกว่าสิกขา บางทีก็ใช้ ศัพท์แทน ว่า “ภาวนา” ซึ่งก็เป็นเรื่องของสิกขานั้นเอง “ภาวนา” เป็นการทำให้เจริญ ทำให้เป็น ทำให้มีขึ้น ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ศีลภาวนา เป็นการพัฒนาศีล ให้มีความสัมพันธ์เกื้อกูลที่ดีกับเพื่อนมนุษย์ในสังคม 2) จิตตภาวนา เป็นการพัฒนาจิต ทำให้จิตใจเจริญงอกงามขึ้นในสิ่งที่ดีงาม มีความเข้มแข็ง มั่นคง สงบสุข และเป็นอิสระ 3) ปัญญาภาวนา เป็นการพัฒนาปัญญาเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ คิดอย่างมีเหตุผล และหยั่งรู้ความจริงจนเข้าถึงอิสรภาพ ปลอดภัย ไร้ปัญหา และยังสามารถมองเห็นได้ในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ เมื่อมีความประพฤติที่บริสุทธิ์ด้วยศีลแล้ว จึงเกิดความเชื่อมั่นในความบริสุทธิ์นั้น จะไม่หวาดหวั่น หรือสะดุ้ง ไม่หวั่นไหวต่อเสียงตำหนิหรือความรู้สึกที่ไม่ยอมรับจากสังคม และไม่มี ความฟุ้งซ่าน ลำบากใจ เป็นทุกข์ จากความรู้สึกเดือดร้อนในความผิดของตน จิตก็จะปลอดภัย สงบนิ่ง มีจิตใจที่มั่นคง ซึ่งเป็นผลดีในทางที่จะเกิดปัญญาในการที่จะคิดพิจารณารับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ชัดเจนขึ้น ทำให้การคิด การพูด และการกระทำมั่นคงขึ้นไปตามลำดับ

การใช้เหตุผลตามแนวหลักพุทธธรรมในการพัฒนาชีวิต

การอธิบายหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตในพระพุทธศาสนา โดยได้เน้นการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ของหลักพุทธธรรมพบว่า มนุษย์มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาตนเอง ทั้งภายนอก และภายใน อันหมายถึง มนุษย์ควรที่จะพัฒนาทั้งสภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นปัจจัยเกื้อกูลให้ชีวิตสามารถ ดำเนินไปได้ด้วยดี เช่น การดำเนินอาชีพที่สุจริต เว้นอาชีพที่ทุจริต จัดเป็นการพัฒนาด้านกาย และศีลในเบื้องต้น หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ควรนำมาใช้ในชีวิตประจำวันในการพัฒนาชีวิต เช่น ไตรสิกขา 3 ปัญญา 3 เบญจศีล 5 เบญจธรรม 5 และสังคหวัตถุ 4 เพราะหลักธรรมเหล่านี้ สามารถจะ ทำให้ผู้ปฏิบัติตามประสบกับความสุขในชีวิตปัจจุบัน และสัมปรายภพด้วย (ภพหน้า) ดังนั้น เมื่อบุคคล

พัฒนาตนเองไปตามระดับต่าง ๆ แล้ว สิ่งที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคต่อการพัฒนาตนเอง คือ อบายมุข 6 ประการ และตัณหา 3 นี้ เป็นสิ่งที่กั้นขวางอย่างหลีกเลี่ยงได้ยากยิ่ง

หลักพุทธธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี ด้วยหลักภาวนา 4 และไตรสิกขา เป็นหลักธรรมหมวดใหญ่ที่นำแนวทางการพัฒนาชีวิตที่ดีเป็นพื้นฐาน หลักธรรมเหล่านี้ จัดแสดงหลักการทั่วไปของการพัฒนา ซึ่งมีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ รอบครอบ และครอบคลุม หรือรอบด้านและตลอดวงจร เรียกว่า ภาวนา หมายถึง การพัฒนาชีวิตให้เกิดความเจริญงอกงามในทางที่ดีงาม ตามหลักธรรม รวมทั้งการรู้จักสำรวมอินทรีย์ทั้ง 6 คือ สำรวมตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ แล้วปฏิบัติตนตามสิกขาบทที่ตนดำรงสถานภาพอยู่ ทั้งสิกขาบทของพระภิกษุ สามเณร และศีลสำหรับคฤหัสถ์ เมื่อพัฒนาตนอยู่ในหลักศีลแล้ว ย่อมสามารถเจริญจิตภาวนา หรือเจริญสมาธิให้มั่นคงเป็นสมาธิได้ และภายหลังจิตมั่นคงพอเป็นเหตุปัจจัยแก้ปัญญารู้แล้ว ย่อมพิจารณาธรรมทั้งปวงมีไตรลักษณ์ ปฏิจจสมุปบาท เป็นต้น ได้อย่างถ่องแท้ชัดเจน และเข้าใจถูกต้องตามความจริงตามลำดับแห่งการพัฒนา จนสามารถบรรเทาความทุกข์ได้ตามลำดับ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2540)

คุณค่าการใช้เหตุผลในทางพระพุทธศาสนา สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ ประโยชน์ของตนและประโยชน์คนอื่น ประกอบด้วย (1) อัตตัตถะ (ประโยชน์ตน) ได้แก่ การถึงประโยชน์ 3 อย่างมีประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์ในชาติหน้า และประโยชน์อย่างยิ่งยวด นั่นเอง โดยผลที่เกิดขึ้นนั้น ตนได้รับประโยชน์ เน้นการพึ่งตนได้ทุกระดับ เพื่อไม่ต้องเป็นภาระแก่ผู้อื่น เช่น หลักนาถกรรมธรรม 10 ประการ มีศีล สดับฟังมาก มีกัลยาณมิตร คือ ปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา มีศีล สมาธิ ปัญญาได้สมบูรณ์ (2) ปรัตถะ (ประโยชน์คนอื่น) ได้แก่ การพัฒนาตนเองตามหลักประโยชน์ 3 อย่างที่กล่าวมาแล้ว และไปเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น เกี่ยวข้องกับสังคม หน้าที่งานการร่วมกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยจะต้องอาศัยหลักธรรม คือ กรุณา และมีหลักธรรมที่เป็นหัวใจสำคัญ คือ สังคหวัตถุ 4 นั่นเอง สงเคราะห์อนุเคราะห์ เอื้อเฟื้อ ดูแลกันและกันให้มีที่พึ่งทั้งภายนอก คือ วัตถุสิ่งของทรัพย์สินเป็นสาธารณะประโยชน์ เป็นต้น (3) อุภยัตถะ (ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย) ได้แก่ ตนและคนอื่นได้รับประโยชน์ร่วมกัน เพราะกิจกรรมนั้น ๆ อำนวยให้ เช่น หลักสาราณียธรรม เป็นต้น ตลอดจนพฤติกรรมที่เกื้อกูลที่พึงประสงค์ที่สังคมพึงต้องการโดยทั่วไป (ส.นิ (ไทย), 11/323/321-322) หลักธรรมในการพัฒนาชีวิตที่ปรากฏในพระสูตรต้นตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต เรื่องจักกสูตร ว่าด้วยจักร 4 ว่า “ภิกษุทั้งหลาย จักกร 4 ประการนี้ ที่เป็เหตุให้เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ผู้เพียบพร้อมแล้วย่อมมีผล เป็เหตุให้เทวดา

และมนุษย์ทั้งหลาย ผู้เพียบพร้อมแล้วถึงความยิ่งใหญ่ความไพบูลย์ในโภคทรัพย์ทั้งหลาย จักร 4 ประการเป็นไฉน” (อง.จตุกก. (ไทย), 21/13/281) จักร 4 ได้แก่

1. ปฏีรูปเทสวาสะ การอยู่ในถิ่นที่ดี หมายถึง จะอยู่ที่ไหนต้องเลือก โดยใช้หลักความเจริญของคนเรา คือ ทรัพย์เจริญ ชีวิตเจริญ และคุณความดีเจริญ เพราะที่บางแห่งทำมาหากินคล่อง แต่มีสิ่งเป็นภัยต่อสุขภาพและชีวิตก็ไม่ดี พระพุทธเจ้าจึงสอนให้เลือก เพราะมันไม่เท่ากัน แต่เมื่อวิเคราะห์แล้ว ทรงเน้นถึงการมีศีลธรรม การมีน้ำใจของผู้คนเป็นสำคัญ จัดเป็นสิ่งที่ดี ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน

2. สัปปริสุปัสสยะ สมาคมกับสัตบุรุษ หมายถึง การไปเสวนาคบหาคบกับผู้มีธรรมดี มีจิตใจความคิดดี และพูดดี ย่อมเป็นบุคคลต้นแบบในสังคม หรือในโลกของคนฝ่ายดี คือ เป็นผู้ที่ได้ถูกพัฒนาจนสมบูรณ์แล้ว เจริญสติและปัญญา จึงเป็นบุคคลที่ควรคบหา หรือเป็นมิตรที่ดี ย่อมส่งเสริมการพัฒนาชีวิตตนเองให้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้มีความเจริญก้าวหน้าแก่ตนเอง อนาคตของครอบครัวและสังคม

3. อัตตสัมมาปณิธิ การตั้งตนไว้ชอบ หมายถึง การดำรงตนมั่นอยู่ในธรรม และทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตั้งเป้าหมายชีวิต และการทำงานให้ตั้งงามแน่วชัด และนำตนไปสู่จุดหมาย แน่วแน่ มั่นคง

4. ปุพเพกตปุญญตา ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว มีพื้นเดิมดี ได้สร้างสมคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แก่ตน หมายถึง การทำความดีตามคำสอนในศาสนา ความดี คุณความดี และคุณงามความดี (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2534)

จากการศึกษาหลักจักร 4 ในฐานะเป็นหลักธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิต จึงมีประโยชน์ที่นำหลักธรรมทั้ง 4 ข้อ มาพิจารณาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองในด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ให้ประสบความเจริญก้าวหน้าในชีวิต มีสภาพชีวิตที่เป็นคุณปราศจากโทษ ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ (พระธรรมธีรราชฆานูณี (โชดก ญาณสิทธิ), 2546)

การใช้เหตุผลระหว่างพระเจ้ามีลันท์กับพระนาคเสน

สิลปติฎฐฐานลักขณปัญหา เป็นหมวดหลักธรรมที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิต จึงทำให้พระนาคเสนใช้เหตุผล เรื่องลักษณะของศีลที่ก่อให้เกิดการพัฒนาตนเองในทางที่ดี และอย่างอื่นให้เกิดขึ้น จึงจำต้องรักษาศีลให้เป็นพื้นฐานก่อน แม้พระพุทธเจ้าก็ตรัสว่า นรชนผู้มีปัญญาเห็นภัยในสังสารวัฏ ดำรงอยู่ในศีลแล้วเจริญจิต และปัญญา มีความเพียร มีปัญญาเป็นเครื่องบริหาร พึงแก้ความยุ่งนี้ได้สัถยาลักขณปัญหา เพราะพระนาคเสนให้เหตุผลในเรื่องลักษณะของศรัทธา ให้เหตุผลว่าศรัทธามีลักษณะ 2 ประการ คือ 1) มีลักษณะทำจิตใจให้ผ่อง มีปัญญาญาณ 2) มีลักษณะแรงจูงใจในการประพฤติตนที่พึงปฏิบัติได้

ฉะนั้น มิลินปัญหาได้เป็นข้อคัมภีร์อันสำคัญของพระพุทธศาสนา ซึ่งมีความโดดเด่นยิ่ง นอกเหนือจากพระไตรปิฎกแล้ว ไม่มีวรรณคดีพระพุทธศาสนาเล่มอื่นใดเสมอเหมือน และเป็นคัมภีร์ที่เกิดจากการประยุกต์ทางปัญญา และความคิดในการหาเหตุผลมาประกอบใช้ระหว่างพระนาคน เพื่อคลายความสงสัยของพระเจ้ามิลินทกับ ข้อสงสัยต่าง ๆ หรือความไม่รู้จริงของพระเจ้ามิลินทที่มีต่อพระพุทธศาสนา พระนาคนเถระก็ได้ทำให้แจ่มแจ้งเป็นที่พอใจพระเจ้ามิลินท จึงทำให้วรรณคดีปัญจนาวิธานเกิดขึ้นในโลกนี้ และมีความสำคัญไว้เป็นแนวในการวิธานปัญหาต่าง ๆ

อย่างไรก็ตาม ในประเทศไทยมีการอ้างถึงคัมภีร์มิลินทปัญหาที่เป็นรูปแบบวิธาน ปัญจนามาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย คือ ในหนังสือไตรภูมิพระร่วงของพระมหาธรรมราชาลิไท ที่แต่งขึ้นในสมัยนั้น กล่าวถึงการรวบรวมเนื้อหาในหนังสือไตรภูมิพระร่วงจากคัมภีร์ต่าง ๆ เช่น พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา เป็นต้น ในจำนวนนั้นก็มีคัมภีร์มิลินทปัญหาด้วย (พระครูสังวรสมาธิ (ประเดิม โจนโล) รวบรวม, 2510) ส่วนมิลินทปัญหฉบับแปลเป็นสำนวนภาษาไทยมี 5 สำนวน คือ

1. ฉบับแปลสมัยกรุงศรีอยุธยา มีต้นฉบับอยู่ที่หอสมุดแห่งชาติ
2. ฉบับแปลสมัยกรุงรัตนโกสินทร์
3. ฉบับแปลของมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย สมัยรัชกาลที่ 5
4. ฉบับแปลของสมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฐายี)
5. ฉบับเรียบเรียงใหม่ เรียกว่า “ปัญหาพระเจ้ามิลินท์”

ด้วยเหตุนี้ คัมภีร์มิลินทปัญหากจึงเป็นคัมภีร์ที่เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงพระไตรปิฎก อันเป็นพุทธพจน์กับอรรถกถา ฎีกา และอนุฎีกา ซึ่งพระรณนาคจารย์ได้แต่งอธิบายพุทธพจน์และการบันทึกประเด็นการนำเสนอวิธีการในการสร้างความเข้าใจพุทธธรรมอันลุ่มลึก ที่ปุถุชนทั้งหลายไม่ว่าจะเข้าใจได้ จึงทำให้เข้าใจได้โดยง่าย ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้อีกว่าคัมภีร์มิลินทปัญหาดได้บันทึกทรรศนะทางปรัชญา ตะวันตกและปรัชญาตะวันออก รวมทั้งทรรศนะอื่น ๆ ที่พระนาคนเถระและพระเจ้ามิลินทนำมาอธิบายโต้ตอบกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจพุทธธรรม ซึ่งมีการกระจัดกระจายอยู่ทั่วทุกบท แต่ยังไม่มีการศึกษาและวิเคราะห์จำแนกออกให้เห็นลักษณะพิเศษบางประการ และความเหมือนและความแตกต่างในทางปรัชญาสากลที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์นั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ยังไม่มีการศึกษาถึงวิธีการที่นักปราชญ์ทั้ง 2 ท่านนั้นได้นำมาเสนอ เพื่ออธิบายพุทธธรรมในเชิงปรัชญาด้วยการโต้ตอบ และการให้เหตุผลของแต่ละฝ่ายได้อย่างพอใจและแจ่มแจ้ง

สรุป

การให้เหตุผลกับการพัฒนาคุณชีวิตเป็นหลักธรรมพื้นฐานในการปฏิบัติศีลปฏิบัติฐานหลักคุณ ปัญหา ดังที่พระนาคเสนให้เหตุผลเรื่องลักษณะของศีล อันเป็นพื้นฐานพระนิพพาน การให้เหตุผลว่า ศีล มีลักษณะเป็นที่ตั้ง อาศัยแห่งกุศลธรรมทั้งปวงนั้น เป็นที่อาศัยแห่งอินทรีย์ 5 ประการ คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญาให้เกิดขึ้น จึงจะทำให้กุศลธรรมทั้งปวง ไม่เสื่อมสูญ เพราะฉะนั้น บุคคลผู้ที่จะเจริญคุณ ความดี การปฏิบัติที่ดี พัฒนาตนเองในทางที่ดี และอย่างอื่นให้เกิดขึ้น ก็ต้องรักษาศีลให้เป็นพื้นฐานก่อน แม้พระพุทธเจ้าก็ตรัสว่า นรชนผู้มีปัญญาเห็นภัยในสังสารวัฏดำรงอยู่ในศีลแล้ว เจริญจิตและปัญญา มีความเพียร มีปัญญาเครื่องบริหารนั้น พึงแก้ความยุ่งนี้ได้ สัทธาลักษณะปัญหา พระนาคเสนให้เหตุผล เรื่อง ลักษณะของศรัทธาว่า ศรัทธานั้นควรมีลักษณะ 2 ประการ คือ 1) มีลักษณะทำจิตใจให้ผ่องใส มีปัญญาดูแล 2) มีลักษณะแรงจูงใจในการประพฤติตน ดังนั้น การพัฒนาชีวิตกับการให้เหตุในคัมภีร์ มิลินทปัญหา จึงเป็นเรื่องสำคัญที่มนุษย์ทุกคนต้องพยายาม พัฒนาตนเองให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งในระดับพื้นฐาน กล่าวคือ การมีคุณภาพกายที่ดี โดยการมีปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิตอย่างพร้อมพร้อม สมบูรณ์ ตามอรรถภาพแห่งตนในระดับที่สูงขึ้น และในคัมภีร์มิลินทปัญหาปรากฏบทสนทนาระหว่าง พระนาคเสนที่กล่าวถึงพุทธอภิปรัชญาและนิพพาน ในคัมภีร์มิลินทปัญหา จึงเป็นการเน้นพัฒนาคุณภาพ ชีวิตของตน เพื่อประโยชน์ของตนและผู้อื่น ผู้แต่งคัมภีร์มิลินทปัญหานี้ ได้นำคำสอนในพระพุทธศาสนา ที่เป็นปัญหา และยากแก่การทำความเข้าใจมาสาธยายอธิบายใหม่ ในลักษณะการถามตอบผ่านตัวละคร คือ พระนาคเสนกับพระเจ้ามิลินท เพื่อให้ง่ายต่อการศึกษาเรียนรู้ และทำความเข้าใจ และเพื่อให้ผู้อ่าน รู้สึกสนุกสนานไปพร้อมกัน ถือเป็นกุศโลบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ดีในยุคปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- พระครูสังวรสมาธิ (ประเดิม โกลโล) รวบรวม. (2510). *บทเรียนไตรภูมิพระร่วง*. ชลบุรี : โรงพิมพ์ลูก กำพรว้า.
- พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ). (2546). *วิปัสสนา-ญาณโสภณ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร : ศรีอนันต์การพิมพ์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2540). *ความสำคัญของพระพุทธศาสนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2555). *พุทธธรรม ฉบับขยายความ*. (พิมพ์ครั้งที่ 32). กรุงเทพมหานคร : กองทุน ป.อ.ปยุตโต เพื่อเชิดชูธรรม.

- พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2534). *คุณธรรมสำหรับนักบริหาร*. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ วันจันทร์). (2559). พุทธปรัชญา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย..
- พระเสกสรรค์ ฐานยุตโต (ศรีทน). (2564). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนชุมชนราษฎร์บำรุง อำเภออุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2536). *คัมภีร์มิลินทปัญหา ฉบับแปลมหายมกุฏราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- รัตนภรณ์ อากมล. (2562). การให้เหตุผลทางพระพุทธศาสนาในคัมภีร์มิลินทปัญหา. *วารสารชัยภูมิปริทรรศน์*, 2 (3), 1-9.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คส์.
- สมักร บุรวาศ. (2552). *ปัญญาจุดกำเนิดและกระบวนการพัฒนาทางปัญญาของมนุษย์ชาติ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพิมพ์สยาม.
- สุทธิพร บุญส่ง. (2549). *คุณธรรม จริยธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต*. กรุงเทพมหานคร : ทริปเพิ้ลเอ็ดดูเคชั่น จำกัด.

การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในโลกศตวรรษที่ 21*

TEACHING AND MANAGING SOCIAL STUDIES IN THE 21ST- CENTURY WORLD

พระครูสมุห์หัตถพร ปิยธมโม (คำเพ็ชรดี)

Phrakhusamu Hattaporn Piyadhammo (Kumphetdee)

พระมหาอำพล ธนปญโญ (ชัยสารี)

Phramaha Ampol Dhanapaño (Chaisaree)

พระครูปริยัตริรัตนาลงกรณ์ (สิงหา มุ่งหมาย)

Phrakrupariyatrattanarongkron (Singha Mungmai)

พระมหานิพิฐพนธ์ จิรวฑฒโน (วงศ์อนุ)

Phramaha Nipitpon Ciravaddhano (Vonganu)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Nong Khai Campus, Thailand.

E-mail: Hattaporn.kum@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนการสอน เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการสอนที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคมอย่างรวดเร็ว การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงต้องนำเสนอหลักการ กระบวนการ และวิธีการที่สอดคล้องกับความต้องการเปลี่ยนแปลงทั้งนี้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง โดยมีการลงมือปฏิบัติและพัฒนาทักษะทางด้านต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และสามารถอยู่ร่วมกันกับคนในสังคมได้อย่างเต็มตา นอกจากนี้ยังต้องสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและซับซ้อน โดยการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการปรับตัวที่จะช่วยให้สามารถอยู่รอดและประสบความสำเร็จในสังคมที่เปลี่ยนแปลง

การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาต้องมีการบูรณาการกับวิชาอื่น ๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จะนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ พร้อมกับการมีทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมของศตวรรษนี้ เช่น การคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกัน และการเข้าใจวัฒนธรรมที่หลากหลาย การใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงแหล่งความรู้จึงควรเน้นการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และครูเป็นผู้นำทางในการสืบค้นความรู้ ควรเน้นกระบวนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติในทุกสาระ โดยการออกแบบกิจกรรมอย่างชัดเจน มีอิสระที่จะเลือกสิ่งที่พอใจ มีความต้องการดัดแปลงสิ่งต่าง ๆ ให้ตรงตามความพอใจของตนเอง สร้างนวัตกรรม การส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านทางปัญหา การคิดวิเคราะห์และ

*Received: 16 November 2023; Revised: Revised: 19 December 2023; Accepted: 21 December 2023

แก้ปัญหาการเน้นการเรียนรู้ผ่านการประสบการณ์ ที่ตัวผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข

คำสำคัญ การจัดการเรียนการสอน, การสอนสังคมศึกษา, ศตวรรษที่ 21

Abstract

Teaching management is a crucial factor that significantly affects the effectiveness of teaching in various subjects in the 21st century, characterized by rapid changes in technology, economics, and society. Managing social studies teaching in the 21st century requires presenting principles, processes, and methods that align with these changes to develop learners' skills through real-life experiences. This involves hands-on activities and the development of diverse skills to ensure that learners acquire knowledge, ethics, morality, and the ability to interact harmoniously with others in society. Additionally, educators must equip learners with the ability to adapt swiftly and effectively to the rapid and complex changes occurring globally. This includes fostering a culture of lifelong learning and adaptability, enabling individuals to thrive and succeed in a dynamic societal landscape.

Effective social studies teaching management should integrate with other subjects to develop learners' skills for creating new knowledge and acquiring essential skills for life in this century. This includes analytical thinking, collaborative teamwork, and an understanding of diverse cultures. Leveraging technology as a vital tool for accessing knowledge emphasizes learner-centered approaches, with teachers serving as guides in knowledge exploration. The emphasis on hands-on learning activities, clear activity design, learner autonomy, and innovation promotion contributes to effective learning experiences that learners can apply successfully and enjoyably in real-life situations.

Keywords Teaching and learning management, Teaching social studies, 21st century

บทนำ

การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษามีความสำคัญ เนื่องจากมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาบุคลิกภาพและทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังมุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะต่าง ๆ ที่สำคัญต่อการใช้ชีวิตประจำวันและการมีส่วนร่วมในสังคมนี้ สามารถทำได้โดยการให้ความสำคัญกับขั้นตอนและหลักการต่อไปนี้ 1. การตระหนักรู้ (Awareness)

ผู้เรียนควรมีการเรียนรู้และเข้าใจถึงสังคมที่ตัวเองอยู่ในปัจจุบัน รวมถึงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความแตกต่างทางสังคมที่อาจเกิดขึ้น 2. การพัฒนาทักษะทางสังคม (Social Skills) เรียนรู้ทักษะทางสังคมที่จำเป็นสำหรับการมีส่วนร่วมในกลุ่ม การสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการแก้ไขข้อขัดแย้ง 3. การสร้างทักษะการคิด (Critical Thinking Skills) ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจที่มีข้อเท็จจริง และการเรียนรู้จากประสบการณ์ 4. การส่งเสริมคุณค่าและจรรยาบรรณ (Values and Ethics) ผู้เรียนควรพัฒนาคุณค่าที่ดีและจรรยาบรรณที่เป็นที่ยอมรับในสังคม 5. การสนับสนุนการแก้ไขปัญหา (Problem-Solving Support) ส่งเสริมการใช้ทักษะการแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ทางสังคมและชีวิตประจำวัน 6. การให้โอกาสในการปฏิบัติ (Experiential Learning) สนับสนุนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ทางการปฏิบัติ ทั้งในห้องเรียนและในชุมชน 7. การสร้างสภาพเรียนรู้ที่หลากหลาย (Diverse Learning Environments) สร้างสภาพเรียนรู้ที่ต่างกันเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสดำเนินการเรียนรู้และความเข้าใจที่หลากหลาย 8. การส่งเสริมการนำไปใช้ (Application) ส่งเสริมการนำความรู้และทักษะที่เรียนมาไปใช้ในสถานการณ์จริง 9. การให้ความสนับสนุนและกระตุ้นความรู้สึกลูกผู้เรียน (Support and Motivation) สร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนและกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความรู้สึกสนุกสนาน และมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ 10. การปรับให้เหมาะสม (Adaptability) ปรับการสอนให้เหมาะสมกับวัย ระดับความรู้ และความสามารถของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาต้องการครูที่มีความเข้าใจในความต้องการของผู้เรียน และสามารถสร้างแวดล้อมการเรียนรู้ที่สนุกสนานและท้าทายได้ เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะและความรู้ที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม (วิภาพรณพินลา, 2560)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเกี่ยวกับการศึกษานั้น สะท้อนถึงมุมมองที่แบกผู้เรียนไปสู่การพัฒนาทั้งทางบุคลิกและสังคม กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม การศึกษาไม่เพียงแต่การสืบหาความรู้เท่านั้น แต่ยังเน้นการพัฒนาบุคลิกภาพและสร้างความงามทางวิศวกรรมทางจิตใจและความคิดสร้างสรรค์ในบุคคลและสังคม การถ่ายทอดความรู้ การส่งเสริมกระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่เน้นการสอนและการเรียนรู้ที่เป็นประสบการณ์ที่มีคุณภาพ การฝึก การพัฒนาทักษะและความสามารถผ่านการฝึกทางปฏิบัติ การอบรม การให้โอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองผ่านการอบรมทางวิชาการหรือทักษะทางชีวิต การสืบสานทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์และสืบสานความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การสร้างสรรค์โครงสร้างความก้าวหน้าทางวิชาการ การส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์และความก้าวหน้าทางวิชาการในทุก ๆ ด้าน การสร้างองค์ความรู้ การสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้และผลิตองค์ความรู้ การจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุน การสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลาย และสนับสนุนการพัฒนาการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การสร้างความตั้งใจและกระตือรือร้นในการเรียนรู้ที่ยั่งยืนตลอดชีวิต ความหมายดังกล่าวนี้ บ่งบอกถึงการเน้นความสำคัญที่ผู้เรียนจะต้องพัฒนาตนเองในทุก ๆ ด้านของชีวิต ไม่เพียงแต่การทำความรู้ แต่ยังการพัฒนาทักษะ ความคิด และองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงสังคมที่ดี (ราชกิจจานุเบกษา, 2542)

นอกจากนี้ แนวทางการจัดการศึกษาที่ยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ เรียกให้ครูและระบบการศึกษาตั้งใจสร้างสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเต็มที่ ซึ่งสิ่งที่มีได้แก่ บรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริม สร้างบรรยากาศที่ให้ความสำคัญกับความรู้สึกรักและความสนใจของผู้เรียน โดยให้มีการใช้วิธีการเรียนรู้ที่น่าสนใจ และสะท้อนถึงความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน การสนับสนุนและประสานงานกับผู้เรียน สร้างช่องทางสื่อสารที่เปิดกว้างระหว่างครูและผู้เรียน เพื่อเข้าใจความต้องการและความสนใจของนักเรียน การให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากประสบการณ์ สนับสนุนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ทางการปฏิบัติ และการประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริง การส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาและคิดวิเคราะห์ ให้โอกาสให้ผู้เรียนฝึกทักษะการแก้ปัญหา และการคิดวิเคราะห์ในสถานการณ์ที่เป็นไปได้ การสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างแนวทางที่สนับสนุนการเรียนรู้ที่ยั่งยืนตลอดชีวิต ทั้งในแง่ของการศึกษาต่อสู่สายอาชีพ และการพัฒนาต่อยอด การให้ความสำคัญสนับสนุนในการแสวงหาความรู้ ส่งเสริมการค้นหาความรู้ด้วยตนเอง และให้โอกาสในการสืบค้นข้อมูล การปรับให้เหมาะสมตามความต้องการของผู้เรียน ทำการปรับการสอนตามความสามารถ ระดับความรู้ และสถานะส่วนตัวของผู้เรียน การสร้างสภาพแวดล้อมที่หลากหลาย สนับสนุนการเรียนรู้ที่ต่างกัน ขึ้นอยู่กับความสนใจและลักษณะบุคคลของนักเรียน การให้คำแนะนำและติวเตอร์ที่เหมาะสม ให้คำแนะนำและการติวเตอร์ที่สอดคล้องกับความสามารถและความต้องการของผู้เรียน การส่งเสริมทักษะทางดิจิทัล สนับสนุนการพัฒนาทักษะทางดิจิทัลในการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนทันสมัยและเข้าข่ายกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ครูที่ปรับให้เหมาะสม และระบบการศึกษาที่เน้นการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน จะทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และผู้เรียนจะมีทักษะและความพร้อมที่จะเผชิญกับอุตสาหกรรมและสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ 21 (วิจารณ์ พานิช, 2556)

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 เกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อมของนักเรียน ทั้งในด้านการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบัน และในด้านการพัฒนาทักษะและความรู้ที่สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของสังคมและโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้น มีแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาทักษะและความรู้ต่อไป การเน้นทักษะเชิงวิเคราะห์และวิจารณ์ การสอนควรมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และวิจารณ์ในนักเรียน เพื่อให้พวกเขาสามารถวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ และมีความสามารถในการตัดสินใจตามเหตุผล การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ทางการปฏิบัติ การให้โอกาสในการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์การทำงานจริง การนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อเตรียมความพร้อมในการทำงานต่อไปในอนาคต การส่งเสริมทักษะด้านเทคโนโลยีและสื่อสาร การเน้นทักษะการใช้เทคโนโลยีและสื่อสารในการเรียนรู้ เพื่อให้ให้นักเรียนมีความสามารถในการค้นหาข้อมูล การสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่น การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่กระตุ้นความสนใจ การให้นักเรียนมีโอกาที่จะเลือกเรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองสนใจและต้องการ และการให้โอกาสในการเลือกใช้ทรัพยากรการเรียนรู้ที่หลากหลาย การส่งเสริมทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น การเน้นทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น การเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงานกลุ่ม และการพัฒนา

ทักษะการควบคุมและการแก้ไขข้อขัดข้อง การส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาและคิดสร้างสรรค์ การสอนควรเน้นการพัฒนาทักษะในการแก้ปัญหาและคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้นักเรียนมีความสามารถในการพบทางแก้ปัญหาที่นวัตกรรม การให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมองเพื่อการเรียนรู้ การเน้นทักษะการเรียนรู้เชิงตรงในการพัฒนาความสามารถทางสมอง การสร้างการเรียนรู้ที่เป็นประสบการณ์ที่น่าจดจำ การสนับสนุนพัฒนาการทางวัฒนธรรม การเน้นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับมูลนิธิต่าง ๆ และการส่งเสริมคุณค่าทางสังคม การส่งเสริมความตระหนักรู้ทางสังคมและสิทธิมนุษยชน การสอนควรให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมและสิทธิมนุษยชน เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ทางสังคม การสร้างช่องทางในการติดต่อกับครูและผู้ปกครอง การสร้างช่องทางที่ให้โอกาสในการติดต่อกับครูและผู้ปกครอง เพื่อให้สามารถร่วมมือกันในกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน การจัดการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 นี้ ไม่เพียงเพื่อเตรียมความพร้อมของนักเรียนในการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังเป็นการส่งเสริมทักษะและความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงาน การสื่อสาร และการเรียนรู้ตลอดชีวิตในอนาคต ที่อุตสาหกรรมและสังคมกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21

การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 มุ่งหวังที่จะสร้างผู้เรียนที่มีความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ เน้นทักษะการเรียนรู้ (Learning Skills) เป็นสำคัญ โดยดูถึงรูปแบบ (Model) ที่มาจากเครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Partnership For 21st Century Skills) และการให้นักเรียนพัฒนาทักษะนี้ผ่านแนวทาง PBL (Project-Based Learning) และการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การเรียนรู้แบบใช้โครงงาน (Project Based Learning PBL) การให้นักเรียนได้ทำโครงงานที่เกี่ยวข้องกับความสนใจ และทำให้พวกเขาได้รับประสบการณ์จริงจากการทำงานในโปรเจก การเรียนรู้แบบใช้เทคโนโลยี (Technology-Based Learning TBL) การนำเทคโนโลยีมาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ เช่น การใช้แอปพลิเคชัน และแพลตฟอร์มการเรียนออนไลน์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสอนและการเรียน การเรียนรู้แบบใช้สะเต็มศึกษา (STEM Education) การผสมผสานการเรียนรู้ในสาขาวิทยาศาสตร์ (Science) เทคโนโลยี (Technology) วิศวกรรม (Engineering) และคณิตศาสตร์ (Mathematics) เพื่อส่งเสริมทักษะทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การเรียนรู้โดยใช้ห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) การให้นักเรียนทบทวนสาระวิชาที่บ้านผ่านสื่อออนไลน์ และในชั้นเรียนจะมุ่งเน้นการปฏิบัติและสร้างความเข้าใจผ่านการอภิปรายการเรียนรู้แบบนี้ ต้องการครูที่สามารถออกแบบการเรียนรู้ที่เป็นประสบการณ์ที่น่าจดจำ และเสนอแนวทางในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ (Learning Skills) ที่สำคัญต่อนักเรียน การสร้างการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการ และพัฒนาการของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 จึงต้องการครูที่มีความคิดสร้างสรรค์ และสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างสภาพการเรียนรู้ที่นักเรียนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้

หลักการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้รับความหมายของการศึกษา คือการเรียนรู้เพื่อการเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมในศตวรรษที่ 21 ต้องมีการทำงานกันร่วมกันของผู้เรียน ครู และระบบการศึกษาเพื่อที่จะตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมและโลก นี่คือนโยบายบางประการที่สามารถนำเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

1. ทักษะที่คนยุคใหม่ต้องมี

- การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะและเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมและอุตสาหกรรมที่เร่งรีบ
- ทักษะคิดวิพากษ์ (Critical Thinking) ส่งเสริมการคิดวิพากษ์และวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ

2. ทักษะของครูยุค 21

- ประสิทธิภาพในการใช้เทคโนโลยี ครูควรมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน
- การเป็นพันธมิตรในการเรียนรู้ ครูควรเป็นผู้นำทางและสร้างพื้นที่ที่ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

3. การเปลี่ยนแปลงของบทบาทครู

- การเปลี่ยนบทบาทของครูจากผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะ ส่งเสริมให้ครูเป็นผู้นำทางและสนับสนุนในการเรียนรู้
- การสร้างสภาพการเรียนรู้ที่นักเรียนมีส่วนร่วม สร้างบรรยากาศที่สนับสนุนการเรียนรู้และมีส่วนร่วมของนักเรียน

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องการความยืดหยุ่นและการปรับตัวทั้งในระดับบุคคลและระบบการศึกษา การพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและตลาดแรงงานเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้เด็กมีความพร้อมที่จะรับมือกับอุตสาหกรรมและการทำงานในอนาคต (วิจารณ์ พานิช, 2556)

กล่าวโดยสรุป การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 มุ่งหวังที่จะเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมทั้งทางความรู้ และทักษะที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง โดยในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญที่ผู้เรียนต้องพัฒนาทักษะการเรียนรู้ เน้นไปที่การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ดังนั้น มีแนวทาง ดังนี้

1. การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการตั้งใจที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการสนับสนุนให้มีวัฒนธรรมการเรียนรู้ และความกระตือรือร้นในการปรับตัวต่อเทคโนโลยีและข้อมูลใหม่

2. ทักษะคิดวิพากษ์ (Critical Thinking) ส่งเสริมการคิดวิพากษ์และวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่ซับซ้อน
 3. การทำงานร่วมกัน (Collaboration) ส่งเสริมทักษะการทำงานร่วมกัน โดยการตั้งโจทย์หรือโปรเจกต์ให้ผู้เรียนทำงานร่วมกัน เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารและการทำงานเป็นทีม
 4. ความยืดหยุ่นและการปรับตัว (Adaptability) ส่งเสริมทักษะการปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง โดยการให้โอกาสในการทำโปรเจกต์หรือกิจกรรมที่ต้องปรับตัวต่อสถานการณ์ต่าง ๆ
 5. การมีประสิทธิภาพในการใช้เทคโนโลยี ส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้และการดำรงชีวิตประจำวัน
 6. บทบาทของครู ครูควรเป็นผู้นำทางและผู้สนับสนุนในการเรียนรู้ โดยสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่นักเรียนสามารถเป็นศูนย์กลางได้
 7. ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การจัดกิจกรรมและโปรเจกต์ที่เน้นการให้นักเรียนมีส่วนร่วมและควบคุมการเรียนรู้ของตนเอง
 8. การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันและในสังคม
- ผลลัพธ์ที่คาดหวังคือผู้เรียนจะได้รับการศึกษาที่ทันสมัยและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมและอุตสาหกรรมในยุคปัจจุบันและอนาคต

การสอนสังคมศึกษา

การเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษาที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ มีความสำคัญในการพัฒนาทักษะและความเข้าใจของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับด้านต่าง ๆ ของสังคม ศาสนา หน้าที่พลเมือง เศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ การออกแบบกิจกรรมที่มุ่งเน้นการเรียนรู้จากปฏิบัติจริงสามารถช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้ง และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้มากขึ้น นี่คือนิยามแนวทางที่ครูสามารถนำเข้าไปใช้เพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

1. กิจกรรมที่ส่งเสริมการสำรวจและสังเกต สร้างกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนได้ลงมือสำรวจและสังเกตสิ่งต่าง ๆ ในสังคม ภูมิศาสตร์ หรือสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่กำลังศึกษา เช่น การทำสำรวจภูมิศาสตร์ในพื้นที่ใกล้ ๆ หรือการนำเสนอเรื่องศาสนาที่สำคัญของประชาชนในพื้นที่
2. โครงงานหรือโปรเจกต์เชิงวิจัย สนับสนุนการเรียนรู้โดยการให้โครงงาน หรือโปรเจกต์ที่ผู้เรียนต้องทำค้นคว้าข้อมูลและวิเคราะห์ ตั้งสมมติฐานและแสดงผลพินิจในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การทำโครงงานวัตถุดิบภูมิและฝนตกในพื้นที่
3. การจัดนิทรรศการหรือเข้าหาที่สถานที่จริง นำนักเรียนไปเยี่ยมชมสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่กำลังศึกษา เพื่อให้พวกเขาได้รับประสบการณ์จริงและเรียนรู้จากสถานการณ์จริง
4. การสร้างสื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ใช้เทคโนโลยีและสื่อต่าง ๆ เพื่อสร้างสภาพการเรียนรู้ที่น่าสนใจ เช่น การใช้วิดีโอ ภาพถ่าย หรือแผนภูมิต่าง ๆ ในการอธิบายเนื้อหา

5. การให้โอกาสในการอภิปราย สร้างสภาพการเรียนรู้ที่เปิดกว้างและส่งเสริมการอภิปราย ให้นักเรียนสามารถแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเรียนรู้จากกัน

6. การสนับสนุนทักษะการวิจัยและวิเคราะห์ ส่งเสริมการใช้ทักษะการวิจัย เช่น การค้นคว้าข้อมูลในห้องสมุดหรือทางอินเทอร์เน็ต และการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเสริมสร้างทักษะทางวิทยาศาสตร์ สังคม

ผู้สอนจะต้องมีความยืดหยุ่นในการปรับตัวต่อความต้องการและความสามารถของนักเรียน รวมทั้งยอมรับความหลากหลายของมุมมองและความคิดเห็นของผู้เรียน เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและที่นักเรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (ปานวาด อวยพร, 2566)

The Cone of Learning

sparkinsight.com

ที่มา <https://shorturl.asia/a53fR>

ทักษะการจัดกระบวนการเรียนรู้สังคมศึกษา

การสร้างกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในวิชาสังคมศึกษา ที่มุ่งหวังให้พัฒนาทักษะและความรู้ที่เชื่อมโยงกับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญที่จะให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น การสอนสังคมศึกษาควรมีแนวทางและทักษะที่สนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนดังนี้

ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม

1. การสร้างอิสระในการเรียนรู้ สร้างสภาพแวดล้อมที่ผู้เรียนมีอิสระในการเลือกและตัดสินใจเอง เช่น การให้โอกาสในการเลือกการโครงการหรือหัวข้อที่ต้องการศึกษา
2. การส่งเสริมการคิดค้น ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์และคิดนวัตกรรม ผ่านกิจกรรมที่ต้องการการคิดอย่างเป็นระบบ เช่น โครงการหรือโปรเจกต์ที่ผู้เรียนต้องคิดค้นและแก้ปัญหา

ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ เทคโนโลยี

1. การให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยี ผู้สอนควรเน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสอน เช่น การใช้สื่อการสอนออนไลน์ และแหล่งข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ

1. การสร้างทักษะที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ ผู้สอนควรติดตามแนวโน้มและความต้องการของตลาดแรงงาน เพื่อสร้างกิจกรรมที่ให้ทักษะที่เป็นประโยชน์ในการทำงาน

ทักษะทั่วไปที่สำคัญ

1. การส่งเสริมทักษะการแสดงออกและความคิดเห็น ให้โอกาสในการนำเสนอผลงานหรือความคิดเห็นที่ต่าง ๆ ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น การนำเสนอโครงการหรือการสนทนา
2. การสนับสนุนการทำงานร่วมกัน สร้างโอกาสให้ผู้เรียนทำงานร่วมกัน และพัฒนาทักษะการทำงานแบบทีม
3. การสร้างเวลาสำหรับความสนุกสนานและการละเล่น การเรียนรู้ควรเป็นประสบการณ์ที่น่าสนุกและน่าตื่นเต้น เพื่อกระตุ้นความกระตือรือร้นในการเรียน

การพัฒนาสมอง

1. การสนับสนุนการพัฒนาสมอง ผู้สอนควรให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาสมอง โดยการให้ทักษะด้านวิทยาศาสตร์ การวิเคราะห์ การสร้างสรรค์ ความเชื่อมโยง และจริยธรรม
- ผลลัพธ์ที่คาดหวังคือผู้เรียนที่มีทักษะและความรู้ที่หลากหลาย สามารถใช้ในชีวิตประจำวันและการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (พระสิทธิชัย รินฤทธิ์และสุริพร ชาบุตรบุญทริก, 2563)

สังคมศึกษากับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจริง ๆ เป็นความท้าทายสำหรับโรงเรียนและผู้สอนทุกคน ซึ่งไม่เพียงแต่ต้องสอนเนื้อหาเท่านั้น แต่ยังต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นต้องใช้ในการดำรงชีวิตและทำงานในศตวรรษที่ 21 สิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับ 3R และ 7C เป็นข้อมูลที่มีประโยชน์มากสำหรับการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรสังคมศึกษา เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะเมื่อนำมาสู่บริบทของการเรียนรู้สังคมศึกษาการเชื่อมโยงกับความเป็นจริง การสอนนักเรียนให้เข้าใจความสัมพันธ์ของที่เรียนในห้องเรียนกับปัญหาและความท้าทายของสังคมจริง การใช้เทคโนโลยี นำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะในการใช้เทคโนโลยีและสื่อ การส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านทางปัญหาจริง การใช้ปัญหาจริง ๆ

ในสังคมเป็นกรณีศึกษา เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา การเน้นการเรียนรู้ผ่านการประสบการณ์ การพัฒนาทักษะของนักเรียนผ่านการประสบการณ์จริง ไม่เพียงแค่นั้นที่การเรียนในห้องเรียน การที่เราสามารถผสมผสานทักษะเหล่านี้เข้ากับการเรียนรู้สังคมศึกษา จะช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็นและเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 อย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

สรุปแล้ว การสอนสังคมศึกษาในปัจจุบัน จะต้องเน้นกระบวนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติในทุกสาระ ทั้งสาระศาสนา หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ โดยการออกแบบกิจกรรมอย่างชัดเจน มีอิสระที่จะเลือกสิ่งที่พอใจ มีความต้องการดัดแปลงสิ่งต่าง ๆ ให้ตรงตามความพอใจของตนเอง การร่วมมือและความสัมพันธ์ และสร้างนวัตกรรมต่อทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิต โดยนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะในการใช้เทคโนโลยีและสื่อ การส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านทางปัญหาจริง การคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา การเน้นการเรียนรู้ผ่านการประสบการณ์ สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21

การจัดการเรียนรู้ในโลกยุคใหม่ ไม่ใช่เป็นเพียงการให้ความรู้กับผู้เรียนเท่านั้น แต่เป็นการเตรียมมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2559) สอนให้มีความรู้คู่คุณธรรม ดังที่พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ครั้งที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตราที่ 81 ระบุให้รัฐต้องจัดการศึกษา อบรม และสนับสนุนให้จัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม สร้างเสริมความรู้และปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้อง ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น การจัดการเรียนรู้จึงต้องพัฒนาทักษะที่สำคัญในการดำเนินชีวิต และสร้างทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

สถานศึกษาและครูผู้สอนควรต้องจัดการศึกษา/จัดการเรียนรู้ไปในทิศทางเชิงสร้างสรรค์ โดยการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ได้ โดยมีประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้ในโลกยุคใหม่ เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะคนยุคใหม่ ดังนี้

1. หลักสูตร

หลักสูตรเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการจัดการศึกษา เพราะเป็นการขยายแนวคิดในการจัดการศึกษา หรือปรัชญาการศึกษาไปสู่การปฏิบัติ ดังที่ Saylor, Galen J., Alexander. William M., & Lewis. Arthur J. ได้ให้ความหมายหลักสูตรว่า เป็นแผนสำหรับกำหนดโอกาสการเรียนรู้ให้บุคคลได้รับการศึกษา หลักสูตรต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ไม่สามารถกำหนดไว้ตายตัวได้ ไทยแลนด์ 4.0 เป็นโมเดลในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย ต้องมีนวัตกรรมเป็นของตนเอง เป็นยุคเทคโนโลยี มีความคิดสร้างสรรค์ และสร้างนวัตกรรม เน้นการสร้างให้คนไทยสามารถคิดเองได้ การจัด

หลักสูตรต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับผลลัพธ์ของผู้เรียนที่เปลี่ยนไปตามสภาพสังคม มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างสรรค์นวัตกรรมและการวิจัยด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อเพิ่มขีดความสามารถแข่งขันของประเทศ (Saylor, Galen J., Alexander, William, M., & Lewis, Arthur, J, 1981) ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตร จึงต้องเริ่มจากการสำรวจความต้องการของสังคม นำมาสู่การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู โดยครูต้องฝึกให้ผู้เรียนใช้ทักษะการคิดมากกว่าการใช้ความจำ ให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์และใช้สถานการณ์ปัญหาเป็นฐานในการเรียนรู้ และใช้การเรียนรู้เชิงรุก ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักแสวงหาความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหาที่ได้รับมอบหมายอย่างมีกระบวนการและมีขั้นตอน ซึ่งจะทำให้ได้มาซึ่งความรู้ที่ทันต่อเหตุการณ์ และเป็นความรู้ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้จริง (เอกนถุน บางท่าไม้, 2561)

2. การจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอน เป็นการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีประสบการณ์ตามความมุ่งหมายของหลักสูตร สอดคล้องกับจุดประสงค์เนื้อหาวิชา และผลลัพธ์คุณลักษณะของผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2559; ธนวัฒน์ ศรีไพโรจน์, ดุษฎี โยเหลา และปิยดา สมบัติจินดา, 2561) กล่าวว่าการศึกษายุค Thailand 4.0 ควรเป็นการสร้างคนหรือผู้เรียนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 ด้วยเช่นกัน ดังนั้น การกำหนดสมรรถนะและบทบาทของครูผู้สอนในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากคุณภาพของครูผู้สอนมักเป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จทางการศึกษา

การจัดการเรียนการสอนในยุคใหม่ ยุคไทยแลนด์ 4.0 และยุคศตวรรษที่ 21 ต้องก้าวข้ามสาระวิชา ไปสู่การเรียนรู้ ซึ่งครูจะเป็นผู้สอนโดยการบอกเล่าความรู้ไม่ได้ แต่ต้องจัดกระบวนการสร้างประสบการณ์ทางตรงให้ผู้เรียน และสนับสนุนให้ผู้เรียนรู้ด้วยตนเองในผ่านช่องทางต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย โดยครูเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ ปรับเปลี่ยนตัวเองเป็นผู้ฝึกสอน (Coach) และอำนวยความสะดวก (Facilitator) ครูควรกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนสนใจในการเรียนรู้ โดยครูควรจัดการเรียนรู้ ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ได้ลงมือปฏิบัติ และรู้วิธีแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ จนทำให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ที่มีอยู่มาบูรณาการเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสร้างผลผลิตหรือนวัตกรรมต่าง ๆ ขึ้นมาได้ เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของประเทศ ครูต้องสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระหายใคร่รู้ อยากค้นหาคำตอบ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนกลายเป็น “Active Learner” โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยยึดปัญหาเป็นฐาน (Problem Base Learning = PBL) (วิภาพรรณ พินลา, 2560)

3. สื่อการสอน

จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์เครือข่ายและเทคโนโลยีโทรคมนาคม ประกอบกับนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ที่ต้องเป็นผู้สร้างนวัตกรรม ครูจึงควรพัฒนานวัตกรรมสื่อการสอนให้ทันสมัย ตอบสนองผู้เรียนในยุคดิจิทัล ซึ่งผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นกลุ่ม Generation Z เป็น

คนที่เกิดหลังจากปี ค.ศ. 1995 หรือปี พ.ศ. 2538 เป็นต้นมา เด็ก ๆ กลุ่มนี้จะเติบโตมาพร้อมกับสิ่งอำนวยความสะดวก มีความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีต่าง ๆ และเรียนรู้ได้เร็ว ดังนั้น ครูต้องพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้ทันสมัย โดยนำเทคโนโลยีเหล่านี้มาใช้ในการผลิตสื่อการเรียนการสอน เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ สร้างนวัตกรรมสื่อการเรียนการสอน ได้แก่ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) มัลติมีเดีย การประชุมทางไกล ชุดการสอน วัสดุทัศนแบบมีปฏิสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (ยาวเรศ ภัคจิตจร, 2557)

4. การประเมินผล

ควรปรับเปลี่ยนระบบการวัดผลประเมินผลที่เน้นการจำเนื้อหา ควรใช้วิธีการประเมินการปฏิบัติงาน หรือการประเมินการทำงานตามสภาพจริง การประเมินผลผู้เรียน ควรประเมินความเข้าใจ โดยวัดความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ และความเข้าใจเชิงลึก ไปแก้ปัญหาที่เผชิญในชีวิตจริง (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ, 2556) เน้นการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ประเมินอย่างสร้างสรรค์ สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน และการประเมินผลผู้เรียนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะคนยุคใหม่นั้น ต้องเป็นการวัดและประเมินผลสภาพที่แท้จริงของผู้เรียนเป็นพื้นฐานของเหตุการณ์ในชีวิตจริง ยึดการปฏิบัติเป็นสำคัญและสัมพันธ์กับการจัดการเรียนรู้ เน้นพัฒนาการที่ปรากฏให้เห็นผู้เกี่ยวข้องในการประเมินมีหลายฝ่าย และเกิดขึ้นในทุกบริบททั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน หรือสถานที่อื่น ๆ มีการบูรณาการอยู่ในกระบวนการเรียนการสอนในชั้นเรียนอย่างแนบเนียนและเหมาะสม มีการประเมินทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ สร้างความสมดุลในการประเมินผลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เน้นการนำประโยชน์ของผลสะท้อนจากการปฏิบัติของผู้เรียน นำมาปรับปรุงแก้ไขงาน มีการนำเทคโนโลยีที่หลากหลายมาใช้เพื่อยกระดับการทดสอบวัดและประเมินผลให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด และนำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะคนยุคใหม่

กล่าวโดยสรุป การจัดการเรียนรู้ในโลกยุคใหม่เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะคนยุคใหม่ ภายใต้กรอบประเทศไทย 4.0 สู่ศตวรรษที่ 21 ให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม พลเมืองที่เข้มแข็ง และมีทักษะในศตวรรษที่ 21 ต้องมีการพัฒนาปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้ ตั้งแต่หลักสูตรต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับผลลัพธ์คุณลักษณะของผู้เรียนยุคใหม่ที่เปลี่ยนไปตามสภาพสังคม มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างสรรค์นวัตกรรม และการวิจัยด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อเพิ่มขีดความสามารถแข่งขันของประเทศ ด้านการจัดการเรียนการสอน ครูต้องเปลี่ยนจากครูสอน เป็นผู้ฝึกสอน (Coach) และอำนวยความสะดวก (Facilitator) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ได้ลงมือปฏิบัติและรู้วิธีแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีการใช้วิธีการสอนแบบใหม่ ๆ ที่สามารถตอบสนองการเรียนรู้รายบุคคล คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ด้านสื่อการเรียนการสอน สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ได้แก่ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) มัลติมีเดีย การประชุมทางไกล ชุดการสอน วัสดุทัศนแบบมีปฏิสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และในการประเมินผลผู้เรียน ควรประเมินจากความเข้าใจ โดยวัดความสามารถในการ

ประยุกต์ใช้ความรู้และความเข้าใจเชิงลึกในการแก้ปัญหา ประเมินการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมี
วิจารณญาณ การคิดสร้างสรรค์ เพื่อผลลัพธ์คุณลักษณะคนยุคใหม่

สรุป

การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 มุ่งหวังให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งทักษะสำหรับการดำรงชีวิตที่สำคัญที่สุด คือ ทักษะการเรียนรู้ที่มีความเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นไปอย่างรวดเร็วและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ครูและนักเรียนจำเป็นต้องมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการปรับตัว พร้อมทั้งการมีประสิทธิภาพในการใช้เทคโนโลยี ครูจึงเป็นผู้นำทางผู้ชี้แนะ โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้สามารถอยู่รอดและประสบความสำเร็จในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อีกทั้งการสอนสังคมศึกษาในปัจจุบัน จะต้องเน้นกระบวนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติในทุกสาระ โดยการออกแบบกิจกรรมอย่างชัดเจน มีอิสระที่จะเลือกสิ่งที่พอใจ มีความต้องการดัดแปลงสิ่งต่าง ๆ ให้ตรงตามความพอใจของตนเอง การร่วมมือและความสัมพันธ์ และสร้างนวัตกรรม การส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านทางปัญหาจริง การคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาการเน้นการเรียนรู้ผ่านการประสบการณ์ สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับการจัดการเรียนรู้ในโลกยุคใหม่เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะคนยุคใหม่ ภายใต้กรอบประเทศไทย 4.0 สู่ศตวรรษที่ 21 ให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม พลเมืองที่เข้มแข็ง และต้องมีการพัฒนาปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้ ตั้งแต่หลักสูตรต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับผลลัพธ์คุณลักษณะของผู้เรียนยุคใหม่ที่เปลี่ยนไปตามสภาพสังคม ครูต้องเปลี่ยนจากครูสอน เป็นผู้ฝึกสอน (Coach) และอำนวยความสะดวก (Facilitator) มีการใช้วิธีการสอนแบบใหม่ ๆ ด้านสื่อการสอน มีการใช้นวัตกรรมสื่อการสอน สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ได้แก่ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) มัลติมีเดีย การประชุมทางไกล ชุดการสอน วิธีทัศน์แบบมีปฏิสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และในการประเมินผลผู้เรียน ควรประเมินจากความเข้าใจ โดยวัดความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้และความเข้าใจเชิงลึกในการแก้ปัญหา ประเมินการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดสร้างสรรค์ เพื่อผลลัพธ์คุณลักษณะคนยุคใหม่

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ธนวัฒน์ ศรีโพธิ์โรจน์, ดุษฎี โยเหลา และปิยดา สมบัติจินดา. (2561). อิทธิพลของโปรแกรมการโค้ชการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานที่มีต่อสมรรถนะของครูผู้สอน. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 11(2), 96-110.
- ปานวาด อวยพร. (2557). *Active Learning หมายถึงอะไร*. เรียกใช้เมื่อ 6 ตุลาคม 2566 จาก <https://shorturl.asia/a53fR>.

- พระสิทธิชัย รินฤทธิ์และสุรีพร ชาบุตรบุณขริก. (2563). การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 5(2), 204-212.
- เยาวเรศ ภักดีจิตร. (2557). Active Learning กับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. *เอกสารประกอบการเสวนาทางวิชาการ “วันส่งเสริมวิชาการสู่คุณภาพการเรียนการสอน” 30 กรกฎาคม 2557 ณ หอประชุม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. จังหวัดนครสวรรค์ 2557*, 1 – 8.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก หน้า 2 (19 สิงหาคม 2542).
- วิจารณ์ พานิช. (2556). *ครูเพื่อศิษย์ สร้างห้องเรียนกลับทาง*. กรุงเทพมหานคร : เอสอาร์พรินติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด.
- วิภาพรรณ พินลา. (2560). แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. *วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 30(1), 13-34.
- สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ. (2556). การจัดทำยุทธศาสตร์ศึกษาขั้นพื้นฐานให้เกิดความรับผิดชอบ. ใน *รายงานวิจัย. มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย*.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2559). สกอ.พัฒนานักศึกษาสู่ Thailand 4.0. *นุสารอุดมศึกษา*, 43(462), 10-13.
- เอกนถน บางท่าไม้. (2561). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหา เป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาในรายวิชาการถ่ายภาพดิจิทัลสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. *Veridian E-Journal, SilpakornUniversity*, 11(1), 30-51.
- Saylor, Galen J., Alexander, William, M., & Lewis, Arthur, J. (1981). *Curriculum Planning for better Teaching and Learning*. (4th ed.). New York Holt : Rinehart and Winston.

ภาพตัวแทนสตรีที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่องอีเรียมซิง*
FEMALE REPRESENTATIVE IMAGE IN THE E-RIAM-SING MOVIE

ณัฐธิกา อูยสารห์

Natthika Auisa

ณัฐพงศ์ เขียวศรี

Nuttapong Khiaosri

สุภัทรชรี บุญประชุม

Supatcharee Boonprachoom

มหาวิทยาลัยนครพนม

Nakhon Phanom University, Thailand.

E-mail: nuttapong.kh@npu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องภาพยนตร์ เรื่องอีเรียมซิง 2) วิเคราะห์ภาพตัวแทนของสตรีในภาพยนตร์เรื่องอีเรียมซิง เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือการวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่อง และแนวคิดภาพตัวแทน

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่อง ภาพยนตร์เรื่องอีเรียมซิง มีองค์ประกอบ 7 องค์ประกอบ จากโครงสร้างการเล่าเรื่อง ได้แก่ โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ฉาก ความขัดแย้ง ตัวละคร สัญลักษณ์พิเศษ และมุมมองในการเล่าเรื่อง มีแก่นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความรัก ความอิจฉา ความดี ความชั่ว และความสัมพันธ์ของครอบครัว โดยมีฉากในที่สาธารณะและฉากในบ้าน นำเสนอความขัดแย้งระหว่างคนกับคน ความขัดแย้งภายในจิตใจของตัวละคร และความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคม พร้อมทั้งตีความหมายจากสัญลักษณ์ผ่านรูปภาพ ตามสัญลักษณ์พิเศษแทนความเชื่อแทนผู้หญิงตามอุดมคติ และแทนผู้หญิงที่ไม่ตรงตามอุดมคติ รวมถึงมุมมองในการเล่าเรื่องซึ่งตัวละครหลักเป็นผู้เล่าเรื่องในมุมมองของตัวเองผ่านมุมมองมุมเดียว เมื่อศึกษาถึงในเรื่องของภาพตัวแทนสตรีในภาพยนตร์เรื่องอีเรียมซิง ผู้ศึกษาได้ใช้แนวคิดภาพตัวแทน ประกอบด้วย 2 กระบวนการ ได้แก่ ภาพแทนความคิดและสัญลักษณ์ มาใช้ในการวิเคราะห์ พบภาพตัวแทนสตรี ผู้หญิงกับการถูกทำร้ายทางร่างกาย ผู้หญิงกับการถูกล่วงละเมิดทางเพศ ผู้หญิงกับความสัมพันธ์ครอบครัว ผู้หญิงกับพรหมจรรย์ ผู้หญิงกับบทบาทความเป็นผู้นำ ผู้หญิงกับบทบาทการทำงาน ผู้หญิงกับความเมตตาปราณี ผู้หญิงกับการปรารถนาความรัก ผู้หญิงกับบทบาทความกตัญญู และพบสัญลักษณ์แทนตัวตนของผู้หญิง สัญลักษณ์แทนสิทธิเสรีภาพของผู้หญิงอีกด้วย

คำสำคัญ: ภาพตัวแทนสตรี, โครงสร้างการเล่าเรื่อง, ภาพยนตร์

Abstract

The objective of this article is to 1) analyze the narrative structure of the film "E-riam-sing" and 2) analyze the representation of women in the film "E-riam-sing" using qualitative research methods. The tools used for analysis are narrative structure and representation. The study found that the narrative structure analysis of the film "E-riam-sing" consists of seven components: plot, story core, scene, conflict, character, special symbols, and perspective in storytelling. The story core revolves around themes of love, jealousy, goodness, evil, and family relationships. Conflicts arise between individuals, within the psyche, and between humans and society. Additionally, the study analyzed the meaning conveyed through symbols in the film's imagery, as well as the different perspectives in storytelling.

This study also analyzed the representation of women in the film. The researcher used the concept of representation, which consists of two processes: mental representation and sign, to analyze the representation of women in various contexts. These contexts include women and physical violence, women and sexual violence, women and family relationships, women and virginity, women and leadership roles, women and work roles, women and kindness, women and desire for love, and women and the role of gratitude. The study also identified signs that represent women's identity and symbols that represent women's freedom rights.

Keywords: Female representative image, Narrative structure, Film

บทนำ

ภาพยนตร์เป็นสื่อที่ทรงอิทธิพล เป็นสื่อที่สามารถโน้มน้าวจิตใจให้เกิดความคิด ทศนคติและกระแสมโนม ภาพยนตร์เปรียบเสมือนสื่อมวลชนที่มีบทบาทสำคัญในการนำเสนอข่าวสารเนื่องจากการประสานเรื่องราวและเล่าเรื่องออกมาด้วยภาพและเสียงเข้าด้วยกัน จึงทำให้ผู้คนให้ความสนใจกับข่าวสาร นอกจากจะสร้างความสุนทรีย์ภาพแล้ว ยังสร้างความสัมพันธ์ที่ทำให้ผู้ชมเข้าใจถึงเรื่องราวทางเศรษฐกิจและการเมืองอีกด้วย (ภัทรวิไล ไชยชนะ, 2561)

ภาพยนตร์ส่วนใหญ่มักจะนำเสนอความเป็นผู้นำ ผู้สร้างความเชื่อมั่นผู้ช่วยเหลือผู้ดำรงความดีงามให้กับสังคมผ่านตัวละครหลักที่เป็นบุรุษเพศในฐานะของวีรบุรุษ (Hero) เช่น ซูเปอร์แมน (Superman) สไปเดอร์แมน (Spiderman) ไอรอนแมน (Iron man) แบทแมน (Batman) แต่มักไม่ค่อยมีการนำเสนอสตรีเพศในมุมมองของความเป็นผู้นำ หรือตัวละครหลักที่ทรงคุณค่าทางสังคมในแบบวีรสตรี (Heroine) มากนัก ภาพสตรีเพศที่ถูกนำเสนอส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้ถูกกระทำจากสังคม

ผู้ที่ต้องได้รับการปกป้องจากบุรุษเพศ ดังนั้น ในมุมมองของโลภวิชาการจึงได้มีการศึกษาเกี่ยวกับภาพตัวแทนผู้หญิงในภาพยนตร์ เพื่อศึกษาประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับตัวละครผู้หญิงในภาพยนตร์ มีความหลากหลายภายใต้บริบทสังคมแบบเพศชายเป็นใหญ่หรือปิตาธิปไตย (Patriarchy) ที่สร้างทัศนคติไม่ถูกต้องในทางเพศ ที่ไม่มีความเท่าเทียมกันระหว่างเพศชายและเพศหญิง (ภัทรวดี ไชยชนะ, 2561) ภาพยนตร์นั้นเป็นกระจกสะท้อนความจริงนำไปสู่การรับรู้ถึงปัญหาต้นตอที่ส่งผลต่อภาพตัวแทนสตรี ซึ่งภาพตัวแทนนั้นมีการให้ความหมายทั้งในแง่ของแนวภาพแทนความคิด คือการตีความหมายจากกระบวนการความคิดของเราที่เป็นผู้ชมภาพยนตร์หรือผู้รับสาร ที่อาจจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับความเป็นสตรีจะทำให้ภาพตัวแทนสตรีมีความสมบูรณ์ครบถ้วนยิ่งขึ้น อีกทั้งยังนำไปสู่การพัฒนาสตรีให้มีความเสมอภาคมากยิ่งขึ้น (กัจจกร หลุยยะพงศ์, 2556) การนำเอาคุณลักษณะบางประการของผู้หญิง เช่น ความอ่อนแอ ความซื่อสัตย์ การให้เกียรติ ใฝ่หาใจผู้ชาย และการที่มีสรีระเป็นผู้หญิงมาใช้ในการสร้างบทบาทให้ผู้หญิงต้องเป็นผู้ถูกกระทำในลักษณะต่าง ๆ เช่น บังคับขืนใจ ดูหมิ่นเหยียดหยาม ถูกทำร้ายร่างกาย และถูกมองเป็นเพียงวัตถุทางเพศ (พนิดา หันสวาสดี, 2544)

ภาพยนตร์ไทยส่วนมากนำเสนอมุมมองของผู้หญิงในฝ่ายที่ถูกกระทำมากกว่าฝ่ายกระทำ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความคิดของเพศหญิงในภาพยนตร์สมัยก่อน ส่วนใหญ่นั้นเป็นเพศที่มองโลกมุมบวก อ่อนแอไม่ทันคน ต้องตกเป็นเหยื่อทางสังคม คือต้องได้รับการปกป้องดูแลตลอดเวลา ดังนั้น ภาพตัวแทนของผู้หญิงในสมัยก่อนจะเป็นรองผู้ชายอยู่เสมอ (กาญจนา แก้วเทพ, 2543)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษา “ภาพตัวแทนของสตรีในภาพยนตร์เรื่อง อีเรียมซิ่ง” นับเป็นภาพยนตร์ไทยที่ทำรายได้ทั่วประเทศ 205.74 ล้านบาท (THAILAND BOXOFFICE TEAM, 2564) และได้รางวัลนักแสดงนำหญิงยอดเยี่ยมจากเวที director awards11 โดยใช้ภาพยนตร์เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ภาพตัวแทนของสตรีที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่อง อีเรียมซิ่ง ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาโครงสร้างการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงและบริบทโดยรอบ เพื่อสะท้อนความเป็นผู้หญิงได้อย่างเด่นชัดถึงบริบทต่าง ๆ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องภาพยนตร์เรื่อง อีเรียมซิ่ง
2. เพื่อวิเคราะห์ภาพตัวแทนของสตรีในภาพยนตร์เรื่อง อีเรียมซิ่ง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) โดยใช้เครื่องมือการวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่อง (Narrative Analysis) และแนวคิดภาพตัวแทน (Representation)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) มาวิเคราะห์ใช้ในครั้งนี้ ผู้วิจัยคัดเลือกศึกษาเฉพาะภาพยนตร์เรื่อง อีเรียมซิ่ง ที่ออกฉายในโรงภาพยนตร์ ตั้งแต่วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563 ที่นำเสนอตัวละครผู้หญิง และเป็นตัวละครที่มีความสำคัญในการดำเนินเรื่อง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ฉาก ความขัดแย้ง ตัวละคร สัญลักษณ์พิเศษ และมุมมอง หรือจุดยืนในการเล่าเรื่อง ผู้วิจัยทำการรับชมภาพยนตร์เรื่อง อีเรียมซิ่ง วิเคราะห์ฉากที่มีนำเสนอภาพตัวแทนของสตรี โดยการสร้างตารางเพื่อใช้ในการบันทึกฉากที่พบภาพตัวแทนของสตรี และใช้แนวคิดภาพตัวแทน มาช่วยในการวิเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบตารางเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลฉากที่พบภาพตัวแทนของสตรีในภาพยนตร์ ได้ออกแบบเครื่องมือสำหรับภาควิเคราะห์มา 2 แบบ คือ

2.1 แบบบันทึกการวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่อง มีประเด็นการวิเคราะห์ทั้งหมด 7 ข้อ ประกอบด้วยโครงเรื่อง (Plot) แก่นเรื่อง (Theme) ตัวละคร (Character) ความขัดแย้ง (Conflict) มุมมองหรือจุดยืนในการเล่าเรื่อง (Point of view) ฉาก (Sitting) และสัญลักษณ์พิเศษ (Special Symbol)

2.2 แบบวิเคราะห์ที่มีการนำเสนอภาพตัวแทนของสตรี ประกอบด้วยกระบวนการ 2 กระบวนการ ได้แก่ ภาพแทนความคิด (Mental Representation) และสัญลักษณ์ (Sign)

2.2.1 ภาพแทนความคิด (Mental Representation) ประกอบด้วย ผู้หญิงกับการถูกทำร้าย ผู้หญิงกับความเชื่อ ผู้หญิงกับบทบาทความเป็นผู้นำ ผู้หญิงกับความบทบาทการทำงาน ผู้หญิงกับความเมตตาปราณี ผู้หญิงกับการปรารถนา และผู้หญิงกับบทบาทความกตัญญู

2.2.2 สัญลักษณ์ (Sign) ประกอบด้วย สัญลักษณ์แทนตัวตนของผู้หญิง สัญลักษณ์แทนสิทธิเสรีภาพของผู้หญิง สัญลักษณ์แทนความรัก และสัญลักษณ์แทนการตัดสินใจ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่อง ซึ่งมุ่งเน้นเกี่ยวกับภาพตัวแทนของสตรี จากการรับชมภาพยนตร์เรื่อง อีเรียมซิ่ง ศึกษาตามองค์ประกอบของแนวคิดภาพตัวแทน โดยแบ่งข้อมูลในการศึกษาได้ ดังนี้

3.1 แหล่งข้อมูลประเภทเอกสารที่เกี่ยวข้องกับภาพตัวแทนสตรีได้แก่ เรื่องย่อ บทวิเคราะห์ บทวิจารณ์ต่าง ๆ จากอินเทอร์เน็ต (Internet) รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 แหล่งข้อมูลภาพยนตร์ ผู้วิจัยทำการรับชมภาพยนตร์เรื่อง อีเรียมซิ่ง ตั้งแต่ต้นจนจบผ่านทาง Netflix หลังจากทีภาพยนตร์เรื่อง อีเรียมซิ่ง ได้เข้าฉายในโรงภาพยนตร์ โดยผู้วิจัยมีระยะเวลาในการเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือน สิงหาคม 2565 – ตุลาคม 2565

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยแบ่งเป็นการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ดังนี้ การวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่อง วิเคราะห์ภาพตัวแทนสตรีในภาพยนตร์ โดยใช้แนวคิด การเล่าเรื่อง ทฤษฎีสตรีนิยม แนวคิดภาพตัวแทน และทฤษฎีสัญญาวิทยา มาใช้ในการวิเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ภาพตัวแทนสตรีในภาพยนตร์เรื่อง อีเรียมซิ่ง โดยมีหลักการวิเคราะห์ ดังนี้

4.1 แนวคิดการเล่าเรื่อง (Narrative) ศึกษาถึงเรื่องราวเนื้อหาในภาพยนตร์ ที่ใช้ในการวิเคราะห์โดยใช้องค์ประกอบ 7 อย่าง เพื่อทำความเข้าใจในเรื่องราวของภาพยนตร์ที่ผู้ผลิตต้องการนำเสนอ และเพื่อวิเคราะห์ภาพตัวแทนสตรีในภาพยนตร์ จาก 7 องค์ประกอบสำคัญ

1) วิเคราะห์โครงเรื่อง การจัดวางลำดับเหตุการณ์เป็นอย่างไร โครงเรื่องเป็นอย่างไร และโครงเรื่องแบบใดให้ความหมายอย่างไรบ้าง

2) วิเคราะห์แก่นเรื่อง วิเคราะห์จากใจความสำคัญ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสะท้อนแนวคิดของเรื่องที่มีต่อผู้หญิง ความคิดเกี่ยวกับผู้หญิงเป็นอย่างไร

3) ฉาก ประกอบด้วยฉากที่นำเสนอและวิเคราะห์ว่า ฉากเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กับอาชีพและเพศอย่างไร ความหมายอย่างไร

4) วิเคราะห์ความขัดแย้ง วิเคราะห์ความขัดแย้งทั้ง 3 ประการ ความขัดแย้งคนกับคน ความขัดแย้งภาพในจิตใจ ความขัดแย้งภาพภายนอกเพื่อนำมาวิเคราะห์ว่า ผู้หญิงมีส่วนเกี่ยวข้องในความขัดแย้งที่เกิดขึ้นหรือไม่ เพราะอะไร

5) วิเคราะห์ตัวละคร มีความหมายวิเคราะห์จากบทสนทนาหรือการกระทำของตัวละคร การแสดงออกทางสีหน้า แววตา การแต่งตัว บุคลิกท่าทาง ภาพตัวแทนของผู้หญิงในแต่ละยุคสมัยที่ปรากฏในภาพยนตร์

6) วิเคราะห์สัญลักษณ์การเล่าเรื่อง วิเคราะห์ถึงสัญลักษณ์พิเศษที่ปรากฏเกี่ยวกับผู้หญิง

7) วิเคราะห์มุมมองในการเล่าเรื่อง ในมุมมองหรือจุดยืนของใคร

4.2 แนวคิดสตรีนิยม (Feminism) โดยใช้ทฤษฎีนี้มาทำการวิเคราะห์ถึงบทบาทและความคิดของผู้หญิงในภาพยนตร์ รวมทั้งความสัมพันธ์ของผู้หญิงกับสถาบันต่าง ๆ ในสังคม เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันสังคม

4.3 แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน (Representation) ใช้ในการพิจารณากระบวนการสร้างภาพตัวแทนของสตรีที่ถูกนำเสนอในภาพยนตร์ ประกอบด้วยภาพแทนความคิด (Mental presentation) และสัญลักษณ์ (Sign)

ภาพยนตร์เรื่อง “อีเรียมซิ่ง”

ภาพยนตร์แนว : แอตเวนเจอร์คอมเมดี้

นำแสดงโดย : เบลล่า ราณี

กำกับโดย : พฤกษ์ เอมะรุจิ

อำนวยการผลิตโดย : เอ็ม พิคเจอร์ส, เวอร์คพอยท์ และ รฤก โปรดัคชั่น

ฉายเมื่อวันที่ : 19 พฤศจิกายน 2563

หมายเหตุ. จาก <https://thailandboxoffice.com/2021/02/23/thailand-boxoffice-93/>

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. วิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องภาพยนตร์เรื่อง อีเรียมซิ่ง ผลการวิจัยพบว่า

1.1 โครงเรื่อง (Plot) เรียม เจ้าแม่ตัวอิจฉาประจำหมู่บ้าน ซึ่งคนที่เรียมอิจฉาคือ แรม พี่สาวของเธอ เพราะแรมทั้งสวยงาม กิริยามารยาทอ่อนหวาน ผิดกับเรียมที่เอาแต่เที่ยวเล่น ชอบไปฝึกวิชาการต่อสู้จากกลุ่มเพื่อน ความต่างราวฟ้ากับเหวของเรียมกับแรม ทำให้ชาวบ้านต่างเปรียบเทียบเรียมยิ่งอิจฉาและหาเรื่องแกล้งพี่สาว หลังจากเหตุการณ์ความขัดแย้งในครอบครัว ภาพยนตร์ได้เล่าถึงช่วงปัญหาที่สำคัญของเรื่อง คือเหตุการณ์ที่โจรได้บุกเข้ามาจับตัวเรียม โดยมีจุดประสงค์ในการครอบครองพรหมจรรย์ของหญิงสาว แต่ได้จับตัวแรม แม่จันทร์ และนำของเธอไปเป็นตัวประกัน เรียมจะต้องพบปัญหาและอุปสรรคในการช่วยคนในครอบครัว จนถึงไปสู่จุดสูงสุดทางอารมณ์ เมื่อเรียมได้ผ่านปัญหาอุปสรรค เธอได้รับชัยชนะและช่วยเหลือคนในครอบครัวมาได้ หลังจากปัญหาคลี่ยคลายลง ครอบครัวได้ปรับความเข้าใจกัน จุดจบของเรื่องเธอได้พบชายในฝันแบบที่ตนคาดหวังไว้

1.2 แก่นเรื่อง (Theme)

อย่าพยายามเปลี่ยนแปลงตัวเองไปในทางที่เราไม่ชอบ เพื่อให้ใครมารัก แต่จงเป็นตัวของตัวเอง เพื่อรอใครบางคนมารักในแบบที่เราเป็น

1.3 ฉาก (Setting)

ฉากภายในเรื่องจะประกอบไปด้วย 2 ส่วนด้วยกันคือ ส่วนของช่วงเวลา (Time) ภายในเรื่องได้เล่าถึงช่วงเวลาอนาคต เริ่มต้นฉากที่มีเหล่าแก๊งโจรฟันแดง บุกรุกเข้ามาที่หมู่บ้านเพื่อตามหาสาวพรหมจรรย์ โดยบีบบังคับให้พี่สาวและแม่ บอกที่อยู่ของตัวเรียมก่อนในเรื่องที่จะเล่าย้อนไปในช่วงหนึ่งเดือนก่อนเกิดเหตุการณ์ และส่วนของสถานที่ (Location) สถานที่ภายในเรื่อง อีเรียมซิ่ง 16 ฉากประกอบด้วย 2 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่สาธารณะ (Public Space) คือ วัด ห้องรับแขกบ้านแม่จันทร์

หน้าบ้านแม่จันทร์ ป่า ห้องครัวแม่จันทร์ กระท่อม คอกกระบือ ถนน ตลาด ลานกว้าง ร้านยาตอง แม่น้ำ ใต้ถุนบ้านนายกล้า และบ้านนายกล้า และพื้นที่ส่วนตัว (Private Space) คือ ห้องนอนแรม โดยฉากที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่อง อีเรียมซิง มากที่สุด คือ ห้องรับแขกบ้านแม่จันทร์ รองลงมาคือ วัด และหน้าบ้าน

1.4 ความขัดแย้ง (Conflict)

ความขัดแย้งที่เป็นส่วนที่ทำให้เกิดความน่าสนใจ ซึ่งภายในภาพยนตร์เรื่อง อีเรียมซิง มีความขัดแย้งอยู่ 2 ประเภทคือ ความขัดแย้งภายในจิตใจ เกิดขึ้นกับตัวละครเรียมที่ต้องการให้คนมารัก และสนใจในตัวเธอเหมือนกับพี่สาว โดยเรียมมีนิสัยที่แข่งกระด้าง ไม่ทำงานบ้านงานเรือน เล่นเหมือน เด็กผู้ชาย ซึ่งต่างจากแรมที่มีความเรียบร้อย อ่อนหวาน

ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคม เกิดขึ้นกับตัวละคร เรียมที่ถูกสังคมตัดสินและเปรียบเทียบกับแรมที่เป็นลูกสาวคนโต จนไม่เคารพความเป็นตัวตนของเธอ เอาความเป็นเพศมาตีกรอบคุณค่าของผู้หญิง ชีวิตของเรียมจึงเติบโตมาด้วยการเปรียบเทียบระหว่างตนและพี่สาว

ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคมที่ปรากฏในภาพยนตร์ เกิดขึ้นกับผู้ใหญ่ทั้งสองบ้านที่มีความคิดแบบเด็ดขาด ในการมอบลูกสาว หรือลูกชายมาเกี่ยวดองกัน เป็นการสะท้อนภาพสังคมไทยแบบโบราณ มองสตรีในบ้านเป็นเพียงวัตถุ (sex objects) และเหตุการณ์เกิดขึ้นกับหัวหน้าโจรที่ต้องการครอบครองความบริสุทธิ์ของผู้หญิงสาวพรหมจรรย์ ทำให้เห็นว่าตัวละครที่เป็นผู้ร้าย และเป็นตัวแทนของความคิดผู้ชายที่อยู่เหนือผู้หญิง

1.5 ตัวละคร (Character)

ตัวละครในภาพยนตร์เรื่อง อีเรียมซิง เป็นตัวละครที่มี 2 ลักษณะ คือลักษณะแบบกลม (Well-rounded Character) และลักษณะแบนแบน (Flat Character) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ตัวละครหลัก คือ เรียม แรม และจันทร์

ตัวละคร เรียม ตัวละครที่มีลักษณะที่บ่งบอกว่าเป็นหญิงห้าว ฝึกวิชาต่อสู้กับผู้ชาย ลักษณะการแต่งตัว เป็นเสื้อแขนยาวทรงกระบอก กางเกงขาสั้น ถักเปียสองข้าง ลักษณะนิสัย ที่ร่าเริง กล้าหาญ มีความคิดเป็นของตัวเอง

เรียม ตัวละครที่มีลักษณะแบนแบน (Flat Character) มีลักษณะเป็นนางเอก ในช่วงแรกมีความน้อยเนื้อต่ำใจคนในครอบครัว อิจฉา ตี้อารมณ์ และไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้เป็นแม่ พอครอบครัวถูกโจรจับตัวไป จึงตัดสินใจช่วยครอบครัว จนช่วยเหลือคนในครอบครัวมาได้

ตัวละคร แรม ตัวละครที่มีลักษณะที่บ่งบอกว่าเป็นหญิงที่เรียบร้อย อ่อนหวาน ให้ความสำคัญกับงานบ้านงานเรือน มีการวางตัวที่ดี เป็นตัวละครตามอุดมคติจารีตประเพณี โดยการมองผ่านจากลักษณะการแต่งตัว นุ่งผ้าถุงยาว ปลอ่ยผมยาวสลวยเก็บทัดหู ลักษณะนิสัย เป็นตัวละครที่มองโลกในแง่ดี มีจิตใจที่อ่อนโยนและเสียสละ

แรม ตัวละครที่มีลักษณะแบนแบน (Flat Character) มีลักษณะเป็นละครองด้วยบุคลิกภาพเรียบร้อย ตัวละครยอมเสียสละทุกอย่างเพื่อให้นางเอกปลอดภัย หรือแม้กระทั่งปิดบังที่ซ่อนของนางเอกไม่ให้โจรรู้ ยอมใช้ตัวเองรับกระสุนแทนนางเอก เพื่อเป็นการปกป้องคนที่เธอรัก

ตัวละคร จันท์ เป็นตัวละครที่มีลักษณะบทบาทความเป็นแม่ ที่ให้ความสำคัญกับตัวตนของผู้หญิง การมองข้อดี และการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมที่ผู้หญิงเป็น ไม่ว่าจะเป็นความอ่อนโยน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ผู้อื่น ลักษณะการแต่งตัว เสื้อแขนสั้น นุ่งผ้ายาว มีบุคลิกภาพเรียบร้อย

จันท์ เป็นตัวละครที่มีลักษณะแบนแบน (Flat Character) เป็นตัวละครอีกตัวละครที่มีลักษณะคล้ายกับคนจริง ๆ แสดงออกมาในลักษณะของความรักที่แม่มีให้ลูก

2) ตัวละครผู้ร้าย คือ กล้า เป็นตัวละครเพศชายที่มีลักษณะแบนแบน (Flat Character) ขั้วร้าย กระทำแต่เรื่องไม่ดี เป็นโจรที่มีจุดประสงค์ในการครอบครองพรหมจรรย์ของหญิงสาว เป็นตัวละครแบบมีพัฒนาการ ที่สามารถทำชั่วได้มากขึ้นเรื่อย ๆ ยังไม่มีความรู้สึกผิดกับสิ่งที่ตนทำ

3) ตัวละครสนับสนุน ฟักทอง โต๋ ศร หมอ เป็นตัวละครเพศชาย อยู่เคียงข้างคอยช่วยเหลือ มีความสามารถเฉพาะตัวที่แตกต่างกัน โดยตัวละครที่มีลักษณะแบนแบน (Flat Character)

1.6 สัญลักษณ์พิเศษ (Special Symbol)

ลักษณะการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ มักมีการใช้สัญลักษณ์เพื่อสื่อแทนความหมาย ประกอบด้วยสัญลักษณ์ทางภาพและสัญลักษณ์ทางเสียง ดังนี้

1) สัญลักษณ์พิเศษแทนความเชื่อ พบสัญลักษณ์พิเศษแทนความเชื่อ คือ วัดซึ่งเป็นสถานที่ศูนย์กลางยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นที่เคารพและสักการะของชาวพุทธ พระสงฆ์ทำหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือสังคม โดยในเรื่องตัวละครเรียมได้เผชิญกับปัญหา จึงหันหน้าเข้าวัด เพื่อเป็นที่ยึดทางเหนี่ยวจิตใจ และได้รับคำแนะนำจากพระสงฆ์

2) สัญลักษณ์พิเศษแทนผู้หญิงตามอุดมคติ จาริตประเพณี พบสัญลักษณ์พิเศษแทนความเป็นตามอุดมคติ จาริตประเพณี คือ แรม มีการประพฤติตนในกรอบบรรทัดฐานของสังคมและศีลธรรม โดยเฉพาะความประพฤติทางเพศ เพราะผู้หญิงนั้นจะต้องให้สามีเป็นผู้นำและประพฤติตนเป็นข้างเท่าหลัง ดังนั้น แรม จึงเป็นสัญลักษณ์พิเศษแทนผู้หญิงตามอุดมคติจาริตประเพณี

3) สัญลักษณ์พิเศษแทนผู้หญิงที่ไม่ตรงตามอุดมคติ จาริตประเพณี พบสัญลักษณ์พิเศษแทนความเป็นผู้หญิงที่ไม่ตรงตามอุดมคติจาริตประเพณี คือ เรียม มีการประพฤติตนในนอกกรอบบรรทัดฐานของสังคมและศีลธรรม เช่น การนุ่งสั้น เหวลอย คอกว้าง รัตรูปเพื่ออวดสัดส่วน รวมถึงการแต่งกายที่ไม่เรียบร้อย รวมไปถึงลักษณะนิสัยที่แข็งกระด้าง ดังนั้น เรียม ในภาพยนตร์เรื่องนี้จึงเป็นสัญลักษณ์พิเศษแทนผู้หญิงที่ไม่ตรงตามอุดมคติจาริตประเพณี

1.7 มุมมองหรือจุดยืน ในการเล่าเรื่อง (Point of view) เป็นมุมมองการเล่าเรื่องแบบ บุคคลที่หนึ่ง (The First Person) เป็นการดำเนินเรื่องด้วยตัวละคร เรียม ที่เป็นผู้เล่าเรื่องในมุมมองของ ตัวเองผ่านมุมมองคนเดียว ทำให้เข้าถึงเหตุการณ์ได้แบบใกล้ชิดและทำให้ผู้ชมเข้าใจถึงความรู้สึกนึกคิด

2. ศึกษาภาพตัวแทนของสตรีในภาพยนตร์เรื่อง อีเรียมซิ่ง ผลการวิจัยพบว่า จากการ วิเคราะห์ภาพตัวแทนสตรีในภาพยนตร์เรื่อง อีเรียมซิ่ง ประกอบด้วยภาพแทนความคิด (Mental Representation) และสัญลักษณ์ (Sign) พบภาพตัวแทนสตรี ผู้หญิงกับการถูกทำร้ายทางร่างกาย ผู้หญิงกับการถูกล่วงละเมิดทางเพศ ผู้หญิงกับความสัมพันธ์ครอบครัว ผู้หญิงกับพรหมจรรย์ ผู้หญิงกับ บทบาทความเป็นผู้นำ ผู้หญิงกับบทบาทการทำงาน ผู้หญิงกับความเมตตาปราณี ผู้หญิงกับการ ปราบปรามความรัก ผู้หญิงกับบทบาทความกตัญญู และพบสัญลักษณ์แทนตัวตนของผู้หญิง สัญลักษณ์ แทนสิทธิเสรีภาพของผู้หญิง

ตารางที่ 1 ตารางการนำเสนอภาพแทนความคิดและการนำเสนอสัญลักษณ์ ตัวละครหญิงในภาพยนตร์ เรื่องอีเรียมซิ่ง

ตัวละครหญิงในภาพยนตร์ เรื่อง อีเรียมซิ่ง	การนำเสนอภาพแทนความคิด										การนำเสนอสัญลักษณ์			
	ผู้หญิงกับการถูกทำร้าย		ผู้หญิงกับความเชื่อ		ผู้หญิงกับบทบาทความ เป็นผู้นำ	ผู้หญิงกับบทบาทการทำงาน	ผู้หญิงกับความเมตตาปราณี	ผู้หญิงกับความปรารถนา		ผู้หญิงกับบทบาทความกตัญญู	สัญลักษณ์แทนตัวตน	สัญลักษณ์แทนสิทธิเสรีภาพ	สัญลักษณ์แทนความรัก	สัญลักษณ์แทนการตัดสินใจ
	ทำร้ายร่างกาย	ถูกล่วงละเมิดทางเพศ	เรื่องของพรหมจรรย์	เรื่องความสัมพันธ์ในครอบครัว				เรื่องทางจิต	ความรัก					
เรียม	/	/	/		/			/			/			
แรม	/	/		/		/	/			/	/			
จันท์	/			/										

จากตารางพบว่า การนำเสนอภาพแทนความคิดของตัวละคร “เรียม” ถูกทำร้ายร่างกาย ถูก ล่วงละเมิดทางเพศ เชื่อเรื่องพรหมจรรย์ มีความเป็นผู้นำ เป็นผู้หญิงที่ปรารถนาเรื่องความรัก นำเสนอ สัญลักษณ์แทนสิทธิเสรีภาพ ตัวละคร “แรม” ถูกทำร้ายร่างกายถูกล่วงละเมิดทางเพศ มีความเชื่อเรื่อง ความสัมพันธ์ในครอบครัว มีบทบาทการทำงาน มีความเมตตาปราณี มีความกตัญญู นำเสนอสัญลักษณ์ แทนตัวตน และตัวละคร “จันท์” ถูกทำร้ายร่างกาย มีความเชื่อเรื่องความสัมพันธ์ในครอบครัว

อภิปรายผล

ภาพยนตร์เรื่อง อีเรียมซิ่ง เป็นภาพยนตร์ผจญภัยและตลก โดยภาพยนตร์ได้สื่อสารด้วยวิธีการ เล่าเรื่อง (Narrative) ซึ่งลำดับเหตุการณ์ในการเล่าเรื่องประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ มีการเปิดเรื่องจาก ปัญหาของตัวละคร มีการพัฒนาเหตุการณ์โดยการแก้ปัญหาของตัวละคร มีจุดสูงสุดทางอารมณ์ที่ตัว ละครต้องตัดสินใจทำเพื่อให้ได้สิ่งที่ตัวละครต้องการ มีการคลี่คลายเรื่องราวหลังจากที่เผชิญปัญหาใน เรื่อง และมีการจบเรื่องที่เป็นปลายปิด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยขององอาจ สิงห์ลำพอง ที่ศึกษาการ

อภิปรายความการสื่อสารทางการเมืองในภาพยนตร์อิงประวัติศาสตร์ไทย เรื่องตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ได้อธิบายว่า ผู้ชมภาพยนตร์เข้าใจเรื่องได้โดยการเลือกสรร จัดลำดับเหตุการณ์เล่าเรื่อง (Narrative) แล้วนำเหตุการณ์ที่จัดลำดับมากำหนดให้เห็นความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ผ่านการดำเนินเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ ซึ่งโครงเรื่อง (Plot) การเล่าเรื่องโดยใช้โครงเรื่องนำพาให้ผู้ชมในฐานะผู้รับสารได้ติดตามเรื่องราวที่เกิดขึ้นพร้อมทั้งรับรู้วิธีการของ “เรียม” โดยนำเสนอภาพของผู้หญิงที่มีความเป็นผู้นำ ซึ่งเป็นภาพยนตร์แนวย้อนยุค (Pride) การปล้น ฆ่า และไสยศาสตร์ วิถีชีวิตของคนในอดีตที่มีความเกี่ยวข้องกับ บ้าน วัด ตลาด ป่า โดยฉากที่ปรากฏในภาพยนตร์ (องอาจ สิงห์ลำพอง, 2557) ซึ่งมีความสอดคล้องกับองอาจ สิงห์ลำพอง ที่ศึกษา การถ่ายทอดวัฒนธรรมผ่านการเล่าเรื่องจากละครชุดอินเดีย สัตราศาสตร์กัณท์มหาลงกา ได้อธิบายแบ่งประเภทของฉากในการเล่าเรื่องไว้ 4 ประเภท คือ

1. ปัจจัยด้านเวลา ซึ่งเป็นเรื่องราวในภาพยนตร์เกิดขึ้นในอดีต
2. ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์

2.1 เมือง ในแต่ละเมืองจะมีรูปแบบการปกครองที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับลักษณะของการปกครองของกษัตริย์เป็นสำคัญ

2.2 ป่า เป็นเสมือนพื้นที่วัดใจของตัวละคร เพราะเป็นพื้นที่ที่ไม่มีทางที่ผู้เข้าไปรู้ได้เลยว่าพบกับอะไร จึงมักจะเกิดความเปลี่ยนแปลงในชีวิตของตัวละครทุกครั้งไป ไม่ว่าในทางที่ดีหรือแย่ง

3. ด้านเศรษฐกิจ และโครงสร้างทางสังคม รูปแบบของสังคมล้วนมีการเป็นอยู่ร่วมกันในแบบที่มีการแบ่งชั้นวรรณะ

4. ด้านประเพณี มักมีความเชื่อที่เกี่ยวกับศาสนา พิธีกรรม ค่านิยม ศีลธรรม และขนบธรรมเนียมปฏิบัติ ดังปรากฏในภาพยนตร์ ซึ่งความขัดแย้ง (Conflict) ของภาพยนตร์เรื่อง อีเรียมซึ่ง พบว่า มีความขัดแย้งในภาพยนตร์ 2 ประเภทคือ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับตัวเอง และความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคม (องอาจ สิงห์ลำพอง, 2561) สอดคล้องกับการแบ่งประเภทความขัดแย้งในภาพยนตร์ของวีรวัฒน์ อินทรพร ที่ศึกษาการศึกษาแนวคิดสิทธิสตรีในนวนิยายของโบทัน โดยภาพยนตร์นำเสนอการต่อสู้ระหว่างตัวละครหลักคือ “เรียม” และ โจร และความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดระบบชนบจาริตประเพณี ทั้งความไม่เท่าเทียมกันของชนชั้นในสังคม “เรียม” ตัวละครหลัก (Main Character) เป็นตัวละครในภาพยนตร์ที่มีลักษณะของตัวละครแบน มิติเดียว หรือตายตัว (Flat Character) โดยมีลักษณะนิสัยเพียงด้านเดียว ไม่มีอะไรหรือสิ่งไหนที่สามารถเปลี่ยนแปลงลักษณะนิสัยได้ (วีรวัฒน์ อินทรพร, 2541) ซึ่งสอดคล้องกับวีรพร ศรีจันทร์ ที่ศึกษาการเล่าเรื่องและการดัดแปลง เชนโน้ต ฉบับหนังสือการ์ตูนแอนิเมชันภาพยนตร์และนวนิยาย ได้แบ่งประเภทของลักษณะตัวละครออกเป็น 2 ประเภท คือ ตัวละครมิติเดียว (Flat Character) และตัวละครหลายมิติ (Round Character) โดยสัญลักษณ์พิเศษ (Special Symbol) ของภาพยนตร์เรื่อง อีเรียมซึ่ง พบว่า สัญลักษณ์พิเศษที่ปรากฏในภาพยนตร์ 3 ประเภท คือ สัญลักษณ์แทนความเชื่อ สัญลักษณ์พิเศษแทนผู้หญิงตามอุดมคติ จาริตประเพณี และสัญลักษณ์พิเศษแทนผู้หญิงที่ไม่ตรงตามอุดมคติ จาริตประเพณี ซึ่งมุมมองหรือจุดยืน ในการเล่าเรื่อง (Point of view) พบว่า เป็นมุมมองการเล่าเรื่องของบุคคลที่หนึ่ง (The First Person) ในภาพยนตร์ตัวละครเป็นตัวเล่าเรื่องเอง (วีรพร ศรีจันทร์, 2551) โดยสอดคล้องกับสุรพงษ์ โสธนะเสถียร ศึกษาเรื่องการสื่อสารกับความหมาย ได้อธิบายว่า มุมมองในการเล่าเรื่องส่งผลต่ออารมณ์ไปยังผู้ชม เข้าใจ

พฤติกรรมของตัวละคร ซึ่งมุมมองของบุคคลที่หนึ่ง (The First Person) ทำให้ผู้ชมเข้าถึงเหตุการณ์อย่างใกล้ชิด (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2561)

ภาพตัวแทนของสตรีในภาพยนตร์เรื่อง “อีเรียมซิง” มี 2 กระบวนการด้วยกัน ได้แก่ ภาพแทนความคิดและสัญลักษณ์ จากการวิเคราะห์ภาพตัวแทนสตรี พบว่า มีภาพตัวแทนสตรีทั้งหมด 7 รูปแบบ และสัญลักษณ์ ได้แก่

1) ภาพตัวแทนสตรีกับการถูกทำร้าย

ผู้หญิงกับการถูกทำร้ายทางร่างกาย เป็นฉากที่โจรบุกเข้าชิงตัวเรียม แต่ไม่พบ จึงทำร้ายแรมและแม่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสตรีนิยมของเย็นจิตร ถิ่นขาม แนวคิดสายสตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน (Radical Feminism) การถูกกดขี่ข่มเหงทางเพศนั้นเกิดขึ้นจากอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ผู้ชายมีความเหนือกว่าผู้หญิงทุกอย่างในระบบโครงสร้างสังคม ด้านเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ทำให้ผู้หญิงอยู่ในสถานะจำยอม ไม่มีสิทธิเสรีภาพเทียบเท่าผู้ชาย โดยผู้หญิงกับการถูกทำร้ายร่างกาย เป็นฉากที่แม่ได้ทำร้ายตบตีเรียม เมื่อเรียมไม่เป็นผู้หญิงตามอุดมคติของผู้เป็นแม่ (เย็นจิตร ถิ่นขาม, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับงานของธีรพงศ์ เสรีสำราญ วิจัยเรื่อง ภาพสะท้อนของสตรีเกาหลีจากการสร้างตัวละครนำหญิงในภาพยนตร์ พบว่า แนวคิดสตรีนิยมสายวัฒนธรรม ที่ให้ความสำคัญกับการมองข้อดีด้านต่าง ๆ ของตัวผู้หญิงและการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมที่ผู้หญิงเป็น ไม่ว่าจะเป็นความอ่อนโยน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ผู้อื่น และการเอาใจใส่ดูแล ซึ่งพบภาพแทนความคิดของสตรีที่ถูกกลวงละเมิดทางเพศ เป็นฉากที่โจรได้บุกเข้ามาทำร้ายและจะข่มขืนเรียม ต่อหน้าแม่กับน้ำที่เป็นผู้หญิง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน การถูกกดขี่ข่มเหงทางเพศนั้นเกิดขึ้นจากอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ที่ผู้ชายมีความเหนือกว่าผู้หญิงทุกอย่าง (ธีรพงศ์ เสรีสำราญ, 2565)

2) ภาพตัวแทนสตรีที่หลงใหลในความเชื่อ

ความคิดเรื่องพรหมจรรย์ คือ การรักษพรหมจรรย์เอาไว้ ในเมื่อสูญเสียพรหมจรรย์แล้ว ชีวิตก็ไร้ค่าของความเป็นมนุษย์ ภาพตัวแทนสตรีที่มีความเชื่อเรื่องพรหมจรรย์ เป็นฉากที่เรียมมีความเชื่อว่าการปักตะไคร้กลับหัวจะทำให้สามารถหยุดฝนได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของธีรพงศ์ เสรีสำราญ ศึกษาเรื่อง ภาพสะท้อนของสตรีเกาหลีจากการสร้างตัวละครนำหญิงในภาพยนตร์ เป็นแนวความคิดสายจิตวิเคราะห์ การได้ยิน ได้ฟัง ได้เห็นและได้รับรู้ในช่วงที่เติบโตขึ้น ซึ่งความเชื่อเหล่านี้คือสิ่งที่ผู้หญิงได้ยิน ได้เห็น การถูกปลูกฝังความคิด หรือเกิดจากพฤติกรรมการเรียนรู้จากโครงสร้างสังคม โดยผู้หญิงกับความสัมพันธ์ครอบครัว เป็นฉากที่แม่เปรียบเทียบตัวเรียมและพี่สาว แนวคิดสตรีนิยมสายวัฒนธรรม การให้ความสนใจกับตัวตนของผู้หญิงเอง และเปลี่ยนแปลงตัวของผู้หญิงเองกับการมองข้อดีของตัวเอง และการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมที่ผู้หญิงเป็น (ธีรพงศ์ เสรีสำราญ, 2565)

3) ผู้หญิงกับบทบาทความเป็นผู้นำ

บทบาทความเป็นผู้นำของผู้หญิง เป็นฉากที่เรียมวางแผนและได้แบ่งหน้าที่ให้เพื่อน ๆ ในทีม ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดสตรีนิยมสายวัฒนธรรม ผู้หญิงต่อสู้จนหลุดพ้นจากการครอบงำของผู้ชาย

หรืออุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ผู้หญิงไม่ต้องมีผู้ชายเป็นผู้นำอีกต่อไป โดยมีบทบาทในครอบครัว ในสังคมมากขึ้น และรักษาความเป็นหญิงไว้ (ธีรพงศ์ เสรีสำราญ, 2565)

4) ผู้หญิงกับความบทบาทการทำงาน

เป็นฉากที่แรมได้ทำขนมหวานรอต้อนรับแขกผู้ใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดสตรีนิยมสายมาร์กซิสต์ ที่เชื่อว่าผู้หญิงถูกกดขี่ข่มเหงจากสังคม และเศรษฐกิจที่อยู่ในระบบทุนนิยม ให้นางนอกบ้านเป็นหน้าที่ของผู้ชาย งานนอกบ้านเป็นงานที่สร้างเงินและสร้างผลผลิต (เย็นจิตร ถิ่นขาม, 2565)

5) ผู้หญิงกับความเมตตาปราณี

เป็นฉากที่แรมใช้ตัวเองรับกระสุนแทนน้องสาวจนได้รับบาดเจ็บ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดสตรีนิยมสายวัฒนธรรม เป็นผู้หญิงที่มีลักษณะโดดเด่นที่แตกต่างจากเพศชาย คือ ผู้หญิงเป็นเพศที่มีความอ่อนโยน มีความเรียบร้อยอ่อนหวาน มีจิตใจที่อ่อนโยน มีความรู้สึกเห็นใจเพื่อนมนุษย์และมีความเมตตาโอบอ้อมอารี กล่าวคือ ผู้หญิงพร้อมที่จะเป็นมิตรและไม่คิดร้ายกับคนอื่นคนใด วางตัวเป็นคนดีคอยช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน (ธีรพงศ์ เสรีสำราญ, 2565)

6) ผู้หญิงกับความปรารถนา

เป็นฉากที่แรมได้ไขว่คว้าหาความสามารถทางด้านต่อสู้ เพื่อให้ผู้ชายประทับใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดสตรีนิยมสายหลังสมัยนิยมเรียกร้องให้ผู้หญิงเปลี่ยนแปลงตัวเองให้มีเหตุผลปรับปรุงตนเองให้เหมือนผู้ชาย ไม่ใช่อารมณ์ ซ้ำเติมและไม่แสดงความอ่อนแอ และเชื่อว่าผู้หญิงและผู้ชายไม่มีความแตกต่างกัน (ธีรพงศ์ เสรีสำราญ, 2565)

7) ผู้หญิงกับบทบาทความกตัญญู

เป็นฉากที่แรมได้แต่งงานตามจุดประสงค์ที่แม่เธอได้ตั้งไว้ มีความสอดคล้องกับแนวความคิดสตรีนิยมสายมาร์กซิสต์ ที่เชื่อว่าผู้หญิงถูกกดขี่ข่มเหงจากสังคม และเศรษฐกิจที่อยู่ในระบบทุนนิยม (เย็นจิตร ถิ่นขาม, 2565)

8) สัญลักษณ์ (Sign)

เป็นกระบวนการสร้างความหมายทั้งหมด ความคิดที่ถูกสร้างเป็นตัวแทนแห่งความหมาย โดยสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงจะสามารถทำให้เรามองเห็นถึงสิ่งที่ตัวละครหญิงนึกคิด และทำให้เข้าถึงจุดมุ่งหมายที่ผู้ผลิตภาพยนตร์ต้องการสื่อถึงความเป็นตัวละครหญิง สัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับภาพตัวแทนสตรี ได้แก่

(1) สัญลักษณ์แทนตัวตนของผู้หญิง

เป็นฉากที่แรมได้นำอาหารใส่ปิ่นโตไปวัด มีความสอดคล้องกับแนวความคิดสตรีนิยมสายวัฒนธรรม เป็นผู้หญิงที่มีลักษณะโดดเด่นที่แตกต่างจากเพศชาย มีความรู้สึกเห็นสัญลักษณ์แทนสิทธิเสรีภาพของผู้หญิง

(2) สัญลักษณ์แทนสิทธิเสรีภาพของผู้หญิง

เป็นฉากที่เรียบสวมใส่เสื้อผ้าชุดผู้ชาย ที่ใส่กางขาสั้นเหนือเข่า ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสตรีนิยมสายหลังสมัยนิยมที่เรียกร้องให้ผู้หญิงเปลี่ยนแปลงตัวเองให้มีเหตุผล เชื่อว่าผู้หญิงและผู้ชายไม่มีความแตกต่างกัน (ธีรพงศ์ เสรีสำราญ, 2565)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ภาพตัวแทนสตรีที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่อง อีเรียมซิง สรุปได้ว่า ภาพยนตร์เล่าเรื่องตามองค์ประกอบของโครงสร้างการเล่าเรื่อง มีแก่นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความรัก ความอิจฉา ความดี ความชั่ว และความสัมพันธ์ของครอบครัว มีฉากในที่สาธารณะและฉากในบ้าน นำเสนอความขัดแย้งระหว่างคนกับคน ความขัดแย้งภายในจิตใจของตัวละคร และความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคม รวมถึงมุมมองในการเล่าเรื่อง ซึ่งตัวละครหลักเป็นผู้เล่าเรื่องในมุมมองของตัวเองผ่านมุมมองคนเดียว มีสัญลักษณ์พิเศษภาพตัวแทนของสตรีที่ปรากฏในภาพยนตร์ ตามความเชื่อ ผู้หญิงตามอุดมคติและผู้หญิงที่ไม่ตรงตามอุดมคติ

ความสำเร็จของภาพยนตร์เรื่อง “อีเรียมซิง” เป็นภาพยนตร์แนวผจญภัยและตลก ที่คนส่วนใหญ่ชอบดู สามารถดูได้ทั้งครอบครัว มีนักแสดงดังที่ได้รับความนิยมแสดงในภาพยนตร์ เข้าฉายในช่วงปิดเทอม ซึ่งข้อมูลจาก เว็บไซต์ thailandboxoffice.com ได้จัดอันดับหนังทำเงินทั่วประเทศไทย (THAILAND BOXOFFICE TEAM, 2564) พบว่า ภาพยนตร์เรื่องอีเรียมซิงเป็นภาพยนตร์ไทยเรื่องเดียวที่มีรายได้รวมสูงที่สุดคือ 205.74 ล้านบาท

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. งานวิจัยนี้สามารถสนับสนุนภาพตัวแทนสตรีสมัยใหม่ให้แพร่หลายในสังคม เช่น ภาพตัวแทนสตรีที่มีความกล้าคิด กล้าทำ มีความสามารถ เป็นแนวทางในการนำเสนอการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้หญิง ให้เป็นภาพของผู้หญิงสมัยใหม่ ผู้หญิงมีความสามารถไม่แพ้ผู้ชายและผู้หญิงสามารถที่จะก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำ มีส่วนสำคัญในการช่วยพัฒนาสังคม องค์กรหรือประเทศได้อย่างเท่าเทียม

2. ในงานวิจัยนี้มุ่งเน้นในเรื่องของภาพตัวแทนสตรีโดยใช้กลุ่มตัวอย่างคือ ภาพยนตร์เรื่องอีเรียมซิง โดยใช้ช่วงเวลาสำคัญในปี พ.ศ. 2563 ซึ่งในอนาคตสามารถที่จะนำวิจัยชิ้นนี้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษา โดยเพิ่มปริมาณของภาพยนตร์หรืออาจจะเป็นสื่อชนิดอื่น ๆ ที่ใช้ในการศึกษาภาพตัวแทนสตรีให้ละเอียดมากยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถตีความภาพตัวแทนของผู้หญิงได้อย่างลึกซึ้ง

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2543). *ความเรียงว่าด้วยสตรีกับสื่อมวลชน*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กัจจกร หลุยยะพงศ์. (2556). *ภาพยนตร์กับการประกอบสร้างสังคม ผู้คน ประวัติศาสตร์และชาติ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรพงศ์ เสรีสำราญ. (2555). *ภาพสะท้อนของสตรีเกาหลีจากการสร้างตัวละครนำหญิงในภาพยนตร์ของ คิม คี-ด็อก*. เรียกใช้เมื่อ 20 กันยายน 2565 จาก <https://shorturl.asia/8w0xl>.
- พนิดา หันสวาสดี. (2544). *ผู้หญิงในภาพยนตร์ กระบวนการผลิตซ้ำภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคมไทย*. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ภัทรวิทย์ ไชยชนะ. (2561). *ศึกษาเรื่องการสื่อสารภาพตัวแทนสตรีผ่านภาพยนตร์ไทย*. ใน *วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- เย็นจิตร ถิ่นขาม. (2555). *สตรีนิยม*. เรียกใช้เมื่อ 20 กันยายน 2565 จาก <https://shorturl.asia/faZdr>.
- วรัทพร ศรีจันทร์. (2551). *การเล่าเรื่องและการตัดแปลง เดธโน้ต ฉบับหนังสือการ์ตูนแอนิเมชันภาพยนตร์และนวนิยาย*. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีรวัฒน์ อินทรพร. (2541). *การศึกษาแนวคิดสิทธิสตรีในนวนิยายของโบตัน*. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2561). *สารกับการสื่อความหมาย*. กรุงเทพมหานคร : แดเน็กซ์อินเตอร์ คอร์ปอเรชั่น.
- องอาจ สิงห์ลำพอง. (2557). *การอภิปรายความการสื่อสารทางการเมืองในภาพยนตร์อิงประวัติศาสตร์ไทย เรื่องตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช*. กรุงเทพมหานคร : บจก.ซีเอ็ดเคไอซ์.
- องอาจ สิงห์ลำพอง. (2561). *การถ่ายทอดวัฒนธรรมผ่านการเล่าเรื่องจากละครชุดอินเดีย สีดารามศึกษาวันมหาลงกา*. *วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต*, 12(1), 259-301.
- THAILAND BOXOFFICE TEAM. (2564, กุมภาพันธ์ 23). *อันดับหนังทำเงินสูงสุดในไทยรายได้ประจำสัปดาห์*. เรียกใช้เมื่อ 23 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <https://shorturl.asia/her6E>.

ปัจจัยการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อถ่านในพื้นที่
อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี*

MARKETING FACTORS AFFECTING CHARCOAL PURCHASING DECISIONS IN
PAKTHO DISTRICT RATCHABURI PROVINCE

ชัชวาล พวงวาสนา

Chatchawan Phuangwatsana

สมเกียรติ เกียรติเจริญ

Somkeat Keatcharoen

รังสรรค์ อินทน์จันทน์

Rungsun Inchan

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand.

E-mail: chutc2820@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับปัจจัยทางการตลาดในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี เพื่อศึกษาระดับการตัดสินใจซื้อถ่านในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี เพื่อศึกษาปัจจัยการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อถ่านในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะต่อปัจจัยทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อถ่านในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริโภคที่ใช้ถ่าน จำนวน 200 คน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น สุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวกตามวิธีของ Seymour Sudman ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง โดยวิธี Enter ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับปัจจัยการตลาดในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ระดับการตัดสินใจซื้อถ่านในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก 3) ปัจจัยการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อถ่านในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี มีค่า

*Received: 9 October 2023; Revised: 24 December 2023; Accepted: 25 December 2023

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .541 ($R = .541$) ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายการผันแปรร้อยละ 29.2 มีค่า $R^2 = .292$ และมีค่า $F = 20.123$ แสดงว่าตัวแปรอิสระส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อถ่าน และ 4) ข้อเสนอแนะ พบว่า ผู้ค้าควรบรรจุถ่านให้มีหลายขนาดบรรจุ เพื่อให้ตรงกับความต้องการใช้ของผู้บริโภค ควรคัดเลือกถ่านที่ทำมาจากไม้ที่ให้ความร้อนสูงและอยู่ได้นาน ควรบรรจุถ่านที่มีลักษณะเป็นก้อน

คำสำคัญ: ปัจจัยทางการตลาด, การตัดสินใจ, ถ่าน

Abstract

This research objectives were to study level of marketing factors in Pak Tho District. To study the level of charcoal purchase decision in the area of Pak Tho District. To study the market factors affecting the decision to buy charcoal in the area of Pak Tho District. Ratchaburi Province and To study suggestions on market factors that affect the decision to buy charcoal in the area of Pak Tho District. This research was a quantitative research. The sample group consisted of 200 charcoal consumers The researcher using a non-probabilistic sampling method, and convenient random sampling according to Seymour Sudman's method. Questionnaires were used to collect data. To collect information Statistics used in data analysis were Mean, Standard deviation. and linear multiple regression analysis by Enter method at statistical significance level .05.

This research found that : 1) The level of marketing factors in Pak Tho District Ratchaburi Province was at the highest level. 2) decision level to buy charcoal in Pak Tho District. Ratchaburi Province as a whole was at a high level. 3) the relationship between marketing factors affecting the decision to buy charcoal in the area of Pak Tho District. Ratchaburi province found that there was a multiple correlation coefficient of .541 ($R = .541$). All independent variables could explain the variation of the dependent variable by 29.2% with $R^2 = .292$ and $F = 20.123$, indicating that the variables Influencing the decision to buy charcoal in the area of Pak Tho District. Ratchaburi Province and 4)

suggestions on market factors affecting the decision to buy charcoal in the area of Pak Tho District Ratchaburi province was traders should pack charcoal in different sizes.

Keywords: marketing factors, decision making, charcoal

บทนำ

สถานการณ์พลังงานไทยในช่วงไตรมาสแรกของปี 2565 การใช้พลังงานเชิงพาณิชย์ขั้นสุดท้ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 9.2 เนื่องจากเศรษฐกิจของประเทศฟื้นตัว รวมถึงการผ่อนคลายมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของ COVID-19 ของภาครัฐ ซึ่งการใช้พลังงานเพิ่มสูงขึ้นในทุกประเภทพลังงาน โดยเฉพาะการใช้ถ่านหินในภาคอุตสาหกรรม ที่เพิ่มเป็นอย่างมากเมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปี 2564 ขณะที่ความต้องการใช้พลังงานเชิงพาณิชย์ขั้นต้น ปรับตัวลดลงร้อยละ 0.8 จากการใช้ LNG ที่ลดลงในภาคการผลิตไฟฟ้า เพื่อรักษาระดับต้นทุนราคาไฟฟ้าให้เหมาะสมของรัฐบาล สำหรับสถานการณ์พลังงานรายเชื้อเพลิงไตรมาสแรกของปี 2565 สรุปได้ว่า การใช้น้ำมันสำเร็จรูป เพิ่มขึ้นร้อยละ 9.1 โดยการใช้ น้ำมันดีเซล เพิ่มขึ้นร้อยละ 13.4 การใช้น้ำมันเบนซิน ลดลงร้อยละ 5.7 สำหรับการใช้น้ำมันเครื่องบิน เพิ่มขึ้นร้อยละ 54.7 การใช้ก๊าซธรรมชาติ ลดลงร้อยละ 3.4 การใช้ถ่านหิน/ลิกไนต์ เพิ่มขึ้นร้อยละ 9.9 การใช้ไฟฟ้า เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.9 (กรุงเทพธุรกิจ, 2565) ปัญหาด้านพลังงานของไทยในปัจจุบันเป็นปัญหาหลักที่เกี่ยวข้องกับชีวิตการเป็นอยู่ของคนไทย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านราคาพลังงานที่ใช้ในครัวเรือน แก๊สหุงต้ม หรือน้ำมัน ที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้พลังงานต่าง ๆ จะมีราคาสูงขึ้น ความต้องการในการใช้พลังงานของประชากรก็ยังคงสูงเช่นกัน จึงจำเป็นต้องมีการคิดค้นหาพลังงานทดแทนภายในประเทศให้เพียงพอกับความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ (สุพรชัย มั่งมีสิทธิ์, 2551)

ปัจจุบันถึงแม้โลกจะก้าวหน้าไปมาก มีเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นมาเพื่อทดแทนสิ่งเก่าที่ล้าสมัยไปแล้วอยู่ตลอดเวลา แต่ในขณะเดียวกันมีอยู่สิ่งหนึ่งที่ยังไม่มีเทคโนโลยีใดที่สามารถจะทดแทนได้ นั่นก็คือ การปรุงอาหารด้วยเตาถ่านนั่นเอง เนื่องจากการปรุงอาหารด้วยเตาถ่านนั้น ให้กลิ่นและรสชาติของอาหารที่เป็นเอกลักษณ์มากกว่า แม้ว่าจะมีทางเลือกในการใช้เตาแก๊สหรือเตาไฟฟ้าก็ตาม แต่คนส่วนใหญ่ก็ยังเลือกใช้เตาถ่านกับการปรุงอาหารบางประเภท เช่น ปิ้งย่าง หุง หรือต้มอยู่ เพราะอาหารที่ได้มีกลิ่นหอมและอร่อยกว่านั่นเอง (เดชอุดม ชาร์โคล, 2565) การผลิตถ่านแต่เดิมถูกมองว่าเป็นการตัดไม้ทำลายป่า การเผาถ่านและเคลื่อนย้ายถ่านเกินปริมาณที่กำหนดเป็นสิ่งผิดกฎหมาย ทำให้เทคโนโลยีด้านการผลิตถ่านไม่เจริญก้าวหน้า อีกทั้งกฎ ระเบียบต่าง ๆ ไม่เอื้ออำนวยให้เกิดแรงจูงใจในการวิจัยและ

พัฒนา รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากผลพลอยได้ของการผลิตถ่านก็มีน้อยมาก การศึกษาวิจัยเพื่อให้เกิดเทคโนโลยีในการผลิตถ่านที่มีประสิทธิภาพ การนำถ่านไปใช้ประโยชน์เป็นการเพิ่มมูลค่าของถ่าน และส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากถ่านเพื่อการส่งออกแล้ว ประโยชน์อีกอย่างของการผลิตถ่านไม้ คือ ผลพลอยได้จากกระบวนการผลิตถ่าน เช่น น้ำส้มควันไม้ ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย ได้แก่ นำไปใช้ในการด้านการอนุรักษ์และรักษาสัตว์เลี้ยง เช่น การบำบัดน้ำเสีย การกรองอากาศพิษ การผลิตอาหารสัตว์ และประโยชน์ในทางเกษตรกรรม เป็นต้น (นฤมล ภานุภา และคณะ, 2557)

ถ่านที่ดีจะมีน้ำหนักสูง ค่าความร้อนสูง ก้อนถ่านแข็งแรง ไม่ยุ่ยหรือเป็นผงง่าย หลังจากติดไฟแล้วคุอยู่ได้นาน ไม่แตกปะทุระหว่างติดไฟ ปริมาณความชื้นต่ำและมีสิ่งเจือปนอื่นน้อย จากการศึกษาของศูนย์วิจัยพลังงานจากไม้ จังหวัดสระบุรี กรมป่าไม้ พบว่า ไม้โตเร็วทุกชนิดใช้ผลิตถ่านได้ค่าความร้อนของถ่าน (Heat or calorific value) ที่ผลิตจากไม้ต่างชนิดกันแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ข้อแตกต่างของค่าความร้อนขึ้นอยู่กับกรรมวิธีการเผาว่าจะเผาให้สุกมากน้อยเพียงใด หรือให้มีปริมาณคาร์บอนเสถียร (Fixed Carbon) ในถ่านเท่าใด ถ้าเผาสุกมากมีปริมาณคาร์บอนเสถียรสูง ถ่านจะให้ค่าความร้อนสูง แต่จะมีน้ำหนักเบาและเปราะมาก ที่เรียกว่า ถ่านไร่คว้นนั่นเอง แต่ถ้าเผาถ่านไม่สุกเต็มที่ ปริมาณค่าคาร์บอนเสถียรจะต่ำ ถ่านจะมีค่าความร้อนต่ำ ถ่านที่มีค่าความร้อน 6,500 แคลอรี/กรัม สามารถใช้งานหุงต้มได้ดีแล้ว (นฤมล ภานุภา และคณะ, 2557) พลังงานเชื้อเพลิง “ถ่าน” นับเป็นส่วนหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ในครัวเรือนเพื่อประกอบอาหารประเภทปิ้งย่าง ฯลฯ ในอดีตเราจะคุ้นเคยกับถ่านไม้เท่านั้น แต่ในปัจจุบันมีการผลิตถ่านอัดแท่งโดยใช้วัสดุเหลือใช้ เช่น ผักตบชวา มาอัดเป็นแท่งเชื้อเพลิง ซึ่งเรียกว่า “เชื้อเพลิงเขียว” และถ่านจากแกลบ รวมทั้งการนำถ่านไม้มาอัดแท่งเพื่อเพิ่มคุณสมบัติด้านการให้ความร้อนที่สูงและสม่ำเสมอมากขึ้น การส่งเสริมใช้ถ่านไม้จากวัสดุเศษเหลือการเกษตร นอกจากจะเป็นการช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อมแล้ว การผลิตถ่านที่มีคุณภาพยังจะช่วยให้อาหารปิ้งย่างมีความปลอดภัยต่อผู้บริโภคด้วย (อนุชา ทะรา, 2565) สำหรับคนไทย ยังไม่มีการแยกประเภทถ่าน เพียงแต่พอรู้บ้างว่าถ่านดุกกลิ่น ถ่านกรองน้ำ หุงต้ม ปิ้งย่าง ฯลฯ คนส่วนใหญ่คิดว่า ถ่านก็คือถ่าน อะไรที่ได้จากการเอาไม้ไปเผา ถ้าไม่ใช่ไม้ ก็คือถ่าน เราสามารถแยกชนิดของถ่าน ออกตามองค์ประกอบที่เหลือในถ่าน ซึ่งจะแตกต่างกันกับอุณหภูมิที่เผา ยิ่งเผาที่อุณหภูมิสูง ความบริสุทธิ์ของคาร์บอนยิ่งสูง เพราะสารอื่น ๆ ทั้งน้ำมันดินและสารวาปไฟต่าง ๆ ถูกขับออกมาเมื่ออุณหภูมิการเผาสูงขึ้น ถ้าไล่เรียงถ่านที่เผาจากอุณหภูมิต่ำไปสูง จะได้ดังนี้ ปิดเตาที่ 400-500 จะได้ถ่านไบโอชาร์ หรือเรียกว่า ถ่านชีวภาพ เหมาะสำหรับการบำรุงดิน และหุงต้ม ปิดเตาที่ 600-800 จะได้ถ่านปิ้งย่าง ที่ปลอดภัยจากน้ำมันดิน ยิ่งปิดเตา

ที่อุณหภูมิสูง สารว๊ापไฟยิ่งเหลือน้อย คาร์บอนบริสุทธิ์จะไหม้ไฟแบบไม่มีเปลวไฟ แดงเหมือนแท่งเหล็ก ถ้าต้องการเอาไปปิ้งย่างที่สัมผัสกับอาหารโดยตรง เช่น ปิ้งหมู ปิ้งไก่ ย่างเนื้อ ฯลฯ ควรเผาที่ 800 องศา แต่ถ้าเอาไปใช้จุ่มจิ้ม เนื้อย่างเกาหลี ควรเผาที่ 600 เพราะสารว๊ापไฟจะทำให้ถ่านมีเปลวก๊าซ ให้ค่าความร้อนสูง ปิดเตาที่ 900 - 1000 องศา เรียกถ่านแบบนี้ว่า ถ่านสะอาดเอนกประสงค์ ใช้แช่น้ำด่างล้าง ผัก ถ่านแช่น้ำดื่ม ถ่านกรองน้ำ หรือนำไปบดกินเป็นยาดูดสารพิษ ฯลฯ ปิดเตามากกว่า 1,000 องศา จะได้ถ่านที่มีความบริสุทธิ์ของคาร์บอนสูงมาก เรียกถ่านที่มีความต้านทานต่ำกว่า 10 โอห์มว่า ถ่านคุณภาพสูง นำไปใช้ในวัตถุประสงค์ต่าง ๆ แบบถ่านสะอาดเอนกประสงค์ได้ และสามารถนำไปใช้ในการป้องกันอนุมูลอิสระในอากาศที่เกิดจากคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าได้ และเป็นสารตั้งต้นต่าง ๆ สำหรับอุตสาหกรรมและห้องปฏิบัติการวิจัย ถ่านขาว คือ ถ่านที่เผาที่อุณหภูมิมากกว่า 1,000 องศา แล้วดับนอกเตาด้วยวิธีการกลบด้วยซีเมนต์ การเย็นตัวอย่างรวดเร็วจะทำให้ถ่านยุบตัวมาก ซีเมนต์ทำให้สีของถ่านต่างจากถ่านดำ ออกขาว ๆ หม่น ๆ ชาวตะวันตกจึงเรียกว่า white charcoal แปลเป็นไทยทีหลังว่า ถ่านขาว และถ่านกัมมันต์ โดยมากจะนำถ่านดำมาผ่านกระบวนการกระตุ้นที่อุณหภูมิสูง โดยทั่วไป 600 ขึ้นไป ขึ้นอยู่กับสารเคมีที่เติมลงไป เพื่อวัตถุประสงค์ให้ถ่านมีรูพรุนเพิ่มขึ้นหลายเท่า ถ่านที่มีรูพรุนมากจะมีผิวสัมผัสมาก มีประโยชน์ในการดูดซับสารเคมีต่าง ๆ ได้มาก (ฤทธิไกร ไชยงาม, 2565)

จากความเข้าใจเกี่ยวกับถ่าน ที่เรายังคงเข้าใจว่า ถ่าน คือ ผลผลิตที่เกิดจากการนำไม้มาผ่านกระบวนการเผาแล้วทำให้เย็นตัวก่อนนำมาใช้ มีลักษณะเป็นแท่งตามลักษณะของไม้ที่เรานำมาเผา มีสีดำ แต่จากการจำแนกประเภทของถ่านที่สามารถจำแนกออกได้อย่างหลากหลายประเภท ทำให้ผู้บริโภคมีตัวเลือกในการเลือกซื้อถ่านได้ตามความต้องการของตนเองได้มากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้วิจัยในฐานะนักธุรกิจผู้ประกอบการการผลิตถ่านอัดแท่ง มีความสนใจเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกซื้อถ่านของผู้บริโภคว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อถ่านสำหรับใช้ประกอบการปรุงอาหาร เพื่อนำผลจากการวิจัยในครั้งนี้มาเป็นข้อมูลประกอบการวางแผนในการดำเนินธุรกิจถ่านอัดแท่ง ให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยทางการตลาดในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษาระดับการตัดสินใจซื้อถ่านในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี
3. เพื่อศึกษาปัจจัยการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อถ่านในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

4. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะต่อปัจจัยทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อถ่านในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยในรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริโภคที่ใช้ถ่าน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non – probability Sampling) สุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก (Convenience Sampling) จากผู้ใช้ถ่านในอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ที่ไม่ทราบจำนวนผู้ใช้ถ่านที่แน่นอน ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลจากผู้ใช้ถ่าน จำนวน 200 คน ตามแนวคิดของ Seymour Sudman (Seymour Sudman, 1976) โดยจะดำเนินการจัดเก็บข้อมูลด้วยวิธีบังเอิญ ตามร้านค้าที่ขายถ่านและใช้ถ่านหรือซื้อถ่านในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอนประกอบด้วย

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ เพื่อให้เลือกตอบ

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับระดับปัจจัยทางการตลาดในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี แบบเลือกตอบโดยใช้แบบเลือกตอบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scale)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามที่เกี่ยวกับระดับการตัดสินใจซื้อถ่านในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี แบบเลือกตอบโดยใช้แบบเลือกตอบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scale)

ตอนที่ 4 คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะข้อเสนอแนะต่อปัจจัยทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อถ่านในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

3.1 ขออนุญาตจากคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามถึงนายกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี เพื่อขอความอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวก ในการจัดเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เพื่อรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

3.2 ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 200 ชุด โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้รวบรวมแบบสอบถามและได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 ตรวจสอบความสมบูรณ์ และความถูกต้องของแบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งหมด

4.2 ลงรหัสตามแบบการลงรหัส (Coding Form)

4.3 กำหนดเกณฑ์การวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีการของ Likert

4.4 นำแบบสอบถามที่ลงคะแนนเรียบร้อยแล้วไปประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.5 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ โดยเกณฑ์การบอกระดับหรือขนาดของความสัมพันธ์ (Walter. 1971)

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติ ดังนี้

5.1 การวิเคราะห์ระดับประจักษ์/ระดับการการตัดสินใจ สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.2 สถิติเชิงตีความ (Inference Statistics) จะใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งผู้วิจัยจะใช้สถิติหลักเพื่อการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis) โดยวิธี Enter ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

5.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิดที่แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อถ่านในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อถ่านในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ระดับปัจจัยการตลาดในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีระดับการตลาดอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 3 ด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ปัจจัยผลิตภัณฑ์ รองลงมาคือ ปัจจัยการจัดจำหน่าย และปัจจัยราคา และมีระดับปัจจัยการตลาดอยู่ในระดับมาก จำนวน 1 ข้อ คือ ปัจจัยการส่งเสริมการตลาด

2. ระดับการตัดสินใจซื้อถ่านในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีการตัดสินใจ อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านการค้นหาข้อมูล รองลงมา ด้านการตัดสินใจซื้อ ด้านการประเมินทางเลือก ด้านการรับรู้ปัญหา และด้านพฤติกรรมหลังการซื้อ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อถ่านในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี พบว่า ปัจจัยการตลาดที่มีค่าสหสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อถ่าน มีความสัมพันธ์กับปัจจัยการส่งเสริมการตลาดมากที่สุด โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ เท่ากับ .456 รองลงมาคือ ปัจจัยราคา โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ เท่ากับ .331 ปัจจัยผลิตภัณฑ์ โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำมาก เท่ากับ .241 และปัจจัยการจัดจำหน่าย โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำมาก เท่ากับ .138 โดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .541 ($R = .541$) ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรตามได้เท่ากับร้อยละ 29.2 มีค่า $R^2 = .292$ และมีค่า $F = 20.123$ ซึ่งแสดงว่า ตัวแปรอิสระส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อถ่านในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

4. ข้อเสนอแนะต่อปัจจัยทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อถ่านในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี คือ ผู้ค้าควรบรรจุถ่านให้มีหลายขนาดบรรจุ เพื่อให้ตรงกับความต้องการใช้ของผู้บริโภค ควรคัดเลือกถ่านที่ทำมาจากไม้ที่ให้ความร้อนสูงและอยู่ได้นาน ควรบรรจุถ่านที่มีลักษณะเป็นก้อน ไม่นำเอาถ่านชิ้นเล็กชิ้นน้อยมาปนกับถ่านที่มีลักษณะเป็นก้อน การจัดทำป้ายบอกราคาของถ่านแต่ละขนาดบรรจุอย่างชัดเจน ควรมีราคาของถ่านให้เลือกได้หลาย ๆ ราคา ตามขนาดบรรจุ ควรมีการขายราคาส่งให้กับลูกค้าที่ซื้อเป็นประจำ ผู้ค้าต้องมีสินค้าไว้ให้พร้อมสำหรับความต้องการของลูกค้าตลอดเวลา ผู้ค้าต้องเตรียมผลิตภัณฑ์ไว้ให้ลูกค้าเลือกได้ตามความต้องการใช้ เช่น ขนาดบรรจุของ

ผลิตภัณฑ์ ผู้ค้าต้องให้ความรู้เกี่ยวกับวัตถุดิบที่นำมาผลิตเป็นถ่านได้ ควรให้คำแนะนำเกี่ยวกับความแตกต่างของวัตถุดิบที่นำมาผลิตถ่านได้และผู้ค้าควรให้คำแนะนำผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากวัตถุดิบใหม่ ที่มีความแตกต่างจากวัตถุดิบในการผลิตถ่านชนิดเก่า

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง ปัจจัยการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อถ่านในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผล ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังนี้

1. การศึกษาระดับปัจจัยทางการตลาดในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับมากที่สุด ผลการวิจัยพบว่า ระดับปัจจัยการตลาดในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ ผู้ใช้ถ่านมีการพิจารณาเกี่ยวกับปัจจัยการตลาดที่เกี่ยวข้องกับถ่านในทุก ๆ ปัจจัยประกอบการตัดสินใจในการเลือกซื้อถ่าน โดยเฉพาะปัจจัยผลิตภัณฑ์ ที่มีค่าเฉลี่ยของปัจจัย อยู่ในระดับมากที่สุด รวมถึงปัจจัยการจัดจำหน่ายและปัจจัยราคา ก็มีค่าเฉลี่ยของปัจจัย อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนปัจจัยการส่งเสริมการตลาด อยู่ในระดับมาก หากพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้ใช้ถ่านให้ความสำคัญกับปัจจัยผลิตภัณฑ์ นั่นคือ คุณสมบัติของถ่าน อยู่ในระดับมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นคุณสมบัติด้านการให้ความร้อน ความแข็งแรงของถ่านที่ไม่ยุ่ยง่าย หลังจากติดไฟแล้วสามารถคุอยู่ได้นาน ไม่แตกกระหว่างติดไฟ รวมทั้งเกิดควันในปริมาณที่น้อย ส่วนนี้เป็นข้อพิจารณาในการเลือกซื้อถ่านที่ผู้ใช้ถ่านให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยที่ราคาของถ่าน ก็ต้องมีความเหมาะสมกับขนาดการบรรจุของถ่านที่ผู้ค้าได้บรรจุไว้ มีหลายราคา หลายขนาด ให้ผู้ใช้ได้เลือกซื้อได้ตามความต้องการในการใช้ถ่าน มีจำนวนที่เพียงพอ ทันต่อความต้องการใช้ และผู้ค้ามีการให้คำแนะนำเกี่ยวกับวัตถุดิบที่นำมาผลิตเป็นถ่านได้ด้วยความเป็นมิตร สอดคล้องกับทัศนคติของฉัตรยาพร เสมอใจ ได้อธิบายถึงส่วนผสมทางการตลาดไว้ว่า หมายถึงแนวคิดหลักที่ใช้ในการพิจารณาองค์ประกอบที่สำคัญในการตอบสนองต่อตลาดได้อย่างเหมาะสม โดยเริ่มที่ธุรกิจต้องมีสิ่งที่เสนอต่อลูกค้าหรือผลิตภัณฑ์ทำการตั้งราคาที่เหมาะสม หาวิธีการนำส่งลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการบริหารช่องทางการจัดจำหน่าย และหาวิธีการสื่อสาร เพื่อที่จะแจ้งข่าวสารและกระตุ้นให้เกิดการซื้อด้วยการทำการส่งเสริมการตลาด กลยุทธ์เหล่านี้ถือว่าเป็นเครื่องมือทางการตลาดที่เรียกว่า 4Ps ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคา การจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด (ฉัตรยาพร เสมอใจ, 2550) ซึ่งการพิจารณาปัจจัยทางการตลาดที่เกี่ยวข้องกับถ่าน เป็นพฤติกรรมของผู้บริโภค ตามที่ L. Schiffman, O'Cass, Paladino and Carlson นิยามไว้ว่า พฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึง พฤติกรรมซึ่งผู้บริโภคทำการค้นหาข้อมูลของผลิตภัณฑ์ การซื้อผลิตภัณฑ์ การใช้จัดการภายหลังการบริโภค

ผลิตภัณฑ์/บริการ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ผลิตภัณฑ์ การประเมินผลผลิตภัณฑ์ การใช้สอยผลิตภัณฑ์ โดยรวมทั้งผลิตภัณฑ์ที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ ซึ่งคาดว่าจะสนองความต้องการของพวกเขา จึงเป็นเหตุให้ระดับปัจจัยทางการตลาดในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี โดยรวมจึงอยู่ในระดับมากที่สุด (Schiffman, L., O'Cass, A., Paladino, A., & Carlson, J, 2013)

ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของพัชรารณ เมธีการย์ ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของธุรกิจการจำหน่ายเครื่องสำอางผ่านเฟซบุ๊ก ผลการวิจัยพบว่า การตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางเมื่อมีความต้องการสินค้า โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) มากที่สุด (พัชรารณ เมธีการย์, 2561) ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของทัศนวรรณ ศรีสวัสดิ์นุภาพ ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านขายยาแผนปัจจุบันในเขตอำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี และอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของผู้บริโภคที่ใช้บริการร้านขายยาแผนปัจจุบัน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ทัศนวรรณ ศรีสวัสดิ์นุภาพ, 2562)

2. การศึกษาระดับการตัดสินใจซื้อถ่านในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิจัยพบว่า ระดับการตัดสินใจซื้อถ่านในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ ผู้บริโภคที่ใช้ถ่านในการประกอบอาหารหรือใช้ในธุรกิจที่ต้องใช้ถ่านในการประกอบอาหารนั้น ต่างให้ความสำคัญกับถ่านที่ต้องนำมาใช้ จึงมีการค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะของถ่านก่อนการตัดสินใจซื้อ มีการพิจารณาถึงทางเลือกถ่านที่มีคุณภาพหรือมีคุณลักษณะตามความต้องการในการใช้ เพื่อพิจารณาว่า หากเลือกซื้อถ่านมาแล้วจะมีปัญหาอะไรตามมา จะมีการซื้อมาใช้ในโอกาสต่อไปหรือไม่ หากพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ใช้ถ่านนั้นมีการค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับถ่านในพื้นที่ว่า มีแหล่งจำหน่ายใดบ้างที่สามารถหาซื้อได้อย่างสะดวก มีคุณสมบัติ และประสิทธิภาพในการทำงานของถ่าน เพื่อประกอบการตัดสินใจซื้อถ่านมาใช้ให้เกิดความคุ้มค่ากับราคาให้มากที่สุด มีการประเมินทางเลือก พร้อมกับเปรียบเทียบคุณสมบัติของถ่าน คุณภาพของถ่าน ที่ผลิตมาจากวัตถุดิบแต่ละชนิด ตามที่ความต้องการใช้ถ่านของผู้ใช้ถ่านแต่ละคน ซึ่งเป็นผู้ใช้ถ่านอย่างเป็นประจำและต่อเนื่อง การตัดสินใจเลือกใช้ถ่านจึงต้องเป็นไปตามความคาดหวังในการใช้ถ่าน แล้วจึงจะมีการแนะนำหรือบอกต่อคนรู้จัก เมื่อเกิดความพึงพอใจในถ่านหลังจากการใช้ถ่านแล้ว สอดคล้องกับบุญญา พันธ์สุภาดี ศึกษาปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกเช่าหอพักของนักศึกษาในเขตเทศบาลนครราชสีมา สรุปได้ว่าการตัดสินใจ คือ การคิดอย่างมีเหตุมีผล เป็นแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม หรือพอใจเพื่อจะได้

นำไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือแก้ปัญหาได้ และเป็นการตัดสินใจที่เกิดขึ้นกับลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล โดยมีความต้องการของตนเองเป็นจุดศูนย์กลางและเมื่อตัดสินใจแล้วจึงจะนำไปสู่การปฏิบัติ (บุญญา ศันสนิศา, 2554)

ผลการวิจัยที่พบสอดคล้องกับงานวิจัยของณรัชชอร์ สิริวิชญ์ชัยเดช ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มแฟรนไชส์สัญชาติไทยของผู้ประกอบการในเขตอำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นที่มีต่อการตัดสินใจซื้อธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มแฟรนไชส์สัญชาติไทยของผู้ประกอบการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (ณรัชชอร์ สิริวิชญ์ชัยเดช, 2563) ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของดลนัสม์ โพธิ์ฉาย ศึกษาปัจจัยทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจบริโภคผลไม้พรีเมียม กรณีศึกษาผู้บริโภคในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า การตัดสินใจบริโภคผลไม้พรีเมียม กรณีศึกษาผู้บริโภคในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ภาพรวมมีการตัดสินใจอยู่ในระดับมากที่สุด (ดลนัสม์ โพธิ์ฉาย, 2562)

3. การศึกษาปัจจัยการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อถ่านในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการตลาดที่มีค่าสหสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อถ่าน มีความสัมพันธ์กับปัจจัยการส่งเสริมการตลาดมากที่สุด โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ เท่ากับ .456 รองลงมาคือ ปัจจัยราคา โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ เท่ากับ .331 ปัจจัยผลิตภัณฑ์ โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำมาก เท่ากับ .241 และปัจจัยการจัดจำหน่าย โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำมาก เท่ากับ .138 โดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .541 ($R = .541$) ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรตามได้เท่ากับร้อยละ 29.2 มีค่า $R^2 = .292$ และมีค่า $F = 20.123$ ซึ่งแสดงว่า ตัวแปรอิสระส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อถ่านในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้ใช้ถ่านในเขตอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี มีการตัดสินใจก่อนซื้อถ่านมาใช้ในการประกอบอาหารหรือใช้ในธุรกิจของผู้ใช้ถ่าน ซึ่งมีความจำเป็นต้องเลือกถ่านตามความต้องการของผู้ใช้แต่ละคนที่แตกต่างกันออกไป โดยการตัดสินใจเลือกซื้อถ่านนั้นก็จะเป็นไปตามกระบวนการตัดสินใจก่อนการเลือกซื้อ ดังที่ Kotler และคณะ ได้กล่าวไว้ว่า มีความสลับซับซ้อนและเป็นสิ่งที่ผู้บริโภคพิจารณาและแสดงพฤติกรรมออกมาในช่วงแรก โดยมี 5 ขั้นตอน คือ 1) การรับรู้ถึงความต้องการ 2) การค้นหาข้อมูล 3) การประเมินทางเลือก 4) การตัดสินใจซื้อ และ 5) พฤติกรรมหลังการซื้อ ได้สรุปกระบวนการในการตัดสินใจในการซื้อผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ ตามกระบวนการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ใดเพื่อนำมาใช้ประกอบการอุปโภคบริโภคนั้น ผู้บริโภคเองต่างได้มีการศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยทางการตลาดของผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยผลิตภัณฑ์ ปัจจัยราคา ปัจจัยด้านการจัดจำหน่ายและปัจจัยการส่งเสริมการตลาด เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือผลิตภัณฑ์

ตามความต้องการใช้ของตนเองให้มากที่สุด คำนวณกับราคาที่ย่ำแย่ สามารถแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่ในปัจจุบัน จนก่อให้เกิดความพึงพอใจในตัวผลิตภัณฑ์นั้น ๆ (Kotler, P., Burton, S. Deans, K., Brown, L., & Armstrong, G, 2015) ดังนั้นแล้ว ปัจจัยทางการตลาดจึงมีส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อถ่านในอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ประกอบด้วยปัจจัย ปัจจัยการส่งเสริมการตลาด ปัจจัยราคา ปัจจัยผลิตภัณฑ์ และปัจจัยการจัดจำหน่าย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อถ่านในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัย พบว่า

1. ระดับปัจจัยการตลาดในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
2. ระดับการตัดสินใจซื้อถ่านในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี โดยรวม อยู่ในระดับมาก
3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อถ่านในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี พบว่า ปัจจัยการตลาดที่มีค่าสหสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อถ่าน มีความสัมพันธ์กับปัจจัยการส่งเสริมการตลาดมากที่สุด โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ เท่ากับ .456 รองลงมาคือ ปัจจัยราคา โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ เท่ากับ .331 ปัจจัยผลิตภัณฑ์ โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำมาก เท่ากับ .241 และปัจจัยการจัดจำหน่าย โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำมาก เท่ากับ .138 โดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .541 ($R = .541$)

ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรตามได้เท่ากับร้อยละ 29.2 มีค่า $R^2 = .292$ และมีค่า $F = 20.123$ ซึ่งแสดงว่า ตัวแปรอิสระส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อถ่านในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

จากงานวิจัยในครั้งนี้พบว่า ข้อเสนอแนะต่อปัจจัยการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อถ่านในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี คือ

1.1 ผู้ใช้ถ่านให้ความสำคัญกับปัจจัยการตลาดอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นผู้ประกอบการเกี่ยวกับถ่านต้องมีความพร้อมในการให้บริการข้อมูลเกี่ยวกับถ่านเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ถ่านได้อย่างครอบคลุมในทุกปัจจัย

1.2 ผู้ใช้ถ่านให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์มากที่สุด ดังนั้น ผู้ประกอบการควรพิจารณาเกี่ยวกับการนำถ่านที่ผลิตจากวัตถุดิบที่มีคุณสมบัติที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ถ่านมาเสนอขาย

1.3 ผู้ประกอบการควรมีการกำหนดราคาให้เหมาะสมกับขนาดบรรจุภัณฑ์ พร้อมกับมีบรรจุภัณฑ์ให้เลือกหลายราคาตามขนาดบรรจุของผลิตภัณฑ์

1.4 ผู้ประกอบการต้องมีการจัดวางบรรจุภัณฑ์ให้ผู้ซื้อถ่านสามารถเลือกซื้อได้อย่างสะดวก

1.5 ผู้ประกอบการต้องให้ความสำคัญกับการนำเสนอขายผลิตภัณฑ์ต่อผู้ซื้อถ่านด้วยความเอาใจใส่ ให้บริการด้วยความเป็นมิตร

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับการใช้ถ่านในการประกอบอาหาร

2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการวิถีชีวิตของผู้ผลิตถ่านไม้ในเขตอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพมหานคร. (2565). สรุปสถานการณ์การใช้พลังงานไทยในช่วงไตรมาสแรกของปี 2565. เรียกใช้เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2565 จาก <https://shorturl.asia/J1ZXQ>.
- ฉัตรยาพร เสมอใจ. (2550). การจัดการและการตลาดบริการ. กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ณรัชชอร์ สิริวิญชัยเดช. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มแฟรนไชส์สัญชาติไทยของผู้ประกอบการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ดลนัสม์ โพธิ์ฉาย. (2562). ปัจจัยทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจบริโภคผลไม้พรีเมียม กรณีศึกษาผู้บริโภค ในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต แผน ก แบบ ก 2. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เดชอุดม ชาร์โคล. (2565). ความต้องการถ่าน ปิ้งย่าง หุงต้ม. เรียกใช้เมื่อ 10 ตุลาคม 2565 จาก <https://shorturl.asia/i1rV2>.

- ทัศนวรรณ ศรีสวัสดิ์นุภาพ. (2562). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านขายยาแผนปัจจุบันในเขตอำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี และอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. ใน *ภาคนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด*.
- นฤมล ภาณุภา และคณะ. (2557). โครงการวิจัยการใช้ประโยชน์ไม้ด้านพลังงานและถ่าน. ใน *รายงานการวิจัย. สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้*.
- บุญญา พันสุภชาติ. (2554). ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกเช่าห้องพักของนักศึกษาในเขตเทศบาลนครราชสีมา. ใน *ภาคนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*.
- พัชรารณ เมธีการย์. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของธุรกิจการจำหน่ายเครื่องสำอางผ่านเฟซบุ๊ก. ใน *การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*.
- ฤทธิไกร ไชยงาม. (2565). ชนิดของถ่าน. เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2565 จาก <https://www.gotoknow.org/posts/692404>.
- สุพรชัย มั่งมีสิทธิ์. (2551). *การสร้างเตาหุงต้มเชื้อเพลิงชีวมวลสำหรับชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยและพัฒนา.
- อนุชา ทะรา. (2565). ประเภทของถ่าน. เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2565 จาก <https://www3.rdi.ku.ac.th/?p=35303>.
- Kotler, P., Burton, S. Deans, K., Brown, L., & Armstrong, G. (2015). *Marketing*. 9th ed. New South Wales: Pearson Australia.
- Schiffman, L., O'Cass, A., Paladino, A., & Carlson, J. (2013). *Consumer Behavior*. Pearson Higher Education AU.
- Seymour Sudman. (1976). *Applied Sampling*. New York : Academic Press.

ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วน
ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี*

PEOPLE PARTICIPATION FACTORS AFFECTING THE DEVELOPMENT OF
SUB-DISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS KHLONG HOK KHLONG
LUANG DISTRICT PHATHUM THANE PROVINCE

สรวิศ แมนเหมื่อน

Sarravit Manmuen

สมเกียรติ เกียรติเจริญ

Somkeat Keatcharoen

รังสรรค์ อินทน์จันทน์

Rungsun Inchan

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand.

E-mail: sorawitman7@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เพื่อศึกษาปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หัวหน้าหรือตัวแทนครัวเรือนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก จำนวน 373 คน ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง โดยวิธี Enter ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

*Received: 6 October 2023; Revised: 24 December 2023; Accepted: 25 December 2023

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ระดับการพัฒนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก 3) ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .541 ($R = .541$) ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายการผันแปร ร้อยละ 29.2 มีค่า $R^2 = .292$ และมีค่า $F = 38.017$ แสดงว่า ตัวแปรอิสระส่งผลต่อการพัฒนา และ 4) ข้อเสนอแนะปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ ควรเพิ่มโอกาสในการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการตัดสินใจในการเสนอปัญหาและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ควรให้ประชาชนได้ร่วมเป็นกรรมการในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาอย่างทั่วถึง

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, การพัฒนา, องค์การบริหารส่วนตำบล

Abstract

This research article have a purpose To study the level of public participation factors affecting the development of Khlong Hok Subdistrict Administrative Organization. Khlong Luang District Pathum Thani Province to study the level of development of Khlong Hok Subdistrict Administrative Organization Khlong Luang District Pathum Thani Province To study the public participation factors affecting the development of Khlong Hok Subdistrict Administrative Organization. Khlong Luang District Pathum Thani Province and to study suggestions on the factors of public participation that affect the development of Khlong Hok Subdistrict Administrative Organization. Khlong Luang District Pathum Thani Province This research is a quantitative research. The sample consisted of 373 heads or household representatives in Khlong Hok Sub-District Administrative Organization, calculated from Yamane's formula. Data were collected using a questionnaire. Statistics used in data analysis were frequency distribution, percentage, mean, standard deviation. and linear multiple regression analysis by Enter method at statistical significance level .05.

Research findings: 1) The level of people's participation in development Overall, it was at a high level. 2) Level of development. 3) The results of the analysis of the relationship between the people's participation factors affecting the development of the

Tambon Administrative Organization found that the overall relationship was the most. The participation factor in evaluation was equal to .327, followed by the participation factor in receiving benefits equal to .227, the participation factor in operation was equal to .205, and the participation factor was equal to .205. Decide is equal to -.091, respectively. With a multiple correlation coefficient of .541 ($R = .541$). All independent variables could explain the variation of the dependent variable by 29.2% with a value of $R^2 = .292$ and a value of $F = 38.017$ indicating that independent variables had an effect. And 4) The recommendation factor of public participation is to increase the opportunity to participate in decision-making in proposing problems and needs of local people. People should be allowed to participate in the implementation of the development plan thoroughly.

Keywords: participation, development, Subdistrict Administrative Organization

บทนำ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการต่าง ๆ ของชุมชนนั้น เป็นทั้งวิธีการและจุดหมายของการพัฒนาชนบท เพราะจุดหมายของการพัฒนาชนบท คือ ความสามารถในการพึ่งตนเองของชนบทในการปกครองและการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองได้ และการจะบรรลุจุดหมายดังกล่าวได้ ประชาชนต้องเกิดการเรียนรู้ และการเรียนรู้ที่ดีนั้นเกิดจากการมีส่วนร่วม (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2550) ซึ่งการมีส่วนร่วม (Participation) ตามพจนานุกรมอังกฤษฉบับออกฟอร์ด ได้ให้คำนิยามไว้ว่า “เป็นการมีส่วนร่วม (ร่วมกับคนอื่น) ในการกระทำบางอย่างหรือบางเรื่อง” คำว่า การมีส่วนร่วม โดยมากมักจะใช้ในความหมายตรงกันข้ามกับคำว่า “การเมินเฉย (Apathy)” ฉะนั้น คำว่า การมีส่วนร่วมตามความหมายข้างต้น ซึ่งหมายถึง การที่บุคคลกระทำการเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือในประเด็นที่บุคคลนั้นสนใจ ไม่ว่าเขาจะได้ปฏิบัติการเพื่อแสดงถึงความสนใจอย่างจริงจังหรือไม่ก็ตาม (เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, 2550) การมีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็นหลักการสากลที่ได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญและจำเป็นในสังคมประชาธิปไตย กฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกติกาสูงสุดของประเทศ สะท้อนเจตนารมณ์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างชัดเจน รวมถึงการปฏิรูปการบริหารงานภาครัฐภายใต้แนวคิดการบริหารภาครัฐแบบมีส่วนร่วม Participatory Governance และแนวคิดธรรมาภิบาล Good Governance ครอบคลุมถึง

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหัวใจหรือเป็นองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ เพราะการปกครองท้องถิ่นคือการเปิดโอกาสให้ประชาชนปกครองตนเอง หรือกำหนดวิถีชีวิตและอนาคตของชุมชนโดยคนในชุมชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นความจำเป็น ดังเห็นได้จากการกำหนดให้ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น ต้องเป็นตัวแทนของประชาชนซึ่งมาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านกระบวนการเลือกตั้ง นอกจากนี้ ยังกำหนดให้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานและตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายให้การทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ตรงจุดแก้ปัญหาได้รวดเร็ว สร้างความโปร่งใส รวมทั้งเป็นวิธีการที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ความเป็นเจ้าของชุมชน และเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น (อรทัย กิกผล, 2552)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็นหัวใจหรือเป็นองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ การปกครองท้องถิ่น คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนปกครองตนเองหรือกำหนดวิถีชีวิตและอนาคตของชุมชนโดยคนในชุมชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นความจำเป็น ดังเห็นว่า มีการกำหนดให้ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นต้องเป็นตัวแทนของประชาชน ซึ่งมาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านกระบวนการเลือกตั้ง นอกจากนี้ ยังกำหนดให้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารงานและตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายให้การทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ตรงจุด แก้ปัญหาได้รวดเร็ว สร้างความโปร่งใส รวมทั้งเป็นวิธีการที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ความเป็นเจ้าของชุมชนและเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ดังนั้น การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องมุ่งเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์การเกิดขึ้นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ เป็นรากฐานของการพัฒนาประชาธิปไตยนั่นเอง (อรทัย กิกผล, 2552) การจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผ่านมา ห้วงระยะเวลาของการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่สอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัด ซึ่งตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ พ.ศ. 2551 มาตรา 18 กำหนดให้แผนพัฒนาจังหวัดมีระยะเวลาสี่ปี และการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัด จึงได้ดำเนินการจัดทำระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้ลงนามใน

ระเบียบดังกล่าวเมื่อวันที่ 21 กันยายน 2559 และได้ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2559 โดยระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป (ไตรรัตน์ กอใหญ่, 2563)

องค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มีฐานะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติสภาและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ที่ต้องมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาตำบล เพื่อใช้เป็นกรอบในการกำหนดทิศทางการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล ให้มุ่งไปสู่สภาพการณ์อันพึงประสงค์ โดยสามารถจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีวิสัยทัศน์การพัฒนาท้องถิ่นส่งเสริมการศึกษา พัฒนาชุมชน อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ใส่ใจคุณภาพชีวิตประชาชน มียุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี (องค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก, 2565) ดังนี้ 1) ด้านการส่งเสริมการพัฒนาการสาธารณสุข 2) ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิต 3) ด้านการบำรุงรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม 4) ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น 5) ด้านการส่งเสริมพัฒนาการเศรษฐกิจ 6) ด้านการพัฒนาการบริหารจัดการ และ 7) ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

จากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองหกตามที่กล่าวถึงข้างต้น จะเห็นได้ว่า เป็นการกำหนดแนวทางในการพัฒนาตำบลตามกรอบอำนาจหน้าที่ในการจัดให้มีบริการสาธารณะ ตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งจะเป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับประชาชน เพื่อให้การพัฒนาตำบลตามแนวทางดังกล่าวจะเกิดประสิทธิภาพมากที่สุดเพียงใดนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการพัฒนาตำบลตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล เพราะการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของการพัฒนานั้น ถือได้ว่าเป็นความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง และมีประโยชน์ต่อการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลคลองหก มีโอกาสได้เข้าการประชุมหมู่บ้านร่วมกับเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลและชาวบ้าน จึงทำให้ผู้วิจัยสังเกตพบว่า ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาตำบลในด้านใดบ้าง มีปัจจัยใดส่งเสริมหรือสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน และประชาชนในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองหกมีส่วนร่วมในการพัฒนาตำบลมากน้อยเพียงใด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยการมีส่วนร่วม

ร่วมที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็น
ภูมิลาเนาที่ผู้วิจัยอาศัยอยู่ ว่ามีปัจจัยใดมีผลต่อการการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก ให้มี
ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม เพื่อที่จะได้นำผลจากการวิจัยในครั้งนี้ไปประกอบเป็นสารสนเทศ
สำหรับการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาตำบลร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล ให้
มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นไปต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล
คลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัด
ปทุมธานี
3. เพื่อศึกษาปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล
คลองหกอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
4. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วน
ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัย ในรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย
ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ หัวหน้าหรือตัวแทนครัวเรือนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก โดยประชา
ชนมีจำนวน 5,384 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก, 2565) และมีขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
จำนวน 373 คน โดยได้จากการคำนวณจากสูตรของ Yamane (Yamane Taro, 1973)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดย
แบ่งออกเป็น 4 ตอนประกอบด้วย

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ เพื่อให้เลือกตอบ จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับระดับปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี แบบเลือกตอบโดยใช้แบบเลือกตอบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อยและน้อยที่สุด จำนวน 20 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามที่เกี่ยวกับระดับการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี แบบเลือกตอบโดยใช้แบบเลือกตอบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อยและน้อยที่สุด จำนวน 35 ข้อ

ตอนที่ 4 คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำนวน 4 ข้อ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1 ขอนหนังสือจากคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เพื่อขอความอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวก ในการจัดเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เพื่อรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

3.2 ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการแจกและเก็บแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้รวบรวมแบบสอบถามและได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

4.1 ตรวจสอบความสมบูรณ์ และความถูกต้องของแบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งหมด

4.2 ลงรหัสตามแบบการลงรหัส (Coding Form)

4.3 กำหนดเกณฑ์การวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีการของ Likert

4.4 นำแบบสอบถามที่ลงคะแนนเรียบร้อยแล้วไปประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.5 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ โดยเกณฑ์การบอกระดับหรือขนาดของความสัมพันธ์ (Williams, Walter, 1971)

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติ ดังนี้

5.1 การวิเคราะห์ระดับประจักษ์/ระดับการพัฒนา สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.2 สถิติเชิงตีความ (Inference Statistics) จะใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งผู้วิจัยจะใช้สถิติหลักเพื่อการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis) โดยวิธี Enter ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

5.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิดที่แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ระดับปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยปัจจัยการรับผลประโยชน์สูงสุด ปัจจัยในการปฏิบัติการ ปัจจัยในการประเมินผล และปัจจัยในการตัดสินใจ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. ปัจจัยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.71	0.50	มาก
2. ปัจจัยการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ	3.74	0.52	มาก
3. ปัจจัยการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	3.88	0.51	มาก
4. ปัจจัยการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	3.73	0.60	มาก

รวม	3.77	0.41	มาก
-----	------	------	-----

2. ระดับการพัฒนาโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการส่งเสริมการพัฒนาการสาธารณสุขบโภค ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านการบำรุงรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้านการพัฒนาด้านการบริหารจัดการ และด้านการส่งเสริมพัฒนาการเศรษฐกิจ ตามลำดับ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

การพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. ด้านการส่งเสริมการพัฒนาการสาธารณสุขบโภค	4.00	0.52	มาก
2. ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิต	3.96	0.60	มาก
3. ด้านการบำรุงรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม	3.92	0.55	มาก
4. ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.10	0.52	มาก
5. ด้านการส่งเสริมพัฒนาการเศรษฐกิจ	3.71	0.55	มาก
6. ด้านการพัฒนาด้านการบริหารจัดการ	3.84	0.57	มาก
7. ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว	3.89	0.43	มาก
รวม	3.92	0.34	มาก

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า โดยรวมมีความสัมพันธ์กันมากที่สุดคือ ปัจจัยการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล มีค่าเท่ากับ .327 รองลงมาคือ ปัจจัยการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีค่าเท่ากับ .227 ปัจจัยการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ มีค่าเท่ากับ .205 และปัจจัยในการตัดสินใจ มีค่าเท่ากับ -.091 ตามลำดับ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .541 ($R = .541$) ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรตามได้เท่ากับร้อยละ 29.2 มีค่า $R^2 = .292$ และมีค่า $F = 38.017$ ซึ่งแสดงว่า ตัวแปรอิสระมีผลต่อการพัฒนา

4. ข้อเสนอแนะปัจจัยการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการพัฒนา ดังนี้ ควรเพิ่มโอกาสในการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการตัดสินใจ ในการเสนอปัญหาและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ควรให้ประชาชนได้

มีส่วนร่วมในการเป็นกรรมการในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาอย่างทั่วถึง ไม่ใช่มีเฉพาะประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ควรให้ประชาชนได้เข้ารับการอบรมให้ความรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของประชาชนอย่างครอบคลุมทุกเพศ ทุกวัย และควรให้ประชาชนร่วมในการตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผล ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังนี้

1. การศึกษาระดับปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า ระดับปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ ประชาชนในพื้นที่ร่วมกันพัฒนาอย่างครอบคลุมในทุกปัจจัย ทำให้ผลการวิจัยอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะปัจจัยการรับผลประโยชน์ รองลงมาคือ ปัจจัยการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ปัจจัยการมีส่วนร่วมในการประเมินผล และปัจจัยในการตัดสินใจ ดังนั้น การให้ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในท้องถิ่นเข้าร่วมการพัฒนาโครงการหรือกิจกรรมนั้นจะทำให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับทฤษฎีของกัทธิลวดี บุรีกุล กล่าวว่า การมีส่วนร่วมโดยมากมักจะใช้ในความหมายตรงกันข้ามกับคำว่า การเมินเฉย (Apathy) ฉะนั้นคำว่า การมีส่วนร่วมตามความหมายข้างต้น จึงหมายถึง การที่บุคคลกระทำการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือในประเด็นนั้นที่บุคคลสนใจ ไม่ว่าเขาจะได้ปฏิบัติการเพื่อแสดงถึงความสนใจอย่างจริงจัง หรือไม่ก็ตาม และไม่จำเป็นที่บุคคลนั้นจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นโดยตรงก็ได้ แต่การมีทัศนคติ ความคิดเห็น ความสนใจ ห่วงใยก็เพียงพอแล้ว ที่จะเรียกว่าเป็นการมีส่วนร่วมได้ ดังนั้น คำจำกัดความของ “การมีส่วนร่วมของประชาชน” จึงหมายความว่า การที่กลุ่มประชาชน หรือขบวนการที่สมาชิกของชุมชนที่กระทำการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกัน ที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วม มีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจและสังคมหรือการเมือง หรือการดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจมติชน ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม หรือการดำเนินการเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ การปรับปรุงสภาพทางสังคมใน

กลุ่มชุมชน จึงเป็นเหตุให้ระดับปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ถวิลดี บุรีกุล, 2543)

ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของธนาศักดิ์ กรณีกิจ ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาซก อำเภอนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาซก โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ธนาศักดิ์ กรณีกิจ, 2558) สอดคล้องกับงานวิจัยของภริชาญ สิงห์นิลและบุญเหลือ บุปผามาลา ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ภริชาญ สิงห์นิลและบุญเหลือ บุปผามาลา, 2564)

2. การศึกษาระดับการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า ระดับการพัฒนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ทุกด้านตามแผนพัฒนาตำบลที่ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาตำบล ซึ่งแต่ละโครงการ งาน หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้นำมาบรรจุไว้ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนานั้น ได้ผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนในแต่ละหมู่บ้าน ในการคัดเลือกโครงการ งาน หรือกิจกรรมมาแล้ว จึงทำให้ระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมาก ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการส่งเสริมการพัฒนาการสาธารณสุขปโภค ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านการบำรุงรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้านการพัฒนาด้านการบริหารจัดการ และด้านการส่งเสริมพัฒนาการเศรษฐกิจ จึงทำให้ประชาชนมองเห็นการพัฒนาตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับคณะนิจ ศรีบัวเอี่ยมและคณะ แบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจากระดับต่ำสุดไปหาระดับสูงสุด ออกเป็น 6 ระดับ และจำนวนประชากรที่เข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละระดับ จะเป็นปฏิกิริยากับระดับของการมีส่วนร่วม กล่าวคือ ถ้าระดับของการมีส่วนร่วมต่ำ จำนวนประชากรที่เข้ามามีส่วนร่วมจะมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นเพียงใด จำนวนประชากรที่เข้ามามีส่วนร่วมจะลดลงตามลำดับ (คณะนิจ ศรีบัวเอี่ยมและคณะ, 2548)

3. การศึกษาปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหกอำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการมีส่วนร่วมที่มีค่าสหสัมพันธ์กับ

การพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก มีความสัมพันธ์กับปัจจัยการมีส่วนร่วมในการประเมินผลมากที่สุด โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ เท่ากับ .485 รองลงมาคือ ปัจจัยการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ เท่ากับ .421 ปัจจัยการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ เท่ากับ .323 และปัจจัยในการตัดสินใจ มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำมาก เท่ากับ .307 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .541 ($R = .541$) ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรตามได้เท่ากับร้อยละ 29.2 มีค่า $R^2 = .292$ และมีค่า $F = 38.017$ ซึ่งแสดงว่า ตัวแปรอิสระมีผลต่อการพัฒนา

ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะประชาชนต่างมีโอกาสในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตามแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองหกอย่างจริงจัง ทั้งการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการคัดเลือกโครงการพัฒนาหมู่บ้านร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการให้การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์เพื่อใช้ในการพัฒนาหมู่บ้านร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล จนทำให้รู้สึกได้ว่ามีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาหมู่บ้าน คือ รู้สึกได้ว่ามีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการพัฒนาหมู่บ้านขององค์การบริหารส่วนตำบลและการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการติดตาม ประเมินผล การดำเนินงานด้านการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งจากการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงทำให้ได้ทราบถึงกระบวนการการพัฒนาตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา สอดคล้องปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ ได้สรุปปัจจัยที่ช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา เป็น 3 กลุ่ม คือ 1. ปัจจัยด้านกลไกของรัฐ โดยรัฐต้องกำหนดนโยบายที่คำนึงถึงความแตกต่างของวัฒนธรรมท้องถิ่น สนับสนุนกิจกรรมที่มันสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมือง 2. ปัจจัยด้านประชาชนต้องมีความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์ในการทำงานด้านการพัฒนา กล่าวตัดสินใจ ริเริ่มกิจกรรมและรับผลประโยชน์ สมาชิกต้องรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มมีโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสาร โดยมีการปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก 3. ปัจจัยด้านนักพัฒนาที่จะต้องรู้จักชุมชนในทุก ๆ มิติ มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วม ต้องค้นหาผู้นำที่มีศักยภาพ รู้จักวิธีการรวมกลุ่มเพื่อช่วยหาทางแก้ไขปัญหา ร่วมกันและสนับสนุนข้อมูลความรู้ต่าง ๆ ดังนั้นแล้ว ปัจจัยการมีส่วนร่วมจึงมีส่งผลต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2541)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัย พบว่า

1.1 ระดับปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก

1.2 ระดับการพัฒนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก

1.3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า โดยรวมมีความสัมพันธ์กันมากที่สุดคือ ปัจจัยการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล มีค่าเท่ากับ .327 รองลงมาคือ ปัจจัยการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีค่าเท่ากับ .227 ปัจจัยการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ มีค่าเท่ากับ .205 และปัจจัยในการตัดสินใจ มีค่าเท่ากับ -.091 ตามลำดับ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .541 ($R = .541$) ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรตามได้เท่ากับร้อยละ 29.2 มีค่า $R^2 = .292$ และมีค่า $F = 38.017$ ซึ่งแสดงว่า ตัวแปรอิสระมีผลต่อการพัฒนา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

จากงานวิจัยในครั้งนี้พบว่า ข้อเสนอแนะต่อปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี องค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก ควรส่งเสริมให้ประชาชนได้ร่วมรับผลประโยชน์ เช่น ในเรื่องคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการพัฒนาหมู่บ้าน ครีวเรือน ได้รับความรู้ กิจกรรมต่าง ๆ ส่งเสริมให้เกิดความรัก สามัคคีในการทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาถึงปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

เอกสารอ้างอิง

- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2550). *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลด้วยการบริการจัดการงาน*. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงแรงงาน.
- คะนิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ. (2548). *ตัวอย่างเทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชนและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง*. นนทบุรี : สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า โครงการฝึกอบรมเกี่ยวกับการวางแผนและการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง.
- ไตรรัตน์ กอใหญ่. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 6(4), 263-276.
- ถวิลดี บุรีกุล. (2543). *แนวคิดของการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร : เออาร์บีชีเนส.
- ธนาศักดิ์ กรณีกิจ. (2558). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาชก อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2550). *แนวคิดแนวทางการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงมหาดไทย.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2541). *กระบวนการและเทคนิคการทำงาน*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ภูริชาญ สิงห์นิลและบุญเหลือ บุพผามาลา. (2564). การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี. *วารสารวิจัยธรรมศึกษา*, 4(2), 27-38.
- องค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก. (2565). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา พ.ศ. 2561-2565 (ฉบับที่ 2)*. ปทุมธานี : องค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก.
- อรทัย กักผล. (2552). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับนักบริหารท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร : จริยสุนิทางค์การพิมพ์.
- Williams, Walter. (1971). *Social Policy Research and Analysis : The Experience in the Federal Social Agencies*. New York : American Elsevier Publishing Co.
- Yamane Taro. (1973). *Statistics an Introductory Analysis*. 3rd ed. New York : Harper and Row.

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย*

GUIDELINES FOR DEVELOPING ADAPTIVE LEADERSHIP OF SCHOOL
ADMINISTRATORS UNDER SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA
OFFICE NONG KHAI

ธนบัตร กองแก้ว

Thanabath Kongkaew

สิทธิชัย สอนสุภี

Sittichai Sonsupee

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

Khon Kaen University Nong Khai campus, Thailand.

E-mail: thanabathkongkaew@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นจริง สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารและครูจำนวน 285 คน โดยระยะที่ 1 เป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ระยะที่ 2 เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพที่เป็นจริงสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับสภาพที่เป็นจริง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$) ค่าเฉลี่ยระดับสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$) ความต้องการจำเป็นภาพรวมพบว่าค่า $PN_{Modified}$ อยู่ระหว่าง 0.208 ถึง 0.279 ความต้องการจำเป็นมากที่สุดลำดับที่ 1 คือ ด้านการฟังอย่างลึกซึ้ง ลำดับที่ 2 คือ ด้านการสร้างความกลมเกลียว ลำดับที่ 3 คือ ด้านการสร้างวิสัยทัศน์แบบองค์รวม 2) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า 1) ผู้บริหาร ควรสร้าง

*Received: 6 October 2023; Revised: 22 December 2023; Accepted: 23 December 2023

บรรยากาศการทำงานให้ครูสบายใจ 2) ผู้บริหารจูงใจให้ครูที่มีความเชื่อต่างกันสามารถทำงานร่วมกันได้ 3) ผู้บริหารให้คำชื่นชมครู 4) ผู้บริหารให้กำลังใจครูเมื่อทำงานผิดพลาด 5) ผู้บริหารรับฟังความคิดเห็นของครู 6) ผู้บริหารให้ความสำคัญกับครูทุกคน 7) ผู้บริหารตัดสินใจอย่างมีเหตุผล 8) ผู้บริหารแก้ปัญหาด้วยวิธีใหม่ 9) ผู้บริหารวางแผนล่วงหน้า 10) ผู้บริหารสามารถจัดการความขัดแย้ง 11) ผู้บริหารให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ 12) ผู้บริหารเป็นแบบอย่างด้านการเสียสละ 13) ผู้บริหารนำผลการปฏิบัติงานมาปรับปรุงการทำงาน 14) ผู้บริหารมีการแบ่งงานที่ชัดเจน 15) ผู้บริหารส่งเสริมและพัฒนาครู

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยน, ความต้องการจำเป็น, แนวทางการพัฒนา

Abstracts

The purposes of this research are 1) to study the actual and the expected condition about adaptive leadership, 2) to study guidelines in administrator's adaptive leadership. The samples used in this research were administrators and teachers 285 people. The data collection was divided into two phases: Phase I, collect a quantitative data. Phase II, collect quantitative data by interviewing to study guidelines in the administrator's adaptive leadership development.

The research result on the overall of administrator's adaptive leadership development. The current state administrator's adaptive leadership overall at good level and the desirable state overall at maximum level. Needs assessment found that the $PNI_{Modified}$ value is between 0.208 and 0.279. The priority needs assessment from descending as follow: 1) Deep listening 2) Creating synergy 3) Creating a holistic vision. The results of the overall study Adaptive leadership development found that (1) Encourage teachers (2) Listen to teachers' opinions (3) Focus on teachers (4) Conflict managers (5) Give full support (6) Administrators value every teacher (7) Make rational decisions (8) Solve problems in new ways (9) Plan to face problems (10) Make teachers feel comfortable (11) Administrators motivate teachers to work together. (12) Administrators appreciate when teachers work successfully. (13) Bring work results to improve the next work (14) Empower teacher. 15) Encourage teachers to develop.

Keywords: Adaptive Leadership, Needs, Guidelines

บทนำ

โลกปัจจุบันมีสภาวะผันผวนสูง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงและรวดเร็วในหลาย ๆ ด้าน เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว อัตราการเติบโตของประชากร การอพยพย้ายถิ่นฐาน การเกิดขึ้นของภัยพิบัติ ซึ่งส่งผลกระทบอย่างรวดเร็วและเป็นวงกว้างต่อมนุษย์ (Hadar, L, 2022) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อสำคัญมายังภาคส่วนต่าง ๆ ของประเทศไทย โดยเฉพาะการจัดการศึกษา โดยผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเด็กในช่วงที่การจัดการเรียนรู้ไม่เป็นไปตามปกติ ก่อให้เกิดการสูญเสียโอกาสทางการเรียนรู้ (Learning Losses) การที่โรงเรียนไม่สามารถวางแผนการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะสถานการณ์ผกผันตลอดเวลา ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพประสิทธิผลของสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2565)

จากสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคายได้รับผลกระทบจากการจัดการศึกษาโดยตรงเช่นเดียวกัน โดยในรายงานการประชุมประจำเดือนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ได้กำกับติดตามให้สถานศึกษาที่อยู่ในสังกัดได้เตรียมความพร้อมรับมือกับการสูญเสียโอกาสทางการเรียนรู้ (Learning Losses) ของนักเรียนหลังจากผ่านสถานการณ์โควิด-19 ที่ทำให้นักเรียนเสียโอกาสและขาดโอกาสทางการเรียน โดยเห็นได้จากการกำหนดพันธกิจ ข้อที่ 2 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย คือ เพิ่มความคล่องตัวรองรับความหลากหลายของการบริหารจัดการศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย, 2565)

ภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยน (Adaptive leadership) เป็นความสามารถของผู้บริหารในการคาดการณ์เหตุการณ์ที่อาจเกิดกับองค์กร ส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติหาวิธีการในการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสมสามารถมองเห็นความท้าทาย โอกาสและพัฒนากลยุทธ์ที่ดีที่สุด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร (Hogan, R, 2008) เป็นภาวะผู้นำที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีการประสานมุมมอง ทักษะ และทิศทางที่สามารถนำองค์กรไปสู่ความเป็นเลิศได้ ผู้นำการปรับเปลี่ยนสามารถทำงานได้มีประสิทธิภาพ ภายใต้สภาพแวดล้อมและสถานการณ์ที่หลากหลาย (Bradberry, T. & Greaves, J, 2022) โดยสรุปแล้ว ภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนคือพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ที่แสดงถึงความสามารถในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นกับสถานศึกษา สามารถสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากรในสังกัด เพื่อรับมือ

กับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในและนอกสถานศึกษา ภายใต้สถานการณ์ที่หลากหลาย โดยเป็นผู้นำที่ขอความท้าทาย และกระตุ้นให้เกิดการปรับตัวภายในสถานศึกษา ส่งเสริมให้บุคลากรทำงานเป็นทีม มีการกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาอย่างเหมาะสม สามารถนำสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจในการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในโลกปัจจุบัน เนื่องจากสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงผันผวนไปตลอดเวลา จึงทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีทักษะภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยน ซึ่งจะทำให้สถานศึกษาสามารถไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการ และสามารถปรับตัวให้อยู่รอดกับสภาพแวดล้อมการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นจริง สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบพรรณนา (Descriptive Research) ซึ่งดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงปริมาณเพื่อศึกษา 1) สภาพที่เป็นจริงสภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยน 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยน เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพที่เป็นจริง สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยน ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยน

1. ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพที่เป็นจริง สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยน

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 70 คน และครู จำนวน 1,006 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 1,076 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 19 คน และครู จำนวน 266 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 285 คน ซึ่งกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครซี มอร์แกน Krejcie & Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) และใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดของโรงเรียน

1.2 เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนของผู้บริหารสถานศึกษา ลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ แบ่งออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลสภาพที่เป็นจริง สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ท โดยทุกข้อจะมีคำตอบแบบสนองคู่ (Dual-Response Format) 2 สภาพ คือ ระดับสภาพจริงที่เป็นอยู่และระดับสภาพที่พึงประสงค์ (สุวิมล ว่องวาณิช, 2550) ซึ่งมีเกณฑ์ในการพิจารณาให้คะแนน ดังนี้ 5 หมายถึง มีสภาพที่เป็นจริง/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับ มากที่สุด 4 หมายถึง มีสภาพที่เป็นจริง/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับ มาก 3 หมายถึง มีสภาพที่เป็นจริง/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับ ปานกลาง 2 หมายถึง มีสภาพที่เป็นจริง/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับ น้อย 1 หมายถึง มีสภาพที่เป็นจริง/สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นแบบปลายเปิด (Opened Questionnaire)

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยรับหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง ขอรับแบบสอบถามคืน

ด้วยตนเองที่สถานศึกษา ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ในแต่ละชุด และนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.4.1 ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการหาค่าการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

1.4.2 ตอนที่ 2 แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) คือ สภาพที่เป็นจริง และสภาพที่พึงประสงค์เป็นรายข้อ การแปลผลค่าเฉลี่ยแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จัดเรียงลำดับความคาดหวังจากมากไปน้อย โดยใช้สูตรของ โดยปรับจากสูตร PNI เดิมโดยใช้วิธี Priority Need Index (PNI_{Modified}) (สุวิมล ว่องวานิช, 2550)

2. ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยน ผู้วิจัยจะนำข้อค้นพบที่ได้จากระยะที่ 1 มาสรุปเพื่อร่วมกำหนดประเด็นข้อคำถามในการสร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อจะนำไปใช้สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 ท่าน ดังรายละเอียด ดังนี้

2.1 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้บริหารและครู จำนวน 6 ท่าน ซึ่งมีเกณฑ์ในการคัดเลือกเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์สูงสุด ดังนี้

2.1.1 กลุ่มผู้บริหารการศึกษาและนโยบาย ประกอบด้วยผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา ศึกษาในเทศก์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย จำนวน 2 ท่าน

2.1.2 กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษามีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 20 ปี และมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป จำนวน 3 ท่าน

2.1.3 ครูผู้สอนที่มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป และมีประสบการณ์สอนอย่างน้อย 10 ปี จำนวน 1 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ที่สอดคล้องกับกรอบแนวคิดงานวิจัยในครั้งนี้

2.3 การสร้างเครื่องมือ และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (SemiStructured Interview) ที่ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบในระยะที่ 1 มาสร้างประเด็นคำถามเพื่อหาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนของผู้บริหารสถานศึกษา ดังนี้

1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กรอบแนวคิดการวิจัยและสรุปประเด็นข้อค้นพบจากผลการศึกษาในระยะที่ 1

2) กำหนดโครงสร้างคำถาม โดยจัดลำดับความคาดหวังตามลำดับที่ต้องการส่งเสริมมากที่สุดมาใช้ในการสัมภาษณ์

3) ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ตามโครงสร้างคำถามที่กำหนด

4) นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสม

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะที่ 2 เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

2.4.1 ผู้วิจัยขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล เพื่อขอความอนุเคราะห์จากกลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์

2.4.2 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ตามวันเวลาสถานที่ที่นัดหมาย

2.4.3 ดำเนินการเก็บข้อมูลในรูปแบบการจดบันทึก และได้รับอนุญาตให้บันทึกเสียงและการบันทึกภาพจากผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ครั้งนี้

2.4.4 ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต การตรวจสอบเอกสาร และการถอดบทสัมภาษณ์พร้อมรวบรวมข้อมูลและสรุปผล

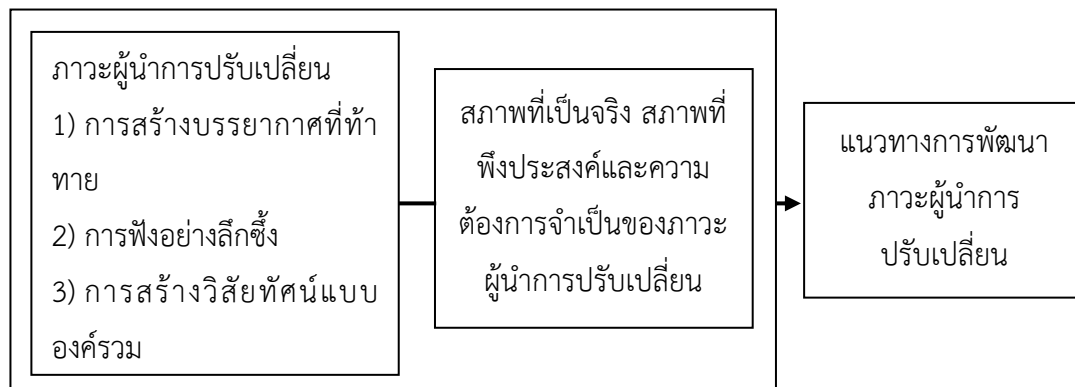
2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากเอกสารการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอโดยบรรยายความเรียง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยได้ยึดกรอบแนวคิดกรอบของ Heifetz & Linksy (Heifetz, R. & Linksy, M, 2009), Northouse (Northouse, P.G, 2016) และ สุวัฒน์ จุลสุวรรณ (สุวัฒน์ จุลสุวรรณ, 2563) เป็นหลัก ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง

ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยอื่น ๆ รวมทั้งการศึกษาริบทที่เกี่ยวข้อในการศึกษารั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์พิจารณาองค์ประกอบที่สอดคล้องเพื่อนามาใช้เป็นกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัย จำนวน 5 องค์ประกอบ คือ 1) การสร้างบรรยากาศที่ท้าทาย 2) การฟังอย่างลึกซึ้ง 3) การสร้างวิสัยทัศน์แบบองค์รวม 4) การสร้างความกลมเกลียว 5) การกระจายอำนาจภายในองค์กร

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพที่เป็นจริง สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่พึงประสงค์ โดยจำแนกแต่ละด้านตามกรอบแนวคิดการวิจัย 5 ด้าน โดยการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแบบเรียงลำดับความสำคัญของข้อมูล (PNI) ผลปรากฏดังในตาราง ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 สภาพที่เป็นจริง สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวม

ภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยน	สภาพที่เป็นจริง			สภาพที่พึงประสงค์			ความต้องการจำเป็น	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		
1. ด้านการสร้างบรรยากาศที่ท้าทาย	3.69	0.78	มาก	4.52	0.49	มากที่สุด	0.227	4
2. ด้านการฟังอย่างลึกซึ้ง	3.60	0.88	มาก	4.60	0.50	มากที่สุด	0.279	1

3. ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ แบบองค์รวม	3.73	0.80	มาก	4.59	0.49	มากที่สุด	0.231	3
4. ด้านการสร้างความกลม เกลียว	3.64	0.91	มาก	4.58	0.51	มากที่สุด	0.259	2
5. ด้านการกระจายอำนาจ ภายในองค์กร	3.80	0.81	มาก	4.60	0.50	มากที่สุด	0.208	5
รวม	3.69	0.84	มาก	4.58	0.50	มากที่สุด	0.241	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมพบว่า ค่าเฉลี่ยของระดับสภาพที่เป็นจริง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$) ส่วนค่าเฉลี่ยระดับสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ระดับสภาพที่เป็นจริงมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าระดับสภาพที่พึงประสงค์เป็นรายด้านทุกด้าน

ผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ภาพรวมพบว่า ค่า $PNI_{Modified}$ อยู่ระหว่าง 0.208 ถึง 0.279 ด้านความต้องการที่จะพัฒนาพบว่า มีค่า $PNI_{Modified}$ สูงสุดมีความสำคัญเป็นลำดับที่ 1 คือ ด้านการฟังอย่างลึกซึ้ง ลำดับที่ 2 คือ ด้านการสร้างความกลมเกลียว ลำดับที่ 3 คือ ด้านการสร้างวิสัยทัศน์แบบองค์รวมลำดับที่ 4 คือ ด้านการสร้างบรรยากาศที่ท้าทาย และลำดับที่ 5 คือ ด้านการกระจายอำนาจภายในองค์กร

ด้านการสร้างบรรยากาศที่ท้าทาย พบว่า รายการที่มีค่า $PNI_{Modified}$ สูงสุดลำดับที่ 1 คือ ครูทำงานร่วมกันกับผู้บริหารสถานศึกษาแล้วสบายใจ ลำดับที่ 2 คือ ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถจูงใจให้ครูที่มีความเชื่อต่างกันสามารถทำงานร่วมกัน ลำดับที่ 3 คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการแสดงความชื่นชมทุกครั้งที่เห็นความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการร่วมมือ

ด้านการฟังอย่างลึกซึ้ง พบว่า รายการที่มีค่า $PNI_{Modified}$ สูงสุดลำดับที่ 1 คือผู้บริหารสถานศึกษาให้กำลังใจครูเมื่อทำงานผิดพลาด ลำดับที่ 2 คือ ผู้บริหารสถานศึกษาฟังโดยปราศจากอคติ และลำดับที่ 3 คือ ผู้บริหารสถานศึกษาฟังโดยปราศจากความลำเอียง

ด้านการสร้างวิสัยทัศน์แบบองค์รวม พบว่า รายการที่มีค่า $PNI_{Modified}$ สูงสุดลำดับที่ 1 คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีความกล้าตัดสินใจในทุกสถานการณ์อย่างมีเหตุผล รองลงมาลำดับที่ 2 คือ

ผู้บริหารสถานศึกษามองนอกกรอบ กล้าและตั้งใจที่จะทำสิ่งต่างๆ ด้วยวิธีการที่แปลกใหม่ให้สำเร็จและลำดับที่ 3 คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีแนวทางแก้ปัญหาใหม่ ๆ ของโรงเรียนอยู่เสมอ

ด้านการสร้างความกลมเกลียว พบว่า รายการที่มีค่า $PNI_{Modified}$ สูงสุดลำดับที่ 1 คือ ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถจัดการความขัดแย้ง เพื่อให้ครูและบุคลากรเกิดความปรองดอง ลำดับที่ 2 คือ ผู้บริหารสถานศึกษาให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่เพื่อให้งานประสบความสำเร็จ และลำดับที่ 3 คือ ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงถึงความใส่ใจต่อครูและบุคลากรทุกคน

ด้านการกระจายอำนาจภายใน องค์กร พบว่า รายการที่มีค่า $PNI_{Modified}$ สูงสุดลำดับที่ 1 คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการนำผลลัพธ์ของการปฏิบัติงานมาปรับปรุงลำดับที่ 2 คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการประชุมเพื่อแบ่งงานอย่างสม่ำเสมอ และลำดับที่ 3 คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการกำกับติดตามงานอย่างเป็นระบบในวงจร PDCA

2. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้วิจัยได้นำข้อค้นพบจากการวิจัยในระยะที่ 1 ที่มีค่า $PNI_{Modified}$ สูงสุดในแต่ละด้าน 3 ข้อ มาตั้งเป็นประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ ผลการศึกษา พบว่า 1) ผู้บริหารควรสร้างบรรยากาศการทำงานให้ครูสบายใจ 2) ผู้บริหารจงใจให้ครูที่มีความเชื่อต่างกัน สามารถทำงานร่วมกันได้ 3) ผู้บริหารให้คำชื่นชมครู 4) ผู้บริหารให้กำลังใจครูเมื่อทำงานผิดพลาด 5) ผู้บริหารรับฟังความคิดเห็นของครู 6) ผู้บริหารให้ความสำคัญกับครูทุกคน 7) ผู้บริหารตัดสินใจอย่างมีเหตุผล 8) ผู้บริหารแก้ปัญหาด้วยวิธีใหม่ 9) ผู้บริหารวางแผนล่วงหน้า 10) ผู้บริหารสามารถจัดการความขัดแย้ง 11) ผู้บริหารให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ 12) ผู้บริหารเป็นแบบอย่างด้านการเสียสละ 13) ผู้บริหารนำผลการปฏิบัติงานมาปรับปรุงการทำงาน 14) ผู้บริหารมีการแบ่งงานที่ชัดเจน 15) ผู้บริหารส่งเสริมและพัฒนาครู

อภิปรายผล

ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผลสภาพที่เป็นจริง สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา รายละเอียดดังนี้

สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่พึงประสงค์ในภาพรวมพบว่า ค่าเฉลี่ยของระดับสภาพที่เป็นจริง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$) ส่วนค่าเฉลี่ยระดับสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$)

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ระดับสภาพที่เป็นจริงมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าระดับสภาพที่พึงประสงค์เป็นรายด้านทุกด้าน

ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยน ด้านที่มีค่า $PNI_{Modified}$ สูงสุด คือ การฟังอย่างลึกซึ้ง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่า $PNI_{Modified}$ สูงสุด ลำดับที่ 1 คือ ผู้บริหารสถานศึกษาให้กำลังใจครูเมื่อทำงานผิดพลาดเมื่อพิจารณาผลการวิจัยดังกล่าว พบว่า ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการฟังอย่างลึกซึ้ง ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดเห็นและรับพร้อมที่จะฟัง ใช้คำถามทบทวนกับครูและบุคลากรในขณะแสดงความคิดเห็น เปิดโอกาสให้ครูได้แสดงถึงสมรรถนะที่มี คอยกำกับดูแลให้คำปรึกษาระหว่างที่ครูและบุคลากรทำงาน เมื่อครูทำงานผิดพลาด ผู้บริหารควรให้ครูศึกษาหลักการ ระเบียบข้อปฏิบัติในการทำงาน ป้องกันการผิดพลาดในโอกาสต่อไป สอดคล้องกับ Yeo ที่เสนอว่า ถ้าผู้บริหารใช้เวลาในการรับฟังผู้ใต้บังคับบัญชาและทำความรู้จักกับพวกเขาให้ดียิ่งขึ้น ผู้บริหารจะค้นพบความสามารถและพรสวรรค์ที่ซ่อนอยู่มากมายในตัวของผู้ใต้บังคับบัญชา ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในการทำงาน ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถแบ่งปันความคิดและความร่วมมือขอต่องาน และรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร กล้าเสนอการทำงาน เพื่อปรับปรุงการทำงานขององค์กร ด้านที่มีค่า $PNI_{Modified}$ ต่ำสุด คือ ด้านการกระจายอำนาจภายในองค์กร เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่า $PNI_{Modified}$ ต่ำสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการทำคำสั่งแต่งตั้งการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน เมื่อพิจารณาผลการวิจัยดังกล่าว พบว่า เนื่องจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคายได้กำกับ ส่งเสริม สนับสนุน การบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดหนองคายอย่างต่อเนื่อง โดยได้มีการกระจายอำนาจไปยังสหวิทยาเขต เพื่อกำกับติดตามโรงเรียนในสังกัดรวมถึงมีคณะกรรมการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล และนิเทศการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา (Yeo, J.S, 2021)

2.2 แนวทางการพัฒนาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย

เมื่อพิจารณาจากผลการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนวทางการพัฒนาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบไปด้วยแนวทางที่สำคัญดังนี้ 1) ผู้บริหารควรสร้างบรรยากาศการทำงานให้ครูสบายใจ 2) ผู้บริหารจงใจให้ครูที่มีความเชื่อต่างกัน

สามารถทำงานร่วมกันได้ 3) ผู้บริหารให้คำชื่นชมครู 4) ผู้บริหารให้กำลังใจครูเมื่อทำงานผิดพลาด 5) ผู้บริหารรับฟังความคิดเห็นของครู 6) ผู้บริหารให้ความสำคัญกับครูทุกคน 7) ผู้บริหารตัดสินใจอย่างมีเหตุผล 8) ผู้บริหารแก้ปัญหาด้วยวิธีใหม่ 9) ผู้บริหารวางแผนล่วงหน้า 10) ผู้บริหารสามารถจัดการความขัดแย้ง 11) ผู้บริหารให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ 12) ผู้บริหารเป็นแบบอย่างด้านการเสียสละ 13) ผู้บริหารนำผลการปฏิบัติงานมาปรับปรุงการทำงาน 14) ผู้บริหารมีการแบ่งงานที่ชัดเจน 15) ผู้บริหารส่งเสริมและพัฒนาครู สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ที่มุ่งพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ เพิ่มความคล่องตัวรองรับความหลากหลายของบริบทที่จะเกิดขึ้นในการบริหารจัดการศึกษา พัฒนาผู้บริหาร ครูและผู้อยู่ในสถานศึกษาให้มีความเป็นเลิศในประชาคมอาเซียน สอดคล้องกับ Hoerudin ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา ริดวาน คามิล ผลการวิจัยพบว่า นวัตกรรมที่เกิดขึ้นนั้นประสบความสำเร็จ เพราะเกิดจากความสามารถด้านผู้นำของ ริดวาน คามิล โดยได้นำภาวะผู้นำการปรับตัวมาประยุกต์ใช้กับการบริหาร โดยมี 4 ทักษะสำคัญ ได้แก่ การให้คำแนะนำกับผู้ใต้บังคับบัญชาภายใต้สิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ เป็นผู้นำที่มีความเห็นอกเห็นใจ มีการเรียนรู้จากความผิดพลาด สร้างจุดที่ได้ประโยชน์จากทั้งสองฝ่าย (Hoerudin, H, 2020)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิได้แนวทางในการพัฒนา ดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างบรรยากาศในการทำงาน จูงใจให้ครูที่มีความเชื่อต่างกันสามารถทำงานร่วมกันได้ ให้คำชื่นชม ให้กำลังใจครูเมื่อทำงานผิดพลาด รับฟังความคิดเห็นของครู ให้ความสำคัญกับครูทุกคน ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล แก้ปัญหาด้วยวิธีใหม่ วางแผนล่วงหน้า สามารถจัดการความขัดแย้งได้ ให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ เป็นแบบอย่างด้านการเสียสละ นำผลการปฏิบัติงานมาปรับปรุงการทำงาน มีการแบ่งงานที่ชัดเจน และส่งเสริมและพัฒนาครู

ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัยพบว่า ความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนของผู้บริหารสถานศึกษาความต้องการที่จะพัฒนาเป็นลำดับที่ 1 คือ ด้านการฟังอย่างลึกซึ้ง ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทุกคน ได้แสดงความคิดเห็นและพร้อมที่จะรับฟัง

เปิดโอกาสให้ครูได้ร่วมกันทำและรับผิดชอบในการทำงาน มองถึงความรู้ความสามารถความถนัดของครู และบุคลากรแต่ละคน เปิดโอกาสให้ครูได้แสดงถึงสมรรถนะที่มี และพร้อมที่จะทำ คอยกำกับดูแลให้คำปรึกษา เมื่อครูทำงานผิดพลาดผู้บริหารควรให้ครูศึกษาหลักการ ระเบียบข้อปฏิบัติในการทำงาน ว่ามีส่วนใดที่สื่อสารไม่ชัดเจนหรือไม่ เพื่อป้องกันการผิดพลาดในโอกาสต่อไป

2. จากผลการวิจัยพบว่า ได้แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายยุทธศาสตร์ กลยุทธ์พัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา

3. จากผลการวิจัยพบว่า ควรมีการพัฒนาภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนของผู้บริหารสถานศึกษา โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการพัฒนาหลักสูตร และจัดทำคู่มือแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยน เพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. นำแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนของผู้บริหารสถานศึกษา ทำวิจัยและพัฒนาในรูปแบบ (R&D) เพื่อให้ได้แนวทางที่เป็นประโยชน์สำหรับสถานศึกษาอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกัน

2. ควรมีการศึกษาโดยนำแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยน ไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง หลากหลายบริบท แล้วนำผลประเมิน พัฒนาปรับปรุงแนวทางให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

3. ควรมีการวิจัยเพื่อต่อยอดองค์ความรู้ในครั้งต่อไป ควรขยายผลการศึกษาให้ครอบคลุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในวงกว้างมากยิ่งขึ้น เช่น การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง องค์กรภายนอก หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา และเป็นการต่อยอดงานวิจัยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย. *แผนกลยุทธ์หรือแผนพัฒนาหน่วยงาน 2564-2568*. เรียกใช้เมื่อ 3 ตุลาคม 2565 จาก https://www.sesaonk.go.th/?page_id=11951.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2564). “*ร.ม.ว.ศ.ศ.*” *ร่วมระดมสมองบูรณาการการศึกษา ฝ่าวิกฤติการศึกษาช่วงโควิด-19*. เรียกใช้เมื่อ 3 ตุลาคม 2565 จาก https://otepc.go.th/th/content_page/item/3446-19-2.html.

- สุวัฒน์ จุลสุวรรณ. (2563). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนกับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2550). *การประเมินความต้องการจำเป็น*. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bradberry, T. & Greaves, J. (2012). Are You an Adaptive Leader. Retrieved October 3, 2022, from <https://www.talentsmarteq.com/articles/are-you-an-adaptiveleader/>.
- Hadar, L. (2020). Rethinking teacher education in a VUCA world : student teachers' social-emotional competencies during the Covid-19 crisis. Retrieved October 3, 2022, from <https://shorturl.asia/TmoNI>.
- Heifetz, R. & Linsky, M. (2009). The practice of adaptive leadership : Tools and tactics for changing your organization and the world. Harvard Business Press.
- Hoerudin, H. (2020). Adaptive leadership in digital era [n.p.] : Universitas Islam Negeri Sunan Gunung Djati (SGD) Bandung.
- Hogan, R. (2008). The adaptive leadership maturity model. *Organization Development Journal*, 26(1), 10-34.
- Northouse, P.G. (2016). Leadership : Theory and practice. 7th ed. Thousand Oaks : CA: Sage.
- Yeo, J.S. (2021). In praise of COVID-19 : *discovering adaptive leadership in unprecedented times*. Australia : University of South Australia.

ต้นแบบโรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ จังหวัดสุรินทร์*

MODEL OF THE MODERN PHRAPARIYATTIDHAMMA SCHOOL

SURIN PROVINCE

พระครูปัญญาสิริวิมล (สมบัติ ภัททาญจนะโชติ)

Phakrupanyasirivimol (Phattakarnjanachoti)

วัชรินทร์ สุทธิชัย

Watcharin Sutthisai

สิทธิพรร์ สุนทร

Sitthiporn Soonthorn

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand.

E-mail: sirirpanya@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม 2) เพื่อศึกษาระดับการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ 3) เพื่อศึกษาสมการปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม 4) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสมัยใหม่ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม และ 5) เพื่อสร้างต้นแบบโรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ จังหวัดสุรินทร์ เป็นการวิจัยแบบผสม การวิจัยระยะที่ 1 กลุ่มตัวอย่าง จากการสุ่มประชากร ได้แก่ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโรงเรียนปริยัติธรรมของจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 333 รูป/คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถาม สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง โดยวิธี Enter และ Stepwise ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 การวิจัยระยะที่ 2 ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนพระปริยัติธรรมจำนวน 20 รูป/คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสัมภาษณ์ และใช้วิธีการจัดกลุ่มเนื้อหาที่มีลักษณะเดียวกันและการพรรณนาความ

*Received: 30 April 2023; Revised: 22 November 2023; Accepted: 23 November 2023

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ระดับการจัดการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก 3) สมการปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอน มีตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนเข้าสู่สมการ 8 ตัวแปร และ 4) ข้อเสนอแนะการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ควรมีการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายการจัดการเรียนการสอนแก่บุคลากรของโรงเรียน ควรมีการปรับปรุงการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนและห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอน

คำสำคัญ: ต้นแบบ, โรงเรียนพระปริยัติธรรม, สมัยใหม่

Abstract

This research article have a purpose To study the level of factors affecting the teaching and learning management of Phrapariyatthamma School. To study the level of instructional management in modern Phrapariyatthamma schools. To study the equations of factors affecting the teaching and learning management of Phrapariyatthamma School. To study suggestions for the development of modern teaching and learning management of Phra Pariyattidhamma School. and to create a model for a modern Buddhist Scripture school Surin Province This research was a mixed study. Phase 1 research: The sample group consisted of 333 persons involved in teaching and learning at Pariyattidhamma School in Surin Province. Data were collected using a questionnaire. Statistics for analyzing data were mean, standard deviation. And linear multiple regression analysis by Enter and Stepwise method at statistical significance level .05. And the second phase of research. The informants were 20 people involved in Phrapariyatidhamma School. They used interview forms to collect data. And use methods of grouping content with the same characteristics and descriptions

Research findings: 1) The level of factors affecting teaching and learning management Overall, it was at a high level. 2) The level of teaching and learning management. Overall, it was at a high level. 3) Factors affecting teaching and learning management. There are 8 variables that affect the teaching and learning management

into equations and 4) suggestions for the development of teaching and learning management. There should be an understanding of the teaching and learning policy among school personnel. The environment in schools and classrooms should be improved to be conducive to teaching and learning.

Keywords: prototype, Phrapariyattidhamma school, modern

บทนำ

จากการประชุมของมหาเถรสมาคม (มส.) ได้มีมติที่ประชุมพิจารณาแผนยุทธศาสตร์การศึกษา คณะสงฆ์ ปี พ.ศ. 2557 – 2561 ตามที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเสนอ โดยได้มีการวิเคราะห์เกี่ยวกับการจัดกลุ่มการศึกษา และแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มส่งเสริมศาสนทายาท เกี่ยวกับพระธรรมวินัย จัดอยู่ในกลุ่มแผนกบาลี 2) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ แผนกธรรม และ 3) การศึกษาขั้นพื้นฐาน (สามัญ) ซึ่งมหาเถรสมาคมเชื่อว่า หากมีการปรับระบบให้สามารถวัดมาตรฐานและทำตัวชี้วัดคุณภาพได้ การศึกษาคณะสงฆ์จะมีศักยภาพมากกว่าที่เป็นอยู่ (พระมหาธีรเดช โพธิ์ทอง, 2558) และการศึกษาของสงฆ์ในปัจจุบัน เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และกฎระเบียบคำสั่ง ข้อบังคับต่าง ๆ โดยมีมหาเถรสมาคม องค์การสูงสุดของคณะสงฆ์เป็นผู้รับผิดชอบหลัก และกระจายความรับผิดชอบตามลำดับของคณะสงฆ์แต่ละระดับลงไปจนถึงเจ้าอาวาสเป็นผู้รับผิดชอบ ในปัจจุบันการศึกษาที่คณะสงฆ์จัดให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษามีอยู่ 4 ระดับ คือ 1) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม 2) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี 3) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ และ 4) การศึกษาระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ (พระมหาธีรเดช โพธิ์ทอง, 2558) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญนั้น เป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของการศึกษาคณะสงฆ์ ที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ (กองพุทธศาสนศึกษา, 2557) ดังนั้น โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จึงเป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 39 ได้กำหนดบทบาทของสถานศึกษาว่า มีหน้าที่หลักในการบริหารและจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ครอบคลุมงานทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคลากร และงานบริหารทั่วไป (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545) ให้เกิดความสอดคล้องกับสังคมในปัจจุบัน แต่เนื่องจากสภาพการณ์ในปัจจุบันที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเข้าสู่การเรียนรู้

ในศตวรรษที่ 21 (พระราชบัญญัติการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545), 2545) การจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จึงต้องปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้รายงานว่าการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ขาดความชำนาญในการวางแผนบริหารจัดการ ขาดครูสอนวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ต้องอาศัยครูพิเศษจากหน่วยงานและโรงเรียนอื่น ครูและบุคลากรขาดขวัญกำลังใจ ไม่มีความมั่นคงในวิชาชีพ (กองพุทธศาสนศึกษา, 2557) เนื่องจากเป็นลูกจ้างของโรงเรียน ครูส่วนใหญ่ไม่ได้รับค่าตอบแทนตามวุฒิ ขาดสวัสดิการ เป็นเหตุให้ครูและบุคลากรมีอัตราการเข้าออกอยู่บ่อยครั้ง และสถานศึกษาส่วนใหญ่ขาดงบประมาณ ขาดเอกสาร ตำราเรียน คู่มือครู วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน และอาคารสถานที่ไม่เพียงพอ ต้องใช้ศาลาวัดหรือกุฏิเป็นสถานที่ทำการเรียนการสอน จึงทำให้การบริหารโรงเรียนไม่เป็นที่แพร่หลาย และทำให้การบริการแก่ประชาชนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2553)

ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม มีปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนประกอบด้วย 3 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มที่ 1 ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม กลุ่มที่ 2 ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน กลุ่มที่ 3 ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน และแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ได้แก่ การอบรมคณะกรรมการสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการศึกษา สร้างเครือข่ายด้านวิชาการกับโรงเรียนสังกัดอื่น ๆ อบรมให้ความรู้แก่ชุมชนเกี่ยวกับการทำหลักสูตรท้องถิ่น ด้านงบประมาณ ได้แก่ จัดตั้งคณะกรรมการที่เป็นตัวแทนจากชุมชนขึ้นมาดูแล ด้านบุคลากร ได้แก่ การพัฒนาคุณลักษณะของผู้จัดการโรงเรียน การพัฒนาคุณลักษณะของพระสงฆ์และสามเณร สร้างเครือข่ายครูกับโรงเรียนอื่น ๆ ด้านบริหารงานทั่วไป ได้แก่ สร้างเครือข่ายกับการศึกษานอกโรงเรียน ร่วมกันจัดแหล่งเรียนรู้ให้ชุมชน โดยให้การศึกษานอกโรงเรียนเข้ามาจัดกิจกรรมเสริมอาชีพให้ชุมชน จัดกิจกรรมเชื่อมสัมพันธ์กับชุมชน สร้างเครือข่ายการประชาสัมพันธ์ (ภัทรพร อุตพันธ์, 2551)

การพัฒนาประสิทธิภาพของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จึงจำเป็นต้องอาศัยแนวทางการพัฒนาทรัพยากรในการบริหาร รูปแบบการบริหาร ปัจจัยการสนับสนุน และความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ การกำหนดรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม อันจะทำให้การบริหารบรรลุเป้าหมาย ซึ่งการพัฒนาประสิทธิภาพของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จะพิจารณาได้จากกร

บริหารงาน ทั้ง 4 ฝ่าย ควบคู่กับการใช้ทรัพยากรในการบริหารโรงเรียน ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ การบริหารจัดการวัสดุและเทคโนโลยี ที่จะส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา ให้มีคุณสมบัติอันพึงประสงค์ที่จะให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนตามทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) ที่ทุกคนจะต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การเรียนรู้ 3R x 8C รวมถึงด้านบุคลิกภาพ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม (พระมหาสุวณฺ์ เสนเพ็ง, 2563) การศึกษาต้องมีการปรับเปลี่ยนตลอดเวลาเช่นกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพตามเป้าหมายของแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สถานศึกษาจึงต้องมีการปฏิรูปการศึกษา ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงกับแนวทางการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545) โดยเป็นพระราชบัญญัติที่มุ่งเน้นการพัฒนาการศึกษา เพื่อให้ทันกับยุคสมัยของการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมต่าง ๆ โดยในมาตรา 4 หมวดการจัดการศึกษาได้กำหนดไว้ว่า การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม และการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคลากรเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพราะฉะนั้น การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาแต่ละแห่งจะต้องพยายามให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ตามจุดหมายของการเรียนการสอน และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด เช่นเดียวกันกับโรงเรียนพระปริยัติธรรมในจังหวัดสุรินทร์ ที่มีโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้งสิ้น จำนวน 8 โรงเรียน (โรงเรียนพระปริยัติธรรมจังหวัดสุรินทร์, 2565) ที่มีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545) และมีการพัฒนาปรับปรุงรูปแบบวิธีการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ นักเรียนและโรงเรียนคุณภาพการศึกษา ให้มีคุณสมบัติอันพึงประสงค์ที่จะให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนตามทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) ที่ทุกคนจะต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การเรียนรู้ 3R x 8C รวมถึงด้านบุคลิกภาพ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ซึ่งการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรมให้ได้มาตรฐานและบรรลุผล ตามตัวชี้วัดการประเมินคุณภาพศึกษานั้น จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยทางด้านการบริหารและปัจจัยสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดรูปแบบโรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ ให้การจัดการเรียนการสอนสอดคล้องและเป็นไปตามทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ต่อไป

ดังนั้น ผู้วิจัย ในฐานะผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม ได้เห็นถึงความสำคัญของการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม ที่เป็นสถานศึกษาในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับพระภิกษุ

สามเณร ให้มีคุณภาพทางการศึกษาทั้งในส่วนของการศึกษาวิชาทางโลก และวิชาทางพระพุทธศาสนาควบคู่กันไป จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการที่จะศึกษาถึงรูปแบบในการบริหาร การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม เพื่อให้สามารถสร้างรูปแบบโรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ จังหวัดสุรินทร์ ให้มีวิธีการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนและโรงเรียนคุณภาพการศึกษา ให้มีคุณสมบัติอันพึงประสงค์ ที่จะให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนตามทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) ที่ทุกคนจะต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การเรียนรู้ 3R x 8C รวมถึงด้านบุคลิกภาพ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม สมัยใหม่ จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาระดับการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ จังหวัดสุรินทร์
3. เพื่อศึกษาสมการปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม สมัยใหม่ จังหวัดสุรินทร์
4. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสมัยใหม่ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดสุรินทร์
5. เพื่อสร้างต้นแบบโรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ จังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) โดยการใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยไว้ 2 ระยะ คือ

1. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอน ระดับการจัดการเรียนการสอน และสมการปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ จังหวัดสุรินทร์

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโรงเรียนปริยัติธรรมของจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 1,962 รูป/คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 333 รูป/คน โดยได้จากการคำนวณจากสูตรของ Yamane (Yamane Taro, 1973) ดังตารางที่ 1

ลำดับ	อำเภอ	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
1	เจ้าอาวาสหรือตัวแทนวัด	1,198	203
2	ผู้บริหารและครูผู้สอน	117	20
3	นักเรียน	647	110
รวม		1,962	333

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในระยะที่ 1 ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ด้วยการหาความเที่ยงตรงของเครื่องมือโดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญให้พิจารณา และทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา ภาษา และการวัดผลประเมิณผล โดยวิธีพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item - Objective Congruence หรือ IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน

1.3 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติ ดังนี้

1.3.1 การวิเคราะห์ระดับบรรทัดปัจจัย/ระดับการจัดการเรียนการสอน สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

1.3.2 สถิติเชิงตีความ (Inference Statistics) จะใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งผู้วิจัยจะใช้สถิติหลักเพื่อการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis) โดยวิธี Enter ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 และ Stepwise ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01

1.3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด ที่แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสมัยใหม่ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

2. การวิจัยระยะที่ 2 เพื่อยืนยันผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมผลการวิจัยในส่วนของงานวิจัยเชิงปริมาณ แล้วนำมาสังเคราะห์เพื่อกำหนดประเด็นสำหรับการสัมภาษณ์ แบบกำหนดแนวทางไว้ (The Interview Guide) ดังนี้

2.1 กลุ่มเป้าหมายที่เป็นตัวแทนหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มเป้าหมายที่เป็นตัวแทนหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 4 กลุ่ม จำนวน 20 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ แบบกำหนดแนวทางไว้ (The Interview Guide)

2.3 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการจัดกลุ่มเนื้อหาที่มีลักษณะเดียวกันและการพรรณนาความ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ต้นแบบโรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ระดับปัจจัยที่ส่งต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดสุรินทร์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.91$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีระดับปัจจัยที่ส่งต่อการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 2 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยคือ ปัจจัยด้านเทคโนโลยี และปัจจัยตัวนักเรียน และอยู่ในระดับมาก จำนวน 9 ด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ปัจจัยด้านสังคม รองลงมาคือ ปัจจัยนโยบาย ปัจจัยการเรียนรู้ ปัจจัยฐานคติศตวรรษที่ 21 ปัจจัยคนสอน ปัจจัยด้านการเมือง ปัจจัยการมีส่วนร่วม ปัจจัยแหล่งเรียนรู้และนวัตกรรมการเรียนรู้ และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ตามลำดับ

2. ระดับการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ จังหวัดสุรินทร์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมากที่สุด

จำนวน 1 ด้าน คือ ด้านหลักสูตร และอยู่ในระดับมาก จำนวน 3 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านลักษณะการสอน ด้านลักษณะการเรียนรู้ และด้านลักษณะการบริหาร

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ มีความสัมพันธ์กับปัจจัยฐานคติศตวรรษที่ 21 มากที่สุด โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ .542 รองลงมาคือ ปัจจัยคนสอน โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ .525 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ .521 ปัจจัยด้านการเมือง โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ เท่ากับ .503 ปัจจัยการเรียนรู้ โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ เท่ากับ .497 ปัจจัยแหล่งการเรียนรู้และนวัตกรรมเรียนรู้ โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ เท่ากับ .454 ปัจจัยการมีส่วนร่วม โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ เท่ากับ .414 ปัจจัยด้านเทคโนโลยี โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ เท่ากับ .391 ปัจจัยนโยบาย โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ เท่ากับ .389 ปัจจัยด้านสังคม โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำมาก เท่ากับ .277 และปัจจัยตัวนักเรียน โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำมาก เท่ากับ .022 โดยรวมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .768 ($R = .768$) ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรตามได้เท่ากับร้อยละ 59.0 มีค่า $R^2 = .590$ และมีค่า $F = 4.608$ ซึ่งแสดงว่า ตัวแปรอิสระมีผลต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ จังหวัดสุรินทร์ มีตัวแปรที่สำคัญที่เข้าสู่สมการ 8 ตัวแปร โดยสามารถเขียนสมการในรูปแบบคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานได้ดังต่อไปนี้

$$\text{สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ } Y = .658 + .081 X_1 + .112 X_2 + .138 X_3 + .067 X_4 + .068 X_6 + .123 X_8 + .061 X_9 + .211 X_{11}$$

$$\text{สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน } Z_r = .223 Z_8 + .217 Z_{11} + .193 Z_3 + .156 Z_2 + .132 Z_4 + .119 Z_6 + .105 Z_1 + .100 Z_9$$

4. ข้อเสนอแนะการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสมัยใหม่ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ จังหวัดสุรินทร์ ดังนี้ ควรมีการสร้าง ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายการจัดการเรียนการสอนแก่บุคลากรของโรงเรียน ควรมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมในโรงเรียนและห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอน ควรส่งเสริมให้มีการสร้างเครือข่ายระหว่างโรงเรียนพระปริยัติธรรมทุกแห่งในจังหวัด ครูผู้สอนควรมีวิธีการสอนที่หลากหลาย และสร้างความสนใจให้มากขึ้น ควรมีการส่งเสริมให้นักเรียนได้รับการพัฒนาทุก ๆ ด้าน ตามวัยของนักเรียน โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงในกระบวนการ

เรียนการสอน ควรมีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาในท้องถิ่น ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ควรเป็นผู้ที่มีความรู้ทางด้านการศึกษาอย่างแท้จริง ควรมีการประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติงานและอาชีพ ได้อย่างเหมาะสม ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนรอบโรงเรียนพระปริยัติธรรมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน และควรมีการจัดหาอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ ให้มีจำนวนเพียงพอกับจำนวนนักเรียน

5. ผลการวิจัยระยะที่ 2 ผลการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ผู้ให้การสัมภาษณ์ เห็นด้วยกับผลการวิจัย ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ จังหวัดสุรินทร์ ที่พบว่า มีตัวแปรที่สำคัญที่เข้าสู่สมการ 8 ปัจจัย ประกอบด้วยปัจจัยด้านการเมือง ปัจจัยด้านเทคโนโลยี ปัจจัยการเรียนรู้ ปัจจัยคนสอน ปัจจัยการมีส่วนร่วม ปัจจัยนโยบาย และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เพราะปัจจัยทั้ง 8 ปัจจัย เป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดสุรินทร์ และผู้ให้สัมภาษณ์มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยหรือเรื่องอื่น ๆ ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ จังหวัดสุรินทร์ คือ ปัจจัยงบประมาณ ปัจจัยการประชาสัมพันธ์ ปัจจัยความมั่นคงในอาชีพ ปัจจัยสวัสดิการนักเรียน ปัจจัยภาวะความเป็นผู้นำ ปัจจัยจำนวนหน่วยกิตวิชาบาลี ปัจจัยวัสดุอุปกรณ์และปัจจัยเพื่อน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง ต้นแบบโรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผล ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังนี้

1. การศึกษาระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม สมัยใหม่ จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดสุรินทร์ ให้ความสำคัญต่อปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนทุก ๆ ปัจจัย โดยเฉพาะปัจจัยด้านเทคโนโลยีและปัจจัยด้านนักเรียน ที่มีค่าระดับปัจจัยอยู่ในระดับมากที่สุด และมีปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม มีการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ให้ความสำคัญกับการพัฒนานักเรียนให้มีสติปัญญา ความรับผิดชอบ การมีวินัยและคุณธรรมจริยธรรม และการพัฒนาร่างกายนักเรียน ซึ่งมีความเหมาะสมกับการเรียน จัดการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมมีสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ผลการวิจัยสอดคล้องกับ

งานวิจัยของภวนัฐสร หนูมาก ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญคือ ปัจจัยด้านนโยบายของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และปัจจัยด้านยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาตามแนวทางดัชนีสมดุลทั้ง 4 มุมมอง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน (ภวนัฐสร หนูมาก, 2556)

2. ระดับการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดสุรินทร์ มีการจัดการเรียนการสอนโดยอาศัยหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่กำหนดโดยกระทรวงศึกษาธิการ แล้วนำมาบูรณาการร่วมกับลักษณะการสอน ลักษณะการเรียน รวมถึงลักษณะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียน มีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่กำหนดโดยกระทรวงศึกษาธิการ โดยเฉพาะการส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะในศตวรรษที่ 21 และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีโครงสร้าง แผนการเรียนการสอนได้มาตรฐานตามวัตถุประสงค์และประกันคุณภาพ มีการปรับหรือยืดหยุ่นการเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสถานการณ์ และมีการดำเนินงานหรือการปฏิบัติของบุคลากรระดับปฏิบัติ รวมถึงครูอาจารย์มีภาวะผู้นำ มีการตัดสินใจและจัดการต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดสุรินทร์ อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุวัฒน์ เสนเพ็ง ศึกษารูปแบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัย พบว่า สภาพและแนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในปัจจุบันโดยภาพรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก (พระมหาสุวัฒน์ เสนเพ็ง, 2563) สอดคล้องกับงานวิจัยของจรีพร มุลณี ศึกษาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก (จรีพร มุลณี, 2565)

3. สมการปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .768 ($R = .768$) ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรตามได้เท่ากับร้อยละ 59.0 มีค่า $R^2 = .590$ และมีค่า $F = 4.608$ ซึ่งแสดงว่า ตัวแปร

อิสระมีผลต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ จังหวัดสุรินทร์ มีตัวแปรที่สำคัญที่เข้าสู่สมการ 8 ตัวแปร ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดสุรินทร์ มีการจัดการเรียนการสอนตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีการจัดทำแผนการศึกษาสำหรับดำเนินการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 และตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นไปตามโครงสร้าง แผนการเรียนการสอนที่ได้มาตรฐานตามวัตถุประสงค์และการประกันคุณภาพการศึกษา และครบตามหมวดการจัดการเรียนทั้ง 8 กลุ่มวิชา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ต้นแบบโรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัย พบว่า

1.1 การศึกษาระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก

1.2 ระดับการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัย พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก

1.3 สมการปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม สมัยใหม่ จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .768 ($R = .768$) ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรตามได้เท่ากับร้อยละ 59.0 มีค่า $R^2 = .590$ และมีค่า $F = 4.608$ ซึ่งแสดงว่า ตัวแปรอิสระมีผลต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ จังหวัดสุรินทร์ มีตัวแปรที่สำคัญที่เข้าสู่สมการ 8 ตัวแปร ประกอบด้วยปัจจัยการเมือง ปัจจัยเทคโนโลยี ปัจจัยฐานคติศตวรรษที่ 21 ปัจจัยการเรียนรู้ ปัจจัยคนสอน ปัจจัยการมีส่วนร่วม ปัจจัยนโยบาย และปัจจัยเศรษฐกิจ

1.4 ผลการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ผู้ให้การสัมภาษณ์ เห็นด้วยกับผลการวิจัย ที่พบว่า มีตัวแปรที่สำคัญที่เข้าสู่สมการ 8 ปัจจัย ประกอบด้วยปัจจัยงบประมาณ ปัจจัยการประชาสัมพันธ์ ปัจจัยความมั่นคงในอาชีพ ปัจจัยสวัสดิการนักเรียน ปัจจัยภาวะความเป็นผู้นำ ปัจจัยจำนวนหน่วยกิตวิชาบาลี ปัจจัยวัสดุอุปกรณ์และปัจจัยเพื่อน

1.5 ต้นแบบโรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วยปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอน ทั้งสิ้น จำนวน 16 ปัจจัย คือ ปัจจัยการเมือง ปัจจัยเทคโนโลยี ปัจจัยฐานคติ

ศตวรรษที่ 21 ปัจจัยการเรียนรู้ ปัจจัยคนสอน ปัจจัยการมีส่วนร่วม ปัจจัยนโยบาย ปัจจัยเศรษฐกิจ ปัจจัยงบประมาณ ปัจจัยการประชาสัมพันธ์ ปัจจัยความมั่นคงในอาชีพ ปัจจัยสวัสดิการนักเรียน ปัจจัยภาวะความเป็นผู้นำ ปัจจัยจำนวนหน่วยกิตวิชาบาลี ปัจจัยวัสดุอุปกรณ์และปัจจัยเพื่อน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

จากงานวิจัยในครั้งนี้พบว่า ข้อเสนอแนะต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมสมัยใหม่ดังนี้

1.1 ควรมีการจัดหาอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ ให้มีจำนวนเพียงพอกับจำนวนนักเรียน

1.2 ในเชิงนโยบาย ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองควรเป็นผู้ที่มีความรู้ทางการศึกษาอย่างแท้จริง

1.3 โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงในกระบวนการเรียนการสอน

1.4 ควรมีการประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติงานและอาชีพ ได้อย่างเหมาะสม เช่น วิชาคอมพิวเตอร์ วิชาภาษาอังกฤษ เป็นต้น

1.5 ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนรอบโรงเรียนพระปริยัติธรรมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายโรงเรียนพระปริยัติธรรมไปปฏิบัติ จังหวัดสุรินทร์

2.2 ควรศึกษารูปแบบเครือข่ายภาคสังคมที่ให้การสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กองพุทธศาสนศึกษา. (2557). *คู่มือปฏิบัติงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- จรีพร มลมี. (2565). ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1. ใน *การค้นคว้าอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกริก.
- พระมหาธีรเดช โพธิ์ทอง. (2558). ตัวแบบการจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 เพื่อให้เป็นองค์กรแห่งความสุข. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- พระมหาสุวัฒน์ เสนเพ็ง. (2563). รูปแบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21. ใน *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- พระราชบัญญัติการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545). (2545). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 119 ตอนที่ 123 ก. หน้า 1-16 (19 ธันวาคม 2545).
- ภัทรพร อุตพันธ์. (2551). แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมในภาคใต้. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภูวนัฐสร หนูมาก. (2556). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ. ใน *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- โรงเรียนพระปริยัติธรรมจังหวัดสุรินทร์. (2565). *ข้อมูลโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดสุรินทร์*. เรียกใช้เมื่อ 30 ตุลาคม 2565 จาก <https://shorturl.asia/Yk6hd>
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2553). *แผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ พ.ศ. 2554-2559*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- Yamane Taro. (1973). *Statistics an Introductory Analysis*. 3rd ed. New York : Harper and Row.

แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ : กรณีศึกษาโรงเรียน
ชุมพลโพธิ์พิสัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย*
GUIDELINES FOR EDUCATIONAL QUALITY ASSURANCE TOWARDS
EXCELLENCE: A CASE STUDY OF CHUMPHOL PHONPHISAI SCHOOL UNDER
THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE NONG KHAI

รัฐยากรณ์ ทองโท

Ratthayakorn Thongtho

สิทธิชัย สอนสุภี

Sittichai Sonsupee

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

Khon Kean University, Nong Khai Campus, Thailand.

E-mail: ratthayakorn.t@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนชุมพลโพธิ์พิสัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย โดยใช้รูปแบบกรณีศึกษา ผู้วิจัยจึงเลือกโรงเรียนที่มีความโดดเด่นได้รับรางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน รางวัลการตรวจประเมินภายในยอดเยี่ยมเป็นกรณีศึกษา และเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากลที่มีการแข่งขันสูง โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวน 28 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และแบบวิเคราะห์เอกสาร ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือการวิจัยเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา และการใช้ภาษาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิควิเคราะห์เนื้อหา สร้างความน่าเชื่อถือข้อมูลโดยใช้หลักการตรวจสอบสามเส้า และหลักสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนชุมพลโพธิ์พิสัยมีแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ดังนี้ 1) กำหนดมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนโดยยึดหลักการบริหารอย่างมีส่วนร่วม 2) จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาที่เห็นภาพชัดเจนปฏิบัติได้จริง 3) จัดระบบบริหารและสารสนเทศด้วยกระบวนการบริหารงานคุณภาพ PDCA+A โดยยึดหลัก 5Ps และ Chumphol Model 4) ดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาโดยมีการประชุมสร้างความเข้าใจก่อนปฏิบัติจริง 5) ติดตามผลการดำเนินงานผ่านหัวหน้ากลุ่มงานและหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้เพื่อพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพ ภาคเรียนละ 1 ครั้ง 6) ประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพภายในโรงเรียน ภาคเรียนละ 1 ครั้ง 7) จัดทำ

* Received: 4 October 2023; Revised: 7 November 2023; Accepted: 16 November 2023

รายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่องทุกปีการศึกษา 8) ส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ

คำสำคัญ: การประกันคุณภาพการศึกษา, การบริหารสู่ความเป็นเลิศ, กรณศึกษา

Abstract

The purpose of this research was to study the guidelines for educational quality assurance towards excellence at Chumphol Phonphisai School, Nong Khai Secondary Educational Service Area Office using a case study research model. The school with outstanding quality management receiving the quality award from the Office of the Basic Education Commission, the excellent internal audit was selected as a case study. And is an international standard school highly competitive. There 28 participants who gave essential information. The research instruments used in this study were observation forms, interview forms, and document analysis forms. The researcher has brought research tools to experts to verify content validity and use of language. The data was analyzed by content analysis techniques. The credibility of information was created by using the triple check and building good relationship with the participants.

The results showed that Chumphol Phonphisai School has guidelines for quality assurance towards excellence as follows: 1) School educational standards were set concerning participatory management principles 2) Educational management and development plans were prepared that can see the picture clearly, practically 3) Administrative and information systems were organized with quality management processes PDCA+A based on 5Ps and Chumphol Model 4) The educational management and development plans were implemented, there are always meetings to create understanding before the actual implementation. 5) Follow up performance through the head of the working group and the head of the learning group to improve school quality 1 time per semester. 6) the school's internal quality was evaluated and inspected 1 time per semester 7) The annual report that is an internal quality assessment report was prepared continuously every academic year 8) The participants were encouraged to participate in continuous improvement and development using a professional learning community process.

Keyword: Educational Quality Assurance, Educational Administration for Excellence, Case study

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กำหนดให้รัฐจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ และในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉ.2) ปี พ.ศ. 2545 หมวด 6 มาตรา 48 กำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัดและโรงเรียนมีระบบการประกันคุณภาพภายใน โดยให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จึงมีวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2553 โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมตามเกณฑ์และแนวปฏิบัติการประกันคุณภาพ ได้แก่ 1) การกำหนดมาตรฐานการศึกษา 2) การทำแผนพัฒนาโรงเรียน 3) จัดระบบบริหารและสารสนเทศ 4) ดำเนินงานตามแผนพัฒนาโรงเรียน 5) ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา 6) ประเมินคุณภาพการศึกษา 7) รายงานคุณภาพการศึกษา 8) พัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (ภัทรวรรณ คำแปล, 2565)

จากความจำเป็นที่ต้องประกันคุณภาพภายในโรงเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา ซึ่งมีความสำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษาไทย เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ โรงเรียนมีระบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ดำเนินงานอย่างชัดเจน มุ่งสร้างมาตรฐานคุณภาพงานที่ตอบสนองความต้องการผู้รับบริการ และสร้างระบบบริหารงานคุณภาพทั่วทั้งองค์กร ผู้บริหาร ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จึงต้องร่วมกันดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศ (พิพัฒน์ ศรีสุขพันธ์, 2566)

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า โรงเรียนชุมพลโพธิ์พิสัยมีแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาที่มีความเป็นเลิศ มีกระบวนการดำเนินงานที่ชัดเจนเป็นระบบ สามารถส่งเสริมพัฒนาครู บุคลากรและผู้เรียนให้มีคุณภาพ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะถอดบทเรียนความสำเร็จนี้ เป็นแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาที่มีความเป็นเลิศ โดยใช้กรณีศึกษาโรงเรียนชุมพลโพธิ์พิสัย เพื่อขับเคลื่อนและยกระดับงานประกันคุณภาพการศึกษาให้กับโรงเรียนที่มีบริบทใกล้เคียงกัน สามารถนำสารสนเทศไปปรับใช้การบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ สู่ความเป็นเลิศได้สืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ: กรณีศึกษาโรงเรียนชุมพลโพธิ์พิสัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study) มุ่งศึกษาแนวทางการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนชุมพลโพธิ์พิสัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่คัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 28 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร หัวหน้างาน ตัวแทนครู ตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษา ตัวแทนผู้ปกครองและนักเรียน โดยสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลรายละเอียดของเรื่องที่จะศึกษามากที่สุด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบ

สัมภาษณ์ถึงโครงสร้างเชิงลึก มีลักษณะแสดงความคิดเห็นเสนอแนะแนวทางให้ไปในทางปฏิบัติมากที่สุด นอกจากนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสังเกตจากการประชุมสัมมนา และแบบวิเคราะห์เอกสารจากแผนปฏิบัติการ แผนงบประมาณ และรายงานการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน ทั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างความน่าเชื่อถือของเครื่องมือการสัมภาษณ์ โดยผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 4 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมประเด็นข้อคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วปรับแก้ตามคำแนะนำก่อนนำไปสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 1-2 ชั่วโมง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ สรุปเป็นประเด็นสำคัญ 8 ด้าน ดังนี้

1. การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารเน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยได้รับความร่วมมือจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เตรียมความพร้อมกำหนดมาตรฐานในการแต่งตั้งคณะกรรมการ จัดประชุมเพื่อร่วมกันกำหนดมาตรฐาน โครงสร้าง วิเคราะห์ความสัมพันธ์ตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานเขตพื้นที่ โรงเรียน และชุมชน ให้มีความสอดคล้องกัน แล้วจึงประชาพิจารณ์รับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่าย ก่อนประกาศใช้และนำมาตรฐานการศึกษาออกเผยแพร่สู่สาธารณชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ ดังนี้

“...โรงเรียนกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ที่ระบุงค์ประกอบตัวชี้วัดและเกณฑ์การตัดสินคุณภาพ ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ กำหนดเป้าประสงค์ด้านคุณภาพที่สอดคล้องกับบริบทโรงเรียนและชุมชน โดยบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ต้องผ่านการพิจารณาจากทุกภาคส่วนก่อนกำหนดและประกาศใช้มาตรฐานการศึกษา...” (พิพัฒน์ ศรีสุขพันธ์, 2566)

“...ช่วงแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในงานประชุมงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ครูวิทยากรจะขอความคิดเห็นจากครูเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของมาตรฐานการศึกษา โดยพิจารณาคำสำคัญที่สอดคล้องกัน หากไม่สอดคล้องก็ขอให้ครูร่วมกันแก้ไข เพื่อกำหนดโครงสร้างมาตรฐานการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป...” (ปานตะวัน ประวิเศษ, 2566)

2. ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี แผนพัฒนาคุณภาพ 4 ปี วิเคราะห์ข้อมูลสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของโรงเรียนโดยใช้วิธี SWOT Analysis จากความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แล้วนำผลการวิเคราะห์ประมวลเป็นวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายให้สอดคล้องบริบทพื้นที่ สนองนโยบายกระทรวง เขตพื้นที่ โรงเรียนและชุมชน แต่งตั้งผู้รับผิดชอบตามโครงสร้างการบริหารโรงเรียน มีปฏิทินการขับเคลื่อนงานตามแผนที่ชัดเจน เป็นระบบ สามารถปฏิบัติได้จริง

จากข้อมูลเบื้องต้นสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ ดังนี้

“... การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ยึดหลักการบริหารอย่างมีส่วนร่วม โดยแต่งตั้งคณะกรรมการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด จัดทำแผน กำหนดภารกิจและความรับผิดชอบในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับความร่วมมือในการ

ดำเนินงานจากทุกฝ่าย เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการอย่างมีประสิทธิภาพ...” (ปาริฉัตร เทียนทิพย์, 2566)

“...โรงเรียนจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีเพื่อบรรลุตามเป้าหมายรายปี จัดสรรทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาและมีปฏิทินการขับเคลื่อนงานในรอบปีที่ชัดเจนและปฏิบัติได้ ผู้บริหารคอยสนับสนุนการดำเนินงานผ่านโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เน้นการพัฒนาทักษะศักยภาพผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างรอบด้าน...” (กาญจนา ทองจบ, 2566)

3. ด้านการจัดระบบบริหารและสารสนเทศของโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนบริหารจัดการทั้งระบบด้วยวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศตามวงจร PDCA+A โดยยึดหลัก 5Ps เพื่อแก้ไขจุดอ่อนและรักษาจุดแข็งให้ยั่งยืน ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียน ครู ผู้เรียน และชุมชนมีคุณภาพ จึงได้รับโลรางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารมี CHUMPHOL Model ครูมี TEACHERS Model มาเป็นหลักปฏิบัติงาน โรงเรียนเก็บรวบรวมข้อมูลจากทุกกลุ่มงานผ่าน Google Dive ส่งเสริมนักเรียนใช้โทรศัพท์ มือถือสืบค้นข้อมูลและส่งงานตามระบบที่ครูกำหนด การเรียนรู้จึงนำสมัยยิ่งขึ้น

จากข้อมูลเบื้องต้นสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ ดังนี้

“...โรงเรียนบริหารโรงเรียนทั้งระบบด้วยวงจร PDCA+A โดยยึดหลัก 5P เพื่อแก้ไขจุดอ่อนรักษาจุดแข็งให้ยั่งยืน ได้แก่ Participants ร่วมแรงร่วมใจ, Purity แก้ไขด้วยคุณธรรมนำคิด, Production ผลผลิตนักเรียนมีคุณภาพ, Perspicacity ชี้มทราบความเป็นสากล, Perfection สร้างคนให้เป็นพลเมืองโลกที่ดีมีความสุข ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบให้มีคุณภาพตามมาตรฐานในทุก ๆ ด้าน...” (วิทยา ศรีวิเศษ, 2566)

“...โรงเรียนจัดการเรียนการสอนผ่าน Google Classroom และ DLIT ส่งเสริมให้นักเรียนใช้โทรศัพท์มือถือในการสืบค้นข้อมูล และส่งงานตามระบบที่ครูกำหนด ผมจึงสะดวกในการส่งงาน ติดต่อครู และสืบค้นข้อมูลได้ง่ายรวดเร็ว ทำให้ประสิทธิภาพในการจัดการบริหารและการจัดการเรียนรู้มีคุณภาพ...” (วรพล ศีลาคม, 2566)

4. ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนปฏิบัติงานตามแผน โดยมีผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรทำงานอย่างมีความสุข มอบงานตามความสามารถแต่ละบุคคล จัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสม จัดอบรมให้บุคลากรได้เข้าใจตรงกันก่อนปฏิบัติงานตามแผนให้บรรลุผลสำเร็จสู่ความเป็นเลิศ ทั้งนี้ มีการติดตามประเมินผ่านหัวหน้ากลุ่มงาน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ และจากหน่วยงานต้นสังกัด ภาคเรียนละ 1 ครั้ง

จากข้อมูลเบื้องต้นสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ ดังนี้

“...การปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษา ผู้บริหารคอยส่งเสริมสนับสนุนทรัพยากรให้ครูและบุคลากรทำงานอย่างมีความสุข เพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ คอยจัดอบรมงานประกันคุณภาพการศึกษาให้แก่ครูและบุคลากร เพื่อให้เรียนรู้แนวทางการปฏิบัติงานที่ชัดเจน จะได้ร่วมกันทำโดยพร้อมเพรียง...” (สุภาวดี ผาตะเนตร, 2566)

“...โรงเรียนแบ่งงานชัดเจนแต่ละโครงการตามความสามารถและเหมาะสม เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้รับผิดชอบมีความสุขกับสิ่งที่ทำ มีการติดตามการดำเนินงานผ่านหัวหน้า

งานฝ่าย หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งสะดวกและง่ายต่อการติดตามงานได้ครบถ้วน...” (ไพลิน ประเสริฐศรี, 2566)

5. ด้านการติดตามผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า มีการติดตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาและแผนปฏิบัติการ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ไปใช้ปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษา ซึ่งจะติดตามผลระหว่างดำเนินการและเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินงาน โดยกำหนดผู้รับผิดชอบการติดตามผล มีกรอบวิเคราะห์และเครื่องมือติดตามผล จัดทำรายงานผลการติดตามอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง

จากข้อมูลเบื้องต้นสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ ดังนี้

“...โรงเรียนได้ติดตามการบริหารจัดการคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนทั้งในระดับบุคคล กลุ่ม และฝ่าย เพื่อกระตุ้นส่งเสริมให้ดำเนินงานตามแผนที่กำหนด โดยมีคณะกรรมการที่โรงเรียนแต่งตั้งขึ้น คอยนิเทศการดำเนินงานอยู่เสมอ...” (อินทิพร จิรฐานิต, 2566)

“...โรงเรียนได้รับติดตามและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาจากบุคลากรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ภายในโรงเรียนหน่วยงานต้นสังกัด ที่คอยกำกับดูแลโรงเรียนในทุกภาคการศึกษา เพื่อดำเนินงานอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ...” (อนุชาติ ทองจบ, 2566)

6. การประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพภายในโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนได้ติดตามความก้าวหน้าประจำปี เพื่อตรวจสอบถึงผลงานที่เกิดขึ้นจริง ประเมินในระยะครึ่งแผนช่วงปีแรกของแผน เพื่อทบทวนความก้าวหน้าและปัญหาอุปสรรค รวมทั้งกลยุทธ์ ตัวชี้วัด ค่าเป้าหมาย ให้มีความเหมาะสม ประเมินเมื่อสิ้นสุดแผนเพื่อสรุปผลการปฏิบัติงานและผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้น จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการโดยฝ่ายบริหารและครู รับการประเมินจากหน่วยงานต้นสังกัด ภาคเรียนละ 1 ครั้ง และสรุปรายงานผลประเมินผลทุกครั้ง

จากข้อมูลเบื้องต้นสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ ดังนี้

“...โรงเรียนมีการประเมินผลและตรวจสอบการขับเคลื่อนแผนงานให้เป็นไปตามทิศทางที่ตั้งไว้ เกิดผลสัมฤทธิ์ และวัดผลได้ โดยได้ติดตามความก้าวหน้าประจำปีของแต่ละกลยุทธ์ จะได้ปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้เหมาะสมต่อไป...” (สลับ หัตถคำหมื่น, 2566)

“...การประเมินผลตรวจสอบคุณภาพภายในโรงเรียน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการโดยฝ่ายบริหารและครู มีการติดตามตรวจสอบประเมินผลจากหน่วยงานต้นสังกัด ภาคเรียนละ 1 ครั้ง ด้วยระบบบริหารงานอย่างมีคุณภาพครบวงจร...” (อชรา สุวรรณรอด, 2566)

7. การจัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินคุณภาพภายใน ผลการวิจัยพบว่า ได้แต่งตั้งคณะทำงานจัดทำรายงานประจำปีของโรงเรียนเพื่อรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และแปลผล ที่จะทำให้งานมีความสมบูรณ์มีคุณภาพ ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ นำเสนอคณะกรรมการสถานศึกษาพิจารณาให้ความเห็นชอบ เพื่อรับรองผลการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน จะได้นำไปเผยแพร่ต่อผู้เกี่ยวข้องผ่านเล่มรายงาน แผ่นพับ เว็บไซต์ เพจ และยูทูปของโรงเรียน

จากข้อมูลเบื้องต้นสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ ดังนี้

“...การจัดทำรายงานประจำปีของโรงเรียน มีสาระสำคัญในรายงาน ได้แก่ วัตถุประสงค์ สาระสำคัญ วิธีการ ผลการประเมิน และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาตามมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน เป็นต้น...” (เบญจมาศ แจ่มทุ่ง, 2566)

“...หลังจากเขียนรายงานประจำปีของโรงเรียน จะนำเสนอคณะกรรมการโรงเรียนพิจารณาให้ความเห็นชอบ เพื่อรับรองผลการประกันคุณภาพภายใน จากนั้นเผยแพร่ต่อผู้เกี่ยวข้องผ่านรายงาน แผ่นพับ เว็บไซต์ เพจ และยูทูปของโรงเรียน...” (พระครูสุธรรมรัตนภรณ์, 2566)

3.8 การส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่งเสริมให้บุคลากรทุกฝ่ายและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วม ตั้งแต่กำหนดมาตรฐาน สร้างวัฒนธรรมปฏิบัติงานร่วมกันเป็นระบบ มอบงานให้ทุกคนตามความสามารถเพื่อผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ จัดอบรมให้ครูทุกคนได้ทราบและเรียนรู้ตรงกันก่อนปฏิบัติจริง นำวงจร PDCA+A มาขับเคลื่อนงานโดยยึดหลัก 5Ps เพื่อแก้ไขจุดอ่อนและรักษาจุดแข็งให้ยั่งยืน ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ ครู ผู้เรียนและชุมชนมีคุณภาพ จึงได้รับรางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลงานอันเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โรงเรียนจึงบรรลุผลตามเป้าหมาย

จากข้อมูลเบื้องต้นสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ ดังนี้

“...โรงเรียนส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐาน โดยผ่านการประชุมพิจารณาจากทุกภาคส่วน บุคลากรทุกฝ่ายและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้ร่วมกันกำหนดมาตรฐานการศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศตามเป้าประสงค์และกลยุทธ์ของหน่วยงานต้นสังกัด ตามบริบทของโรงเรียนและชุมชน...” (ทิพวรรณ โนนตุม, 2566)

“... ช่วงแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการประชุมงานประกันคุณภาพ วิทยากรจะขอความคิดเห็นจากครู บุคลากร ในการปรับปรุงข้อกำหนดมาตรฐาน วัตถุประสงค์ วิสัยทัศน์ และอัตลักษณ์โรงเรียน เพื่อขับเคลื่อนงานการประกันคุณภาพของโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศอย่างต่อเนื่อง...” (อารีรัตน์ วานิช, 2566)

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยพบว่า แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ: กรณีศึกษา โรงเรียนชุมพลโพธิ์พิสัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย มีความเชื่อมโยงกับหลักการ แนวคิด และทฤษฎีต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน พบว่า โรงเรียนบริหารอย่างมีส่วนร่วม ได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมกันวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ กำหนดมาตรฐาน โครงสร้าง ตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานเขตพื้นที่ โรงเรียนและชุมชน จากนั้นประชาพิจารณ์ รับฟังความคิดเห็นผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย แล้วจึงประกาศใช้มาตรฐาน เผยแพร่สู่สาธารณชน ผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับนิรมล รอดไพ และคณะ ได้อธิบายว่า การบริหารงานตามวงจรคุณภาพ ร่วมกับการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ในการพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของ

ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและเกิดประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด (นิรมล รอดโพ วรกุลุต เลื่อนช้าง และปฏิธรรม สำเนียง, 2565) เช่นเดียวกับ Henriette และ Lucander ได้วิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพในระดับที่สูงขึ้น กระบวนการประกันคุณภาพของการประเมิน ได้อธิบายว่ากระบวนการนี้เป็นฐานที่มั่นคงสำหรับการตัดสินใจในระยะสั้นและระยะยาว และส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรมที่มีคุณภาพเป็นอย่างยิ่ง (Lucander & Christersson, 2020)

2. การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียน พบว่า โรงเรียนจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ 4 ปี และแผนปฏิบัติการประจำปี มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของโรงเรียนด้วยวิธี SWOT Analysis จากความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง แล้วนำมาผลประมวลเป็นวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายให้สอดคล้องตามบริบทของโรงเรียนและชุมชน สนองต่อนโยบายระดับกระทรวง เขตพื้นที่การศึกษาและผู้รับบริการ ผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับสิทธิชัย สอนสุภี ได้อธิบายว่า การวางแผนเป็นเครื่องชี้นำการดำเนินการ จึงต้องกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกรอบการดำเนินงานอย่างชัดเจน โดยโรงเรียนจะต้องมีการจัดทำแผน 2 ระดับ ได้แก่ แผนยุทธศาสตร์พัฒนาโรงเรียนระยะยาว 4-5 ปี แผนปฏิบัติการประจำปี โดยมีจุดเน้นและผู้รับผิดชอบชัดเจน (สิทธิชัย สอนสุภี, 2565) เช่นเดียวกับมยุรีย์ แพร่หลาย และคณะ ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน พบว่า ปัจจัยด้านลักษณะของโรงเรียนในการจัดทำแผนพัฒนา เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหาร งานประกันคุณภาพให้ประสบความสำเร็จได้ (มยุรีย์ แพร่หลาย, ชญาพิมพ์ อุสาโห และวรรณิ แกมเกตุ, 2561)

3. การจัดระบบบริหารและสารสนเทศของโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีการบริหารจัดการด้วยวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ ตามระบบบริหารงานวงจร PDCA+A และยึดหลักการ 5Ps เพื่อแก้ไขจุดอ่อน รักษาจุดแข็งให้ยั่งยืน ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบอย่างต่อเนื่อง จึงได้รับรางวัลคุณภาพแห่งสพฐ. โดยผู้บริหารใช้กลไก CHUMPHON Model ครูใช้กลไก TEACHERS Model ขับเคลื่อนระบบงานคุณภาพของโรงเรียนตามสภาพจริงและมีความน่าเชื่อถือ ผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับภัทรวรรณ คำแปล (2565) ได้อธิบายว่า การจัดระบบบริหารและสารสนเทศเพื่อพัฒนาโรงเรียนให้สมบูรณ์ตามเป้าหมายและมาตรฐานอย่างมีประสิทธิภาพได้นั้น จะต้องมีการจัดระบบบริหารโรงเรียนที่เน้นการมีส่วนร่วมบุคลากรทุกฝ่าย นำวงจรคุณภาพมาขับเคลื่อนบริหารงานให้บรรลุเป้าหมายที่สอดคล้องกับบริบทโรงเรียน และมีการจัดระบบสารสนเทศให้เป็นหมวดหมู่ สืบค้นได้ง่าย ครอบคลุมการนำไปใช้ในการวางแผนการจัดการศึกษา เช่นเดียวกับนาคยา สุขอม และจินดา ศรีญาณลักษณ์ ได้อธิบายว่า รูปแบบการพัฒนากระบวนการการบริหารการประกันคุณภาพภายใน มีองค์ประกอบสำคัญคือการจัดระบบบริหารและสารสนเทศ เป็นหัวใจการพัฒนาและขับเคลื่อนงานให้มีประสิทธิภาพ (นาคยา สุขอม และจินดา ศรีญาณลักษณ์, 2563)

4. การดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียน ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า โรงเรียนปฏิบัติงานตามแผน โดยมีผู้บริหารคอยส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมีความสุข จัดอบรมให้บุคลากรทุกคนในโรงเรียน เพื่อเรียนรู้เข้าใจตรงกัน มอบงานตามความสามารถแต่ละบุคคล

จัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสม นำไปสู่การร่วมมือกันปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จสู่ความเป็นเลิศตามเป้าหมาย ผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับโชติ จันทรวิงส์และคณะ ได้กล่าวว่า การปฏิบัติงานประกันคุณภาพภายใน ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยด้านบริบทองค์กร ปัจจัยด้านการวางแผนการพัฒนาการศึกษาไว้เป็นอย่างดีและเป็นระบบ จึงนำไปสู่การปฏิบัติงานได้จริงตามแผนอย่างมีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์ (โชติ จันทรวิงส์, พงศ์เทพ จิระโร และเสกสรรค์ ทองคำบรรจง, 2562) เช่นเดียวกับลดาวัลย์ ตั้งมั่น ได้อธิบายไว้ว่า แนวทางการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมีทั้งหมด 8 แนวทาง ได้แก่ 1) พัฒนามาตรฐานการศึกษา 2) จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ 3) จัดระบบบริหารและสารสนเทศ 4) ดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) ตรวจสอบทบทวนคุณภาพการศึกษา 6) ประเมินคุณภาพการศึกษา 7) รายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี 8) พัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง บุคลากรจึงควรได้รับการอบรมหรือศึกษาดูงานเพื่อความเข้าใจตรงกัน ย่อมนำไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุตามเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง (ลดาวัลย์ ตั้งมั่น, 2561)

5. การติดตามผลการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า โรงเรียนติดตามผลระหว่างดำเนินการ และเมื่อเสร็จสิ้นดำเนินงาน มีการกำหนดผู้รับผิดชอบ ปฏิทิน กรอบและเครื่องมือติดตามผล จัดทำรายงานผลการติดตามภาคเรียนละ 1 ครั้ง นำวงจรคุณภาพมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทโรงเรียนและชุมชน วางแผนการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์อย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับกุลทรัพย์ เลิศทวีสิน ได้อธิบายว่า แนวทางการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในตามกรอบนโยบายการปฏิรูปของโรงเรียนเอกชน ด้านการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ควรกำหนดผู้รับผิดชอบในการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษาระดับบุคคล ระดับสถานศึกษา ในรูปแบบของคณะกรรมการอยู่เสมอ เพื่อให้ผลการประเมินมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ในการปรับปรุงพัฒนางานประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง (กุลทรัพย์ เลิศทวีสิน, อัจฉรา นิยมภา, และพร้อมพิไล บัวสุวรรณ, 2562) เช่นเดียวกับมยุรีย์ แพร์หลายและคณะ (2561) ได้อธิบายว่า ปัจจัยที่สนับสนุนการบริหารงานประกันคุณภาพของโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จด้านนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ คือการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารใช้กลยุทธ์เพื่อให้เกิดผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน สร้างแรงจูงใจให้แก่บุคลากร ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม กำหนดนโยบายและมอบหมายงานให้บุคลากรอย่างชัดเจน จัดทำระบบสารสนเทศเป็นปัจจุบัน สนับสนุนงบประมาณ และพัฒนาระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัย (มยุรีย์ แพร์หลาย, ชญาพิมพ์ อุสาโห และวรรณิ แกมเกตุ, 2561)

6. การประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพภายในโรงเรียน ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า โรงเรียนมีการติดตามความก้าวหน้าประจำปี เพื่อตรวจสอบผลงานที่เกิดขึ้นนำสู่การปรับปรุงโครงการกิจกรรมให้เหมาะสมต่อไป มีการประเมินผลในระยะเวลาครึ่งแผนในช่วงปีแรกของแผน เพื่อทบทวนความก้าวหน้าอุปสรรค ตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่เหมาะสม มีการประเมินผลเมื่อสิ้นสุดแผนเพื่อสรุปการปฏิบัติงานและผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้น จึงแต่งตั้งคณะกรรมการโดยฝ่ายบริหาร ครู มีการประเมินจากหน่วยงานต้นสังกัดภาคเรียนละ 1 ครั้ง ด้วยกระบวนการบริหารงานอย่างมีคุณภาพ และจัดทำรายงานสรุปการประเมินทุกครั้ง ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับภณัฐพงศ์ พลमुख และจักรกฤษ โปดาพล อธิบายว่า การประเมิน

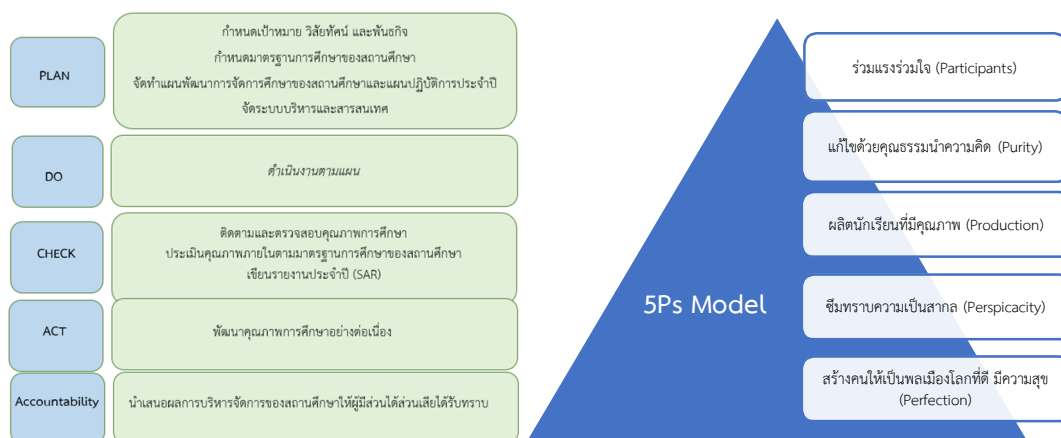
ตรวจสอบคุณภาพภายในโรงเรียน เป็นแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานการประกันคุณภาพให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ต่อองค์กรอย่างต่อเนื่อง (ภณัฐพงศ์ พลมุข และจักรกฤษ โปตาพล, 2561) เช่นเดียวกับ Phumphongkhochasorn ได้อธิบายว่า การประกันคุณภาพการศึกษาบ่งบอกได้ว่าโรงเรียนนั้น มีการศึกษาที่มีคุณภาพ หากมีการประเมินผล ตรวจสอบคุณภาพภายในโรงเรียนอยู่เสมอ แสดงว่าโรงเรียนสามารถสร้างและพัฒนาผู้เรียนเก่ง ฉลาดและมีความสุข ย่อมสร้างสังคมไทยที่มีคุณภาพ เพราะโรงเรียนมีการจัดการที่ดีสร้างความพึงพอใจแก่ผู้รับบริการ (Phumphakhawat Phumphongkhochasorn, 2020)

7. การจัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินคุณภาพภายใน ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า โรงเรียนแต่งตั้งคณะทำงานจัดทำรายงานเพื่อรวบรวมข้อมูลที่สำคัญตามมาตรฐานต่าง ๆ ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จากนั้นนำเสนอคณะกรรมการโรงเรียนพิจารณาให้ความเห็นชอบ เพื่อรับรองผลการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน แล้วจึงเผยแพร่ต่อผู้เกี่ยวข้องผ่านรายงาน แผ่นพับ เว็บไซต์เพจ และยูทูปของโรงเรียน ผลการวิจัยดังกล่าว มีความสอดคล้องกับภัทรวรรณ คำแปล ได้อธิบายว่า การจัดทำรายงานประเมินคุณภาพภายในโรงเรียนเป็นรายงานประจำปี ที่ดำเนินการหลังจากจัดการศึกษาผ่านไปแต่ละปี ที่ต้องนำผลเสนอต่อคณะกรรมการโรงเรียน หน่วยงานต้นสังกัด และเผยแพร่สู่สาธารณชน เพื่อเป็นหลักฐานยืนยันการพัฒนาโรงเรียน รับรองการประเมินคุณภาพภายนอกได้ (ภัทรวรรณ คำแปล, 2565) เช่นเดียวกับวรรณภา นันทะแสงและคณะ ได้อธิบายว่า การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี เป็นหนึ่งในขั้นตอนดำเนินงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียน ที่มีคณะทำงานจัดทำรายงานในทุกปีการศึกษา ได้รับความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่งผลให้การพัฒนางานประกันคุณภาพมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง (วรรณภา นันทะแสง, ประคอง พลสิทธิ์, พิชรินทร์ อุทัยฉัตร, และประมวณ อุ่นเรือน, 2564)

8. การส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า โรงเรียนส่งเสริมให้บุคลากรทุกฝ่ายและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐาน สร้างวัฒนธรรมปฏิบัติงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ มอบหมายงานตามความสามารถ เพื่อผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ จัดระบบบริหารด้วยวงจร PDCA+A มาขับเคลื่อนงาน โดยยึดหลัก 5P เพื่อแก้ไขจุดอ่อน รักษาจุดแข็งให้ยั่งยืน ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ ครู ผู้เรียน และชุมชนมีคุณภาพ จึงได้รับโลรางวัลคุณภาพแห่ง สพฐ. ผลงานอันเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับสุภาพรรณ หลงทะเล อธิบายว่า แนวทางส่งเสริมการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียน ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายสร้างความเชื่อมั่นให้กับชุมชน ผู้บริหารส่งเสริมสิ่งอำนวยความสะดวกตามความต้องการของผู้รับผิดชอบ มีการตรวจสอบประเมินผล จึงส่งเสริมให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำเครื่องมือภายในโรงเรียน สร้างเครื่องมือตรวจสอบผลการดำเนินงานในรูปแบบภาคีเครือข่าย ส่งเสริมให้มีโครงสร้างพื้นฐานของระบบอินเทอร์เน็ตที่พร้อมใช้งาน และส่งเสริมให้มีคณะกรรมการรับผิดชอบบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ (สุภาพรรณ หลงทะเล, 2561) เช่นเดียวกับบัวลิตพร จิโนทา (2562) ได้อธิบายว่า การเตรียมความพร้อมการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ด้านการบริหารสำหรับทัศนะของบุคลากรต่อ

กระบวนการเตรียมความพร้อม อยู่ในระดับมากที่สุด จึงควรส่งเสริมให้บุคลากรเข้าร่วมอบรมผู้ประเมินระบบการส่งต่องานประกันคุณภาพการศึกษาอย่างไม่เป็นระบบ หน่วยงานควรสนับสนุนการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน และปัญหาเอกสารประเมินที่มีจำนวนมาก หน่วยงานจึงควรวางแผนและจัดเก็บเอกสารให้มีระบบมากขึ้น (วลิตพร จิโนทา, 2562)

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพ : วงจรการบริหารโรงเรียนชุมพลโพธิ์พิสัยด้วยกระบวนการ PDCA+A โดยยึดหลัก (ที่มา: รายงานการประเมินตนเองของโรงเรียนชุมพลโพธิ์พิสัย ปีการศึกษา 2565)

จากภาพอธิบายได้ว่า โรงเรียนชุมพลโพธิ์พิสัยบริหารจัดการโรงเรียนทั้งระบบด้วยกระบวนการ PDCA+A โดยยึดหลักโมเดล 5Ps ตามรายละเอียดจากภาพดังกล่าว จึงสามารถนำองค์กรสู่ความเป็นเลิศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

โรงเรียนชุมพลโพธิ์พิสัยมีแนวทางในการขับเคลื่อนงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศได้ด้วยหลักการบริหารอย่างมีส่วนร่วม นำกระบวนการ PDCA+A โดยยึดหลักโมเดล 5Ps และโมเดลโรงเรียนชุมพลโพธิ์พิสัย CHUMPHOL Model มาขับเคลื่อนงานทั้ง 8 กระบวนการ ให้บรรลุเป้าหมายและประสบความสำเร็จสู่ความเป็นเลิศอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษาแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนชุมพลโพธิ์พิสัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ในครั้งนี้ ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังโรงเรียนขนาดใหญ่อื่น ๆ หรือเขตพื้นที่การศึกษาอื่น เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในภาพรวม และเป็นแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยเพื่อต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ในครั้งต่อไปควรขยายผลการศึกษาให้ครอบคลุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในวงกว้างมากยิ่งขึ้น เช่น การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการลงสัมภาษณ์องค์กรภายนอก หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา และเป็นการต่อยอดงานวิจัยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา ทองจบ. หัวหน้ากลุ่มงานบริหารงบประมาณ แผนงาน และสารสนเทศ. (17 กุมภาพันธ์ 2566). การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียน. (รัฐยากรณ์ ทองโท, ผู้สัมภาษณ์).
- กุลทรัพย์ เลิศทวีสิน, อัจฉรา นิยามภา, และพร้อมพิไล บัวสุวรรณ. (2562). แนวทางการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในตามกรอบนโยบายการปฏิรูประบบการประเมินและประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในสถานศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร. *วารสารรัชต์ภาคย์ TCI ก.2 มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 1(30), 201-215.
- โชติ จันทรวัง, พงศ์เทพ จิระโร และเสกสรรค์ ทองคำบรรจง. (2562). การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในอย่างยั่งยืนโดยบูรณาการกับงานปกติ สำหรับสถาบันการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรีของสถาบันวิชาการป้องกันประเทศกองบัญชาการกองทัพบกไทย. *วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ*, 10(1), 80-95.
- ทิพวรรณ โนนตุม. ตัวแทนผู้ปกครองโรงเรียนชุมพลโพธิ์พิสัย. (15 กุมภาพันธ์ 2566). การส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง. (รัฐยากรณ์ ทองโท, ผู้สัมภาษณ์).
- นัตยา สุขเอม และจินดา ศรีญาณลักษณ์. (2563). รูปแบบการพัฒนาระบบการบริหารจัดการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี*, 32(2), 108-122.
- นิรมล รอดไพ วรกฤต เกื่อนช้าง และปฐวีธรรม สำเนียง. (2565). การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 23. *วารสารวิจัยวิชาการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์*, 5(6), 75-86.
- เบญจมาศ แจ่มทุ่ง. เจ้าหน้าที่งานประกันคุณภาพ. (17 กุมภาพันธ์ 2566). การจัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินคุณภาพภายใน. (รัฐยากรณ์ ทองโท, ผู้สัมภาษณ์). ปานตะวัน ประวิเศษ. ตัวแทนครูโรงเรียนชุมพลโพธิ์พิสัย. (7 กุมภาพันธ์ 2566). การกำหนดมาตรฐานการศึกษา. (รัฐยากรณ์ ทองโท, ผู้สัมภาษณ์).
- ปาริฉัตร เทียนทิพย์. รองผู้อำนวยการโรงเรียนชุมพลโพธิ์พิสัย. (9 กุมภาพันธ์ 2566). การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียน. (รัฐยากรณ์ ทองโท, ผู้สัมภาษณ์).
- พระครูธรรมรัตนาภรณ์. ตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษา. (17 กุมภาพันธ์ 2566). การจัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินคุณภาพภายใน. (รัฐยากรณ์ ทองโท, ผู้สัมภาษณ์).

- พิพัฒน์ ศรีสุขพันธ์. ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมพลโพธิ์พิสัย. (7 กุมภาพันธ์ 2566). การกำหนดมาตรฐานการศึกษา. (รัฐยากรณ์ ทองโท, ผู้สัมภาษณ์).
- ไพลิน ประเสริฐศรี. เจ้าหน้าที่งานประกันคุณภาพ. (15 กุมภาพันธ์ 2566). การดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียน. (รัฐยากรณ์ ทองโท, ผู้สัมภาษณ์).
- ณัฐพงศ์ พลมุข และจักรกฤษ โปตาพล. (2561). สภาพและปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต19. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 3(3), 363-376.
- ภัทรวรรณ คำแปล. (2565). *การประกันคุณภาพการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มยุรีย์ แพร่หลาย, ชญาพิมพ์ อุสาโห และวรรณิ แกมเกตุ. (2561). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก. *วารสารการบริหารและนวัตกรรมการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 1(1), 23-46.
- ลดาวลย์ ตั้งมั่น. (2561). การดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 จังหวัดปทุมธานี. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- วรพล ศีลาคม. ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนชุมพลโพธิ์พิสัย. (10 กุมภาพันธ์ 2566). การจัดระบบบริหารและสารสนเทศของโรงเรียน. (รัฐยากรณ์ ทองโท, ผู้สัมภาษณ์).
- วรรณภา นันทะแสง, ประคอง พลสิทธิ์, พิชรินทร์ อุทัยฉัตร, และประมวล อุ้นเรือน. (2564). การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานองบัวลำภูเขต 1. *JBER มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น*, 7(3), 277-290.
- วลิตพร จิโนทา. (2562). การเตรียมความพร้อมการประกันคุณภาพการศึกษาภายในรอบใหม่ (พ.ศ.2557-2561) ระดับหลักสูตรและระดับคณะ ภาควิชาหน่วยงาน/คณะที่จัดการเรียนการสอน ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์ลำปาง. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม*, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์ลำปาง.
- วิทยา ศรีวิเศษ. รองผู้อำนวยการโรงเรียนชุมพลโพธิ์พิสัย. (15 กุมภาพันธ์ 2566). ด้านการจัดระบบบริหารและสารสนเทศของโรงเรียน. (รัฐยากรณ์ ทองโท, ผู้สัมภาษณ์).
- สิทธิชัย สอนสุگی. (2565). *การประกันคุณภาพการศึกษา*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัย ขอนแก่น.
- สุภาพรรณ หลงทะเล. (2561). การศึกษาแนวทางส่งเสริมการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาด้านการดำเนินการของครู สพม. 31. *วารสารดุสิตบัณฑิตสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง*, 8(1), 135-149. สุภาวดี ผาตะเนตร. รองผู้อำนวยการโรงเรียนชุมพลโพธิ์พิสัย. (15 กุมภาพันธ์ 2566). การดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียน. (รัฐยากรณ์ ทองโท, ผู้สัมภาษณ์).

- สลั บ หัตถ์คำหมี น. รองผู้อำนวยการโรงเรียนชุมพลโพธิ์พิสัย (17 กุมภาพันธ์ 2566). การประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพภายในโรงเรียน. (รัฐยากรณ์ ทองโท, ผู้สัมภาษณ์).
- อารีรัตน์ วานิช. เจ้าหน้าที่งานประกันคุณภาพ. (15 กุมภาพันธ์ 2566). การส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง. (รัฐยากรณ์ ทองโท, ผู้สัมภาษณ์).
- อชรา สุวรรณรอด. หัวหน้ากลุ่มสาระการงานอาชีพ. (17 กุมภาพันธ์ 2566). การประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพภายในโรงเรียน. (รัฐยากรณ์ ทองโท, ผู้สัมภาษณ์).
- อนุชาติ ทองจบ. หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สุขพลศึกษา. (15 กุมภาพันธ์ 2566). การติดตามผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา. (รัฐยากรณ์ ทองโท, ผู้สัมภาษณ์).
- อินทิพร จิรฐานิต. หัวหน้าฝ่ายงานประกันคุณภาพ. (15 กุมภาพันธ์ 2566). การติดตามผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา. (รัฐยากรณ์ ทองโท, ผู้สัมภาษณ์).
- Lucander & Christersson. (2020). Engagement for quality development in higher education: a process for quality assurance of assessment. Routledge Taylor & Francis Group ROUTLEDGE. *QUALITY IN HIGHER EDUCATION*, 26(2), 135 – 155.
- Phumphakawat Phumphongkhochasorn. (2020). EDUCATIONAL QUALITY ASSURANCE AND SCHOOL MANAGEMENT STANDARDS ACCORDING TO INTERNATIONAL. *Asia Pacific Journal of Religions and Cultures*, 4(2), 108–123.

สวัสดิการของสังคมผู้สูงอายุกับสิทธิตามกฎหมาย*

WELFARE OF THE ELDERLY SOCIETY AND LEGAL RIGHTS

เพิ่ม หลวงแก้ว

Pherm Luangkaew

ฉัตรชัย รือหาร

Chatchai Ruehan

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

Khon Kaen University, Nong Khai Campus, Thailand.

E-mail: pherm.laung@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสวัสดิการของสังคมผู้สูงอายุและสิทธิตามกฎหมาย โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบสวัสดิการของสังคมผู้สูงอายุและสิทธิตามกฎหมาย และศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหากฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและสวัสดิการของสังคมผู้สูงอายุ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีดำเนินการวิจัยโดยศึกษาจากเอกสารและรายงานทางวิชาการ

การวิจัยพบว่า สิทธิผู้สูงอายุได้รับการรับรองและคุ้มครองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึง ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2560 แต่ยังไม่มีความหมายที่บัญญัติรับรองสวัสดิการและสิทธิของผู้สูงอายุไว้อย่างชัดเจน จึงเสนอว่า ควรมีรูปแบบและการจัดองค์กรในการบังคับใช้กฎหมาย โดยการแก้ไขปัญหามาตรการและการใช้งบประมาณให้เพียงพอ กำหนดนโยบายในการจัดสวัสดิการและสิทธิแก่ผู้สูงอายุที่ชัดเจน ให้เกิดความหลากหลายและเหมาะสมแก่ผู้สูงอายุที่มีพื้นฐานแตกต่างกัน จัดกลุ่มผู้สูงอายุเป็นประเภทที่ไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และประเภทที่มีรายได้เพียงพอ กำหนดเป็นนโยบายแห่งชาติ จัดตั้งองค์กรกำกับดูแลในระดับชาติและท้องถิ่น โดยกำหนดสิทธิประโยชน์ให้แก่ผู้สูงอายุอย่างชัดเจน และไม่ก่อให้เกิดปัญหาในการตีความอันจะเป็นผลเสียต่อผู้สูงอายุ และกระจายอำนาจงานด้านสวัสดิการผู้สูงอายุจากราชการส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่น เช่นเดียวกับสหราชอาณาจักร สวีเดน และญี่ปุ่น รวมทั้งปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 โดยกำหนดให้มีการประกันการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวและดูแลผู้สูงอายุ ณ ที่อยู่อาศัย การคุ้มครองแรงงานผู้สูงอายุที่แตกต่างจากการคุ้มครองแรงงานทั่วไป การจัดสรรงบประมาณให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรง และการจัดงบประมาณสนับสนุนในการรวมตัวจัดตั้งองค์กร กลุ่ม หรือชมรมของผู้สูงอายุ อย่างเพียงพอ

คำสำคัญ: สังคมผู้สูงอายุ, สวัสดิการ, สิทธิ, เบี้ยยังชีพ

Abstract

This research aims to examine the well-being and legal rights of elderly individuals in society. This will be accomplished through a comparative analysis of their welfare and legal rights, along with an examination of preventative measures and solutions to legal issues of the elderly. The research will be qualitative and will involve analyzing academic reports and documents.

According to this research, the constitutional law and The Act on the Elderly, B.E. 2546 (2003 A.D.), with the amendments to the 3rd edition of 2017, are responsible for protecting the rights of elderly individuals. However, there is no existing legislation that ensures their welfare and rights. To address this, it is recommended that a form and organization be established to enforce the law, along with appropriate allocation and utilization of the budget. Clear policies should be created to provide welfare and rights to the elderly, with variations to cater to their diverse needs. Categorizing elderly people based on their income and setting it as a national policy is also suggested. Additionally, national and local regulatory organizations should be established to oversee the implementation of these policies. The benefits for the elderly should be specified and the interpretation of the law should not be detrimental to them. To decentralize the welfare of the elderly, it will be transferred from the central government to the local government, following the example of England, Sweden, and Japan. This approach will include amending The Act on the Elderly, B.E. 2546 (2003 A.D.). Furthermore, there will be a requirement for insurance for long-term care of the elderly and residential care, which will protect elderly workers, unlike general labor protection. The budget allocation will be made directly to the local administrative organizations to support the establishment of organizations, groups, or clubs for the elderly.

Keywords: elderly society, welfare, rights, living allowance

บทนำ

ผู้สูงอายุ (The elderly) คือ บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย (พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 3) โดยผู้สูงอายุแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วงวัย คือ ผู้สูงอายุวัยต้น (อายุเกิน 60-69 ปี) ผู้สูงอายุวัยกลาง (อายุ 70-79 ปี) และผู้สูงอายุวัยปลาย (อายุ 80 ปีขึ้นไป) (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566) เมื่อปี พ.ศ. 2548 ประเทศไทยมีสัดส่วนของประชากรที่มีอายุเกิน 60 ปี สูงถึงร้อยละ 10 ของประเทศ (ราชพงศ์ โนดไธสง, 2566) ซึ่งถือว่าประเทศไทยเริ่มเป็น “สังคมที่ก้าวเข้าสู่

การเป็นสังคมผู้สูงอายุ” (Aging society) ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา และเมื่อปี พ.ศ. 2564 สัดส่วนประชากรไทยที่มีอายุเกิน 60 ปี มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 20 ของประเทศ ซึ่งมีผลว่าประเทศไทยได้เข้าสู่การเป็น “สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์” (Complete aged society) และอีกเพียง 10 ปี คือ ในปี พ.ศ. 2574 ประเทศไทยจะมีประชากรที่มีอายุเกิน 60 ปีในสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด ในเวลานั้นประเทศไทยก็จะเข้าสู่การเป็น “สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด” (Super aged society) (เทวัญ อุทัยวัฒน์, 2566) ประเทศไทยได้เตรียมการรับสถานการณ์การเป็นสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 39 ปีมาแล้ว โดยประกาศแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับแรกเพื่อใช้เป็นแผนหลักในการดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2546 ได้ออกกฎหมายรับรองและคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุ คือ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 (ราชกิจจานุเบกษา, 2546) จึงสรุปได้ว่า ประเทศไทยได้ดำเนินการเกี่ยวกับผู้สูงอายุมาเป็นเวลานานถึงสี่ทศวรรษมาแล้ว ซึ่งเกิดจากคำถามว่า การดำเนินการของประเทศไทยในเรื่องนี้เป็นการดำเนินการตามแนวทางที่ถูกต้องหรือไม่ สอดคล้องกับหลักการและวิธีการดำเนินการในระดับสากลหรือไม่ สามารถป้องกัน แก้ไข บรรเทา และเยียวยาปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทยได้หรือไม่ เพียงใด และควรมีการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร

ปัจจุบันประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 48 วรรคสอง กำหนดให้บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ จึงได้มีพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2553 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2560 ที่เป็นกฎหมายให้การรับรองสิทธิของผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะ อันเป็นผลเกิดจากรัฐธรรมนูญ ที่บัญญัติให้ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ และให้บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับสวัสดิการสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรี และความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ อีกทั้ง รัฐบาลยังมีนโยบายและมาตรการในการดูแลผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย โดยการให้เงินช่วยเหลือเพื่อการยังชีพแก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย เพื่อให้ได้รับสวัสดิการที่จำเป็น และกองทุนผู้สูงอายุยังมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นทุนใช้จ่ายเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำเนินการในเรื่องดังกล่าวด้วย (ราชกิจจานุเบกษา, 2546)

กรมกิจการผู้สูงอายุ ระบุว่า ประเทศไทยเริ่มเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์” (Complete aged society) ในปี พ.ศ. 2564 (20%) และจะเข้าสู่ภาวะ “สังคมสูงวัยระดับสุดยอด” (Super aged society) ในปี พ.ศ. 2578 โดยคาดว่าจะมีประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นร้อยละ 28 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ซึ่ง “ปัญหาผู้สูงอายุ” เป็นปัญหาที่สังคมให้ความสำคัญและสนใจที่ทุกคนทั่วโลกให้การยอมรับและเป็นปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน โดยกำหนดไว้เป็น “วาระแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2561” (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2566) นอกเหนือจากเรื่อง ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม อีกทั้งครอบคลุมไม่สามารถดูแลเอาใจใส่เท่าที่ควร ซึ่งผู้สูงอายุต้องการของปัจจัยขั้นพื้นฐานเพิ่มขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต ด้านที่อยู่อาศัย และการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพ ตลอดจนความ

มั่นคงทางเศรษฐกิจในช่วงชราภาพ และการเสื่อมสภาพของอวัยวะในร่างกาย รวมทั้งภาวะทุพพลภาพมีสัดส่วนสูงขึ้น ทำให้ความต้องการด้านการรักษาพยาบาลที่ครอบคลุมการรักษาเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ซึ่งผู้สูงอายุจะต้องได้รับสวัสดิการสังคมจากรัฐหรือจากภาคส่วนอื่น ๆ ที่ครอบคลุมคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยประเทศไทยได้มีการบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ และส่งเสริมผู้สูงอายุอยู่ในกฎหมายหลายฉบับ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศและพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึง ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2560 ซึ่งได้มีการบัญญัติด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสวัสดิการและความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุ ทั้งรัฐบาลยังมีการกำหนดนโยบายในเรื่องการดูแลผู้สูงอายุด้านสาธารณสุขและสวัสดิการสังคมด้านต่าง ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุ และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต โดยมีตัวชี้วัดความสำเร็จ คือ การที่ผู้สูงอายุได้อยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ปลอดภัย มีสุขภาพและสุขภาวะที่ดี ผู้สูงอายุและครอบครัวมีสุขภาพชีวิตที่ดีและมีทักษะพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์

นอกจากนี้ ทางภาครัฐยังได้ออกมาตรการรับมือในด้านต่าง ๆ เช่น การลดภาษีนิติบุคคลให้แก่สถานประกอบการที่มีการจ้างงาน ผู้สูงอายุ การให้สินเชื่อที่อยู่อาศัยแก่ผู้สูงอายุ (Reverse Mortgage) และการให้เบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม การรับรู้และเข้าถึงสวัสดิการที่พึงจะได้รับในพื้นที่โดยเฉพาะผู้สูงอายุในชุมชนยังไม่ทั่วถึง (ประสาน บุญโสภณ และคณะ, 2564) และเป็นธรรมแก่ผู้สูงอายุเท่าที่ควร จึงจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลเพื่อหาแนวทางและมาตรการทางกฎหมายแก้ไขกฎหมายซึ่งเป็นกลไกสำคัญของรัฐที่นำไปใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาและวางระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนและบริหารประเทศ และถึงแม้ว่าจะมีบทบัญญัติของกฎหมายวางหลักไว้บ้างก็ไม่ได้เอื้อประโยชน์แก่ผู้สูงอายุได้อย่างเท่าเทียมกัน และยังไม่มีการให้ความคุ้มครองแก่ผู้สูงอายุได้ดีเท่าที่ควร (ประสาน บุญโสภณ และคณะ, 2564) ดังนั้น จึงมีประเด็นปัญหาที่น่าจะศึกษาว่าสวัสดิการของสังคมผู้สูงอายุและสิทธิตามกฎหมายของไทยมีการรับรองหรือคุ้มครองหรือไม่ เพื่อจะได้ทราบถึงความต้องการที่แท้จริงของสังคมผู้สูงอายุในพื้นที่เป็นแนวทางข้อมูลในการตัดสินใจโดยมีประเด็นวิจัยว่า

- 1) การรับรองและคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายของผู้สูงอายุมีอะไร และควรมีแนวทางการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายอย่างไรบ้าง
- 2) สวัสดิการและสิทธิตามกฎหมายของสังคมผู้สูงอายุที่จะได้รับจากรัฐมีอะไรบ้าง
- 3) การดำเนินงานเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนต่อสิทธิและประโยชน์ของผู้สูงอายุที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้นควรมีแนวทางอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสวัสดิการของสังคมผู้สูงอายุกับสิทธิตามกฎหมาย
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบสวัสดิการในสังคมผู้สูงอายุกับสิทธิตามกฎหมาย

3. เพื่อศึกษากฎหมายมาใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหเกี่ยวกับสวัสดิการของสังคมผู้สูงอายุกับสิทธิตามกฎหมายในประเทศไทย

วิธีดำเนินการศึกษา

งานวิจัยนี้ เป็นการศึกษาเอกสาร ข้อมูล รายงาน เพื่อให้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชน ความเสมอภาคเท่าเทียมกันในการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้สูงอายุในทางกฎหมาย และศึกษากฎหมายไทยและต่างประเทศเกี่ยวกับสวัสดิการผู้สูงอายุ ซึ่งมีรูปแบบของการปกครองประเทศที่คล้ายกัน เพื่อให้ทราบรูปแบบ แนวคิด ในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ตลอดจนวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา นำไปสรุปผลการศึกษาและเสนอแนะแนวทางและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการในสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย

ผลการวิจัย

จากการวิจัยปรากฏว่า มีแนวคิด ทฤษฎี และมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุ ที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทย ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและสวัสดิการผู้สูงอายุ

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับสังคมผู้สูงอายุ

ประเทศไทยอยู่ในช่วงการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Complete aged society) โดยจากข้อมูลของ United Nations World Population Ageing พบว่า หลังจากปี พ.ศ. 2552 เป็นต้นมา ประชากรที่อยู่ในวัยเด็กและผู้สูงอายุจะมีจำนวนมากกว่าประชากรในวัยแรงงาน และในปี พ.ศ. 2560 ประชากรเด็กเริ่มน้อยกว่าผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นผลมาจากการลดภาวะเจริญพันธุ์อย่างรวดเร็ว และระดับการตายลดลงอย่างต่อเนื่อง ทำให้จำนวนและสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น โดยประชากรไทยมีจำนวน 64.6 ล้านคน เป็นผู้สูงอายุมากถึง 9.6 ล้านคน คาดว่า ในปี พ.ศ. 2573 จะมีจำนวนผู้สูงอายุ 17.6 ล้านคน (ร้อยละ 26.3) และปี พ.ศ. 2583 จะมีจำนวนถึง 20.5 ล้านคน (ร้อยละ 32.1) ซึ่งหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ได้ร่วมกันดำเนินงานเพื่อคุ้มครอง ส่งเสริม และสนับสนุน สถานภาพ บทบาท และกิจกรรมของผู้สูงอายุ (กิตติสุดา กิตติศักดิ์กุล และเกียรติพร อำไพ, 2562)

สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) หมายถึง สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกันในอัตราเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 10 ขึ้นไป หรือมีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน ในอัตราเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 7 ขึ้นไป (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2566)

สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Complete aged society) หมายถึง สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน ในอัตราเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 20 ขึ้นไป หรือมีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป ที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน

ในอัตราเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 14 ขึ้นไป (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2566) องค์การสหประชาชาติ (United Nations : UN) ได้ให้นิยาม ผู้สูงอายุ (Older person) หมายถึง ประชากรทั้งเพศชายและหญิง ที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป (อังคินันท์ อินทรกำแหง, 2551)

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับความหมายคำที่เกี่ยวข้องกับงานสวัสดิการสังคม

ในปัจจุบัน มีคำที่เกี่ยวข้องกับงานสวัสดิการสังคมหลายคำ ซึ่งแต่ละคำจะมีความหมายในตัวเอง และมีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน ดังนี้

สวัสดิการสังคม (Social Welfare) หมายถึง ระบบการจัดบริการสังคม เพื่อป้องกันและแก้ไข ปัญหาสังคมและพัฒนาสังคม รวมทั้งการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมเพื่อให้ประชาชนสามารถ ดำรงชีวิตในสังคมได้ในระดับมาตรฐาน โดยบริการดังกล่าวจะต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานของ ประชาชน ให้ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิที่ประชาชนต้องได้รับ และเข้ามามีส่วนร่วมในระบบการจัดบริการทางสังคมในทุกระดับ (ราช กิจจานุเบกษา, 2546)

การประกันสังคม (Social Insurance) หมายถึง มาตรการหนึ่งในการจัดบริการสวัสดิการสังคม เพื่อคุ้มครองป้องกันประชาชนที่มีรายได้ประจำไม่ได้รับความเดือดร้อน เมื่อต้องสูญเสียรายได้ทั้งหมด หรือบางส่วนหรือมีรายได้ไม่เพียงพอแก่การเลี้ยงชีพ เพื่อให้มีหลักประกันด้านการดำรงชีวิตและความ เป็นอยู่ที่ดีขึ้น (จำลอง ศรีประสาธน์, 2566)

สิทธิประโยชน์ “ผู้สูงอายุ” สิทธิได้รับการบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่จัดไว้โดย ให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นพิเศษ ตามพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 มาตรา 3 และให้รวมถึงการบริการการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือกตามกฎหมายว่า ด้วยการประกอบโรคศิลปะ รวมทั้งมาตรา 5 ยังได้บัญญัติให้บุคคลทุกคนมีสิทธิได้รับการสาธารณสุข ที่มีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ ทำให้หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบ ต้องจัดบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่จัดไว้ โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็น กรณีพิเศษ (กิตติสุตา กิตติศักดิ์กุล และเกียรติพร อำไพ, 2562)

2. นโยบายด้านสวัสดิการและสิทธิตามกฎหมายของสังคมผู้สูงอายุไทย

จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทยมีกฎหมายและมีนโยบายเกี่ยวกับสวัสดิการและสิทธิของ ผู้สูงอายุทั้งรูปแบบของกฎหมายโดยเฉพาะ ซึ่งนับได้เป็นนโยบายสาธารณะในรูปแบบพระราชบัญญัติ และนโยบายของรัฐบาลแต่ละสมัย ซึ่งมีการกำหนดออกมาเป็นแผนผู้สูงอายุระดับชาติ ระดับกระทรวง ทบวงกรมกระทั่งถึงแผนผู้สูงอายุในระดับท้องถิ่น (กิตติสุตา กิตติศักดิ์กุล และเกียรติพร อำไพ, 2562)

2.1 สิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 27 วรรคสาม การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่น กำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทาง เศรษฐกิจหรือ สังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอัน ไม่ขัดต่อ

บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้ มาตรา 48 วรรคสอง บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปี และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ และมาตรา 71 วรรคสาม รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็กเยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาส ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม รวมทั้งให้การบำบัดฟื้นฟูและเยียวยาผู้ถูกระทำการดังกล่าว จากรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดได้กำหนดถึงแนวทางการปฏิบัติต่อบุคคลต่าง ๆ ตลอดจนสิทธิของอายุเกินหกสิบปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ

2.2 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 (และที่แก้ไขเพิ่มเติม) เกิดจากบทบัญญัติมาตรา 54 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่กำหนดเกี่ยวกับสิทธิของผู้สูงอายุไว้ และมีการแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2553 ตามบทบัญญัติมาตรา 53 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่กำหนดให้บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับสวัสดิการสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรี และความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2560 ที่กำหนดไว้เนื่องจากในปัจจุบันประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ รัฐบาลจึงมีนโยบายและมาตรการในการดูแลผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย โดยการให้เงินช่วยเหลือเพื่อการยังชีพแก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย เพื่อให้ได้รับสวัสดิการที่จำเป็น ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ เพื่อให้ได้กฎหมายที่ครอบคลุมทุกด้านสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อให้การดำเนินงานเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนต่อสิทธิและประโยชน์ของผู้สูงอายุ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ในฐานะที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งได้บัญญัติไว้ชัดเจนในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยในพระราชบัญญัติฉบับนี้ กำหนดให้บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย ถือเป็นผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) ด้านการแพทย์และสาธารณสุข เป็นการให้บริการที่จัดไว้ ให้ความสะดวกและรวดเร็วเป็นกรณีพิเศษ โดยจัดช่องทางพิเศษและมีเจ้าหน้าที่ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวก (มาตรา 11 (1))

2) ด้านการศึกษา การศาสนา และข้อมูลข่าวสาร เป็นการจัดศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนและให้มีหลักสูตรการศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง และมีการเผยแพร่กิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ เพื่อผู้สูงอายุ (มาตรา 11 (2))

3) ด้านการประกอบอาชีพ และฝึกอาชีพที่เหมาะสม โดยมีศูนย์กลางข้อมูลทางอาชีพและตำแหน่งงานสำหรับผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะที่สำนักงานจัดหางานทุกแห่ง (มาตรา 11 (3))

4) ด้านการพัฒนาตนเอง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และการรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน โดยการจัดกิจกรรมทางกีฬา นันทนาการ หรือการถ่ายทอดภูมิปัญญา (มาตรา 11 (4))

5) ด้านการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ และบริการสาธารณะอื่นๆ เป็นการจัดเจ้าหน้าที่เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุที่มาใช้บริการ จัดที่นั่งสำรองสำหรับผู้สูงอายุ และบริการรถวีลแชร์ (Wheelchair) (มาตรา 11 (5))

6) ด้านการลดหย่อนค่าโดยสาร และการอำนวยความสะดวกในการเดินทาง เป็นการให้ลดหย่อนค่าโดยสารและการอำนวยความสะดวกในการเดินทาง ไม่ว่าจะเป็นทางบก ทางอากาศ และทางน้ำ ทั้งนี้ สัดส่วนในการลดหย่อนค่าโดยสารและการอำนวยความสะดวกเป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่ผู้ให้บริการกำหนด (มาตรา 11 (6))

7) ด้านการยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ เช่น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ อุทยานประวัติศาสตร์ สถานที่ท่องเที่ยวในความรับผิดชอบขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ เป็นต้น (มาตรา 11 (7))

8) ด้านการช่วยเหลือผู้สูงอายุ ซึ่งได้รับอันตรายจากการทารุณกรรม หรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือถูกทอดทิ้ง (มาตรา 11 (8))

9) ด้านการให้คำแนะนำ ปรีกษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี และในการแก้ไขปัญหาครอบครัว ผู้สูงอายุจะได้รับการช่วยเหลือไม่เกินวงเงินครั้งละ 3,000 บาท ไม่เกิน 3 ครั้ง ต่อคน ต่อปี (มาตรา 11 (9))

10) ด้านการช่วยเหลือด้านที่พักอาศัย อาหารและเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง ผู้สูงอายุจะได้รับการช่วยเหลือไม่เกินวงเงินครั้งละ 3,000 บาท ไม่เกิน 3 ครั้ง ต่อคน ต่อปี (มาตรา 11 (10))

11) ด้านการช่วยเหลือเงินเบี้ยยังชีพ เป็นรายเดือนตลอดชีวิต โดยแบ่งตามอายุเป็นขั้นบันได ได้แก่ อายุ 60-69 ปี ได้รับ 600 บาท อายุ 70-79 ปี ได้รับ 700 บาท อายุ 80-89 ปี ได้รับ 800 บาท และอายุ 90 ปี ขึ้นไป ได้รับ 1,000 บาท (มาตรา 11 (11))

12) ด้านการสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี ผู้สูงอายุจะได้รับการช่วยเหลือรายละ 3,000 บาท โดยยื่นคำขอยภายใน 6 เดือน นับตั้งแต่วันที่ออกใบมรณะบัตร (มาตรา 11 (12))

13) การอื่นที่คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติกำหนด ได้แก่ การจัดบริการสถานที่ท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมกีฬาและนันทนาการ การจัดการเพื่ออำนวยความสะดวกด้านพิพิธภัณฑ์โบราณสถาน หอจดหมายเหตุแห่งชาติ (มาตรา 11 (13)) (ราชกิจจานุเบกษา, 2546)

2.3 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 เป็นแผนการพัฒนาประเทศที่กำหนดแนวทางการพัฒนาให้หน่วยงานของรัฐทุกภาคส่วนต้องทำตาม เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ประเทศไทยที่ว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” หรือเป็นคติพจน์ประจำชาติว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เพื่อสนองตอบต่อผลประโยชน์แห่งชาติ ซึ่งประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ทั้งนี้ งานด้านผู้สูงอายุมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านการ

พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม

2.4 นโยบายของรัฐบาลด้านผู้สูงอายุคณะรัฐมนตรี โดย พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้แถลงนโยบายต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2557 ที่ได้กำหนดนโยบายการบริหารราชการแผ่นดิน 11 ด้าน มีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ คือ นโยบายด้านที่ 3 การลดความเหลื่อมล้ำของสังคมและการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐ ดังนี้ ข้อที่ 3 ในระยะต่อไป จะพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคม (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2566)

3. ประเด็นท้าทายในการพัฒนาสวัสดิการในผู้สูงอายุ

ประเด็นด้านสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของกรมกิจการผู้สูงอายุ (2558) มี 5 ประเด็น ดังนี้

3.1 การสร้างหลักประกันรายได้ เพื่อการเตรียมความพร้อมและความมั่นคง ด้วยการส่งเสริมระบบการออมแห่งชาติ ให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในวัยทำงาน

3.2 การส่งเสริมและขยายโอกาสในการทำงานของผู้สูงอายุ โดยการส่งเสริมให้นำความสามารถและประสบการณ์ของผู้สูงอายุ มาเป็นส่วนหนึ่งของภาคการผลิต ภาคบริการ ภาควิชาการ

3.3 การสร้างและพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว เพื่อจัดบริการรองรับความต้องการการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว โดยมุ่งเน้นที่จะสร้างและพัฒนากลไกต่าง ๆ ที่มีอยู่ทั้งในระดับนโยบาย ระดับปฏิบัติ

3.4 การจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและปลอดภัยในที่สาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ โดยมุ่งสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักแก่สาธารณชน และหน่วยงานทุกภาคส่วน เพื่อให้คนทุกวัยสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกัน (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2553)

นอกจากนี้ จากการศึกษาการดำเนินงานเรื่องผู้สูงอายุในต่างประเทศบางประเทศ เช่น สหราชอาณาจักร สวีเดน ญี่ปุ่น พบว่า ในอดีต องค์กรปกครองท้องถิ่นในประเทศต่าง ๆ แทบจะไม่มีบทบาทใด ๆ ในการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้สูงอายุ ทำให้เกิดปัญหารุนแรงในการดูแลและให้บริการที่จำเป็นแก่ผู้สูงอายุ ทั้งสถานที่มีความไม่เพียงพอ และการขาดบริการดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน ซึ่งประเทศต่าง ๆ เหล่านี้ ได้มีการแก้ไขปรับปรุงจนกระทั่งในปัจจุบัน โดยได้มีการกระจายอำนาจและหน้าที่ในการดำเนินงานทุกเรื่อง เกี่ยวกับสวัสดิการและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จากรัฐบาลและหน่วยงานส่วนกลางของรัฐไปให้แก่องค์กรต่างๆ ของท้องถิ่น เช่น เทศบาล การเคหะของเมือง เป็นต้น รวมทั้งได้ออกกฎหมายประกันการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว และกำหนดให้การดูแลผู้สูงอายุเป็นบริการที่มีชุมชนเป็นฐาน โดยให้ทำการดูแลและรักษาผู้สูงอายุ ณ ที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของครอบครัวไปสู่ประชาชนทุกคนในสังคม โดยการแก้ไขปรับปรุงกระบวนการคุ้มครอง สิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุในประเทศต่าง ๆ ดังกล่าว ตั้งอยู่บนหลักการ 3 ประการ คือ การกระจายอำนาจและหน้าที่ในการดำเนินงานด้านสวัสดิการและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจากรัฐบาล และหน่วยงานส่วนกลางของรัฐไปให้แก่องค์กรต่าง ๆ ของท้องถิ่น การออกกฎหมายประกันการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว และการกำหนดให้การดูแลผู้สูงอายุ เป็นบริการที่มีชุมชนเป็นฐาน โดยให้ทำการดูแลและรักษาผู้สูงอายุ ณ ที่อยู่

อาศัยของผู้สูงอายุเอง ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตต่อไปได้อย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี และไม่เป็นภาระที่หนักเกินไปของลูกหลานและสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัว (ดวงใจ เขยชม และพรชัย เลื่อนฉวี, 2560) ประสพการณ์และการแก้ไขปัญหาของประเทศต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นตัวอย่างและแนวทางที่ดีสำหรับประเทศไทย ที่สมควรนำมาพิจารณาแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย และการปฏิบัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุไทย ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลดียิ่งขึ้นต่อไป

3.5 การเสริมสร้างขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลด้านคุณภาพชีวิตอย่างครอบคลุมทุกด้าน

อภิปรายผล

จากการวิจัยครั้งนี้ มีปัจจัยหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิและการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุ กล่าวคือ ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุสูงสุด คือ รายได้ เนื่องจากการมีรายได้ที่แน่นอน มีส่วนช่วยให้ชีวิตความเป็นอยู่ในวัยสูงอายุดีขึ้น ดังนั้น ในการที่จะส่งเสริมหรือพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จึงควรตระหนักถึงการจัดสวัสดิการ การสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ที่มีแนวคิดในการสร้างหลักประกันในวัยสูงอายุ โดยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีหลักประกันที่มั่นคง มีสิทธิได้รับสวัสดิการและการบริการที่เหมาะสม ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ สวัสดิการการรักษาพยาบาล เป็นต้น (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2553) และสิทธิในการได้รับสวัสดิการนั้น จะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกไม่ถูกทอดทิ้ง ได้รับการเอาใจใส่จากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีรายได้เพียงพอต่อการยังชีพ ประกอบกับปัญญาผู้สูงอายุไทย กำหนดให้ผู้สูงอายุจะต้องได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี การพิทักษ์และคุ้มครองให้พ้นจากการถูกทอดทิ้งและละเมิดสิทธิ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ รวมทั้งได้อยู่กับครอบครัว ได้รับความเคารพรัก ความเข้าใจ ความเอื้ออาทร การดูแลเอาใจใส่ การยอมรับบทบาทของกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ตลอดจนมีสิทธิที่จะได้รับการเรียนรู้ในการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง หลักประกันและสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพอนามัยอย่างครบวงจรโดยเท่าเทียมกันจากรัฐ และการมีส่วนร่วมขององค์กรเอกชน ประชาชน สถาบันต่าง ๆ ในสังคม (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2566) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของภัทรพงษ์ เกตุคล้าย และวิทัศน์ จันทรโพธิ์ศรี ที่พบว่า การจัดสวัสดิการเบี้ยยังชีพให้กับผู้สูงอายุ เป็นผลทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกได้ถึง การได้รับความเอาใจใส่มากขึ้น รู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญ ทำให้ตนเองมีเงินใช้เพื่อยังชีพ สามารถนำไปใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน เช่น การซื้ออาหารรับประทาน การทำบุญ บริจาค ทำให้รู้สึกมีคุณค่าในตนเองนอกจากด้านรายได้ รวมทั้งการมีโรคประจำตัว และสุขภาพร่างกาย เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เนื่องจากองค์ประกอบด้านสุขภาพเป็น 1 ใน 3 องค์ประกอบหลัก ตามแนวคิดสภาวะพลัดพรากขององค์การอนามัยโลก ที่ทำให้ผู้สูงอายุมีสภาวะ

สามารถพึ่งตนเองได้ รวมถึงช่วยลดภาระพึ่งพิงของครอบครัวและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับมิติภาวะสุขภาพ (ภัทรพงษ์ เกตุคล้าย และวิทัศน์ จันทรโพศรี, 2555)

รัฐบาลไทยเริ่มมีนโยบายรองรับสถานการณ์การเป็นสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 โดยได้ประกาศแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับแรก (พ.ศ. 2525-2544) เมื่อปี พ.ศ. 2525 และต่อมาได้ประกาศแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) เมื่อปี พ.ศ. 2545 แผนผู้สูงอายุแห่งชาติกำหนดให้หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ของรัฐ จัดทำและดำเนินการโครงการต่าง ๆ เพื่อรองรับสถานการณ์การเป็นสังคมผู้สูงอายุ และเมื่อปี พ.ศ. 2546 รัฐสภาไทยก็ได้ตราพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ขึ้นใช้บังคับ เพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ แสดงถึงนโยบายของประเทศไทยในเรื่องผู้สูงอายุ มีบทบัญญัติและข้อกำหนดต่าง ๆ เกี่ยวกับการรับรองและคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุไว้อย่างครอบคลุมทุกด้าน และสอดคล้องกับหลักการขององค์การสหประชาชาติ ว่าด้วยสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุ แต่การปฏิบัติตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และแผนผู้สูงอายุแห่งชาติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุไทย ยังไม่เกิดประสิทธิผลเท่าที่ควร โดยในปัจจุบันองค์กรที่ดำเนินการเป็นหลักในเรื่องการคุ้มครอง ส่งเสริมและสนับสนุนสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุ มีเพียงคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ และกรมกิจการผู้สูงอายุกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เท่านั้น ถึงแม้เมื่อปี พ.ศ. 2553 รัฐบาลไทยได้ออกประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี กำหนดให้กระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ และหน่วยงานในสังกัด รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วประเทศ มีอำนาจและหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุนผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ตามที่พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 บัญญัติไว้ก็ตาม แต่กระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ ก็เพียงแค่ปฏิบัติตามภารกิจเรื่องนี้ ในฐานะเป็นงานรองที่มาเสริมงานหลักของแต่ละหน่วยงานเท่านั้น ผลงานในเรื่องการคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุไทย ที่ปรากฏออกมาส่วนมาก เป็นผลงานของกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งพอจะมีผลเป็นการคุ้มครองและช่วยเหลือผู้สูงอายุไทยได้บ้างเท่านั้น แต่ยังไม่เพียงพอและไม่ทั่วถึง โดยผู้สูงอายุไทยจำนวนมากในภูมิภาคต่าง ๆ ดำรงชีพอยู่ด้วยความยากลำบาก ประสบปัญหาต่าง ๆ ทั้งในเรื่องการเจ็บป่วย เป็นโรคเรื้อรังและการถูกระงับละเมิดโดยสมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุเอง ถึงแม้ว่ากรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ได้สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ จัดตั้งและดำเนินการระบบอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน แต่ยังมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ คือ มีผู้สูงอายุซึ่งเป็นคนป่วยติดเตียงจำนวนมากมาย แต่อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้านยังมีจำนวนน้อยและไม่เพียงพอ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ มีส่วนร่วมไม่มากในระบบอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้านเช่นเดียวกับสหราชอาณาจักร สวีเดน และญี่ปุ่น ซึ่งมีการกระจายอำนาจและหน้าที่ในการดำเนินงานด้านสวัสดิการและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จากรัฐบาลและหน่วยงานส่วนกลางของรัฐไปให้แก่องค์กรต่าง ๆ ของท้องถิ่น การออกกฎหมายประกันการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว และการกำหนดให้การดูแลผู้สูงอายุ เป็นบริการที่มีชุมชนเป็นฐาน โดยให้ทำการดูแลและรักษาผู้สูงอายุ ณ ที่อยู่

อาศัยของผู้สูงอายุเอง นอกจากนี้ แม้ว่ารัฐจะมีนโยบายกำหนดแผนงานทั้งในระยะยาวและระยะสั้นแล้ว แต่ยังมีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการบริหารจัดการและปัญหาอุปสรรคทางกฎหมาย คือ มาตรการทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองแรงงานผู้สูงอายุ ในปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองแรงงาน คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งมีบทบัญญัติในลักษณะ 6 จำแนกงาน โดยบทบัญญัติดังกล่าว เป็นบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองแรงงานทั่วไป แรงงานหญิง และแรงงานเด็ก ซึ่งยังไม่มีบทบัญญัติในการให้ความคุ้มครองแรงงานผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะ ประกอบกับพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ก็ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครอง ผู้สูงอายุเกี่ยวกับการจ้างงานไว้ โดยกฎหมายฉบับนี้มีสาระสำคัญหลักที่กำหนดให้ผู้สูงอายุ มีสิทธิได้รับความคุ้มครองในด้านต่าง ๆ เท่านั้น ซึ่งในแง่มุมมองของการให้ความคุ้มครองแรงงานผู้สูงอายุตามกฎหมายดังกล่าว ยังไม่เพียงพอต่อการให้ความคุ้มครองแรงงานผู้สูงอายุ เนื่องจากลักษณะเฉพาะของการจ้างแรงงานผู้สูงอายุ ในการให้ความคุ้มครองแรงงาน จะแตกต่างจากการให้ความคุ้มครองแรงงานทั่วไป เนื่องจากลักษณะการจ้างงานที่เกี่ยวกับอายุ ลักษณะ และปัญหาของงานและเวลาในการทำงาน จะมีความเป็นเฉพาะที่แตกต่างกันออกไป เช่น เจ็บป่วย ตามสัญญาจ้างที่เกี่ยวข้องกับอายุและระยะเวลาจ้าง หรือเจ็บป่วยและหลักเกณฑ์เกี่ยวกับลักษณะ ประเภท และสถานที่ในการทำงาน และเวลาในการทำงานของผู้สูงอายุ ที่จำเป็นจะต้องมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ ซึ่งอาจออกเป็นกฎหมายเฉพาะ เป็นพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานผู้สูงอายุ พ.ศ. ... หรือแก้ไขเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน หรือพระราชบัญญัติผู้สูงอายุที่บังคับใช้ในปัจจุบัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

รัฐบาลไทยมีนโยบายรองรับสังคมผู้สูงอายุ โดยมีแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ และมีพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับสิทธิต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งสอดคล้องกับหลักการขององค์การสหประชาชาติ ว่าด้วยสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุ แต่ในการคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุไทย ยังไม่เกิดประสิทธิผลเท่าที่ควร เพราะกระทรวง ทบวง กรม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ ได้ปฏิบัติในฐานะเป็นงานรองที่มาเสริมงานหลักของแต่ละหน่วยงานเท่านั้น ซึ่งการอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน ยังมีจำนวนน้อยและไม่เพียงพอ และไม่มีการระบบดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน เช่นเดียวกับ สหราชอาณาจักร สวีเดน และญี่ปุ่น ที่กระจายอำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับงานสวัสดิการและคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จากรัฐบาลส่วนกลางไปให้แก่องค์กรต่าง ๆ มีกฎหมายประกันการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว และมีการดูแลและรักษาผู้สูงอายุ ณ ที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ยังไม่มีบทบัญญัติคุ้มครองแรงงานผู้สูงอายุไว้เป็นการเฉพาะด้วย

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรปฏิรูประบบคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุ โดยให้ตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐานที่สำคัญ 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1) การกระจายอำนาจและหน้าที่ในการดำเนินงานด้านสวัสดิการและคุณภาพชีวิต สำหรับผู้สูงอายุจากรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ ไปเป็นอำนาจและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2) การออกกฎหมายประกันการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว และ

3) การกำหนดให้การดูแลผู้สูงอายุเป็นบริการที่มีชุมชนเป็นฐาน โดยให้ทำการดูแลและรักษาผู้สูงอายุ ณ ที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุเอง

2. ควรปฏิรูประบบกฎหมายเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุ ให้สอดคล้องกับภาวะสภาพสังคมและเศรษฐกิจในสถานการณ์การ เป็นสังคมผู้สูงอายุ ดังต่อไปนี้

1) แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 โดยกำหนดให้มีการคุ้มครองแรงงานผู้สูงอายุ แตกต่างจากการคุ้มครองแรงงานทั่วไป เช่น เงื่อนไข ตามสัญญาจ้างที่เกี่ยวข้องกับอายุและระยะเวลาจ้าง หรือเงื่อนไขและหลักเกณฑ์เกี่ยวกับลักษณะ ประเภท และสถานที่ในการทำงาน และเวลาในการทำงานของผู้สูงอายุ ที่จำเป็นจะต้องมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ

2) แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 โดยกำหนดให้รัฐจัดสรรเงินงบประมาณโดยตรงแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีจำนวนเพียงพอต่อการดำเนินงานด้านสวัสดิการและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

3) แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 โดยกำหนดให้รัฐจัดงบประมาณสนับสนุนการรวมตัวจัดตั้งองค์กร กลุ่ม หรือชมรม อย่างเพียงพอ ในการดำเนินงานด้านสวัสดิการและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และสามารถใช้จ่ายงบประมาณได้อย่างคล่องตัว

3. ควรมีรูปแบบและการจัดองค์กรในการบังคับใช้กฎหมายในประเทศไทย

4. รัฐควรเน้นถึงการแก้ไขปัญหาการจัดสรรและการใช้งบประมาณให้เพียงพอ กำหนดนโยบายในการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุในทิศทางที่ชัดเจน ให้เกิดความหลากหลายและเหมาะสมแก่ผู้สูงอายุที่มีพื้นฐานที่แตกต่างกันในแต่ละกลุ่ม

5. ควรจัดแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทที่ไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพหรือยากไร้ และประเภทที่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ โดยมีรูปแบบการจัดสวัสดิการที่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2558). *สิทธิและสวัสดิการผู้สูงอายุ*. เรียกใช้เมื่อ 30 ตุลาคม 2566 จาก <https://www.dop.go.th/th/benefits/3/765>

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2564). *สังคมผู้สูงอายุในปัจจุบันและเศรษฐกิจในประเทศไทย*. เรียกใช้เมื่อ 30 ตุลาคม 2566 จาก <https://www.dop.go.th/th/know/15/926>.

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2553). *สถานการณ์ผู้สูงอายุในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สารสนเทศและการสื่อสาร.
- กิตติสุตา กิตติศักดิ์กุล และเกียรติพร อำไพ. (2562). มาตรการคุ้มครองทางกฎหมายเรื่องการจ้างผู้สูงอายุในแรงงานกึ่งฝีมือและแรงงานไร้ฝีมือ. *วารสารรัฐศาสตร์*, 13 (30), 173-187.
- จำลอง ศรีประสารณ์. (2540). *การประกันสังคม*. เรียกใช้เมื่อ 30 ตุลาคม 2566 จาก <https://kb.hsri.or.th/dspace/bitstream/handle/11228/999>.
- ดวงใจ เชยชม และพรชัย เลื่อนนวี. (2560). มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 7(1), 207-227.
- เทวัญ อุทัยวัฒน์. (2563). *สังคมสูงวัยสู่อนาคตประเทศไทย*. เรียกใช้เมื่อ 5 ตุลาคม 2566 จาก <https://www.thaipost.net/main/detail/70965>.
- ประสาน บุญโสภณ และคณะ. (2564). กฎหมายและการปฏิบัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุไทย. *วารสารเกษมบัณฑิต*, 22 (1), 123-141.
- ภัทรพงษ์ เกตุคล้าย และวิทัศน์ จันทระโพศรี. (2555). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร. *วารสารสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 ขอนแก่น*, 19(2), 55-64.
- ภุชพงศ์ โนโตโธสง. (2561). *สถิติบอกอะไร ผู้สูงวัยปัจจุบันและอนาคต*. เรียกใช้เมื่อ 1 ตุลาคม 2566 จาก <https://www.posttoday.com/pr/547428>.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2546). *พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546*. เล่ม 120 ตอนที่ 130 ก หน้า 1 (31 ธันวาคม 2546).
- ราชกิจจานุเบกษา. (2546). *พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546*. เล่ม 120 ตอนที่ 94 ก หน้า 1 (1 ตุลาคม 2546).
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). *การสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2564*. เรียกใช้เมื่อ 1 ตุลาคม 2566 จาก https://www.catalog.nso.go.th/dataset/0704_01_0014.
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2557). *นโยบายของรัฐบาล (พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี)*. เรียกใช้เมื่อ 5 ตุลาคม 2566 จาก <https://www.eppo.go.th>.
- อังศินันท์ อินทรกำแหง. (2551). การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับความเครียดและการเผชิญความเครียดของคนไทย. ใน *รายงานวิจัย*. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

มาตรการทางกฎหมายในการกำกับดูแลยานพาหนะไฟฟ้าขนาดเล็ก
ในประเทศไทย กรณีศึกษาเฉพาะสกูตเตอร์ไฟฟ้า*

LEGAL MEASURES REGULATING SMALL ELECTRIC VEHICLES
IN THAILAND: A CASE STUDY SPECIFIC TO ELECTRIC SCOOTERS

ธรรณธร พะกะยะ

Tanyarot Pakaya

อัครพร สีหวัฒนา

Acharaporn Seehawattana

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

Khon Kaen University Nongkhai Campus, Thailand.

E-mail: Tanyarot_p@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาหลักการ แนวคิดทางกฎหมายในการกำกับดูแลการใช้ยานพาหนะไฟฟ้าขนาดเล็กประเภทสกูตเตอร์ไฟฟ้า 2. ศึกษามาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศในการกำกับดูแลการใช้ยานพาหนะไฟฟ้าขนาดเล็กประเภทสกูตเตอร์ไฟฟ้า 3. เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหหรืออุปสรรคทางกฎหมายในการกำกับดูแลการใช้ยานพาหนะไฟฟ้าขนาดเล็กประเภทสกูตเตอร์ไฟฟ้าของประเทศไทย โดยวิธีวิจัยเอกสารทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ จากแหล่งข้อมูลที่สำคัญ ประกอบด้วยหนังสือ ตำรา บทความ วารสาร วิทยานิพนธ์ ควบทกฎหมาย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำเสนอเป็นรายงานการวิจัยด้วยวิธีอภิปรายเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า กฎหมายไทยไม่ได้กำหนดคำนิยามของสกูตเตอร์ไฟฟ้าหรือกำหนดสถานะทางกฎหมาย รวมทั้งการกำหนดพื้นที่ขับขี่สกูตเตอร์ไฟฟ้า จึงทำให้การใช้สกูตเตอร์ไฟฟ้าในปัจจุบันเกิดความไม่ชัดเจนในการใช้สกูตเตอร์ไฟฟ้า และเป็นอุปสรรคต่อการกำกับดูแลของภาครัฐ ซึ่งจากการศึกษามาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ เช่น ประเทศสิงคโปร์ มีการให้คำนิยามสกูตเตอร์ไฟฟ้าและมีสถานะทางกฎหมายที่ชัดเจนและกำหนดพื้นที่การใช้ขับขี่ และประเทศสหรัฐอเมริกาในรัฐนิวยอร์ก มีการให้คำนิยามสกูตเตอร์ไฟฟ้าและมีการกำหนดพื้นที่การใช้สกูตเตอร์ไฟฟ้าให้ขับขี่บนเลนจักรยานและบนถนน ซึ่งมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ มีหลักโดยคำนึงถึงผู้ใช้รถใช้ถนนที่มียานพาหนะ

* Received: 9 October 2023; Revised: 23 November 2023; Accepted: 28 November 2023

รูปแบบใหม่เพิ่มขึ้น ดังนั้นแล้ว เพื่อให้เกิดแนวทางที่เหมาะสมในการใช้สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าในที่สาธารณะของประเทศไทย จึงต้องกำหนดค่านิยามสกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าให้มีสถานะทางกฎหมายเพื่อการกำกับดูแลการใช้สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าของประเทศไทยต่อไป

คำสำคัญ: สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้า, พ.ร.บ.รถยนต์, การจราจร

Abstract

This research article aims to study: 1. To study the principles and Legal concepts in regulating the use of small electric vehicles and type electric scooters. 2. To study legal measures of foreign countries in regulating the use of small electric vehicles, type electric scooters. 3. To analyze problems in regulating the use of small electric vehicles of Thailand's electric scooter type. 4. Suggest ways to solve problems or legal obstacles in regulating the use of small electric vehicles such as electric scooters in Thailand. By researching documents both within the country and abroad from important sources including books, textbooks, articles, journals, theses, legal texts, and related research. Presented as a research report using a descriptive discussion method.

The results of the study found that Thai law does not define an electric scooter. Determination of legal status Including the designation of areas for using electric scooters makes the use of electric scooters at present unclear and an obstacle for government supervision. From studying legal measures of foreign countries such as Singapore has a definition for electric scooters and determines their appropriate use areas. In the United States, the state of New York has defined electric scooters and designated areas for using electric scooters in bicycle lanes. Legal measures in foreign countries are based on the consideration of road users. Therefore, to create an appropriate approach for Thailand, it is necessary to determine the definition and legal status for regulating electric scooters in Thailand.

Keywords: Electric Scooter, Land Transport, Traffic

บทนำ

เนื่องจากยานพาหนะไฟฟ้าขนาดเล็กประเภทสกู๊ตเตอร์ไฟฟ้า มีการพัฒนาโดยใช้พลังงานที่สะสมในรูปของแบตเตอรี่ ซึ่งสกู๊ตเตอร์ไฟฟ้ามีขนาดที่กะทัดรัดและใช้งานได้ง่าย จึงทำให้ภาครัฐต้องมีมาตรการให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของยานพาหนะใหม่ ๆ ประกอบกับปัญหามลภาวะทางสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อโลกที่มาจากตัวการสำคัญคือ “ก๊าซเรือนกระจก” อันประกอบไปด้วย “ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์” หรือ CO_2 มีปริมาณสะสมในชั้นบรรยากาศโลกสูงขึ้น ทำให้สภาพอากาศเสียหายอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นเหตุให้นานาชาติเริ่มให้ความสำคัญพร้อมกับตระหนักถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดนโยบายของรัฐ และมาตรการทางกฎหมายต่าง ๆ และอุตสาหกรรมยานยนต์ถือเป็นตัวการสำคัญในการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ CO_2 ซึ่งมีการคาดการณ์สัดส่วนของเชื้อเพลิงจากฟอสซิลที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง รวมถึงความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่ทำให้อุตสาหกรรมยานยนต์มีการเปลี่ยนแปลง นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 21 ความสนใจในยานยนต์และการมองหาเชื้อเพลิงทางเลือกอื่น ทำให้รถยนต์ไฟฟ้านั้นกลายมาเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญของวงการยานยนต์ (นิชชา บุรณสิงห์, 2565)

สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้า (Electric scooter) เป็นยานพาหนะที่ใช้พลังงานไฟฟ้าที่สะสมอยู่ในรูปของแบตเตอรี่และมีราคาที่ไม่สูง โดยใช้พลังงานไฟฟ้าได้อย่างคุ้มค่าและรวดเร็ว อีกทั้งยังเป็นการลดมลพิษและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมด้วย จึงทำให้สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าเป็นที่นิยมเพิ่มขึ้น และยังเป็นยานพาหนะที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยมีการออกแบบยานพาหนะให้มีลักษณะที่ทันสมัยและมีขนาดกะทัดรัดแต่อย่างไรก็ตาม สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้ายังไม่มีมีการให้คำนิยามและสถานะทางกฎหมายไทย รวมถึงไม่มีมาตรการในการกำกับดูแลการใช้สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้า แม้ว่าภาครัฐผลักดันและเตรียมมาตรการสนับสนุนรถยนต์ไฟฟ้าให้ได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีก็ตาม (นิชชา บุรณสิงห์, 2565) แต่สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าที่มีการซื้อขายในท้องตลาดกลับไม่มีมาตรการการกำกับดูแลให้มีความเหมาะสม จึงทำให้เกิดปัญหาในการใช้สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าในพื้นที่ถนนสาธารณะ

ด้วยความก้าวหน้าของสกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าเป็นที่นิยมมากขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่กฎหมายของไทยยังไม่ครอบคลุมไปถึงสกู๊ตเตอร์ไฟฟ้า ไม่ว่าจะเป็นการกำกับดูแลหรือรับรองการใช้ ซึ่งยานพาหนะไฟฟ้าดังกล่าวถูกมองว่ามีประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม จึงทำให้ผู้ใช้ผู้ขับขี่บนถนนสาธารณะหรือบนทางเท้าเพิ่มขึ้น เนื่องจากเข้าใจว่าสามารถใช้ขับขี่บนทางสาธารณะได้ ทำให้ไม่มีความชัดเจนของคำนิยามและสถานะทางกฎหมายของสกู๊ตเตอร์ไฟฟ้า และการจำแนกประเภทตามกฎหมายของประเทศไทย รวมถึงมาตรการในการกำกับดูแลการใช้สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้า และทำให้เกิดประเด็นปัญหากับคำถามใหม่

เกี่ยวกับกฎหมายและโครงสร้างพื้นฐานที่เรามีอยู่ของประเภทยานพาหนะไฟฟ้าต่าง ๆ ในประเทศไทย ซึ่งกฎหมายของประเทศสิงคโปร์เกี่ยวกับยานพาหนะเคลื่อนที่ (Active Mobility Act) : AMA หรือกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาในรัฐนิวยอร์ก (Vehicle & Traffic) : VAT มีการกำหนดค่านิยามและสถานะทางกฎหมายของสกูตเตอร์ไฟฟ้าและพื้นที่ในการใช้สกูตเตอร์ไฟฟ้าอย่างชัดเจน เพื่อช่วยลดอันตรายต่อผู้ใช้รถใช้ถนน และผู้ใช้ทางเท้าในการใช้พื้นที่สาธารณะร่วมกัน และเป็นการสนับสนุนประโยชน์ของสกูตเตอร์ไฟฟ้าในการส่งเสริมนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางเลือกใหม่ ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ และการคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมที่มีทรัพยากรอย่างจำกัด ซึ่งในขณะที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ COVID-19 ก่อความโกลาหลให้กับชีวิตประจำวันของผู้คนไปทั่วโลก ทำให้หลายสิ่งหลายอย่างกำลังเปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งวิธีการเดินทางด้วย ซึ่งสถาบันเพื่อนโยบายการขนส่งและการพัฒนา (Institute for Transportation and Development Policy – ITDP) ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้พัฒนาคำนิยามสำหรับไมโครโมบิลิตี้ (Micromobility) ขึ้นมา และพยายามช่วยเมืองต่าง ๆ จัดทำโครงสร้างพื้นฐานให้สนับสนุนการเดินทางทุกรูปแบบ ให้เป็นการส่งเสริมกันได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งไมโครโมบิลิตี้ (Micromobility) เป็นคำศัพท์คำหนึ่งที่ใช้กันเฉพาะหมุ่คนผังเมืองนักวางแผนที่เป็นการเดินทางโดยอุปกรณ์น้ำหนักเบา ใช้พลังงานของคนหรือพลังงานไฟฟ้า (มูลนิธิสถาบันการเดินทางและจักรยานไทย, 2566)

ไมโครโมบิลิตี้ (Micromobility) หมายถึง อุปกรณ์ขนาดเล็ก น้ำหนักเบาที่เดินทางได้ด้วยความเร็ว โดยทั่วไปไม่เกิน 25 กิโลเมตรต่อชั่วโมง (15 ไมล์ต่อชั่วโมง) โดยไมโครโมบิลิตี้มีลักษณะใช้แรงคนหรือพลังงานไฟฟ้า โดยทั่วไปมีความเร็วต่ำ (ความเร็วสูงสุด 25 กิโลเมตรต่อชั่วโมง) หรือบางครั้งมีความเร็วปานกลาง (ความเร็วสูงสุด 45 กิโลเมตรต่อชั่วโมง) การเดินไมโครโมบิลิตี้เพิ่มการเข้าถึงขนส่งสาธารณะ (Micromobility increases access to public transportation) ใช้แทนรถยนต์สำหรับการเดินทางระยะสั้น (มูลนิธิสถาบันการเดินทางและจักรยานไทย, 2566) ทั้งนี้ สกูตเตอร์ไฟฟ้าถือเป็นยานพาหนะที่สามารถใช้ในการเดินทางแบบไมโครโมบิลิตี้ได้ เพื่อการพัฒนาเมืองได้อย่างเหมาะสม

การใช้รถยนต์ในเขตที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น เช่น กรุงเทพมหานคร ทำให้มีปริมาณการใช้รถยนต์อย่างหนาแน่นเช่นกัน ย่อมได้รับผลกระทบตอสสิ่งแวดล้อมทางอากาศอย่างมาก สกูตเตอร์ไฟฟ้าอาจเป็นตัวเลือกหนึ่งในการช่วยลดมลพิษและเพิ่มความสะดวกในการเดินทางในเมืองใหญ่ ด้วยเวลาอันจำกัดได้ดี และลดปริมาณรถยนต์บนท้องถนนได้ส่วนหนึ่งในพื้นที่เส้นทางตามตรอกซอก

ชอย และลดความหนาแน่นของการจราจรที่ประเทศไทยจะสามารถพัฒนารูปแบบการเดินทางในเมืองใหญ่ ซึ่งสวิตเตอร์ไฟฟ้าสามารถสนับสนุนการเดินทางขนส่งมวลชนเพื่อพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนได้

ด้วยเหตุนี้ สวิตเตอร์ไฟฟ้าจึงมีแนวโน้มเป็นที่นิยมในประเทศไทย ซึ่งจะเห็นได้จากการใช้บนทางเท้าและบนท้องถนนมากขึ้น แต่ประเทศไทยไม่ได้มีมาตรการทางกฎหมายหรือกฎระเบียบใดในการกำกับดูแลการใช้ การขับขี่และไม่มีคำนิยามถึงคำว่า สวิตเตอร์ไฟฟ้า ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และพระราชบัญญัติการจราจรทางบก พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และเมื่อพิจารณาแล้วจึงต้องมีมาตรการและหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนสำหรับสวิตเตอร์ไฟฟ้า เพื่อให้มีแนวทางในการปฏิบัติตาม ระเบียบกฎหมายและการกำกับดูแลของภาครัฐอย่างถูกต้อง

ดังนั้น งานวิจัยฉบับนี้จึงศึกษาหลักการ แนวคิดทางกฎหมายในการกำกับดูแลการใช้สวิตเตอร์ไฟฟ้า มาตรการทางกฎหมายต่างประเทศของสวิตเตอร์ไฟฟ้า และวิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหหรืออุปสรรคทางกฎหมายในการกำกับดูแลสวิตเตอร์ไฟฟ้าในประเทศไทย เพื่อให้มีคำนิยามและสถานะทางกฎหมาย อันนำไปสู่การเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายในการกำกับดูแลสวิตเตอร์ไฟฟ้าของประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิดทางกฎหมายในการกำกับดูแลการใช้ยานพาหนะไฟฟ้าขนาดเล็กประเภทสวิตเตอร์ไฟฟ้า
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศในการกำกับดูแลการใช้ยานพาหนะไฟฟ้าขนาดเล็กประเภทสวิตเตอร์ไฟฟ้า
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหหรืออุปสรรคทางกฎหมายในการกำกับดูแลการใช้ยานพาหนะไฟฟ้าขนาดเล็กประเภทสวิตเตอร์ไฟฟ้าของประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษารูปแบบการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการรวบรวมข้อมูลจากการทบทวนเอกสารทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ จากแหล่งข้อมูล คือ หนังสือ ตำรา บทความ คำอธิบาย วารสาร วิทยานิพนธ์ ตำบกฎหมายต่างประเทศ ระเบียบปฏิบัติและสารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งได้จากเว็บไซต์ ห้องสมุดของสถาบันต่าง ๆ โดยนำมาวิเคราะห์และ

สังเคราะห์ให้ได้ข้อสรุปตามประเด็นที่ระบุไว้ในวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในรูปแบบรายงานเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

หลักการและแนวคิดตลอดทั้งความเป็นมาของ “การจราจร” หรือ (Traffic) เริ่มใช้ครั้งแรกในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2474 โดยกรมตำรวจได้เสนอร่างพระราชบัญญัติจราจรทางบกต่อกระทรวงมหาดไทย เพื่อขอให้ออกเป็นกฎหมายใช้บังคับประชาชน โดยที่ขณะนั้นรถจำพวกต่าง ๆ ได้เริ่มเพิ่มมากขึ้น เช่น รถแท็กซี่ขนาดเล็ก ซึ่ง พ.ต.อ.ซี. บี.พอลเลต เป็นผู้ร่างพระราชบัญญัติจราจรทางบกขึ้นเป็นภาษาอังกฤษ โดยอาศัยหลักกฎหมายจราจรของประเทศอังกฤษ มาดัดแปลงให้เข้ากับสภาพของประเทศไทย และได้ผ่านการพิจารณาจากสภาผู้แทนราษฎรให้ใช้เป็นกฎหมายได้เมื่อปี พ.ศ. 2477 จากนั้นมา คำว่า “จราจร” ก็ได้เริ่มแพร่กระจายออกไปถึงประชาชน (กองบังคับการตำรวจ, 2565)

การจราจร หมายถึง คน สัตว์ และยานพาหนะที่สัญจรไปมาบนถนนหลวง โดยเคลื่อนด้วยแรงคนหรือเครื่องจักรหรือลากจูงไปด้วยสัตว์พาหนะ แต่การจราจรในประเทศไทยเริ่มมีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2470 แล้ว ขณะนั้นมีรถยนต์ไม่เกิน 1,000 คัน มีถนนที่รถเดินได้สะดวกเพียงไม่กี่สาย และเมื่อถึงราวปี พ.ศ. 2502 เป็นต้นมา การจราจรในเมืองหลวงก็เริ่มเติบโตขึ้น เพราะมีรถชนิดต่าง ๆ มากมายหลายหมื่นคัน (กองบังคับการตำรวจ, 2565)

พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เป็นกฎหมายตราขึ้นเพื่อบังคับรถทุกประเภท โดยการกำหนดลักษณะของรถที่สามารถใช้วิ่งบนทาง รวมทั้งการจดทะเบียนการใช้รถและการชำระภาษี ตลอดจนใบอนุญาตขับขี่ ซึ่งกฎหมายที่ประกาศใช้บังคับมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2473 นับเป็นเวลาเกือบห้าสิบปีแล้ว และในระหว่างระยะเวลาดังกล่าว มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาแล้วประมาณยี่สิบครั้ง เพื่อให้มีความเหมาะสมกับยุคสมัยและสภาพแวดล้อมทางด้านเทคโนโลยี อันจะต้องปรับปรุงให้เหมาะสมและรัดกุม และยังเป็นกฎหมายที่ให้คำนิยามความหมายของคำว่ารถและรถประเภทต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตาม สัญญาณไฟจราจรไม่เข้าข่ายคำว่า รถจักรยานยนต์ อีกทั้งยังไม่มีมาตรการในการกำกับดูแลการใช้สัญญาณไฟจราจร แม้ว่าจะมีการใช้ซับซ้อนที่สาธารณะมากขึ้นก็ตาม

ผลการวิจัยพบว่า มีประเด็นมาตรการทางกฎหมายในการกำกับดูแลการใช้สัญญาณไฟจราจรจากการศึกษาที่ผู้ศึกษาพบมีดังนี้

1) ปัญหาคำนิยามความหมายของคำว่า รถจักรยานยนต์ ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 มาตรา 4 ได้ให้คำนิยามคำว่า รถจักรยานยนต์ หมายความว่า รถที่เดินด้วยกำลังเครื่องยนต์หรือกำลังไฟฟ้าและมีล้อไม่เกินสองล้อ ถ้ามีพ่วงข้างมีล้อเพิ่มอีกไม่เกินหนึ่งล้อ และให้หมายความรวมถึงรถจักรยานที่ติดเครื่องยนต์ด้วย แม้ว่าจากการพิจารณาการให้ความหมายของคำนิยามแล้ว จะเข้าข่ายเป็นรถจักรยานยนต์ก็ตาม แต่ตามกฎหมายไม่ถือว่าเป็นรถจักรยานยนต์ไฟฟ้าด้วย ซึ่งในทางปฏิบัติจึงส่งผลทำให้ไม่สามารถใช้ขี่ขึ้นทางสาธารณะได้ เนื่องจากสวิตเตอร์ไฟฟ้าไม่มีอุปกรณ์ส่วนควบหรือเครื่องอุปกรณ์ของรถจักรยานยนต์ที่ต้องตามหลักเกณฑ์ของกฎหมาย ทำให้สวิตเตอร์ไฟฟ้าไม่มีสถานะทางกฎหมายเป็นรถจักรยานยนต์

จากกรณีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สถานีตำรวจภูธรป่าตอง จังหวัดภูเก็ต ได้นำเสนอภาพการตรวจจับและออกใบสั่งกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ในพื้นที่หาดป่าตอง หลังได้รับการร้องเรียนจากประชาชนว่ามีบุคคลนำสวิตเตอร์ไฟฟ้ามาขี่ขึ้นถนน ซึ่งอาจเกิดอันตรายแก่ผู้ขี่ เมื่อเราพิจารณาจากข้อเท็จจริงจะเห็นได้ว่า ประเทศไทยไม่มีมาตรการทางกฎหมายในการกำกับดูแล แม้ว่า สวิตเตอร์ไฟฟ้าจะมีวัตถุประสงค์ในการใช้เพื่อขี่ และมีลักษณะที่ขับเคลื่อนด้วยพลังงานไฟฟ้าสองล้อแต่ไม่เข้าข่ายเป็นรถจักรยานยนต์ที่ต้องตามกฎหมายที่จะต้องนำไปจดทะเบียนก่อนการใช้ขี่ขึ้นถนนสาธารณะ ซึ่งสวิตเตอร์ไฟฟ้ามีลักษณะการใช้งานและอุปกรณ์ส่วนควบไม่เหมือนกับรถจักรยานยนต์ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นส่วนควบและเครื่องอุปกรณ์เพื่อความปลอดภัย ดังนั้น สวิตเตอร์ไฟฟ้าจึงควรมีคำนิยามและสถานะทางกฎหมาย เพื่อการกำกับดูแลการใช้สวิตเตอร์ไฟฟ้าที่แตกต่างจากรถจักรยานยนต์ที่มีลักษณะส่วนควบไม่เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง (กรมการขนส่งทางบก, 2565)

2) มาตรการในการกำกับดูแลการใช้สวิตเตอร์ไฟฟ้าของต่างประเทศ เช่น กฎหมายของประเทศสิงคโปร์ ตามกฎหมาย (Active Mobility Act : AMA) มีการให้คำนิยามเพื่อกำหนดสถานะให้สวิตเตอร์ไฟฟ้า เป็นพาหนะเคลื่อนที่ส่วนบุคคลหรือ (Personal mobility device : PMDs) และกำหนดให้ขี่บนเส้นทางร่วมเท่านั้น โดยใช้ความเร็วไม่เกิน 25 กิโลเมตรต่อชั่วโมง หากขี่เกินอัตราความเร็วสูงสุดที่กำหนดไว้ มีบทลงโทษผู้ขี่ เพื่อเป็นการเพิ่มมาตรการในการจำกัดความเร็วที่ใช้ขี่ของยานพาหนะด้วย และยังจำกัดอายุของผู้ขี่ต้องมีอายุ 16 ปีขึ้นไป และกำหนดให้มีการลงทะเบียนสวิตเตอร์ไฟฟ้าภายใต้กฎหมาย (The Small Motorised Vehicles) ที่ผู้นำเข้าจักรยานที่มีมอเตอร์ไฟฟ้าและอุปกรณ์เคลื่อนย้ายส่วนบุคคล (PMDs) ทุกรายจะต้องได้รับการอนุมัติจากกรมขนส่งทางบก (Land Transport Authority : LTA) ก่อน โดยอุปกรณ์ดังกล่าว อยู่ภายใต้รหัส (Harmonized system : HS) เพื่อการกำกับดูแลสวิตเตอร์ไฟฟ้าที่จะใช้ขี่ให้ผ่านการรับรองโดยรัฐก่อนนำไปใช้ขี่ ส่วนตาม

มาตรการทางกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา ในรัฐนิวยอร์ก (Vehicle & Traffic : VAT) ได้กำหนดพื้นที่ในการขับขี่สกีเตอร์ไฟฟ้าบนเลนจักรยาน ที่จะต้องจำกัดความเร็วอยู่ที่ 15 ไมล์ต่อชั่วโมง และอนุญาตให้ขับขี่สกีเตอร์ไฟฟ้าเฉพาะบนถนนในรัฐนิวยอร์กที่อนุญาตเท่านั้น โดยทั่วทั้งรัฐต้องใช้ความเร็วไม่เกินกว่า 30 ไมล์ต่อชั่วโมง ส่วนในมหานครนิวยอร์ก การขับขี่บนถนนต้องใช้ความเร็วไม่เกินกว่า 25 ไมล์ต่อชั่วโมง และไม่ให้ขับขี่บนทางเท้าเพื่อความปลอดภัยของผู้เดินทางเท้า และตามกฎหมายของรัฐแคลิฟอร์เนีย (California Vehicle Code : CVC) ได้มีคำนิยามของสกีเตอร์ไฟฟ้าและให้ขับขี่สกีเตอร์ไฟฟ้า บนทางจักรยานและบนเลนจักรยาน และกำหนดอายุของผู้ขับขี่ 16 ปีขึ้นไป ทั้งนี้ต้องปฏิบัติตามกฎจราจรเช่นเดียวกัน และกฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์ (The Land Transport Act 1998) สามารถใช้สกีเตอร์ไฟฟ้าบนทางเท้าหรือบนถนนได้ ยกเว้นในเลนจักรยานที่กำหนดไว้เป็นส่วนหนึ่งของถนน ไม่สามารถใช้สกีเตอร์ไฟฟ้าขับขี่ในพื้นที่นี้ได้ จากมาตรการทางกฎหมายต่างประเทศ จึงเห็นได้ว่า มาตรการทางกฎหมายต่างประเทศ มีการกำหนดคำนิยามสกีเตอร์ไฟฟ้าให้มีสถานะทางกฎหมาย เพื่อกำหนดมาตรการในการกำกับดูแล เช่น กำหนดพื้นที่ในการขับขี่ กำหนดอายุผู้ขับขี่ กำหนดมาตรการความปลอดภัยของสกีเตอร์ไฟฟ้า ดังนั้นแล้วจึงต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในการให้คำนิยามสถานะทางกฎหมายของสกีเตอร์ไฟฟ้า

3) เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคทางกฎหมายในการกำกับดูแลการใช้สกีเตอร์ไฟฟ้าในประเทศไทย โดยกำหนดให้มีคำนิยามของสกีเตอร์ไฟฟ้าอย่างชัดเจน อันเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติรถยนต์ และมีหลักเกณฑ์กำหนดส่วนควบของเครื่องอุปกรณ์เพื่อให้เกิดความเหมาะสมตามลักษณะของสกีเตอร์ไฟฟ้า รวมถึงมาตรการทางกฎหมายในการกำกับดูแลการขับขี่สกีเตอร์ไฟฟ้า เช่น พื้นที่ในใช้ขับขี่ การจำกัดอายุของผู้ขับขี่ การจัดให้มีการจดทะเบียนสกีเตอร์ไฟฟ้า เป็นต้น และเพื่อให้สกีเตอร์ไฟฟ้ามีกฎหมายรับรองจากภาครัฐ ในการกำหนดแนวทางการกำกับดูแล และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเมืองและยานพาหนะไฟฟ้าใหม่ ๆ ให้มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของสังคมในปัจจุบัน

อภิปรายผล

เหตุผลในการออกกฎหมายจราจร เป็นกฎหมายที่บัญญัติเพื่อความปลอดภัยในชีวิต ร่างกายทรัพย์สินของผู้ขับขี่ ผู้ใช้รถใช้ถนน ตลอดจนความประสงค์ที่จะให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยของการใช้รถใช้ถนน เพื่อมิให้เกิดปัญหาการจราจรตามที่เป็นอยู่ ความผิดตามกฎหมายจราจรจึงเป็น

ความผิดประเภหข้อห้ามอย่างหนึ่ง ซึ่งตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เป็นกฎหมายหลักที่บัญญัติเกี่ยวกับการจราจร โดยมีขึ้นเพื่อบังคับให้เจ้าของและผู้ขับขี่ปฏิบัติตาม เกี่ยวกับลักษณะของรถที่ใช้ในการใช้ไฟหรือเสียงสัญญาณของรถ การบรรทุก สัญญาณจราจร และเครื่องหมายจราจร การใช้ทางเดินรถและได้กำหนดรายละเอียดในการขับรถ การเลี้ยวรถ และการกลับรถ ฯลฯ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ใช้รถถือปฏิบัติเป็นไปในลักษณะเดียวกัน นอกจากนี้ กฎหมายได้กำหนดบทลงโทษต่อผู้ฝ่าฝืนบทกฎหมายด้วย และในปัจจุบันการคมนาคมและขนส่งทางบก ได้เจริญก้าวหน้าขยายตัวไปทั่วประเทศ เชื่อมโยงไปยังประเทศใกล้เคียง และจำนวนยานพาหนะในท้องถนนและทางหลวงได้ทวีจำนวนขึ้นเป็นลำดับ ประกอบกับประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยการจราจรทางถนนและ พิสัยว่าด้วยเครื่องหมายและสัญญาณตามถนน (ราชกิจจานุเบกษา, 2550) ทั้งนี้ กฎหมายดังกล่าวก็มี การปรับปรุงกฎหมายให้เหมาะสมกับสภาพการจราจรและจำนวนยานพาหนะที่เพิ่มขึ้น และเพื่อความปลอดภัยแก่ชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินของประชาชน

ตามกฎหมายพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 ไม่ได้มีการรับรองสถานะทางกฎหมายของสก็ูตเตอร์ไฟฟ้า จึงควรมีการปรับปรุงเพื่อให้ภาครัฐสามารถกำกับดูแลการใช้สก็ูตเตอร์ไฟฟ้าได้ เพื่อให้ประโยชน์ของการพัฒนายานพาหนะไฟฟ้าประเภทสก็ูตเตอร์ไฟฟ้า ใช้ขับขี่ได้ถูกต้องตามกฎหมาย และเป็นไปตามระเบียบกฎจราจร ดังนี้

1. สก็ูตเตอร์ไฟฟ้า ยังไม่ได้มีการให้คำนิยามหรือสถานะทางกฎหมาย และไม่มีการจำแนกประเภท และไม่มีกฎหมายหรือหลักเกณฑ์ในการกำกับดูแลการใช้เหมือนรถจักรยานยนต์ ซึ่งหากมีการให้คำนิยามและจำแนกประเภท รวมถึงมาตรการการกำกับดูแลการใช้ตามกฎหมายเหมือนกับรถจักรยานยนต์ จะทำให้สก็ูตเตอร์ไฟฟ้าถูกใช้อย่างเหมาะสม และเกิดประโยชน์ต่อการเดินทางที่เป็นการส่งเสริมเทคโนโลยีและนวัตกรรมไฟฟ้า และสังเกตได้จากการสนับสนุนของภาครัฐตามพระราชบัญญัติรถยนต์ ฉบับที่ 14 พ.ศ. 2550 มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากปัจจุบันสถานการณ์ราคาน้ำมันได้ปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งปัญหาทางมลภาวะทางอากาศที่เพิ่มมากขึ้น และเพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานอื่นทดแทนการใช้้ำมันเชื้อเพลิง สนับสนุนการใช้พลังงานอย่างประหยัดและการใช้พลังงานสะอาด เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอันเป็นการช่วยให้มีการใช้พลังงานอย่างเหมาะสมและคุ้มค่า และก่อให้เกิดผลดีต่อระบบเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมของประเทศ (ราชกิจจานุเบกษา, 2550) เป็นกรณีที่รัฐเห็นถึงการใช้ยานพาหนะที่ใช้พลังงานอื่นทดแทนยานพาหนะประเภทสันดาปภายใน แต่กฎหมายห้ามใช้สก็ูตเตอร์ไฟฟ้าขับเคลื่อนบนถนนสาธารณะ เนื่องจากสก็ูตเตอร์ไฟฟ้าไม่อยู่ในคำนิยามคำว่า รถจักรยานยนต์ เนื่องจากส่วนควบของยานพาหนะไม่ครบองค์ประกอบที่จะใช้ขับเคลื่อนได้ ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ในปัจจุบันสก็ูตเตอร์ไฟฟ้าสามารถติดตั้งอุปกรณ์เพิ่มเติม

เพื่อความปลอดภัยในเบื้องต้นได้ เช่น มีไฟส่องสว่าง มีสัญญาณเสียงหรือแตร โดยการติดตั้งเพิ่มเติม ซึ่งผู้วิจัยศึกษากฎหมายของประเทศสิงคโปร์ ที่มีวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศในการริเริ่มและขับเคลื่อน เมืองนวัตกรรมและการออกแบบเชิงสร้างสรรค์ ที่สิงคโปร์ให้ความสำคัญคือเรื่องของ Smart Urban Mobility การใช้เทคโนโลยีมาเป็นส่วนช่วยเพิ่มความสะดวกสบายแก่ประชาชนในการใช้ขนส่งสาธารณะ จัดทำระบบคมนาคมอัจฉริยะ (Intelligent Transport Systems: ITS) แจ้งข้อมูลการจราจรแบบเป็น ปัจจุบัน (real-time) ดำเนินโครงการนำร่องในการใช้รถยนต์ไฟฟ้าร่วมกัน (Electric Vehicle Car-sharing Scheme) อันเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีสำหรับการเดินทางด้วยตนเอง ซึ่งประชากรของประเทศสิงคโปร์เดินทางด้วยระบบขนส่งสาธารณะ หรือโดยพาหนะส่วนบุคคล (Personal mobility device : PMDs) ซึ่งเป็นพาหนะทางเลือกให้กับคนในสังคมเมืองที่มีการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ เพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทาง อันเกิดความคล่องตัว สะดวก รวดเร็ว โดยเฉพาะสกู๊ตเตอร์ไฟฟ้า (Electric scooter) ที่ผู้คนนิยมใช้มากที่สุดในบรรดาพาหนะส่วนบุคคล กล่าวคือ สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าในประเทศไทย จึงควรกำหนดคำนิยามเพื่อให้มีสถานะทางกฎหมาย และหากจำแนกประเภทของ สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าให้อยู่ในหมวดหมู่ที่แยกออกมาจากรถจักรยานยนต์โดยสิ้นเชิง เหมือนประเทศสิงคโปร์ โดยจะจัดให้สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าเป็นพาหนะส่วนบุคคล (Personal mobility device : PMDs) และกำหนด พื้นที่ในการขับขี่พร้อมกับจำกัดความเร็วที่ใช้ขับขี่ จึงทำให้กำกับดูแลครอบคลุมและชัดเจนกว่าประเทศ นิวซีแลนด์ ที่ไม่ได้ระบุถึงการจำกัดความเร็ว (Smart nation, 2023)

2. มาตรการทางกฎหมายต่างประเทศในการกำกับดูแลการใช้สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้า กฎหมายจะ กำหนดมาตรการในเรื่องพื้นที่ในการใช้ขับขี่บนถนนสาธารณะ เช่น ประเทศสิงคโปร์ จะกำหนดเขตพื้นที่ที่สามารถใช้พาหนะเคลื่อนที่ส่วนบุคคล โดยให้ใช้ขับขี่ได้เฉพาะบางพื้นที่ที่อนุญาต เช่น ให้ขับขี่ สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าได้เฉพาะเส้นทางร่วม (Shared Paths) ที่มีเส้นทางจักรยาน (Cycling Paths) และ เส้นทางเชื่อมสวนสาธารณะเท่านั้น และห้ามขับขี่บนทางเดินเท้าและไม่ให้ใช้บนถนน ตามกฎหมาย ACTIVE MOBILITY ACT 2017 กำหนด รวมทั้งการลงทะเบียนสกู๊ตเตอร์ไฟฟ้า ส่วนมาตรการในการ จำกัดอายุของผู้ขับขี่ จะใช้เกณฑ์เดียวกันกับรถจักรยานยนต์ที่สามารถทำใบขับขี่มาใช้ร่วมกันได้ กล่าวคือ จำกัดอายุผู้ขับขี่ ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 16 ปี โดยต้องสวมหมวกนิรภัย ซึ่งการขนส่งทางบก ประเทศสิงคโปร์ (Land Transport Authority : LTA) ได้เพิ่มมาตรการห้ามการใช้สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าบน ทางเท้า และกำหนดให้ผู้ขับขี่ต้องนำสกู๊ตเตอร์ไฟฟ้ามาจดทะเบียนกับกรมการขนส่งทางบก (LTA) โดย กำหนดขนาดของสกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าและคุณสมบัติของสกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าไว้อย่างชัดเจน ส่วนประเทศ

สหรัฐอเมริกา ในรัฐนิวยอร์ก สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าได้รับอนุญาตให้ใช้ขี่ขี่ในรัฐนิวยอร์กและในมหานครนิวยอร์กได้ โดยมีกฎหมาย Vehicle & Traffic 71 หัวข้อ 7 ข้อ 34-D เป็นมาตรการในการควบคุมการใช้สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้า และอาจมีกฎระเบียบหรือกฎหมายท้องถิ่นในพื้นที่ต่าง ๆ ของเมืองในการกำกับดูแลอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งสกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าในมหานครนิวยอร์ก อยู่ในพื้นที่ดูแลของ NYC Parks ที่ต้องปฏิบัติตามกฎของ NYC Parks กำหนด กล่าวคือ สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าอนุญาตให้ขี่ขี่บนทางจักรยาน (Bike lanes) และบนถนนได้ แต่อย่างไรก็ตาม ไม่มีการทดสอบหรือรับรองมาตรฐานสกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าเหมือนกับประเทศสิงคโปร์ (New York City Dot, 2023)

ดังนั้น ตามกฎหมายของประเทศไทย ควรมีการให้คำนิยามเพื่อกำหนดสถานะทางกฎหมายของสกู๊ตเตอร์ไฟฟ้า เพื่อให้มีมาตรการทางกฎหมายในการกำกับดูแลการใช้สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าในการกำหนดพื้นที่ในการขี่ ความเร็วในการขี่ และการลงทะเบียนสกู๊ตเตอร์ไฟฟ้า และการตรวจสอบสกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าที่ต้องผ่านการรับรองมาตรฐาน เพื่อที่ภาครัฐสามารถเตรียมความพร้อมที่จะรับมือกับการดำเนินชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) และสนับสนุนการเดินทางแบบไมโครโมบิลิตี (Micromobility)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษามาตรการกำกับดูแลการใช้ประเภทสกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าในประเทศไทย ทำให้ทราบถึงหลักการ แนวคิดทางกฎหมายในการกำกับดูแลการใช้สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้า และทำให้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศในการกำกับดูแลการใช้สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้า รวมทั้งทำให้ทราบถึงปัญหาในการกำกับดูแลการใช้มาตรการทางกฎหมายในการกำกับดูแลการใช้สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าของประเทศไทย เพื่อเสนอแนะแนวทางในการกำกับดูแลการใช้สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าและความสำคัญในการกำหนดคำนิยามเพื่อสถานะทางกฎหมายของสกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าอย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและวิเคราะห์จากกฎหมายของต่างประเทศ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะที่เห็นว่าควรนำมาปรับใช้กับประเทศไทย ในเรื่องของการกำหนดคำนิยามเพื่อสถานะทางกฎหมายของสกู๊ตเตอร์ไฟฟ้า มาตรการกำกับดูแลการใช้สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้า เพื่อให้สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าเหล่านี้สามารถใช้ขี่ได้บนเส้นทางสาธารณะโดยถูกต้องตามกฎหมายจราจร พร้อมทั้งมีมาตรการในการกำกับดูแลการใช้สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าได้อย่างปลอดภัยต่อผู้ขี่และผู้ใช้ทางเท้า โดยผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. กำหนดคำนิยามของสกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าและหลักเกณฑ์ในการกำหนดส่วนควบหรืออุปกรณ์ที่สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้า ต้องติดตั้งหรือข้อห้ามต่าง ๆ ของสกู๊ตเตอร์ไฟฟ้า เพื่อจะนำไปสู่การมีสถานะทางกฎหมายของสกู๊ตเตอร์ไฟฟ้า ตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 มาตรา 4 ซึ่งอาจจะแยกสกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าออกมาจากรถจักรยานยนต์เหมือนมาตรการของประเทศสิงคโปร์และประเทศสหรัฐอเมริกาในรัฐนิวยอร์ก

มาตรการประเทศสิงคโปร์ มีการกำหนดคำนิยามและสถานะของสกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าให้เป็นอุปกรณ์เคลื่อนย้ายส่วนบุคคล (Personal mobility device : PMDs) หากใช้มาตรการนี้ สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าจะแยกออกจากรถจักรยานยนต์โดยสิ้นเชิง และในส่วนของอุปกรณ์ส่วนควบหรือหลักเกณฑ์ที่สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าต้องมี เช่น ไฟส่องสว่าง สัญญาณไฟ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ในประเทศสิงคโปร์จะบรรจุอยู่ในกฎหมายที่ได้รับการรับรองในขั้นตอนการลงทะเบียนสกู๊ตเตอร์ ซึ่งกรมการขนส่งทางบกจะมีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความคิดเห็นว่า ควรให้คำนิยามเหมือนกฎหมายประเทศสิงคโปร์ที่มีการกำหนดเป็นยานพาหนะส่วนบุคคล (PMDs) รวมทั้งการกำหนดหลักเกณฑ์อุปกรณ์ที่สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าต้องมี ตามมาตรฐานพร้อมกับจดทะเบียนกับกรมขนส่งทางบก อันจะเป็นขั้นตอนที่สกู๊ตเตอร์ได้รับการตรวจสอบคุณสมบัติหรืออุปกรณ์ที่ติดตั้ง และห้ามการดัดแปลงอื่น ๆ ได้อย่างถูกต้องภายใต้ขั้นตอนการตรวจสอบของภาครัฐ

2. การจัดพื้นที่ในการขับขี่สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้า ไม่ว่าจะเป็นบนถนนสาธารณะและทางจักรยาน พื้นที่สาธารณะทางเดินเท้า เป็นต้น เมื่อพิจารณาแล้ว ผู้ศึกษามีความคิดเห็นว่า ในประเทศไทยเส้นทางขนส่งทางบกและการจราจรยังคงไม่มีความพร้อม เป็นต้นว่าพื้นถนนที่รถยนต์และรถจักรยานยนต์ใช้สัญจร ยังชำรุด และประชาชนยังไม่รักษากฎจราจรเท่าที่ควร ประกอบกับต้องมีความเข้มงวดในกฎจราจรด้วย

มาตรการของประเทศสหรัฐอเมริกา ในรัฐนิวยอร์ก สามารถขับขี่สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าบนทางจักรยานหรือเลนจักรยานและบนถนนได้ โดยสามารถขับขี่ได้แต่จะต้องทำความเร็วไม่เกินกว่า 30 ไมล์ต่อชั่วโมง และไม่ได้บังคับให้สวมหมวกนิรภัย เพียงแต่แนะนำว่าควรสวมเท่านั้น ส่วนมาตรการของประเทศสิงคโปร์ ให้ขับขี่สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าเฉพาะบนทางร่วม (Shared Path) อาทิ เส้นทางเชื่อมสวนสาธารณะ (Park Connector Network) และเส้นทางจักรยาน (Cycling Paths) เท่านั้น และห้ามขับขึ้นทางเท้า ทั้งนี้ รวมไปถึงพื้นสนามหญ้าด้วย หากมีผู้ฝ่าฝืนจะมีมาตรการลงโทษทางอาญา ดังนั้น ผู้ศึกษามีความคิดเห็นว่าพื้นที่ในการขับขี่สกู๊ตเตอร์ไฟฟ้าในประเทศไทย อาจนำมาตรการทางกฎหมาย

ของประเทศสิงคโปร์ในระยะแรกมาปฏิบัติ กล่าวคือ จำกัดพื้นที่การขับขี่ให้ชัดเจน โดยเฉพาะบนเส้นทางเชื่อมสวนสาธารณะเท่านั้น ส่วนในระยะยาว อาจพิจารณากฎหมายในการใช้ขับขี่ได้อย่างรถจักรยานยนต์เหมือนกับประเทศสหรัฐอเมริกา ในรัฐนิวยอร์ก ทั้งนี้ สิทธิและความรับผิดชอบต่าง ๆ ของสกูตเตอร์ไฟฟ้า ก็ต้องปฏิบัติอย่างเดียวกันกับรถจักรยานยนต์

3. มาตรการกำกับดูแลการขับขี่หรือมาตรการอื่น ๆ เช่น การจำกัดอายุของผู้ขับขี่ รวมถึงการมีใบอนุญาตขับขี่ การจดทะเบียนสกูตเตอร์ไฟฟ้าที่ผ่านการตรวจสอบคุณสมบัติเพื่อมาตรการความปลอดภัย

มาตรการประเทศสิงคโปร์ ให้บุคคลนำสกูตเตอร์ไฟฟ้าจดทะเบียนก่อนใช้ขับขี่ และผู้ขับขี่สกูตเตอร์ไฟฟ้าต้องเป็นบุคคลที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 16 ปี เว้นแต่จะได้รับการควบคุมดูแลจากผู้ใหญ่ ซึ่งต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 21 ปี กล่าวคือ ผู้ขับขี่จะต้องผ่านการสอบการขับขี่ เพื่อขอมีใบอนุญาตขับขี่สกูตเตอร์ไฟฟ้าและมาตรฐานความปลอดภัย ที่สกูตเตอร์ไฟฟ้าจะต้องได้รับการรับรอง และจัดให้มีประกันภัยของบุคคลที่สาม ดังนั้น ผู้ศึกษามีความคิดเห็นว่า การจำกัดอายุของผู้ขับขี่สกูตเตอร์ไฟฟ้าอาจนำหลักเกณฑ์ตามอายุของผู้ขับรถจักรยานยนต์ที่สามารถทำใบขับขี่มาใช้ร่วมกันได้ กล่าวคือ จำกัดอายุผู้ขับขี่ต้องมีอายุ 15 ปีขึ้นไป โดยต้องสวมหมวกนิรภัยด้วย กรณีเกิดความเสียหายจากการขับขี่สกูตเตอร์ไฟฟ้า ผู้ศึกษามีความคิดเห็นว่า หากสกูตเตอร์ไฟฟ้ามีสถานะทางกฎหมาย กล่าวคือ มีสถานะทางกฎหมายรับรองและให้ขับขี่ในพื้นที่ที่รัฐกำหนด ผู้ขับขี่ควรได้รับสิทธิและความรับผิดชอบทั้งหมด เช่นเดียวกับรถจักรยานยนต์ตามกฎหมายของไทย เช่น ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถยนต์ พ.ศ. 2535 หรือกรณีเรียกร้องค่าเสียหายจากประกันภัยภาคสมัครใจ เป็นต้น

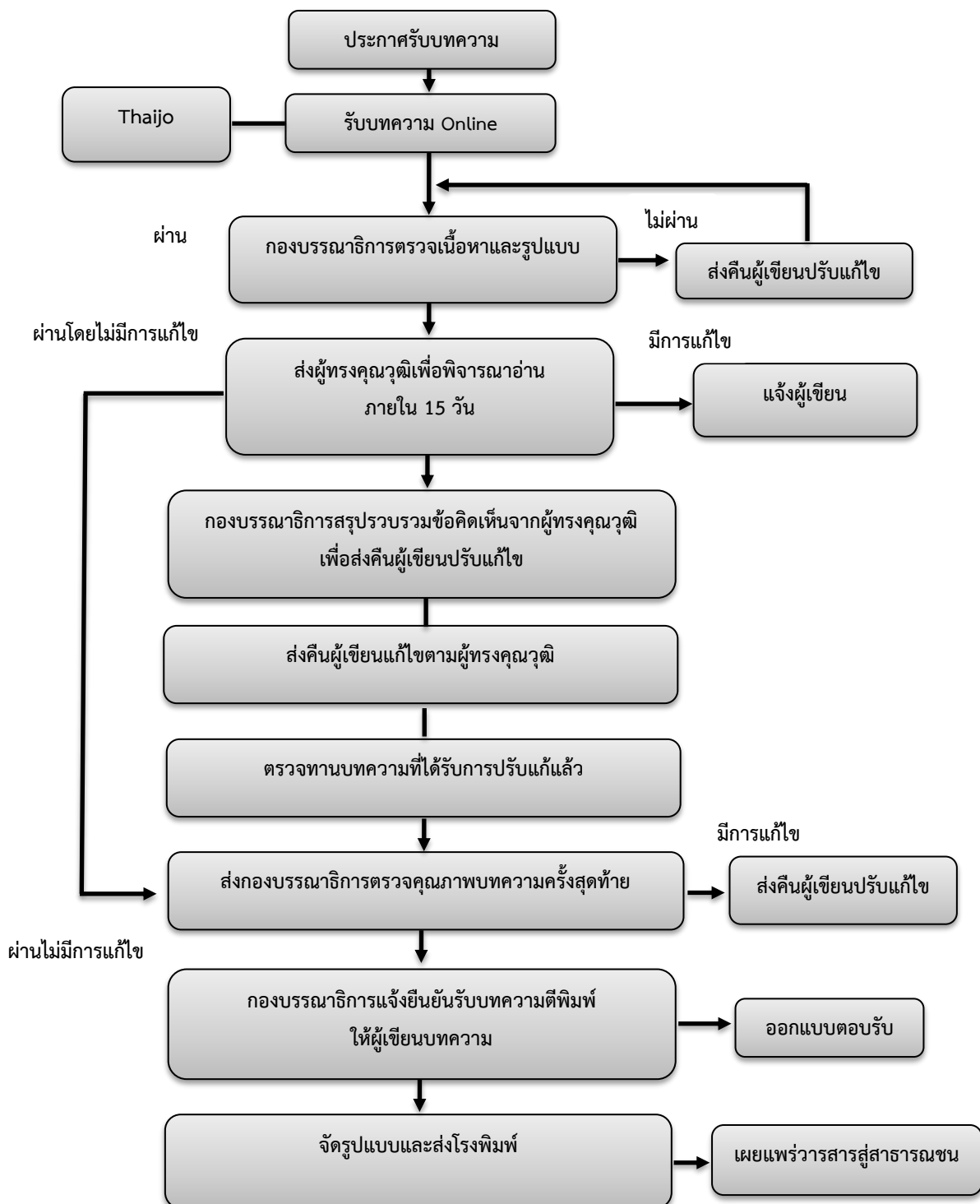
ผู้ศึกษามีความคิดเห็นว่า สกูตเตอร์ไฟฟ้าควรมีการกำหนดสถานะทางกฎหมาย เนื่องจากยานพาหนะต่าง ๆ มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและมีวิวัฒนาการใหม่ ๆ ประกอบกับแนวทางและนโยบายส่งเสริมการใช้นโยบายของภาครัฐเองในเรื่องยานพาหนะไฟฟ้า ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า ควรมีค่านิยามครอบคลุมไปถึงสกูตเตอร์ไฟฟ้า เพื่อจะเป็นประโยชน์ในการกำหนดสถานะทางกฎหมายการกำหนดทิศทางการกำกับดูแลและมาตรการที่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์คุณลักษณะของสกูตเตอร์ไฟฟ้า ส่วนควบและเครื่องอุปกรณ์เพื่อความปลอดภัย การกำหนดอัตราความเร็ว การจำกัดพื้นที่ในการใช้ขับขี่ รวมไปถึงมาตรการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย กล่าวคือ กำหนดให้สกูตเตอร์ไฟฟ้าบรรจุเป็นยานพาหนะอีกประเภทหนึ่งที่แยกออกมาจากรถจักรยานยนต์ ซึ่งหากภาครัฐกำหนดสถานะให้กับสกูตเตอร์ไฟฟ้าได้นั้น จะทำให้การกำกับดูแลมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งส่งผลต่อการพัฒนาเมืองด้วย ภายใต้การดูแลของรัฐที่จะต้องจัดให้มีมาตรการทางกฎหมาย ในการกำกับดูแล

ยานพาหนะทุกประเภท ที่จะนำไปใช้ในพื้นที่สาธารณะ เพื่อให้มีคุณสมบัติหรือคุณลักษณะที่รัฐสามารถกำหนดให้ปฏิบัติตามเงื่อนไข ก่อนการใช้สก็ูเตอร์ไฟฟ้าขับเคลื่อนที่สาธารณะได้อย่างปลอดภัยในสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กรมการขนส่งทางบก. (2565). รายงานสถิติการขนส่ง 5 ปี. เรียกใช้เมื่อ 27 พฤศจิกายน 2565 จาก http://www.dlt.go.th/minisite/m_upload/editor-pic/technplan/files/Apr2564.pdf
- กองบังคับการตำรวจ. (2564). ประวัติความเป็นมา. เรียกใช้เมื่อ 27 พฤศจิกายน 2565 จาก <http://www.trafficpolice.go.th/history>
- ณิชา บุณสิงห์. (2558). รถยนต์พลังงานไฟฟ้านวัตกรรมใหม่เพื่อสิ่งแวดล้อม. เรียกใช้เมื่อ 27 พฤศจิกายน 2565 จาก <https://shorturl.asia/59Asm>
- ณิชา บุณสิงห์. (2559). มาตรการสนับสนุนการผลิตรถยนต์ขับเคลื่อนด้วยพลังงานไฟฟ้าของรัฐบาล. เรียกใช้เมื่อ 27 พฤศจิกายน 2565 จาก <https://shorturl.asia/aBblv>.
- มูลนิธิสถาบันการเดินทางและจักรยานไทย (2563). ไมโครโมบิลิตี้เติมช่องว่างที่เกิดขึ้นได้เมื่อผลกระทบของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ขยายออกไป. เรียกใช้เมื่อ 18 มีนาคม 2566 จาก <https://shorturl.asia/sDBNG>.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2550). พระราชบัญญัติรถยนต์ พุทธศักราช 2550. เล่มที่ 124/9 ตอนที่ 102 หน้า 3 (30 ธันวาคม 2550).
- ราชกิจจานุเบกษา. (2550). ประกาศใช้กฎหมาย ว่าด้วยการจราจรทางถนนละฬิสารว่าด้วยเครื่องหมายและสัญญาณตามถนน. เล่มที่ 82 ตอนที่ 85 หน้าที 1 (7 ตุลาคม 2508).
- New York City Dot. (2023, March 18). *Electric Bicycles & More*. Retrieved from <https://www.nyc.gov/html/dot/html/bicyclists/ebikes.shtml>.
- Smart nation. (2023, March 18). *Smart Urban Mobility. Smart Nation and Digital Government Office*. Retrieved from <https://shorturl.asia/DQL6H>.

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารศึกษิตาลัย

คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ

1. ประเภทของบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารศึกษิตาลัย

1.1 บทความวิชาการ ได้แก่ งานเขียนทางวิชาการในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ที่มีการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็น ข้อยุติ ข้อเสนอแนะและประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งเข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นระบบ โดยผู้เขียนค้นคว้าจากเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ เป็นต้น แล้ววิเคราะห์อย่างสมเหตุสมผล

1.2 บทความวิจัย (Research article) ได้แก่ บทความที่นำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าใหม่ ๆ ทั้งในด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติ เป็นการนำเสนอปัญหาที่ผู้เขียนได้ศึกษาหรือประเด็นที่ต้องการคำตอบ มีการกำหนดกรอบแนวคิด การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งสรุปปัญหาอย่างชัดเจน อันเป็นการสร้างฐานความรู้ที่มีคุณค่าทางวิชาการ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใด ๆ มาก่อน

2. การจัดเตรียมบทความ

วารสารศึกษิตาลัย ได้กำหนดการเตรียมต้นฉบับไว้ ดังนี้

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 12 – 14 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH SarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษขอบบน 3 ซม. ขอบล่าง 1.5 ซม. ขอบซ้าย 2.5 ซม. ขอบขวา 1.5 ซม. กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัด พร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่างพิมพ์เป็นตัวหนา เช่น ตาราง 1 หรือ Table 1 และ รูป 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้ โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสังกัดหรือหน่วยงาน และ E-mail พิมพ์ด้วยตัวอักษรปกติอยู่ใต้ชื่อเรื่อง โดยเยื้องมาทางด้านขวา

4) มีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 300 คำต่อบทคัดย่อ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร พิมพ์ตัวที่ 6 และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ควรเว้นระยะพิมพ์ เพิ่มอีก 0.5 ช่วงบรรทัด

7) การใช้ตัวเลขคำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

8) ส่งบทความต้นฉบับที่ E-mail : Sjmckunk@gmail.com

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป มีความกะทัดรัด และสั้น

2) บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัยกรอบแนวคิดและระบุวัตถุประสงค์การวิจัย

3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน

5) สรุป (Conclusion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

6) ข้อเสนอแนะ (Suggestion) หมายถึง ประเด็นที่ผู้วิจัย เสนอแนะขึ้นมาจากผลการวิจัย หรือข้อค้นพบจากการวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ เพื่อให้ข้อมูล คำแนะนำแนวทาง หรือวิธีการใด ๆ แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำ ข้อเสนอแนะไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนา การปรับปรุง การเปลี่ยนแปลง หรือเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน หรือการบริหารจัดการ เป็นต้น

7) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงไว้ในเนื้อเรื่องเท่านั้น ใช้การอ้างอิงแบบ APA

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract)

2) บทนำ (Introduction)

3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ

4) สรุป (Conclusion)

5) เอกสารอ้างอิง (Reference) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

3. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือหรือข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมดก่อนส่งต้นฉบับ ผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้องของการอ้างอิงเอกสารเพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่ม ใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียน และปีที่พิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง โดยการกรอกข้อมูลอ้างอิงในฟังก์ชันการอ้างอิง ของโปรแกรม Microsoft Word 2010 เป็นต้นไป เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลาย เพราะอวิชาเป็นปัจจัย สังขารทั้งหลายจึงมี เพราะสังขารเป็นปัจจัย วิญญาณจึงมี ฯลฯ ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ มีได้ด้วยประการ ฉะนี้” (ส.นิ. 16/35/75) เป็นต้น

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (สมภาร พรหมทา, 2555)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2550)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตฺย อาภากรโละคณะ, 2558)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

- 1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)
- 2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)
- 3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.// สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาทวิ มหาปณฺโญ. (2557). ดุลยภาพชีวิตเชิงพุทธ เพื่อความมีอายุยืน. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/ (เลขหน้าที่อ้าง).//
สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สมพร รุ่งเรืองกลกิจ. (2553). พระพุทธศาสนากับงานสุขภาพจิต. ใน พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (บรรณาธิการ). พระพุทธศาสนากับการฟื้นตัวจากวิกฤติการณ์โลก. (หน้า 3-20). กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.

(4) บทความจากวารสาร**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

บรรจบ บรรณรุจิ. (2557). พระวัคกลีในคัมภีร์บาลี : จุดเชื่อมโยงที่ยังไม่พบ. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 10(2), 25-44.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ : ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม,/(เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง).
สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ปรีชา พิณทอง. (2532). คอลา. ใน สารานุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ, (หน้า 173). อุบลราชธานี : ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.

(6) หนังสือพิมพ์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, /เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

เบริญญ 10. (22 พฤษภาคม 2562). เหลียวหลังแลหน้ามหาจุฬาฯ ทางเลือกสำหรับคนชนบท. เดลินิวส์, น. 5.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ใน ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา.// ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาประหยัด ปณฺญาโร (สุนนท์). (2542). จริยธรรมในล้ากลอน. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

แม่ชีกฤษณา รักษาโณมและคณะ. (2556). รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : กระบวนการเปลี่ยนแปลง “เส้นทางบุญ” สู่ “เส้นทางธรรม”. ใน *รายงานการวิจัย*. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช).

(8) สัมภาษณ์**รูปแบบ:**

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).// ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

โกเมทร์ อ่อนนุช. (5 พ.ย. 2560). ความเชื่อเรื่องนาคในพระพุทธศาสนา. (นางสาวเจนจิรา พุ่มแก้ว, ผู้สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// เรียกใช้เมื่อ/จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2562). *สิ่งแรกในพระพุทธศาสนา* (4). เรียกใช้เมื่อ 18 พฤษภาคม 2562 จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_193297

(10) ราชกิจจานุเบกษา**รูปแบบ:**

ชื่อกฎหมาย.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง (ถ้ามี).// ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์

วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม.
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2547). *จาริกบุญ-จาริกธรรม*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย
จำกัด.
- ประพันธ์ ศุภสร. (2554). อัมมสันตติ: วิธีการตอบปัญหาเรื่องกรรมกับอนัตตาของพระนาคเสน.
วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 7(1), 54-61.
- สมภาร พรหมทา. (2534). อดีตตากับนัตติตาในพุทธปรัชญาเถรวาท. ใน *ดุชนิพนธ์อักษรศาสตร์ดุชนิ
บัณฑิต ภาควิชาปรัชญา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา พิณทอง. (2532). คอล่า. ใน *สารนุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ*, (หน้า 173). อุบลราชธานี:
ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปัญญา). (2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์
เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. เรียกใช้เมื่อ 4 กันยายน 2556 จาก <https://is.gd/zOr2aQ>
- Boo Elizabeth. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*. Vol. 1 and 2. World
Wildlife Fund. Washington, D.C.
- Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. *The Iranian Journal of Allergy*, 6
(5), 25-28.

4. เงื่อนไขของบรรณาธิการ

เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจประเมินบทความแล้ว มีความเห็นให้แก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืน
เพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก
และขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ หากรายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย
นั้น ไม่ตรงกับแนวทางของวารสารปัญญาปณิธาน หรือไม่ผ่านการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิหรือ
เชี่ยวชาญ เมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์แล้ว ผู้นิพนธ์บทความจะได้รับลิงก์วารสาร ฉบับที่นำบทความ
ลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความ

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียนบทความ (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุล ผู้นิพนธ์บทความ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระเบียบวิธีของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด).....

คำสำคัญ : 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt)

(ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า) (16 pt)

1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างอิงนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....
2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างอิงงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....
3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....
4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

- 1.....(16 pt).....
- 2.....(16 pt).....
- 3.....(16 pt).....

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล.....

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ.....

อภิปรายผล (18pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18pt) (ถ้ามี)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย.....

.....

สรุป/ข้อเสนอแนะ (18pt)

(16pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดได้ใจความพร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป.....

.....

เอกสารอ้างอิง : (18 pt) อ้างอิงแบบ APA

.....(16 pt).....

.....(16 pt).....

.....(16 pt).....

.....(16 pt).....

.....(16 pt).....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความ วิชาการ

ชื่อบทความ(ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ(อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนบทความ(ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้สนับสนุนบทความ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด(ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด(อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

สรุป (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt) อ้างอิงแบบ APA

.....(16 pt).....

.....

.....(16 pt).....

.....

.....(16 pt).....

.....

.....(16 pt).....

.....

.....

**แบบฟอร์มนำส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารศึกษิตาลัย
วัดศรีสุมงคล ตำบลในเมือง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย**

1. ชื่อ-ฉายา-นามสกุลของผู้นิพนธ์บทความ

(ภาษาไทย).....

ชื่อ-ฉายา-นามสกุลของผู้นิพนธ์บทความ

(ภาษาอังกฤษ).....

ตำแหน่ง :

() อาจารย์ มหาวิทยาลัย.....() บุคคลทั่วไป

() นิสิต/นักศึกษา มหาวิทยาลัย.....

ระดับ ☐ ปริญญาโท ☐ ปริญญาเอก

ประเภทบทความ () บทความวิจัย () บทความวิชาการ () อื่น.....

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

2. สถานที่ติดต่อผู้นิพนธ์บทความ

ที่อยู่ติดต่อสะดวกที่สุด.....

.....โทรศัพท์.....E-mail.....

เมื่อคณะบรรณาธิการของวารสารพิจารณาแล้ว มีมติให้แก้ไขปรับปรุงบทความ ข้าพเจ้ามีความยินยอมไปแก้ไขตามมติดังกล่าวนั้น และข้าพเจ้าขอรับรองว่า บทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และไม่ได้คัดลอกหรือดัดแปลงมาจากของผู้ใดทั้งสิ้น

ทั้งนี้ ข้าพเจ้าได้ชำระค่าธรรมเนียมขอตีพิมพ์บทความลงในวารสารศึกษิตาลัย ตามอัตราที่ได้กำหนดไว้แล้ว

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้นิพนธ์บทความ

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

หมายเหตุ : กรุณาส่งแบบฟอร์มไปที่ สำนักงานวารสารศึกษิตาลัย วัดศรีสุมงคล ตำบลในเมือง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย หรือที่ E-mail: Sjmckunk@gmail.com